

په ساده پښتو ژبه كې د تحفة النصائح عام فهمه شرحه يعنى

النهج الآئح

شرح

تحفة النصائح

(پښتو)

تصنيف:

مولانا سراج احمد سعد / مولانا محمد احمد الحقاني الافغانى

مكتبة رحيميه ، كاسى روډ ، كوئټه

03222423258 : ☎

خبردار: ددې کتاب د کتابت، ژباړې، او چاپ ټول حقوق
له ناشر سره محفوظ دي.

د کتاب پېژند پانډه:

النهج اللائح شرح تحفة النصائح (پښتو)	::	د کتاب نوم
مولانا سراج احمد سعدا مولانا محمد احمد الحقاني	::	دمصنف نوم
العلم کمپیوټرز، کوئټه. فون: 03218016371	::	کمپوز
مکتبه رحیمیه، کاسی روډ، کوئټه.	::	ناشر:
ابو مزمل آخندزاده،		
۱۱۴۲۸ ذی الحجۃ = ۲۰۰۷ دسمبر	::	تاریخ طباعت
۱۱۰ روپۍ	::	بیه
۱۰۰۰ زر ټوکه	::	د چاپ شمېر

دمصنف عرض

الحمد لله رب العلمين ، والصلوة والسلام على افضل المرسلين ،
وعلى آله واصحابه اجمعين.

اما بعد: پس وايي عاجزه بنده سراج احمد (رحمه الله) چي کله کتاب مسمي
په (تحفة النصائح) سره دډيره وخته څخه په درس او تدريس کي شامل
وو، او نهايتي جامع دمسائلو، دنصيححتو او دوعظو وو، ليکن ددې
کتاب يوه مکمله شرح (۱) په پښتو ژبه کي نه وه ليکل سوي.

(۱). که څه هم چي په اوسني وخت کي دتحفة النصائح بعضي داسي نسخي هم چاپ سوي دي
چي دهغه سره تر بيتو لاندې پښتو ترجمه او پر هامش باندې يې څه نا څه پښتو حاشيې هم وي،
خو دا ښکاره خبره ده چي ددې سره سره بياهم په تحفة النصائح کي ډير داسي مغلق ځايونه پاته
وه چي دهغه وتوضيح ته په دې نسخو کي هيڅ توجه نه وه سوي، او همدارنگه په دې نسخو کي
په خپله دتحفة النصائح په متن او بيتو کي هم ډيري غلطيانې او فرقونه موجود وه، په دې
معني چي ډير ځايونه داسي وه چي داصلي فارسي نسخي دتحفة النصائح او دپښتو ترجمه
سوي نسخي په مابينځ کي دبيتو په ترتيب او الفاظو کي ډير فرق موجود وو، دمثال پر ډول
ددې دواړو نسخو په ۲ او ۳ صفحو کي تر بسم الله وروسته بيتونه وگوره، په دې دواړو نسخو
کي به اول فرق تاسي ته دا ښکاره سي چي لومړني درې ۳ بيتونه په دواړو نسخو کي يو ډول
راغلي دي خو البته په ۴، ۵، او ۶ بيتو کي دترتيب او تقديم او تاخير دلحاظه فرق موجود دي،
يعني کم بيت چي په فارسي نسخه کي پر څلورم ۴ نمبر موجود دي همدغه بيت په پښتو ترجمي
والا نسخه کي پنځم ۵ نمبرته اوښتي دي، او داسي نور. خو بايد ووايو چي دا فرق چندانې
مضر نه دي.

دوهم غټ فرق کم چي طالب او استاد دواړه په دهشت او حيرت کي اچوي دا دي چي په دې
دواړو نسخو کي بعضي ځايونه بيتونه هم مختلف وي، مثلاً په يوه نسخه کي يو بيت وي او =

په بله نسخه کې بيا هغه بيت وجود هم نلري، لکه په همدې ۲ او ۳ صفحو کې تر نظر کولو وروسته دا ښکاره کيږي چې په فارسي نسخه کې تر بسم الله وروسته تر نعته پوري لس ۱۰ بيتونه راغلي دي او په پښتو ترجمې والا کې هم لس ۱۰ بيتونه دي، خو البته په فارسي نسخه کې لس ۱۰ بيت داسې دي:

علاّم وحیٰ وهم صمد رزّاق هر يك نيك ويد جز او نه ديگر خالقى ويرا يکي بیشک شمر

مگر په پښتو ترجمې والا نسخه کې بيا ددې بيت پر ځای لس ۱۰ او آخری بيت داراغلی دی:

شایان این نعمت همون از فضل و لطف خویشتن محبوب خود خواندش یکی از فضل خود خالق بشر

ښکاره خبره ده چې دا دواړه بيتونه يو دبل سره ډير فرق لري، اوس دا معلومول چې آیا په دې دواړو بيتو کې کم بيت په اصل کې د تحفة النصائح داصلي عبارت څخه دی او کم بيت دبل چا څخه ورزيات سويدي؟ ددې دپاره به موږ دقرآنو او دلائلو پر بنا باندې دمختلفو وجوهاتو څخه کار اخلو، لومړی دا گورو چې په دې دوو نسخو کې کمه يوه نسخه دچاپ او کتابت په اعتبار سره مخکنی او وړاندینی ده، نو وینو چې دفارسي نسخې پر اوله صفحه باندې چې کم ځای د تحفة النصائح نوم غښت او واضح ليکل سويدي، نو ورسره دچاپ سنه (کال) هم ديارلس سوه شپږ پنځوس ۱۳۵۶ هجري قمری ليکل سويده، او بل طرف ته دپښتو ترجمې والا نسخې پر اولی صفحه باندې دچاپ سنه (کال) ديارلس سوه څلور نوی ۱۳۹۴ هجري قمری نوشته ده، واضحه خبره ده چې ددې دواړو سنه وو تر مابینځ اته ديرش ۳۸ کاله فرق دی، په دې اعتبار سره فارسي نسخه مخکنی، معتبره او داعتماد وړ ده. اوهم دا ډول بل دليل دادی چې فارسي نسخه ددارالعلوم ديوبند، هندوستان دعلماوو په واسطه تصحيح سوی اوهم هلته په لومړي ځل چاپ سويده، او حاشيې يې مولانا نقيب احمد صاحب چې داوچ دسواد علاقې اوسيدونکی او ددارالعلوم ديوبند فاضل دی کړيدي، بل طرف ته دپښتو ترجمې والا نسخه وروسته چاپ سوی او حاشيې يې هم دوروستنی علماوو دی چې په هغه کې دبعضو حواشيو په پای کې مير، نقيب احمد اوچي، اوکله هم نور نومونه نوشته وی.

موږ په دې ځای کې د تحفة النصائح ويوې معتمدی شرحی ته رجوع وکړه چې نامداره ده په (شرح محمد گهلوی) سره، خو هلته داخريو دوو بيتو په اړه هيڅ شرح نه ده موجوده چې دا اندازه ورڅخه وکړل سی چې آیا دې شارح رحمته الله عليه دکمی نسخې مطابق خپله شرح ليکلی ده، خو بيا هم مخ ته په وروسته راتلونکو بيتو کې به انشاء الله دامعلومه سی چې.

پرهر حال ددې دپاره چې زموږ دا شرح کامله او ترخپله وسه پوري هر ډول مشکل د تحفة النصائح حل کړي موږ دا طريقه اختيار کړيده چې دشرح دپاره مو متن دپښتو ترجمې والا =

سره ددې چې دې کتاب یوڅه مشکلات درلودل، نو دالله ﷺ په توفیق سره مو یوه مکمله شرحه یعنی دتحفة النصائح دپوره شپږ څلویښتو ۴۶ بابو پرتوضیح باندې مشتمله، په مختصرو الفاظو کې په غوښتنه او خواهش سره دښاغلی علم دوست ملگری، صاحب مکتبه رحیمیه کاسی روډ کوټه، ابو مزمل ملا مطیع الله آخندزاده صاحب، سرته ورسوله خدای پاک دی وکړی چې شائقین ته دقبلیدو قابله سی او که دبنده څخه کمه غلطی پکښې سوی وی نو دهغه تصحیح وکړی تاسی ته له پاک خدای ﷺ څخه اجر عظیم غواړو. فقط

۲۷/۹/۲۰۰۷

۱۴ رمضان المبارک ۱۴۲۸ هـ

سراج احمد، ومحمد احمد عفی الله عنهما

= نسخې څخه منتخب کړيدي، په دې وجه چې زموږ ددې شرحی او ددې نسخې ترما بینخ مناسبت زیات دی ځکه چې دا دواړه په پښتو ژبه کې دی، خو ددې سره سره چې کم ځای په فارسی نسخه کې دپښتو نسخې څخه مختلف بیتونه راغلی دی نو هلته موپه حاشیه کې دهغو بیتو شرح اوتوضیح هم وړاندې کړیده. ځکه نو دا ویلای سو چې انشاء الله دا شرح به دتحفة النصائح ددواړو نسخو دپاره ډیره مفیده، گټوره او واضح کوونکی وی، او امید دی چې استادان او طالبان دواړه به ددرس او تدریس په دوران گټه ورڅخه حاصله کړی. وما ذلك علی الله بعزیز. والله الموفق وهو المعین. العبد محمد احمد الحقانی الافغانی ﷺ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۱. حمدی بگو یم ببعده مر خالق جن و بشر

ثنا و ایمه ډیره خاص پیدا کوونکی لره ډیپریانو او انسانو

کرده معلق آسمان هم اختران شمس و قمر

چی را خړولی یی دی هم آسمان او لمر او سپوږمی

۲. عظمی بداده عرش را پرد زیایش طائری

داسی لویی یی ورکړی ده عرش لره چی والوزی ډپنسی خخه دهغه مارغه

چون برق سالی چار صد آنکه رسد پای دگر

چی په شان دبرق ځی کلونه څلور سوه پس دهغه به ورسپړی وبلې پنبی ته

۳. هم آفریده جنتی کش (۱) عرض و طولش آنچنان

هم یی پیدا کړی دی جنت چی غت والی (پلنوالی) او اوږدوالی یی داسی دی

هفت طبق ارض و سما پیشش چو قُبه بر سپر

چی اوه چته دمخکی اود آسمان په مقابله دده کی داسی دی لکه پتری پرډاله باندي

(۱). د (کش) لفظ چی اصل یی: که اش، دی چی معنی ده: چی دهغه. او دا په پښتو ترجمې والا نسخه کی نسته، او کم چی دلته لیکل سویدی هغه د فارسی نسخې دی، او همدا صحیح دی.

داول بيت دلغائو حل:

حمد: دخداي پاك صفت كول، بيعدد: بي شمپره، چي شماريبي نه كيپري.
مر: خالص، خالق: دخداي پاك ﷺ نوم دي، چي معني يي ده: پيدا
كونكي، جن: پيريانان، بشر: انسان، معلق: تپل سوي او خورپند،
اختران: ستوري، شمس: لمر، قمر: سپورمي.

تشریح او مطلب:

بي شمپره اوبي حسابه حمد هغه خداي پاك ﷺ لره وايم (په اخلاص سره
بي له رياء) چي پيدا كوونكي دي خاص دپيريانانو او انسانانو، او هغه
خداي ﷺ لره چي گرځولي (درولي) يي دي آسمان بي له تنبي او ستنبي،
او همدارنگه ستوري او لمر او سپورمي خريدونكي پر آسمان باندې.
لكه چي په تفسير حسيني كي دي چه ستوري لكه خراغان را
خريدونكي دي په آسمان كي او همدا صحيح مذهب دي.

شيخ محمد گهلوي رحمته الله عليه ليكي چي دا احتمال هم په كلام كي سته
چي عبارت حمل سي پر تقديم او تاخير باندې، يعني: لمر او سپورمي
او همدارنگه نور ستوري يي معلق او خړولي دي په آسمان پوري، لكه
چي په نافع المسلمين كي يي راوريدي چي ستوري پر مذهب دجمهورو
علماوو ددين داسلام په آسمان پوري خريدلي دي په مثال دقنديل چي
په بام اوچت پوري دخوني خړپري، او په نزد دبعضو علماوو دا ستوري
مركب دي په همدې آسمان كي لكه غمي په انگوشتری كي، اودا
مذهب دحكما طبعيه وو دي چي ستوري په آسمان كي مركوز او
اېنووول سويدي، او دوي وايي چي حركتونه دفلك په اراده سره دي،
ليكن صحيح مذهب دادې لكه چي په تفسير حسيني كي يي دتبيان
خخه نقل كړيدي چي ستوري په مثال دقناديلو دآسمان خخه په سلاسلو

سرہ راخریدلی دی او داسلاسل عبارت دملائکہ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ خخہ، اوکلہ چی قیامت تہ نژدی دآسمان توله ملائکہ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ پہ اول وار شپیلی۔ پُف کیدو سرہ ختم سی نو ہمداستوری بہ ددوی دلاسو خخہ خطا سی اوپر محکہ بہ را ولویزی۔ تردی خایہ دگهلوی کلام وو۔

او امام أبو عبد اللہ محمد بن أحمد الأنصاري القرطبي پہ خپل تفسیر (الجامع لاحکام القرآن) کی چی مشہورہ دی پہ تفسیر قرطبی سرہ، پہ پنخلم ۱۵ جلد کی دسورۃ یس ددی آیہ کریمہ:

لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا اللَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ ، وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ، سورۃ یس: آیہ ۴۰، پہ تفسیر کی دحضرت حسن بصری رحمۃ اللہ علیہ خخہ دا الفاظ را نقل کریدی:

وقال الحسن [البصری]: الشمس والقمر والنجوم في فلك بين السماء والأرض غير ملصقة ؛ ولو كانت ملصقة ما جرت. انتهى

یعنی: حسن بصری رحمۃ اللہ علیہ ویلی دی چی: لمر اوسپورمی۔ اونور ستوری پہ فلك (۱) کی دی پہ مابینخ کی دآسمان او دمخکی، او دا اجسام پہ آسمان پوری نہ دی منبتی، کہ چیری منبتی وای بیابہ بی تگ او گردش نسوای کولای۔

ہمدارنگہ دحسن بصری رحمۃ اللہ علیہ دا قول علامہ ابو الحسن الماوردی (المتوفی سنة ۴۵۰ ھ) پہ خپل تفسیر النکت والعیون، او علامہ ثعلبی پہ خپل تفسیر الکشف والبیان کی راوپی دی۔

(۱) فائدہ: دعلم ہیئت علماوو دفلك او آسمان پہ مابینخ کی ډیر فرقونہ بیان کریدی چی پہ هغو کی مشہورہ فرق دادی چی فلك هغه مدار تہ ویل کیپی کم چی پہ فضا کی دیوہ ستوری یا سیاری دگردش دپارہ مخصوص وی، او آسمان هغه عظیم جسم دی چی محیط دی پر ډی ټولو ستورو، سیارو او نورو فلکی اجسامو باندی۔

دوهم بیت لغات:

عُظْمَى: په پښن د عین سره په معنی سره دلویی، لوی والی، او لوروالی، عرش: هغه عظیم جسم دی چی راگرخیدونکی دی پر آسمانو اوهم پرمخکه، پرد: چی والوزی، الوتل، زیایش: دپښې څخه دهغه، لفظ د: ز، په فارسی کی داضافت لفظ دی، او: پای، پښې ته وایی. او کم شین (ش) چی په پای کی دپایش نوشته ددی اصل: آس، دی او دا ضمیر دی په معنی سره: دهغه. نو مجموعه معنی سوه: زیایش: دپښې څخه دهغه. طائر: مرغه، اوشیخ محمد گهلوی *رحمة اللہ علیہ* لیکلی دی چی کمه یآ چی په پای پوری دلفظ د: طائر، ملحق سویده ه دپاره دعظمت او دلالت ده پر لوی والی باندی نود: طائری، دلفظ معنی سوه: یو عظیم او لوی مرغه.

پوه سه:

چی لفظ د (چون) په فارسی کی په دوو معناوو سره مستعملیری، اوله معنی: په مثال سره، دوهمه معنی: کله، یا، کله چی. اویه دې دواړو معناگانو کی دمعنی مرادی تعیین به دمقام په واسطه او سیاق او سباق په قرآنو سره کول کیږی. نو دلته لفظ د: چون، په اولی معنی سره دی یعنی: چون، په مثال سره. برق: برېښنا، نور او ږنا. سال: کال، کم چی درې سوه شپيته ۳۲۰ یا درې سوه پنځه شپيته ۳۲۵ ورځی او شپي (شبا روز) وی. چار: څلور، ددرو تر عدد لور او دپنځو تر عدد کښته چی کمه عدد او مرتبه ده دې ته په پښتو کی: څلور اویه فارسی او اردو دواړو کی: چار، وایی. صد: سل، پنځه شل، یا لس لسه. دلته په عبارت کی څه تقدیم او تاخیر هم موجود دی او لفظ د: میرو، هم ورسره مقدر دی نو تقدیر دعبارت داسی دی چی: میرو

چون برق چار صد سال، یعنی چی حی او روان وی په شان دبرق او برېښنا څلور سوه کاله.

آنکه: په دغه وخت کی، رسد: رسیږی، پای، (۱) پښې، دگر: بلی ته.

تشریح او مطلب:

(یعنی حمدا وایم) داسی خدای پاک لره چی دا لوی عرش ته یې کم چی احاطه کوونکی دی پرتهولو کائناتو باندی، دومره غټ والی او بزرگوالی ورکړیدی، چی فرضاً که چیری یوی قوی او غټ مرغه چی کلک او مستحکم وزرونه یې وی، دیوې پښې څخه ددې عرش و طرف ته دبلی پښې متوجه او روان سی، نو کله چی دا مرغه څلور سوه کاله داسی تیز رفتار وکړی لکه په شان دبرق او برېښنا، نو تردې څلور سوه کاله رفتار وروسته به هغه بلی پښې ته ورسیري.

اول: په دې پوه سه چی امام غزالی *رحمة الله علیه* لیکلی دی چی: دعرش عظیم څلور ۴ رکنونه دی او دهر رکن دپاره یې درې سوه شپيته ۳۲۰ پښې دی دسره یاقوته څخه اوپه قول دبعضو دزرغونو زمروودو څخه، او فاصله دهري پښې ددې عرش داتیا ۸۰ کالو دمسافت ده په مسافت سره دوزرو دملائکو، یعنی ملائکی به په دومره اوږده موده کی فقط دیوې پښې مسافت وکی.

دوهم: په دې پوه سه چی علماء لیکلی چی اول تیز رفتار دانسان دسترگو ددید دی ځکه چی په دې سره دی په یوه ثانیه کی دآسمان ستوری وینی او ښکاره خبره ده چی دآسمان ستوری دده څخه په ډیره زیاته فاصله باندی لیری دی، کم چی په بعضو احادیثو کی دپنځو سوو

(۱). په پښتو ترجمې والا نسخه کی دا لفظ یې له یاء څخه داسی نوشته دی: پای، دا که څه هم صحیح کیږی مگر اصل لفظ د کتاب لکه په فارسی نسخه کی چی دی سره دیاء دی یعنی: پای

کلونو لار بنوول سویده (کما رواه الترمذی)، تردې وروسته دبرېسنا سرعت ډیر زیات دی، لکه مولانا محمد موسیٰ خان الروحانی البازی رحمۃ اللہ علیہ چی لیکلی دی چی دبرېسنا تگ په یوه ثانیه کی: (۱۸۲۰۰۰) میلہ دی (۱).

دریم: پوه سه په دی چی مصنف صاحب رحمۃ اللہ علیہ دحمد دپاره دالله ﷻ په صفتو کی دا عظیم صفت ذکر کی چی په دې سره یې اشاره وکړه دې ته چی دالله ﷻ مخلوقات او کائنات پر بې شمېره عجائبو او غرائبو باندی مشتمل دی چی دهغو څخه څه هغه دی کم چی په دې بیت کی ذکر دی.

ددریم بیت لغات:

آفریده: پیدا کونکی، جنتی: دجنت، یاء پکښی داضافت دپاره ده، عرض: پلنوالی، برداروالی. طول: اوږدوالی، آن چنان: داسی دی، هفت: اووه (۷)، طبق: مرتبه، پور، منزل، مرحله. ارض: مخکه، سما: آسمان. پیش: په مخکی، ش: ضمیر دی، نو پیشش: په مخکی دهغه، چو: مخفف دی دچون، معنی یې ده: په مثال سره، قبه: دقاف په پینس اود بآء په شد (قُبَّه) سره ویل کیږی، په اصل کی هغه بنا ته ویل کیږی چی شاخوا او گرداگرده وی لکه گنبد، او یا هر هغه شی چی ددې په مثل سره وی لکه کوپړی دسر، دلته مراد ورڅخه پرسپر باندی سربیره هغه کوچنی لوړ حای دی کم چی دسپر په مابینخ کی موجود وی دکم چی شکل داسی دی لکه گنبد، سپر: ډال، سپر، هغه آله چی ددښمن دتوری دوار څخه دحفاظت دپاره په جنگ کی کارول کیږی.

(۱). دتفصیل دپاره وگوره: الهيئة الصغریٰ (پښتو) صفحه ۱۳، ترجمه: دمحمد احمد الحقانی، چاپ: مکتبه حبیبیه، کاسی رود، کوئته، او ارگ بازار کندهار افغانستان.

تشریح او مطلب:

او داسی خدای پاک لره حمد وایم چا چی دومره لوی جنت پیدا کړی دی چی پلنوالی او اوږدوالی یې دومره زیات دی چی دا اووه مخکی او اووه آسمانونه دهغه په مخکی دومره کوچنی معلومیږی لکه دسپر پر مخ باندی چی کم کوچنی پورته خای وی.

یا دتوضیح دپاره بل مثال علماء داسی پیش کوی چی دا اووه آسمانونه او مخکی دهغه په مخکی داسی معلومیږی لکه ددریاب پرسر باندی چی یوه کوبی خومره معلومیږی. یعنی بنکاره خبره ده چی دا کوبی نسبت ودریاب ته دومره کوچنی وی چی اندازه یې نه کیږی همدغه ډول دا اووه آسمانونه او مخکی نسبت وجنتو ته دومره کوچنی بلکه تردې لا زیات کوچنی معلومیږی.

ددې دتایید دپاره هغه حدیث شریف کافی دی کم چی ډیرو محدثینو په خپلو کتابو کی رانقل کړیدی چی کله آخری مؤمن ددورخ څخه را ووزی نو الله ﷻ ته به عرض وکړی چی یا الله ﷻ کله چی ټول مؤمنان وختی لا جنت ته تللی دی نو آیا زما دپاره به اوس په جنت کی کافی خای وی؟ الله ﷻ به په جواب کی ورته وفرمایي چی آيا ستا دومره خای بس دی لکه دا اووه آسمانونه او اووه مخکی لس واره (۱)، نو دا بنده به عرض وکړی چی یا الله ﷻ ستا ډیر لوی ذات دی ته زما سره ټوکی کوی، بیا به الله ﷻ ده ته همدومره پراخه خای ورکړی.

فسبحانه ما اعظم شانه

* * *

(۱). اوپه بعضو روایاتو کی دلس واره پر خای سل او تردې هم زیات راغلی دی.

۱. دنیا و جمله آسمان همچون مدور بیضه

دنیا او ټول آسمان لکه گول وول (گرداگرده) هگی

بر پآؤ بی تکیه ستون دایم بدارد در نظر

قائم ولاړ دی بی له تکیه او ستنی همیشه بی لری په حفظ (ساتنه) کی

۲. دریا ولېها جویها کرده روان روئی زمین

دریابونه او رودونه او ویالی بی روانی کړی دی پر مخ دمخکی

اشجار پر از میوه ها روید زمین شهد و شکر

درختی ډکی له میوو خخه بی شنی کړیدی، پیدا کړی بی له مخکی شهد او شکر

۳. مرده اراضی جملگی زنده کند از قطرها

مړی او وچی مخکی ټولی ژوندی کوی له خاڅکو خخه

از خشک میدان یکزمان هم لعل بینی هم خضر

دوچ میدان (ډاگ) خخه به په یوه ساعت کی هم سره گلونه ووینی هم شنه گیاه

دلغاتو حل:

جمله: ټول، همچو: په مثال سره، مدور: گول، بیضه: هگی، برپآؤ: قائم، ولاړ، مستحکم، ستون: ستنه، تمبه، دائم: همیشه، نظر: حفاظت.

دریا: دریابونه، لېها: رودونه، جویها: ویالی، روی: مخ، زمین: مخکه، اشجار: جمع دشجر ده معنی درختی، پُر: ډک، روید: شنه کوی، شهد: شات، عسل، شکر: بوره، گنی.

مرده: مړ، اراضی: دارض جمع ده معنی مخکه، جملگی: ټوله، قطر: خاڅکی دباران، خشک: وچ، یکزمان: یو گړی، لعل: سور رنگ، خضر: شین رنگه، تازه.

تشریح او مطلب:

۱. داسی خدای پاک ﷺ دی چی ټوله دنیا یی په شان دهگی جوړه کړیده، او بی له تکیه او بی له تنبې یی همیشه ساتلی ده، او هم دا دنیا او ما فیها په خپل حفاظت کی لری.

یعنی هغه الله ﷺ چی دنیا یی گول وول دهگی په شکل جوړه کړیده، په دې باره کی دعلم فلك دعلماوو اختلاف دی چی آیا دنیا پوره گول وول ده لکه گیند او که دوه طرفونه یی یوڅه کنسپکنبل سوی او دوه نور طرفونه یی راوتلی دی لکه دهگی شکل، په دې دوو مذهبو کی مختاره مذهب دا دی چی دمخکی نقشه مدوره مبیضه ده، یعنی دهگی په شکل گول وول ده، نه داسی پوره گول وول لکه دگیند. (۱)

۲. دریا بونه، رودونه او ویالې یی په مخکه کی روانی کړیدی، او له میوی څخه ډکی درختی یی په مخکه کی را شنی کړیدی، او را باسی دمخکی څخه شهد او شکر.

داهم دالله ﷺ دانعاماتو څخه دی چی دریا بونه رودونه او ویالې یی په مخکه کی پیدا کړیدی او ددې په واسطه دمخکی دمختلفو حصو څخه نورو حصو ته اوبه رسیږی په کمه کی چی خپلی اوبه نه وی، که نه نو دا دبندگانو تر وس لوړه خبره ده چی دوی دی په زیاته اندازه بانندی اوبه دیوه خای څخه تر بل لیری خایه پوری ورسوی، ځکه چی په مخکی ورته قسم قسم خنډونه او مشکلات راځی لکه غرونه، شلی، غونډی او داسی نور، او تردې ټولو اوبه اړول اوبیا یوځای ته رسول گرانه خبره ده، ولی چی داوبو دتگ دپاره دا ضروری ده چی کمی خواته روانی وی هغه طرف به کبسته وی، او دسړک یاروډ جوړول او پرغرونو بانندی اړول

(۱). دزیات تفصیل دپاره وگوری: الهيئة الصغری (پښتو).

دانه غواړې چې لوړه ده اوکه کښته، مگر بيا هم موږ وينو چې ديوه عادي سړک په جوړولو کې په مياشتو مياشتو وخت لگيږي، او که چيري هغه سړک يا لار مخ پر غره، شلې، غونډې، يا داسې بل ځای باندي ورسې نوبيا دژر پوره کيدو سوال هم نه پيدا کيږي، بلکه په کلو کلو وخت اخلي، سره ددې چې سړک او لار هم پر ژوره تلي سي اوهم پر لوړه، مگر اوبه کمی چې دانسان، حيوان اونباتاتو ټولو دژوند دپاره ضروري اولازمي دي، په دې کې طبيعت دادی چې دا مخ پر کښته ځي او مخ پر لوړه نه ځي، نوکه ددې ديوه ځای څخه بل ځای ته رسول الله ﷺ دبندگانو تر کار کولو پوري متعلق کړی وای، نو ډيرو داسې انسانانو، حيوانانو او نباتاتو به خپل ژوند دتندی دلاسه ورکړی وای کومو ته چې به پروخت اوبه نه وای رسيدلی، او کم چې دانسان نوی اختراع سوی آلات دی نو هغه تر يو څه ځايه پوري کولای سي چې اوبه مخ پر لوړه بوزی، خو دومره په زیاته اندازه يې په وسه نه ده چې هر ځای چې ضرورت وی هم هلته يې ورسولای سي. مگر دا دالله ﷻ ډير لوی فضل او احسان دی چې داوبو درسولو دپاره يې په قدرتی ډول سره دريابونه، رودونه او ويالې جاری کړيدي، او دهمدی لاری يې ددنیا ديوه گنج څخه بل گنج ته داوبو رسولو زمينه برابره کړيده.

او دبیت په آخر کې داسې راغلی دی چې: راباسی دمخکی څخه شهد اوشکر، نو دشکر یعنی شیرینی او بوری دمخکی څخه درا ایستلو وجه خو بنسکاره ده چې شکر دگنی دبوتی څخه جوړيږي، او هغه دمخکی څخه را شین کيږي، البته دشهدو درا ایستلو وجه دمخکی څخه غالباً دا ده چې عسل او شهد کم چې دمچمچيو په واسطه الله ﷻ موږ ته را کوی نو ددې مچمچيو خوراک او چينساک دهغو موادو څخه دی کم چې

دمخکی خخه راوزی، نو بالآخره بیرته دشاتو اصلی سبب او منبع همدا دمخکی خخه پیدا سوی هغه شیان دی کم چی دمچمچیو خوراک دی.

۳. وچه او مړه مخکه بیا راشنه کړی دباران (دخاخکو) خخه، وچ میدان په یوه دم (یوه گړی کی) سور رنگه او شین وگرځوی په وبنو او گلانو سره، همدغه خدای ﷻ لره حمد دی.

یعنی په یوه وار باران کولو سره چی په اطرافو کی دعالم یې واوړوی، ټولی مخکی وروسته تردی چی هغه مړې وی او هیخ شین گیاه نه وی ورباندی دوباره بیا را ژوندی کړی او قسم قسم نباتات او وابنه ورخخه را وباسی، چی په هغو کی په زرهاوو قسمونه گلان، نباتات او نور وی. لکه چی په پسرلی کی دالله ﷻ ددې عظیم قدرت نمونه هر ځای لیدل کیږی.

۱. سیارگان چون شمعا کرده بپا از مهر خود

ستوری یې په مثال دشمو ثابت او قائم کړیدی له محبت خخه خپل

روشن مزین شد سما از بهر خلقی راهبر

روبنانه او بنایسته سوه آسمانونه په دې، او دپاره دخلقو لار بنوونکی سوه

۲. چیزیکه باشد در جهان آنچه گوید ذکر حق

هر څه شیان چی دی په دې دنیا کی هغه شی وایی ثنا دخدای پاک ﷻ

تسبیح گوید عالمی نامی بود خواهی حجر

تسبیح وایی داټوله عالم (ماسوی دخدای) که نباتات (شنه شیان) دی او که ډبره

۳. لیکن نمی فهمد کسی تسبیح هر یک در جهان

مگر نه پوهیږی څوک په تسبیح ددې هر یوه په جهان کی

الّا كه رب العالمين دارد باين هر يك خبر

مگر رب دمخلوقاتو لری ددی هر یوه په ثنا باندي خبر

۴. شایان این نعمت همون از فضل و لطف خویشتن

لایق ددی نعمت هم خدای دی چی دخپلی مهربانی خخه بی توفیق ورکی

محبوب خود خواندش یکی از فضل خود خالق بشر (۱)

محبوب خپل وویل دې حامد ته، یو دمهربانی خخه خپل پیدا کونکی دانسان

(۱). په فارسی نسخه کی د تحفة النصائح دهمدې آخری بیت پر خای دا بیت راغلی دی:

علام و حی و هم صمد رازق هر یک نیک و بد

داسی خدای ﷺ چی ډیر پوه دی او ژوندی دی او هم بی نیازه دی، او رزق

ورکونکی دی و هر یوه بد اوبنه ته

جز او نه دیگر خالق ویرا یکی بیشک شمر

ماسوا دهغه خخه نسته بل پیدا کونکی، هغه بیشکه یو وگڼه.

دلغاتو حل:

علام: دعالم دلفظ مبالغه ده معنی یې ده ډیر پوه. حی: ژوندی، باقی، صمد: بی نیازه، بی احتیاجه، رزاق: رزق ورکونکی، روزی ورکونکی، جز: ماسوا، او: ضمیر دی یعنی دده خخه، ویرا: ده لره.

تشریح او مطلب:

یعنی حمد وایم داسی خدای پاک ﷺ لره چی هغه ډیر پوه او عالم دی او همیشه ژوندی دی او بی نیازه او بی احتیاجه دی او رزق ورکونکی دی هر ژوندی لره حتی خپلو نافرمانو بندگانو لره هم، داسی نافرمانه چی شپه او ورخ دده په نا فرمانی او دده ﷺ خخه په سرکبسی کی اخته وی، او دده ﷺ خخه ماسوا نه بل خالق سته اونه بل رزق ورکونکی، لکه الله ﷻ چی په قرآن کریم کی په سورة الانبیاء کی فرمایي: انّ الدّین تدعون من دون الله لکن یخلقوا ذبأبا وکوا اجتمعوا له =

دلغاتو حل:

سیارگان: ستوری، شمعها: جمع دشمع ده، شمع: معنی چراغ، نو شمعها: یعنی چراغان، بپا: ثابت، مهر: محبت، مزین: بنایسته، ازبهر: دیاره، راهبر: لار بنوونکی.

حق: خدای پاک ﷺ، عالم: مخلوقات، ماسوا دالله ﷻ خخه بل هرشی په عالم کی داخل دی، نامی: هغه شی چی وخت په وخت غتیبری، لکه انسان، حیوان او نباتات. حجر: ډبره.

نمی فهمد: نسی فهمولی، هریک: هریو، الا: لیکن، مگر. شایان: لائق، همون: هم هغه، هم دی، لطف: مهربانی، خویشتن: خپل، خواند: وایی، خود: خپل.

تشریح او مطلب:

۱. داسی خدای پاک ﷺ دی چی ثابت کړی یې دی ستوری لکه خراغان، په محبت خپل سره، یعنی ستوری، لمر، سپوږمی، سیارې او نور هغه آسمانی جسمونه کم چی په فضا کی همداسی معلق او خریدلی دی چی نه ورلره کمه ستن سته اونه تنبه، نودا ټوله دالله ﷻ په محبت او ارادې سره ولاړ دی، اوبی له دې یې بل هیڅ سبب نسته.

= وَأَنْ يَسْأَلَهُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا لَّا يَسْتَنْقِذُوهُ مِنْهُ ، ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ.

ترجمه: ای سریانو بیانیری یو مثال پس غور کنبېردی دې ته، بیشکه هغه بتان چی بولی یې تاسی بې له خدای خخه، گرسره به پیدا نکړای سی یو مچ هم، که خه هم چی راجمع سی دوی پیدا کولو دهغه ته، او که وتبستوی ددوی خخه مچ یو شی نو خلاص به نکړی سی دابتان هغه شی دهغه خخه، ضعیف دی طالب (طلب کوونکی) او مطلوب (هغه چی طلب یې کړل سویدی). سورة الانبیاء: آیت ۷۲

او کم چي دعلم فلك ماهرين ددي سبب دا بيانوي چي دا جسمونه خپل قوه جاذبه او کشش لري، او دهمدي پر بناء باندي دوي په فضا کي معلق بي له ستني او سببه خخه موجود دي، نو بايد ووايو چي دهمدي فن داکترو علماوو خخه دا خبره هم ثابتته ده چي دوي ټوله په دي اقرار کوي چي دکشش او قوه جاذبه نه حقيقت دوي ته معلوم دي اونه ددي په راز پوهيدلي دي.

او آسمان يي گرزولي دي دخلگو لار بنوونکي وهر طرفته، حکه چي په پخوا او اوسني وختونو کي دآسمان دستورو خخه ډير مسافرين دراهنمايي کار اخلي او خپل کور يا بل مقصودي حاي ته دهمدي په واسطه سره حان رسوي لکه دا چي مشهوره ده.

۲، ۳. اوهر شي چي دي دخداي پاك ﷺ ذکر کوونکي دي، او دخداي پاك ﷺ تسبحات وايي، برابره خبره ده که وابنه دي اوکه غرونه دي ټول په خپل خپل ډول دالله ﷻ ذکر کوي، لکه الله ﷻ چي په سورة بني اسرائيل کي فرمايي: **وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَمْ تُفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ**، يعنئ نه دي هيخ يو شي ليکن چي تسبيح وايي په حمد سره دالله ﷻ مگر تاسي دهغو په تسبيح نه پوهيږي.

دهغوي په ذکر هيخوک نه پوهيږي مگر يو خداي پاك ﷻ په پوهيږي چي رب دمخلوقاتو دي، هغه په دوي کي په هر يوه خبر لري.

۴. لايقته ددي نعمت دمهرباني خخه دخداي پاك ﷻ دي، چي دذکر کولو توفيق يي ورکي دخپل او مهرباني خخه، داهم مهرباني دخداي پاك ﷻ ده چي دذکر کولو توفيق يي وهر شي ته ور کړيدي. (۱)

(۱). په پښتو نسخه کي دتحفة النصائح يي راوپيدی دمولانا نقيب احمد دقوله خخه چي هغه ليکي: (بنده احقر نقيب احمد وايي چي لا تر اوسه زه ددي بيت په مطلب او په ربط دما قبل =

﴿ در نعمت حضرت سالت پناه محمد مصطفی ﷺ ﴾

۱. گویم درود در فشان بر روح خاص مرسلان

وايمه درود بنايسته پر روح دهغه ذات چي غوره دي دپيغمبرانو

آن نور عرش و آسمان سلطان جمله بحر وبر

هغه ذات دي چي نور دعرش او دآسمان دي بادشاه دي دبحر او وچي

۲. شاه جهان آن مصطفی سلطان جمله انبياء

باچا دي دجهان ، هغه پيغبر باچا دتولو پيغمبرانو ﷺ دي

بهر شفاعت همگنان روز جزا بندد کمر

دپاره دشفاعت دتولو (مؤمنانو) به په ورځ دقيامت وتړي ملا

۳. لَوُ لَّاكَ چتری بر سرش چون چاوشان پيشش رسل

دَلُو لَّاكَ سايوان يي پرسر دي په مثال دنقيبانو دي په مخکي دده پيغمبران

تا او نياید در جنان جمله رسل باشد بدر

ترڅو چي دي را نسي ودروازي ته دجنت ټول رسلان به دباندی وی

۴. شاهي نديد در جهان از قاف هم تا قيروان

يو باچا مو ونه ليدی په دنيا کي دمشرقه څخه تر مغربه پوري

نی در زمين نی در سما چون مصطفی باشد ديگر

نه په محکه کي نه په اسمان کي په شان دمحمد مصطفی ﷺ بل بادشاه

* * *

دلغاتو حل:

درود: صلوة، طلب درحمت دالله ﷺ خخه پر رسول ﷺ باندي، درفشان: بنائسته، اعلى، درود موصوف دى او درفشان دهغه صفت دى، جمله: ټوله، بحر: لنده، اوبه، درياب، بر: وچه محكه.

شاه: باچا (فارسي لفظ دى)، سلطان: باچا (عربي لفظ دى)، بهر: دپاره، همگان: ټوله، روز: ورځ، جزا: بدله، روز جزا: دبدلي ورځ، يعنى دقيامت ورځ په كمه كى چى به دنبو اوبدو اعمالو بدلي دهغو كوونكو ته وركول كيږي حكه ورته يوم الجزاء وايي، بندد: تږي، كمر: ملا.

لَوْلَاكَ: دا ديوه حديث يا ديوه قول ټوټه ده (د تفصيل دپاره تشریح: ۳ وگوره)، چترى: سايوان، چاوشان: جمع دچاوش ده چاوش هغه چاته ويل كيږي كم چى دباچا په مخكى روان وي، په عربي كى ورته نقيب ويل كيږي، همدا معنى د: نقيب احمد (د احمد ﷺ چاوش)، دنامه هم ده، نو چاوشان معنى نقيبان، تا: ترڅو، در: دروازه، جنان: جمع دجنت ده يعنى جنتونه، بدر: په دروازه كى يعنى دباندې تر دروازي.

قاف: ويل كيږي چى دا نوم دى ديوه غره چى پر ټوله دنيا باندي را گرزيدلى دى او كوه قاف ورته ويل كيږي (زيات تفصيل يې په تشریح: ۴ كى وگوره)، خو دلته مراد ورڅخه مشرق دى، قيروان: په منتخب اللغات كى ليكلې دى چى قيروان ديوه ښار نوم دى په آخرى اطرافو كى دمغربي افريقي، دلته مراد ورڅخه مطلق مغرب دى.

تشریح او مطلب:

۱. درود وايم بنايسته (يعنى په ډير اخلاص سره) پر روح دغوره دپيغمبرانو عَلَيْهِمُ السَّلَامُ، هغه پيغمبر ﷺ چى ذات دده نور او روښنايي ده دپاره دعرش او دآسمان، او باچا دى دټولو لندو او وچو، يعنى

دټولي محكي.

درسول او نبی تر مينخ فرق:

بعضي علماء وايي چي درسول او نبی تر مينخ فرق نسته، ليکن اکثره علماء يې فرق کوي، او هغه داسي چي نبی هغه شخص ته ويل کيږي کم چي دالله ﷺ دطرفه څخه دبندگانو دلار بنووني دپاره را استول سوي وي، برابره خبره ده که نوي کتاب او نوي شريعت ولري او که يې ونلري بلکه دمخکني نبی شريعت او کتاب چلوي، لکه هارون عليه السلام چي دالله ﷺ دطرفه څخه په بنی اسرائيلو کي دموسى عليه السلام پرځاي خليفه سو، هغه دموسى عليه السلام شريعت چلوي او هم يې دده په کتاب تورات باندی عمل کوي، او رسول هغه شخص ته ويل کيږي کم چي دالله ﷺ دطرفه څخه دبندگانو دهدايت دپاره را استول سوي وي او ددې سره سره دځانه سره يو نوي شريعت او کتاب هم ولري، لکه موسى عليه السلام چي دځانه سره يې نوي کتاب تورات درلودی، او لکه زمور عليه السلام چي آخري رسول دی، او دځانه سره يې آخري آسماني کتاب قرآن او نوي شريعت راوړي دی، علماء ليکي چي درسولانو شمېر درې سوه ديارلس ۳۱۳ تنه دی، او دانبياوو شمير يولک او څلور ويشت زره (۱۲۴۰۰۰) تنه دی، تردې څه زيات يا کم. والله اعلم

۲. باچا ددنيا دی او باچا دټولو پيغمبرانو عليهم السلام دی، دپاره دشفاعت به په ورځ دقيامت ملا وتړي.

په حديث شريف کي راځي چي دقيامت په ورځ چي کله انسانان دډير انتظار څخه په تنگ سي چي حساب به نه شروع کيږي نو دوي به اول وار وادم عليه السلام ته ورسي چي ته دالله ﷻ اولني پيغمبر او دټولو انسانانو پلار يې ته الله ﷻ ته زمور شفاعت وکړه چي الله ﷻ حساب

شروع ڪي هغه به ورته ووايي چي ما دجنت دهغه درختي خخه خوراك ڪريدي دڪمي خخه چي زه الله ﷻ منع ڪري وم، حڪه نو زه ستاسي شفاعت نسّم ڪولاي، تاسي حضرت نوح ﷺ ته ورسى هغه به ستاسي شفاعت وڪري، بيا به هغوى و حضرت نوح ﷺ ته ورسى دشفاعت ڪولو دپاره، هغه به ورته ووايي چي زه دا شفاعت نسّم ڪولي حڪه چي ما دطوفان په وخت ڪي دخپل نا فرمانه زوى دمحفوظ پاته ڪيدو غوبنتنه ڪري وه دالله ﷻ خخه، تاسي حضرت ابراهيم ﷺ ته ورسى هغه به دا شفاعت وڪري، بيا به هغوى حضرت ابراهيم ﷺ ته ورسى هغه به هم عذر پيش ڪري، او موسى ﷺ ته به حواله وركري، ڪله چي مؤمنان هغه ته راسي نو هغه به هم عذر پيش ڪري او عيسى ﷺ ته به حواله وركري، بيا به دوى هغه ته راسي او هغه به هم عذر پيش ڪري او حواله به وركري ومؤمنانو ته دشفاعت شروع ڪولو دپاره پر حضرت محمد ﷺ باندي، ڪله چي مؤمنان ورسول الله ﷺ ته راسي، نو هغه ﷺ به دالله ﷻ په دربار ڪي دشفاعت ڪولو اجازه وغواړي، الله ﷻ به دشفاعت ڪولو اجازه ورته وڪري اوبيا به بي شفاعت قبول ڪري.

نو په دي بيت ڪي همدغه حديث شريف ته اشاره ده، الله ﷻ دي زمونږ گناهگارانو په برخه هم درسول الله ﷺ شفاعت نصيب ڪري. آمين

۳. په دي بيت ڪي بي هغه حديث قدسي (۱) ته اشاره ڪريده ڪم چي علماء داسي نقل ڪوي: لَوْ لَأَنَّكَ لَمَّا خَلَقْتَ الْأَفْلَاقَ، يَعْنِي (الله ﷻ ورسول ﷺ ته فرمايي چي) ڪه ته نه واي نوما به دا آسمانونه نه واي پيدا ڪري، په

(۱). حديث قدسي هغه حديث شريف ته ويل ڪيري چي الله ﷻ بي بي واسطي دملايڪي درسول ﷺ په زړه مبارڪ ڪي ورواچوي. او داسي احاديث تر عامو احاديثو په رتبه ڪي لوړ وي.

بل روایت کی دا حدیث شریف داسی نقل سویدی چی: **لَوْ لَأَكَّ كَمَا أَظْهَرْتُ رَبُّوَيْتِي**، یعنی (اللہ ﷺ ورسول ﷺ) ته فرمایی چی) کہ ته نه وای نو ما به خپله خدایی نه وای بنکاره کړی وای. (۱)

نوپه دی بیت کی مصنف صاحب **رَحِمَهُمُ اللَّهُ عَلَيْهِمُ** وایی: چی دلو لاک سایوان دده ﷺ پرسر باندی دی، یعنی دا اعزاز یوازی ورسول الله ﷺ ته حاصل دی چی الله ﷺ ده ﷺ ته فرمایلی دی چی کہ ته نه وای نو ما به آسمانونه نه وای پیدا کړی.

په دوهمه ټوټه کی دبیت دا بیان دی چی: تر څه وخته پوری چی پیغمبر ﷺ جنت ته نه وی دننه سوی ټول پیغمبران به دباندی وی.

او درسول الله ﷺ په وجه دده ﷺ و اُمّت هم دا اعزاز حاصل سویدی چی تر څو پوری دده ﷺ اُمّت جنت ته نه وی داخل سوی نو دنورو انبیاءو **عَلَيْهِمُ السَّلَامُ** امتونه به هم نسی داخلیدی او دباندی به وی.

۴. دمشرقه څخه تر مغربه پوری مو داسی باچا نه دی لیدلی، اونه مو پر محککه اونه پر آسمان لیدلی دی. مراد دمشرق او مغرب څخه ټوله محککه ده، حککه چی قانون دادی چی کله دیو شی سر او پای ذکر کړل سی نو ما بینخ خپله ورسره مردایړی، لکه یو سپری وایی چی دسهاره څخه تر ماښامه پوری می فلانی کار کوی، ددې دا معنی ده چی دسهاره او دماښام په مابینخ کی چی کم وخت دی په هغو کی می هم کوی.

(۱). ددې حدیث شریف په سند کی بعضو علماوو قولونه کړیدی، مثلا امام المحدثین ملا علی قاری **رَحِمَهُمُ اللَّهُ عَلَيْهِمُ** په خپل کتاب المصنوع فی الاحادیث الموضوعه صفحه ۱۱۲ کی نوشته کړیدی، او علامه هندي **رَحِمَهُمُ اللَّهُ عَلَيْهِمُ** په مجمع البحار صفحه ۵۱۴ کی لیکلی دی چی: لو لاک لما خلقت الافلاك، قال الصنعانی موضوع. پره حال که حدیث دا الفاظ ثابت وی او که نه وی خو په دې کی هیڅ شک هیڅ مسلمان نه کوی چی معنی یې بالکل دقرآن او احادیثو دمسلمو اصولو سره موافقه او مطابقه ده.

۱. جمله رسل اندر زمين کردند پيدا معجزه

تولو پيغمبران عليهم السلام پرمخ دمخکی باندي څرگنده او پيدا کړيده معجزه

دو نیم شد مه در سما بر وی چو کرده یک نظر

دوه ځايه سوه سپوږمې په آسمان کې کله چې يې پردې باندي يو نظر وکي

۲. رايات او ماحی شده جمله رسوم کفر را

بیرغونه دده ﷺ ورك كوونکی سول تولو نښانو لره دکفر

آيات او دیدند چون جمله عرب گشته مقر

نښانی دده ﷺ چې يې وليدلی ټول عرب اقرار كوونکی سوه

دلغاتو حل:

جمله: ټوله، رُسل: جمع در سول ده، معجزه: هغه ته وايي چه پر لاس ديوه
نبي دعادت څخه خلاف کار وسي، مه: سپوږمې، رايات: بیرغونه،
ماحي: خراب كوونکی، رسوم: علامې، نښانې، رواجونه، آيات: علامې،
گشت: وگرځيده، مقر: اقرار كوونکی.

تشریح او مطلب:

څه چه پيغمبران عليهم السلام وه هغو يوه معجزه ښکاره کړي وه او
ديپغمبر ﷺ معجزه دا وه چې په يوه وار کتلو سره يې سپوږمې دوي
ټوتي سوه، او دپيغمبر ﷺ په را څرگنديدو سره ټوله رواجونه دکفر
ختم سول، او علامې دحق والی چه يې ښکاره سوی نو تولو عربو ايمان
په راوړی.

﴿ در مدح شيخ العلمين قدوة السالكين ﴾
 ﴿ محمود نصير الدين قدوة السالكين ﴾

۱. شيخ معظم پير ما محمود آنصاحب قران

شيخ لوي لار بنوونكى (رهنما) زمور چي محمود دى صاحب دبخت دى

چون او نباشد هيچكس هم محتشم هم مشتبر

په مثال دهغه به نه وي هيخ سري په لويي او هم په مشهور والي كي

۲. عالم بعلمى همچو او هرگز نديده مردمى

عالم په علم كي په مثال سره دده به هيچا هيخكله نه وي ليدلى يو سري

اندر كرامت مثل او خيزد كجا دور قمر

په كرامت كي په مثال دده به كله پورته سى په سپورمى كي

دلغاتو حل:

مدح: صفت، ستاينه، شيخ: پيشوا ته وايي، قدوة: مقتدا، هغه څوك چي په هغه پسي اقتداء كول كيږي، سالكين: دسالك جمع ده، سالك هغه شخص ته وايي چي ديوه پير سره يې پر يوه طريقه باندي دسلوك بيعت كړى وي، قدس سره العزيز: دا يوه دعا لكه رحمة الله عليه، يا رضى الله عنه او داسي نور، ددي معنى ده: پاك دى ولرى الله ﷺ دده گران سړ، معظم: عظيم، لوي، قران: بخت، محتشم: غيرتمند، ددبديي خاوند، مشتبر: مشهوره. خيزد: پورته كيدل، كجا: كله، چيري، دور: وخت، زمانه، پړاو، مرحله، قمر: سپورمى.

تشریح او مطلب:

۱. زمور استاد محترم ڊير صاحب دقران او دبخت دی، مشهوره دی په لویی او بزرگی سره، چی دده په مثال دده په وخت کی نه بل څوک داسی ددیی والا وو او نه شهرت والا.
۲. دده په شان عالم می بل هیڅوک نه دی لیدلی، دی په داسی علم سره عالم دی چی مثل یی بل چا نه دی لیدلی په کرامت کی یعنی په اوس وخت کی دده مثل په دنیا کی نسته.

۱. او بود شیخ مقتدا او را جهان شد مقتدی

دی وو شیخ امام (پیشوا) او دده ټوله دنیا پیروی کوونکی او تابع وه

گشتند اعمی سالکان چون رفت آنصاحب نظر

وگرزیدل پانده عارفان، چی ورڅخه ولاړی هغه صاحب دکشف

۲. دارد تمنا عالمی خاک درش سرمه کند

لری آرزو خلگ چی خاوری ددروازی دهغه رانجه کی وگرځوی

خوشوقت آنصاحبدلان گشتند او را پی سپر

بنه دی وخت دهغو صاحبدلانو چی سوه ده لره پیره کوونکی

۳. ای شیخ مخدوم جهان ما را بخواهی از خدا

ای شیخه خدمت کرل سوی دجهان! مور و غوره دخدایه څخه

تا رسته گردم از عنا یابم جنت کشک زر

چی خلاص وگرځو دسختیو څخه او پیدا کو په جنت کی مایی دزرو

* * *

دلغاتو حل:

مقتدا: هغه څوڪ چي په ده پسي بل څوڪ اقتداء او پيروي كوي، لكه امام په لمانځه كي، مقتدي: هغه څوڪ چي په بل پسي اقتداء كوي، لكه دامام شاته څلگ چي ورپسي ولاړ وي، اعمى: عربي لفظ دي، نه فارسي، په معني د ږانده، سالكان: عارفان، هغو اشخاصوته ويل كيږي چي په تصوف او په طريقت كي حق ته ورسيري، رفت: ولاړي، نظر: فكر، كشف، الهام.

تمنا: اميد، خاك: خاوره، سرمه: رانجه، خوشوقت: خوشحاله وخت درلودونكي، نيك بخت، پي سپر: قدم سپر، يعني چي تابع او پيروي ديو چا وكړي.

مخدوم: هغه څوڪ چي څلگ دده خدمت كوي، بخواهي: وغواړه، رسته: خلاص، عنا: سختي، خواري، تكليف، ياب: پيدا كول، يابم: چي پيدا كم، كشك: ماڼي، زر: سره زر.

تشریح او مطلب:

۱. دغه شيخ (زمون) امام دي، څلگ ددنيا دده تابع دي، يعني دده په نيكو اعمالو پسي پيروي كوي، او دهغو دپاره مقتدا او پيشوا دي، او څلگ په ده پسي اقتداء كوي، هغه كسان چي دده څخه يې سبق اخيستي او ويلي وو، او هغه چي په ده پسي يې اقتداء كوله، ږانده وگرځيده هغه وخت كله چي دي دهغو څخه ولاړي، يعني كله چي دي ددي دنيا څخه رخصت سو.

۲. څلگ ټول دا خوبنوي چي دده ددروازې خاوره رانجه كړي، په دي بيت كي اشاره ده وجواز ته دتبرك باآثار الصالحين، يا معني دا چي څلگ ټول دا اميد لري چي دده علم څخه يو څه حصه واخلي او په هغه

باندی عمل وکی، نو نیک بخته دی هغه کسان کم چی دده پیروی کوونکی او دده دنیکو اعمالو تابعت کوونکی دی.

۳. (مصنف صاحب رحمۃ اللہ علیہ وایی) ای شیخه چی مخدوم یی دتول جهان، یعنی چی ٲوله دنیا ستا خدمت کوونکی ده، ما وغواړه دالله ﷻ خخه، ددې معنی دا ده چی زما په باره شفاعت دالله ﷻ په دربار کی وکړه چی ماته گناهونه را وبخښی، په دې بیت کی اشاره ده وجواز دتوسل بالانبیاء والصلحاء، ددې دپاره زما شفاعت وکړه چی زه دغمونو، تکلیفونو، خواریو او دردونو خخه دقیامت خلاص سم، اوپه جنت کی دسرو زرو مانی پیدا کړم.

* * *

در سبب تصنیف کتاب و تعریف ابو الفتح گوید

۱. گوید همی یوسف گدا در وعظ سخنی چند را

وایی هم دا یوسف عاجزه په نصیحت کی خو خبری

از بهر خلف خوش لقا بو الفتح نور البصر

دپاره دخپل زوی نیک دیداره چه نوم یی ابو الفتح دی او نور دسترگو دی

۲. آن رکن دین کز علم خود معمور دارد رکنها

هغه ستن ددین چه په علم خپل سره قائمی لری ستنی

یا رب بگردان آنچنان بپذیر از من اینقدر

ای ربه وگرخوی دغه رنگه قبول زما خخه دا قدر سوال

۳. از تو بخوایم بهر او علم و عمل تقوی ورع

ستا خخه غوارم دده دپاره علم او عمل او تقوی

سالک بگردان آنچنان چون او نباشد کس دگر

عارف بی و گر خوی دارنگه چه دده په مثل نه وی بل خوک

۴. از صدق دل خواهم ز تو یا رب بگردان آنچنان

دزیره داخله خخه غوارم ستا خخه یا ربه ویی گر خوه

سبقی بگوید بشنوم بینم جهانی پیش در

دارنگه چه سبقان وایی خلگوته اورم زه او وینم چه دیر خلگ پردروازه ده

وی

۵. پندی بگویم بعد ازین بشنو بهر بابی زمن

نصیحت درته وایم وروسته تر دی دعا وایی وره په هرباب کی زما خخه

در یست آخر بی بها در گوش کن جان پدر

مرغلری گران قیمته وایی وره ای روحه دپلار

دلغاتو حل:

همی: په اصل کی همین دی، چی معنی بی ده همدغه، گدا: فقیر او عاجزه، خلف: بدل، عوض، خای ناستی، په همدی معنی اولاد ته هم ویل کیبری خکه چی هغه هم دپلار پر خای ناست وی، او دلته بی هم دا معنی مراده ده، نور: رها، رو بنیایی، بصر: سترگی، نور البصر: یعنی دسترگو رو بنیایی او رها.

رکن: ستن، تنبه، معمور: آباد، ودان، پذیر: قبلول.

وَرَعٌ: پرهیزگاری، د ورَعُ لفظ ترتقوی پر زیاته پرهیزگاری باندی دلالت کوی، یعنی لومری درجه دتقوا ده کله چی تقوا نوره هم زیاته سی بیا ورع ورته ویل کیږی، سالک: عارف.

صدق: اخلاق، ربنتیا، دل: زړه، صدق دل: یعنی دزړه داخله، بشنو: واوره، بشنوم: اورم، ببین: ووینه، وگوره، بینم: وینم.

پند: نصیحت، وعظ، دُر: ملغره، بها: بیه، قیمت، بی بها: بی قیمت، یعنی دومره گرانه چی قیمت بی نه وی څرگند، جان: روح، پدر: پلار.

تشریح او مطلب :

۱. وایی همدا یوسف فقیر، (سلطان الواعظین مولانا محمد یوسف) دا ددی کتاب دمصنف رحمه الله علیه نوم دی، په وعظ کی یو څو خبری، دپاره دخپل خلیفه او جانشین (یعنی زوی)، چی نوم بی ابو الفتح دی، داسی زوی چی هغه نور دی دسترگو.

۲. ای خدایه! همدا زوی می ددین یوه ستن (یعنی ددین یو بڼه او عمدۀ عالم) وگړزوی، چی دخپل علم په سبب سره آبادی یعنی قائمی لری ستنی، یا ربه همداسی بی وگړزوی او همدا سوال زما څخه قبول کړی.

۳. ای خدای پاکه! ستا څخه غواړم دده دپاره علم او عمل اوتقوی او پرهیزگاری، داسی عارف او سالک بی وگړخوی، چی دده په مثل سره بل څوک نه وی.

۴. په اخلاص سره سوال کومه ستا څخه یا ربه چی دی (ابو الفتح) هم داسی لوی عالم وگړخوی، چی سبقان وایی وطالبانو ته او زه بی اورم، او وینم بی چی یو جهان یعنی ډیر خلگ دده ددروازی په منځکی ولاړ وی (دهمدی سبق حاصلولو او زده کولو دپاره ده ته ډیر خلگ راخی).

۵. تر دې وروسته دا نصیحت کومه درته (ای زویه!) او دا واوره زما
خخه په هر باب اوپه هره باره کی، دا مرغری دی گران قیمتته، نو په
غوږ کی یې ونیسه او په یاد یې کړه ای دپلار روحه.

۱. تحفه نصائح نام این کردم زحق دارم رجا

تحفه نصائح ددې نوم ایږدم له خدای ﷻ خخه دا امید لرم

کاندر نظر پاکان شود مقبول چون شیر وشکر

چه په نظر کی دپاکو به داسی قبوله سی لکه شیدی او بره

۲. رنجی کشیدم مدتی هم دردها چون درد زه

تکلیف می کش کی یو خه وخت هم دردونه په مثال ددرد دزیریدو

تا من بزادم اینچنین تحفه منور نامور

تردې چی پیدا می کړه دارنگه تحفه نامداره او مشهوره

۳. یا رب زفضل ولطف خود گردان چنان این تحفه را

جمله جهان عاشق شود خوانند هر شام وسحر

ای ربه په فضل خپل سره یې وگرځوی دغه رنگه دا تحفه
چه ټول خلگ پر عاشق سی او وایی یې هر سهار او ماښام

دلغاتو حل:

نصائح: جمع دنصیحت ده په معنی سره دوعظ او نصیحت او پند. رجا:
امید، پاکان: دپاکو، مقبول: قبول کړل سوی، شیر: شیدی، شکر: بوره.

رنج: تکلیف، سختی، درد، کشیدم: تیر می کی، مُدَّتِي: یو څه موده، زه: یو څه زیږیدل، تا: ددې دپاره، بزادم: وزیربوم، مُنور: روښانه، نامور: نامداره، مشهوره. چنان: دغه رنگه، شام: ماښام.

تشریح او مطلب:

۱. یعنی ددې کتاب چی مجموعه ده دوصیتو زما و خپل زوی ته، نوم می (تحفة النصائح) ایښی دی، تحفة: یعنی هدیه، ډالی، پیش کش، نصائح: جمع دنصیحت ده په معنی سره دوعظ او تبلیغ. کله چی په دې کتاب کی هم خاص نصیتونه او وعظونه ذکر وه، ځکه نو دانوم ډیر ورسره مناسب دی.

او دالله ﷺ څخه دا امید لرم چی زما دا کتاب دپاکانو خلگو یعنی اولیاوو، علماوو او طلباوو په نظر کی داسی مقبوله کی لکه شیدی او بوره، یعنی لکه څنگه چی دا دوه شیان دهرچا خوښ دی او هرسړی په دې خوشحاله کیږی چی ور ورسیري، دغه ډول دی الله ﷺ دا زما کتاب هم دارنگه وگرځوی.

۲. او مصنف صاحب ﷺ وایی چی: ما ددې کتاب په جوړولو کی ډیر تکلیف، خواری او دردونه برداشت کړیدی، بیا یې ددې خپلو خواریو او دردونو، کم چی پرده باندي ددې کتاب په جوړولو کی تیر سویدی، مثال داسی پیش کړیدی: داسی خواری لکه دکوچنی مور چی یې داوولد دزیږیدو په وخت کی تیروی، دا ښکاره خبره ده چی دکوچنی پر مور باندي داوولد دزیږیدو په وخت کی ډیر زیات تکلیف وی، دهمدې وجه څخه نبی کریم ﷺ فرمایلی دی: کمه ښځه چی دکوچنی

پیدا کیدو ددرد دوجه خخه وفات سی هغه شهیده ده، یعنی مرتبه یی شهیدانو ده، دا صرف او صرف ددی دردو او تکلیفو په وجه. نو مصنف صاحب رحمۃ اللہ علیہ هم وایی چی ما داسی دردونه پرخان باندی تیرکړیدی ددی کتاب په تصنیف او تالیف کی، ددی دپاره چی دا کتاب مقبول سی، او یوه خوندوره او مشهوره تحفه ورخخه جوړه سی، لکه خنګه چی هغه اولاد چی تر دومره تکلیفو وروسته پیدا سی هغه پر مور باندی ډیر گران وی.

۳. کله چی دکتاب قبلیدل او مشهوره کیدل دالله ﷻ په اختیار کی دی او الله ﷻ چی کله یو شی مشهوره کړی بیا یی هیخوک نسی ورکولای، او هم الله ﷻ چی کله یو شی نوم ورکی کړی یعنی نوم یی ورورک کړی، بیا یی هیخوک نسی پیدا کولی، ددی وجه خخه اوس مصنف رحمۃ اللہ علیہ دالله ﷻ خخه دعا غواړی چی: یا الله ﷻ! ته په خپل فضل، مهربانی او کرم سره زما کتاب (دا تحفة النصائح) داسی مشهوره او مقبوله کړی، چی ټول جهان ددی عاشقان سی او هر سهار او ماښام یی وایی. کله چی دمصنفینو رحمۃ اللہ علیہم مقصد دخپلو تصنیفونو خخه ددین خدمت وی او دخپل خان دپاره اُخروی گټه او سرمایه ترلاسه کول وی، او داپه دې سره کیرې چی کتاب یی مشهور سی او علماء یی ووايي او طلباء یی زده کړی، ترخو چی ده ته ثواب ور ورسیرې، ددی وجه خخه تل مصنفین رحمۃ اللہ علیہم په خپلو خپلو کتابو کی دالله ﷻ خخه دا خواست په ډیر عجز او زاری سره کوی چی یا الله ﷻ! ته زموږ دا خوری په خپل دربار کی قبوله کړی، او دعلماوو او طلباوو توجه او پام زما دکتاب خواته را واروی، چی دا زما کتاب په دوی کی مشهور او مقبول سی او

دوی بی ووی او فآئده پرواخلی، تر خو چی دا تصینف زموږ داخروی
اجر او نفع دتر لاسه کیدو سبب سی.

او هرکله چی مصنف صاحب رحمۃ اللہ علیہ دخپل کتاب دخطبی څخه فارغه
سو، اوس ددی وروسته به دکتاب په مقاصدو باندی شروع کوی، کم
چی عبارت دی دمواعظو نصیحتونو او پندونو څخه.

﴿ باب اول در بیان توحید باری تعالی ﴾

اول باب ثابت دی په بیان کی دالله ﷻ دیو والی

۱. گردد چو بالغ کودکی فرضست شناس حق برو

کله چه وگرځی کوچنی بالغ، نو فرض دی پیژندل دخدای ﷻ پر ده

داند یکی بی شک خدا جز او نداند کس دگر

چی وگنی (وبولی) خدای بی له شکه یو، ماسوی دده ﷻ څخه هیڅوک بل نه پیژنی

۲. بیچون بدان حضرت خدا مثنی ندارد شبه هم

هرگز نزاده کس ازو نی مادر او را نی پدر

بلا کیفه بی و بوله چه خدای نه مثل لری اونه هم شبه

هیڅ کله نه دی زیریدلی څوک دده څخه، او نه مور او پلار سته ده لره

۳. او را طعام وآب وزن هرگز نباشد حاجتی

ده ته دپودی او داوبو او دبنځی هیڅکله حاجت نسته

خوابی نه او را غفلتی نی سبو را بروی گزر

خوب نسته ده لره اونه غفلت اونه خطا (هیروالی) پرده تیریږی

۴. پشتی نخواهد از کسی نی مشورت خواهد از کس

نه کومک دچا خخه غواړی او نه مشوره غواړی ديو چا خخه

جمله جهان محتاج او از کس نخواهد او نصر

ټول جهان دده محتاج دی، او دی دهیخ چا خخه مدد نه غواړی

دلغاتو حل:

گردد: چی وگرځی، بالغ: غټ، هغه نر چی پنځلسو کالو ته یې عمر رسیدلی وی، یا هغه بنځه چی تر دوولسو کالو پوری یې عمر رسیدلی وی، کودک: کوچنی هلك، شناس: پیژندل.

بیچون: بې مثله، حضرت: ذات، نژاده: نه یې دی زیږولی. طعام: خوراک، آب: اوبه، زن: بنځه، کور والا، خواب: خوب، بیده کیدل، سهو: خطا، هیره، گذر: تیریدل. پشتی: مدد غوښتل، کومک، نصرت، مشورت، مشوره، نصر: کومک.

تمهید:

کله چی دمؤمن دپاره ترهر څه دمخه دالله ﷻ په وجود او وحدانیت باندی اقرار کول تر هر څه ضروری وه، او بې له دې هیخ نیک عمل نه قبلیری ددې وجه خخه مصنف صاحب رحمۃ اللہ علیہ په اول باب کی همدا لومړی رکن داسلام بیان کی.

تشریح او مطلب:

۱. کله چی کم کوچنی هلك بالغه سی پرده باندی فرض سی دخدای پاک ﷻ پیژندل، داسی پیژندل چی خدای پاک ﷻ یو دی شریک نلری.

دالله ﷺ وحدانيت داسلام لومړنۍ رکن، او دهغه چا دپاره چې په اسلام کې داخلیدل غواړي، یا ځان په اسلام کې داخل بولي، لومړنۍ وظيفه ده، دالله ﷺ دوحديت دنه اقرار کولو په صورت کې دانسان هر نیک عمل لغو، عبث او بې فائدي دی.

مسئله: دالله ﷺ په وجود اودهغه په وحدانيت اقرار کول دومره ضروري، لازمي، او بنکاره دی چې زموږ دامام اعظم ابو حنیفة رحمۃ اللہ علیہ په نزد باندې که یو سپری په غره کې وروزل سي، په دې ډول چې هیڅوک یې نه وی لیدلی، اونه هم کم کتاب یا عالم ده ته حقه لار وروښوولي، لا هم پر ده باندې دا لازم دی چې دی به دالله ﷺ په وجود او بیا دهغه ﷺ په وحدانيت اقرار کوي، ځکه چې انساني عقل ددې دواړو خبرو (دالله ﷺ موجودیت، او دهغه ﷺ دوحديت) دپاره بالکل کافی دی، او یو انسان په لږ فکر کولو سره هم دامحسوسولای سي چې داسی یو ذات سته چې هغه زه او زما پر شاخوا موجود شیان پیدا کړیدی، په دوهمه درجه کې بیا دا فکر کول چې داسی ذات به هم یو ذات وی، دوه یا درې یا تردې زیات نسی کیدی.

۲. بې مثله و بوله هغه ذات، یعنی داسی یې و بوله چې هغه یو داسی ذات دی چې دهغه هیڅ مثل نسته، لکه الله ﷻ چې فرمایي: **لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ**، یعنی نسته په مثل دهغه هیڅ شی، او رسول الله ﷺ مبارک په یو حدیث شریف کې فرمایي چې: **دالله ﷻ ذوات په باره کې چې دانسان په تصور کې هرڅه ورځي، چې دالله ﷻ ذات به داسی وی، هغه ﷻ ددې څخه منزه او پاک دی، یعنی داسی نه دی، ځکه چې الله ﷻ انساني عقل داسی پیدا کړیدی چې هغه دالله ﷻ په وجود او وحدانيت باندې ډیر ژر پوهیږي او بې له ښوونې دیوچایي فهمولای سي، مگر دالله ﷻ ذوات**

په باره کی، چي آيا الله ﷻ څنگه او څنگه دی، نو په انساني عقل کی الله ﷻ دومره طاقت نه دی ایښی چي ددې ادراک او فهم وکړی سی بلکه دا دانسان تر عقل لوړه خبره ده.

ددې وجه څخه مصنف صاحب رحمۃ اللہ علیہ په دې بیت کی وایي چي: دالله ﷻ ذات بي مثله وبولہ، یعنی الله ﷻ هيڅ مثل نلری اونه هم هيڅ يو شريك، او شبه لری. ځکه يې نو ادراک او فهم هم نه کيږی، ولی چي ديو شی ادراک يا دهغه شی په ليدلو سره کيږی، يادهغه شی دمثل په ليدلو سره، لکه مثلاً يوچا چي طياره نه وی ليدلی، نو يو څوک ورته ووايي چي هغه يو داسی شی ده لکه مرغه په هوا الوزی، مگر دغوبنو پر ځای داوسپنی څخه جوړه ده، نو دا سړی دطيارې ادراک او فهم سره دنه ليدلو وکی، او کله چي يې ووينی بيا يې فهم تردي هم زیات سی، نو کله چي ديو شی دادراک او فهم دپاره همدا دوي طريقي دی، یعنی يا په خپله دهغه شی ليدل يا دهغه شی دممثل ليدل، او دا دواړی طريقي په الله ﷻ کی نسته، نو دالله ﷻ دذات ادراک او فهم هم نسی کیدی، ځکه چي نه په خپله ذات دالله ﷻ يو چا ليدلی دی، چي دهغه بيان وکړی، او نه هم دالله ﷻ ذات لره مثل، شبه يا شريك سته چي دهغه په ليدلو سره دالله ﷻ دذات اندازه ولگيږی، نوکله چي دمعلوميدو دا دواړی طريقي دالله ﷻ په ذات کی نسته، ځکه نو دالله ﷻ پر ذات باندي حقيقي علم هيچا ته نه دی حاصل، ددې وجه څخه دانبياء کرامو عليهم السلام او اولياوو رحمۃ اللہ علیہم څخه دا خبره ثابته ده چي دوی به ويل چي يا الله ﷻ : مَا عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ، یعنی موږ ته نه يې پيژندلی په داسی پيژندلو سره کم چي ستا حق دی.

نبی کریم ﷺ فرمایي: تَفَكَّرُوا فِي الْآءِ اللّٰهِ وَلَا تَفَكَّرُوا فِي ذَاتِ اللّٰهِ تَعَالَى، یعنی تاسی دالله ﷻ په ذات کی خبری او فکر مه کوی، بلکه دالله ﷻ دصفاتو او دهغه ﷻ دمخلوقاتو په باره کی فکر کوی، او الله ﷻ دده په مخلوقاتو سره وپیژنی.

ددې بیت په دوهمه ټوټه کی مصنف صاحب رحمۃ اللہ علیہ دسورة الاخلاص دآخرنیو آیتو ترجمه او خلاصه پیش کړیده، یعنی الله ﷻ هیڅ کله نه یو څوک زیږولی دی، اونه هم ده ﷻ لره پلار سته اونه مور، یعنی داسی یو څوک چی دی ورڅخه زیږیدلی وی، بلکه الله ﷻ داصولو او فروعو ټولو څخه پاک دی، لکه الله ﷻ چی په قرآن کریم کی په سورة الاخلاص کی فرمایي: لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ، وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ، یعنی نه الله ﷻ یو څوک زیږولی دی اونه دی ﷻ دیو چا څخه زیږیدلی او پیدا سویدی، او نه هم ده لره هیڅوک او هیڅ شی مثل، شریک، مشابه او سیال سته.

۳. په دې بیت کی مصنف رحمۃ اللہ علیہ دالله ﷻ خاص خاص صفتونه او دمخلوق څخه دالله ﷻ امتیازونه بیانوی، نو وایی: دهغه ﷻ نه خوراک ته ضرورت سته، نه اوبو چیښلو ته اونه هم بنځی یعنی کور والا ته، بلکه دې شیانو ته ضرورت ټول احتیاجی صفتونه دی کم چی دالله ﷻ دذات سره منافی دی ځکه نو الله ﷻ ددې ټولو څخه منزّه او پاک دی.

دې شیانو ته ضرورت خو الله ﷻ دخپل یو مخلوق انسان په طبیعت کی ایښی دی، اوهم یې دې انسان ته دا خبرداری ورکړیدی چی هغه به ددې شیانو مسخر نه جوړیږی، چی تل دخوراک، چیښناک او خواهشاتو په لټه او طلب پسې وی، او دخپل خالق او مالک داوامرو او نواهیو څخه یې پام اړولی او ځان یې ناخبره او ناگمانه کړی وی، که نه وی نو بیا

دده دپاره به همدا شيان ددنیا او آخرت دتاوان سبب وگرځي. لکه الله ﷻ چي فرمايي: **إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ**، يعنی ستاسی مالونه، په کم کی چي دخوراک او چينبناک شيان ټوله داخل دی، او ستاسی اولادونه، په کم کی چي زوج او زوجه هم داخل دی، ستاسی دپاره امتحان دی.

ددې بيت په دوهمه ټوټه کی مصنف صاحب **رَحِمَهُ اللهُ عَلَيْهِ** وايي: نه الله ﷻ لره خوب ته ضرورت سته، اونه هم پر الله ﷻ باندي غفلت، ناخبرتيا، سهو، خطا او هيره راځي.

۴. او هغه ﷻ نه کومک دچا څخه غواړي، اونه دچا مشورې ته ضرورت لري، او ده ﷻ ته ټوله دنيا بلکه ټوله کائنات او مخلوقات محتاجه دی، او احتياج يې والله ﷻ ته لږ هم نه دی، بلکه دا شيان په خپل ژوند او بقا کی لا هم الله ﷻ ته محتاجه دی، يعنی دهغه ﷻ دغوښتنی او ارادې څخه پرته ددوی وجود لا محاله دی، او الله ﷻ دهیچا څخه نصرت او کومک نه غواړي.

۱. جوهر مرکب جسم هم عرض وتناهی هم مگو

جوهر، مرکب او عرض او هم تناهی مه وایه

نامش مخوان جز آنکه آنصاحب شرع کرده خبر

دده نوم مه اخله ماسوی دهغو څخه دکمو چه صاحب دشرع خبر ورکړیدی

۲. نی کل بگوئی بعض هم نی رنگ گوئی نی مزه

مه کل ورته وایه مه بعض، او مالک درنگ او دمزي (خوند) هم مه ورته وایه

بوی نگوئی شکل هم نی قد وقامت نی صور

مه بوی لرونکی ورته وایه نه شکل لرونکی هم، اونه خاوند دقد او قامت او نه خاوند دصورت (ورته وایه)

۳. او را نگوئی درمکان نی عرش گوئی جای او

دی ﷺ مه وایه په یو حای کی، او مه عرش وایه دده حای

نی پیش وپس نی راست وچپ نی زیر گوئی نی زیر

نه مخ ته، نه وروسته، نه رسته طرف ته، نه چپه طرف ته، مه لاندی ورته وایه او مه پورته.

۴. زنده بدان حضرت خدا شنوا وینا هست هم

سم ژوندی وپیژنه ذات دخدای ﷺ، هم اوریدونکی او هم لیدونکی دی

اشیا شده در خواست او هم نور وظلمت خیر وشر

شیان پیدا سویدی دده دارادو خخه، هم رنیا، او تاریکی اوهم خیر اوشر

دلغاتو حل:

جوهر: دحکماوو او دعلم هیئت دعلماوو په نزد ددې معنی داده چی جوهر: هغه کوچنی شی ته ویل کیږی چه تقسیم نه قبلوی، یعنی دومره کوچنی وی چی تقسیمیری او ماتیری نه، لکه جزء لا یجتزی، او دې ته حکماء جوهر فرد وایی، ددې تفصیل دحکمت په کتابو کی دی، دوهمه معنی یی داده چه جوهر: یعنی هغه شی چی ثابت وی په خپله، لیکن بیا یې هم واللہ ﷺ ته ویل جائز نه دی، مرکب: چی دپیرو اجزاوو خخه جوړ سوی وی هغه ته مرکب وایی، لکه سکنجبین چی داوبو، شاتو او سرکې خخه جوړ سویدی نو دا یو مرکب، جسم هغه مرکب دی چه هغه اوږدوالی، پلن والی او ژور والی ولری او تقسیم په هر طرف کی ممکن

وی، عرض: دجوهر مقابل لفظ دی، یعنی هغه شی چی خپل ذاتی وجود نلری او دبل شی په ضمن کی موجودیږی، لکه تور والی، سپین والی او داسی نور رنگونه، کم چی په خپله یوازی نه موجودیږی، بلکه په یو بل شی کی موجودیږی، لکه هیچا هم تور والی یا بل رنگ یوازی نه دی لیدلی بی له دې چی په یوبل شی کی وی، تناهی: ختم کیدل. صاحب: خاوند، شرع: شریعت، نو، صاحب شرع: یعنی خاوند دشریعت، چی الله ﷻ او رسول ﷺ دی.

کل: هغه ته وایی چی اجزاء یی ډیر وی، بعض: یوڅه، قد وقامت: یعنی کوچنی والی او غټ والی دیو شی، صور: صورتونه. عرش: تر اوو آسمانو لوړ دیو ځای نوم دی چی بی اندازې ډیر غټ دی، پیش: مخ ته، دلته ورڅخه مراد مشرق دی، پس: شاته، دلته ورڅخه مراد مغرب دی، راست: رسته طرف، چپ: چپه طرف، زیر: لاندی، زبر: لوړ.

تشریح او مطلب :

۱. دجوهر ویل والله ﷻ ته همدارنگه ورته دجسم ویل، او هم ویل دعرض او تناهی الله ﷻ ته نسی کیدلای، ځکه چی نومان دخدای پاک ﷻ موقوف دی پر شریعت باندى، یعنی الله ﷻ ته په هغو نومونو باندى ویل کیدی سی کم چی په شریعت کی دالله ﷻ نومونه راغلی دی، او دهغه څخه ماسوا دا نه دی روا چی یوسړی دخپل ځانه څخه یو نوم جوړ کړی اوپر الله ﷻ یې کنبږدی، او دالله ﷻ مشهوره نومونه چی کم په شریعت کی راغلی دی هغه نه نوی ۹۹ نومونه دی کم چی په اسماء الحسنی سره مشهور دی، اونه الله ﷻ ته کل او بعض ویل کیږی، اونه

رنگ لرونکی او بوی لرونکی، اونه شکل لرونکی، اونه هم قد او قامت لرونکی، الله ﷺ ته ویل کیری، قد او قامت ویل یعنی چی لوی والی بی دومه او کوچنی والی بی دومه دی، او الله ﷺ ته صورت هم نسی ویل کیدای.

۲. او الله ﷺ ته نه هم په یو حای کی ویل کیری، یعنی الله ﷺ خو په اعتبار د علم او خبریدو او د قدرت هر حای حاضر اوناظر دی، او په هر شی خبر دی، خوداسی نه دی حاضر لکه انسان چی یو حای حاضر وی، یعنی چی داسی ورته وویل سی چی الله ﷺ دلته ناست، یا ولاړ دی (نعوذ بالله من ذلك القول) یعنی پناه غواړو په الله ﷺ سره دداسی وینا خخه، لکه دانسان په باره کی چی ویل کیری.

اونه عرش حای دی دالله ﷺ، په دې قول کی مصنف صاحب ﷺ رد وکی پر مجسمه وو، وهاییانو اوسلفیانو بانندی کم چی دالله ﷺ په باره کی ډیری ناوړه خبری کوی چی دهغو خخه یوه داده چی دوی وایی: الله ﷺ پر عرش ناست دی (نعوذ بالله)، نو مصنف ﷺ پر دوی رد وکی او ویی ویل چی الله ﷺ ته په هیخ حای کی نه ویل کیری، او همدا زموږ داهل سنت والجماعت دفرقی مذهب دی کمی ته چی رسول الله ﷺ دجنت زیری ورکړیدی.

په دوهمه توتیه کی دبیت مصنف صاحب ﷺ وایی: چی الله ﷺ دشیپرو طرفو خخه په یوه طرف کی هم نه دی، یعنی نه مخ ته دی، نه شا ته، نه راسته طرف ته، نه چپه طرف ته، نه بالا یعنی لوړ، نه لاندى.

۳. الله ﷻ ژوندی و بوله، او الله ﷻ هم اوری هم وینی، او ټول شیان دده ﷻ په اراده سره پیدا سوی دی. او هم بنه اوبد او خیر او شر هرڅه دالله ﷻ دطرفه څخه دی.

۱. موجود کرده عالمی مختار در ایجاد هم

پیدا کړی یې دی کائنات، او مختاره دی په پیدا کولو کی هم

عاجز نبوده هچکه وقتی نگشته مضطرر

عاجزه سوی نه دی هیڅ وخت، او نه هیڅ وخت گرځیدلی دی پرېشانه

۲. حادث بدان جمله جهان جز حق مدان کس را قدم

حادث (نوی پیدا سوی) وگڼه ټول مخلوقات، ماسوا دخدای ﷻ څخه

هیڅوک مه گڼه قدیم (پخوانی او ازلی)

جمله صفاتش همچینین بیشک بدان جان پدر

ټول صفات دده دغه رنگه قدیم وگڼه بیشکه ای روحه دپلار (زویه)

۳. گویا بدان حضرت خدا اندر ازل بر یک سخن

گویا (خبری کوونکی) وگڼه ذات دخدای ﷻ په ازل کی په یوه خبره

آمر بدان ناهی بدان صیغه یکی جمله خبر

امر کوونکی یې وگڼه، او منع کوونکی یې وگڼه، لفظ یودی نور ټول خبرونه دی

۴. حرفی ندارد صوت هم اعراب او را نی هجا

حرف نلری آواز هم نه، اونه زور، زیر او پینس، اونه سته هیجا ده لره

دانی کلامش بیشکی از جنس خاطر هم فکر

وگڼه دده خبری بی شکه دجنسه څخه دزړه او دفکر

دلغاتو حل:

مختار: خاوند داختيار، خپل خوښی، خپلواک، ايجاد: پيدا کول، هيچگه: دا لفظ ددوو تورو څخه جوړ سویدی اول يې: هيچ، دی په معنی سره د: هيڅ، دوهم يې: گاه، دی په معنی سره دوخت کله چی سره مرکب سوه او يو توری ورڅخه جوړ سو نو الف د: گاه، دپاره دتخفيف حذف سو او هيچگه، سو چی معنی يې سوه: هيڅ وخت، مضطرر: هغه څوک چی پرېشان حاله او سرگردانه وی.

حادث: نوی پيدا سوی، قدم: پخوانی، دا مقابل دی دحادث. گویا: ویونکی، خبری کوونکی، ازل: پخوا زمانه، داسی مخکی چی اول نلری، سخن: خبره، امر: امر کوونکی، ناهی: نهی کوونکی، منع کوونکی، صیغه: لفظ، جمله: ټوله.

حرف: توری، لفظ، صوت: آواز، اعراب: زور، زیر او پینس، هجا: دالف، بآء، تآء حروف او توری، دهري ژبی هغه حروف چی دهغې ژبی الفاظ ورڅخه جوړیږی هغو حروفو ته ددغې ژبی حروف هجآء ویل کیږی، لکه الف، بآء، تآء، جیم تر یآء پوری حروف دعربی ژبی حروف هجآء دی. او لکه: A, B, C, D، تر: Z، پوری دانگریزی ژبی حروف هجآء دی. اوداسی نوهره ژبه خپل خپل ځان ته حروف هجآء لری چی دهمدغو حروفو څخه دا ژبه جوړیږی، او څوک چی دکمی ژبی زده کول غواړی نو هغه به هم لومړی ددې ژبی حروف هجآء زده کوی.

لکه قرآن کریم، حدیث، او نور دینی کتابونه چی کله په عربی ژبه کی دی، نو ددوی دزده کړی دپاره دعربی زده کول ضروری دی، او ددې په زده کړی کی لومړی دعربی ژبی دحروف هجآء زده کول ضروری دی، ځکه نو کم شخص چی دینی تعلیم حاصلوی تر ټولو لومړی سپاره، یا

نورانی قاعده یا اقرأ قاعده وایی حَکَہ چي په دې کی د عربی ژبی حروفِ هجاء زده کيږي، خاطر: زړه.

تشریح او مطلب:

۱. الله ﷻ داسی دی چي پیدا کړی یی ده ټوله دنیا، او دا پیدا کول یی په خپل اختیار سره کړیدی، عاجزه نه دی او نه محتاجه دی و هیچا ته اونه هم په هیش وخت کی پریشانی پر راغلی ده اونه هم پر راځی.
۲. نوي پیدا سوی وگڼه ټول مخلوق ماسوا دخدای پاک ﷻ څخه بل هیچا لره نسته قدیم والی، اولکه څنگه چي ذات دالله ﷻ قدیم دی همدارنگه یی ټول صفتونه هم قدیم دی.
۳. الله ﷻ په ازل کی خبری کوونکی وو، او دخبرو کولو صفت په ازل کی ورلره ثابت وو اودی، او دا خبری دالله ﷻ په ازل کی یوه خبره یعنی یو کلام وو، په بیت کی چي کم د: بریک سخن، توری راغلی دی نو معنی یی داده چي الله ﷻ په ازل کی په یوې خبری سره یعنی په یو ډول خبرو سره خبری کوونکی وو، او هغه کلام نفسی دی دالله ﷻ، یعنی کله چي په ازل کی هیڅوک هم نه وو موجود نوپه هغه وخت کی هم الله ﷻ متکلم او خبری کوونکی وو او دا تکلم او خبری یی دخپل ځان سره وی، حَکَہ یی د: یک سخن، یعنی یوې خبری توری وویل، او هم الله ﷻ امر کوونکی او نهی یعنی منع کوونکی و بوله، او دالله ﷻ دا ټول خبرونه که اوامر دی که نواهی ټول په یوه ډول او په یوه طریقہ سره دی.
۴. نه حرفونه لری خبری دخدای پاک نه آواز، نه زور نه زیر نه پینس لری، نه حروف او توری لری، او و بوله کلام دده بېشکه دجنسه څخه دزړه او هم د فکر.

۱. دیده شود حضرت خدا از بعد جنت آخرت

وبه لیدل سی ذات دخدای پاک وروسته تر دخول و جنت ته په آخرت کی

بینند جمله مومنان هر یک بدیده چشم سر

وبه بی وینی ٲول مومنان هر یو دسر په سترگو سره

۲. بکند فرامش هر یکی نعمت جنان زحمت جهان

هیر به کپی هر یو مومن نعمت د جنتونو او زحمت د دنیا

مدهوش جمله مومنان از تجلی در نظر

بپهوبنه به سی ٲول مومنان له یو وار بنکاره کیدو خخه پر نظر بانندی

۳. رویت نباشد در مکان نی در جهت نی متصل

لیدل دخدای ﷺ به نه وی په یوځای کی نه به په طرف کی وی نه نژدی

کیفی ندارد این سخن نی درک نی مثل دگر

خرنگوالی او ٲول نلری دا خبره نه پوهیدل نه بل مثال

۴. دیدن خدا در خواب هم باشد روا اندر شرع

لیدل دخدای ﷺ په خواب کی هم دی روا په شرع (شریعت) کی

محکی ست از جمله سلف صد لک درین دارد اثر

چه حکایت دی دٲولو مخکنیو عالمانو خخه په دی کبسی سل لکه ۱۰۰۰۰۰۰۰

(یعنی ٲیر) خبرونه راغلی دی

دلغاتو حل:

دیده: لیدل، سترگی.

فراموش: هیر، جنان: جنتونه، مدهوش: بپهوبنه، تجلی: روښنایی.

رویت: لیدل، کیف: ډول، درک: پوهیده.
دیدن: لیدل، شرع: شریعت، سلف: پخوانی علماء، اثر: روایت، خبر.

تشریح او مطلب:

۱. په آخرت کی به وروسته تر داخلیدو و جنت ته، خدای پاک ﷺ ولیدل سی دسر په سترگو ټولو مومنانو لره.
۲. او داسی لیدل به وی چی هر یو نعمت د جنت او هر زحمت د دنیا به دخلگو پوره هیر سی، او بی هوبنه به سی ټول مومنان دیوی تجلی بنکاره کیدو څخه دالله ﷻ دذات.
۳. اودا به داسی لیدل وی چی نه به په یو ځای کی وی اونه په یو طرف کی اونه متصل دیو شی سره، طریقه نلری داخبره، نه په فکر (پوهه) کی راحی نه په زړه کی نه یو بل مثال لری.
۴. په خوب کی لیدل دخدای پاک ﷺ روا دی په شریعت کی، اودا لیدل دخدای پاک ﷺ روایت کرل سویدی په بی شمېره روایتو سره دپخوانیو علماوو او نیکانو او بزرگانو څخه، او کم چی په کتاب کی دصد لك یعنی سل لکه تعداد او شمېر ذکر دی نوددی څخه مراد دغه خاص شمېر نه دی بلکه مراد دا دی چی دډیرو کسانو یعنی بی شمېره کسانو څخه دا خبر را نقل سویدی چی هغو الله ﷻ په خوب کی لیدلی دی.

* * *

﴿ باب دوئم در بیان ارکان واحکام ایمان گوید ﴾

دویم باب دی په بیان کی درکنو او احکامو دایمان کی

۱. گر انبیاء هم نامدی نی شرع بودی در جهان

که چیری انبیاء عَلَيْهِمُ السَّلَامُ نه وای راغلی اونه وای شریعت په دنیا کی

واجب شدی بر مردمان ایمان بخالق متقدر

واجب سوی به وای پر خلگو باندی ایمان په خدای ﷻ باندی

۲. تصدیق دل ایمان بدان این رکن اصلی بیشکی

باور دزیره ایمان وگنه، دا ستنه ده محکمه پیشکه

اقرار شد اندر زبان از بهر احکام ای پسر

اقرار کول سوه په ژبه دپاره دحکمونو دشرعی ای زویه

۳. تصدیق گر داری بدل اقرار ناری بر زبان

که تصدیق لری په زره کی او اقرار نه وی پر ژبه

باشی تو مومن نزد حق کافر به نزدیک بشر

بی ته مومن په نزد دخدای ﷻ او کافر بی ته په نزد دانسان

۴. گر مردمی اندر جبل علمی نمی شنود زکس

که چیری انسان په غره کی وی علم وا نه وری دیو چا خچه

آنجا بمیرد آنچنان یابد عذابی در سقر

اوپه هغه خای کی و مری هم دغه رنگه جاهل، ور به کری عذاب په دورخ کی

دلغاتو حل:

نآمد: نه وای راغلی، خالق: پیدا کونکی، مقتدر: قدرت لرونکی.

رکن: ستن، دملا تیر او اصلی برخه دیو شی.

جبل: غر، سقر: نوم دی ددورخ.

تشریح او مطلب:

۱. که نبیان عَلَيْهِمُ السَّلَامُ او شریعت هم نه وای راغلی بیابه هم ایمان راوړل په الله ﷻ واجب سوی وای پرخلقو باندی.
۲. یقین او تصدیق په زړه سره ایمان دی، بیشکه همدا اصلی رکن دی دایمان، اوپه خوله سره اقرار کول دپاره داحکامو شرعیه وو دی ای خوانه .
۳. او که یقین او تصدیق ولری په زړه سره اوپه خوله سره یې نه ووایی یعنی اقرار په ژبه سره ونکړی، نوته به مومن یې په حضور دخدای پاک کی، حکه هغه ستا په زړه علم لری، او کافر یې په حضور دخلقو کی. حکه چی هغوی ستا دزړه دپتّ حاله څخه څه خبر دی.
۴. که چیری په غره کی یو سړی وی او علم یې هم دیو چا څخه نه وی اوریدلی، او هلته مړ سی پرهم دې کفر او جهالت باندی، نوعذاب ورلره سته، حکه چی ده په الله ﷻ ایمان نه درلودی.

۱. ایمان بیا چون کسی علمی نخواند معرفت

کله چی ایمان راوړی یو سړی اونه ووایی علم عقاید

عاصی بود او مومنی ایمان مقلد معتبر

گنهار دی هغه مومن ایمان دپیروی کوونکی معتبر دی

۲. هر گز نیاید مومنی بیرون زایمان هیچگه

هیڅکله نه راوړی مومن دباندی دایمان څخه هیڅ وخت

گر چه گناهان مکیند از صد کبائر بیشتر

که څه هم چی گناهونه کوی ترسلو لویو گناهونو زیاتی

۳. چون کافری گو می کند صد چند حسنه طاعتی

لکه چه یو کافر وکړی یو خو سوہ نیک عبادتونه

از کفر ناید او بیرون گر چه کند عدد المطر

د کفر څخه نه راوړی دی دباندی که څه هم چی نیکی دده دباران په شان وی

۴. شکی نیاری شبه هم ایمان خود ایجانمن

چه شک ونه کی اونه شبه په خپل ایمان کی ای زما روحه

بر حق بگو مومن منم ورنه تو باشی از کفر

په حقه سره ووايه چه مومن یم زه، کنه نوته یی د کافرانو څخه

۵. دوزخ نماند مومنی جاوید لیکن چند گه

په دوزخ کی نه پاته کیږی مومن همیشه لیکن یو څه وخت

قدری گنه رنجی کشید آید بیرون پس زا نقدر

په اندازه دگناه تکلیف کشوی بیا به وروسته راووزی تردغه اندازی پس

۶. چون تو کنی عصیان بسی نیکی بکن هم متصل

هرکله چی ته وکړی گناه، ډیر نیکی هم وکه سمدستی په هغې پسی

عفو کند حضرت خدا جمله گنه گردد هدر

عفو به درته وکړی الله ﷻ، ټول گناهونه به دې ختم سی

دلغاتو حل:

بیا: راوړه، معرفت: پیژندل، عاصی: گنهگار، مقلد: تابعدار.
کبائر: غټ گناهونه، پرکمو چی دالله ﷻ یا رسول الله ﷺ دطرفه څخه
وعید (دعذاب وعده) راغلی وی.

حسنه: نیکی، عدد: شمار، مطر: باران، خاڅکی دباران، عدد المطر: یعنی دباران دڅاڅکو په شمېر دا کنایې ده دډیروالی څخه دیو شی. جاوید: همیشه، قدری: په اندازه. عصیان: گناه، متصل: په دستی، پرلپسی، هدر: لغو، عبث، ختمیدل.

تشریح او مطلب:

۱. په دې بیت کی مصنف رحمۃ اللہ علیہ دوې مسئلې بیان کړیدی، اوله دا مسئله: چی څوک ایمان راوړی او مؤمن وی لیکن علم عقاید ونه وایی او دهغه مسئلې نکې زده نو هغه دعلم ایمان حکمونه تفیصلی نه دی زده کړی او گناهگار دی، باید چی دی دعقائدو ضروری مسئلې زده کړی. دوهمه مسئله دا چی که یوچا ته دعلم عقائد ددلائلو علم نه وی بلکه دی دیوه مجتهد لکه دامام اعظم ابو حنیفة رحمۃ اللہ علیہ مقلد وی نو هم بی ایمان معتبر دی.

۲. په دې بیت کی یې دا مسئله بنوولی ده چی یو مومن که هر څومره گناهونه وکړی که څه هم لوی لوی گناهونه وی، په دې سره دی دایمان څخه نه وزی، خو په دې شرط چی روا یې ونه بولی، ځکه هغه څوک چی یقینی حرام گناهونه هم کوی او روا یې هم بولی یا کوی خو یې نه مگر روا یې بولی نو هغه دایمان څخه وزی.

۳. همدارنگه چی کله کافر ایمان نه وی راوړی نو که هر څومره ډیری او بې شمیره نیکیانی وکړی حتی لکه دباران څاڅکی، لا هم دی په دې نیکو کارونو سره کم چی یې بې له ایمانه کړیدی دکفره څخه نه راوړی.

۴. شك مه راوږه اومه هم شبه كوه په خپل ايمان كى اى روحه دپلارا! په حقه سره وايه چى زه مومن يم، او كه داسى اقرار پر خپل مومن والى ته په خپله ونكړى نوته به دكافرانو څخه وشمېرل سى.

۵. په دوږخ كى مومن دهميشه دپاره نه پاته كيږي، مگر يو څه وخت پاته كيږي، په قدر او اندازه دگناه چى كله خواري اوتكليف وگالى او دهغو سزا تر لاسه كړى، نو تر دې وروسته به بيرته ورڅخه راووزى او جنت ته به داخل سى.

۶. كله چى ستا څخه گناه وسى، نوته په دې گناه پسى سمدستى نيكي كوه، په دې ترتيب سره الله ﷻ ته اُميد سته چى تاته ستا دا گناه په سبب ددې نيكي درمعاف كړى.

لكه الله ﷻ چى په قرآن كريم كى فرمايى: **إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ**، يعنى په تحقيق سره نيكي گناهونه له مينځه وړي، نو كله چى انسان په گناه پسى متصل په دستى نيكي وكړى نو اُميد سته چى الله ﷻ به ددې نيكي په سبب سره دا گناه ختمه اويا لږه كړى.

﴿ باب سوم در بيان عقايد و عقوبت گور گويد ﴾

دريم باب په بيان كى دعقائدو او دعذاب دقبر ويل كيږي

۱. در گور پرسش حق بدان بر كودكان هم بالخان

په قبر كى سوال حق وگنه پر كوچنيانو هم پر لويانو

منكر نكير پر سدش از وى چو غائب شد بشر

منكر او نكير پوښتنه كوى دده څخه كله چه پت سى دده څخه انسانان

۲. غرقه بآبی گر شود شیری کشد یا سوخته

که دوب سی په اوبو کی که بی زمیری و خوری یا په اور و سوخی

او را سوالی دان یقین در گور نی این منحصر

دده خخه پو بنتنه حق و گنه په قبر کی دانه ده منحصره

۳. در گور ضغطه حق بدان ابرار را آسان شود

په قبر کی (دقبر) تنگیدل ثابت و گنه، نیکانو لره آسانه کیبری

اشرار را باشد چنان چون در جوارى نیشکر

بدانو لره به داسی سی، لکه په مثال دهاونگ چی شکره نه وی پکبسی

۴. اطفال جمله مشرکان اندر سوال و خلد هم

په کوچنیانو کی دتولو مشرکانو، د سوال او هم دجنت په باره کی

کرده توقف بیشکی آن شمع امت نامور

کبری دی توقف (سکوت) بی شکه هغی شمعی دامت نامداره

۵. مومن که باشد پارسه بدهد جوابی زود شان

مومن که پاک او نیک وی ور به کی جواب ډیر ژر ودوی ته

گویند او را خسپ تو همچون عروس شاد در

ورته وایی به ملایکی ده ته چه بیده سه په مثال دناو کی خوشحالی

۶. عصات بعضی مومنان گوید جواب از فضل حق

گناهگاره بعضی مومنان به هم جواب ورکی په فضل د خدای ﷻ

کفار را بسته زبان بیند سزای بیشتر

دکفارو خولی به بندی ولری، او وبه وینی زیاته سزا

۷. نیکی گران آید اگر مصلح بدان او را ولی

نیکی که بی چیری درنه راسی و گنه هغه نیک او دوست دخدای

مفسد شقی باشد یقین شرش گران آید اگر

بد، او بد بخته به وی په یقین سره که بی چیری بدی درنه سی

۸. کفار عاجز آمده گویند لا ادری یقین

کفار عاجزه کیری د جوابه خخه وایی به لا ادری (زه نه یم خبر) په یقین سره

با مطر قه از آتشین بزنند شانرا صعب تر

په مطر قه داور سره به ووهی دی په ډیر سختی سره

دلغاتو حل:

شیر: زمري، او دلته مراد ورخخه مطلق درنده حیوان دی، کشد: و خوری، سوخته: سوخل سوی، گور: قبر. منحصر: بند، لازمی.

ضعفه: کنسپکنبل، زیینبل، ابرار: نیکان، بڼه خلگ، اشرار: بدان

بپکاره خلگ، جوار: په پینس دجیم سره هغه شی ته ویل کیری کم چی دلرگی یا اوسپنی خخه جوړپیری دپاره دمیده کولو او ټکولو ددواوو او نورو کلکو شیانو چی په اصطلاح کی هاونگ ورته وایی.

اطفال: کوچنیان، ماشومان، وارپه، خلد: جنت، او دجنت همیشه والی، توقف: پته خوله کیدل، سکوت، خاموشی.

پارسا: پرهیزگاره، متقی، زود: ژر، خسپ: بیدیدل، عروس: ناوی، واده عصاة: جمع دعاصی ده، عاصی: گنهگار، بسته: ترلی، بیشتر: زیات.

مصلح: نيك، بنه، ولي: دالله ﷺ دوست، مفسد: فساد کوونکی، شقی: بدبخته، بی لاری.

لَا أَدْرِي: یعنی زه نه یم خبر، مطرقه: تازینه، یوه درنه آله چی یو شی په ټکول کیږی، آتشین: داور څخه جوړ سوی، صعب: سخت.

تشریح او مطلب :

۱. په قبر کی سوال او پوښتنه حقه وگڼه دهر سپری څخه، که کوچنی وی او که لوی، لکه په یوه مذهب کی چی همداسی دی چی دکوچنیانو څخه هم پوښتنه کول کیږی، او نور علماء بیا پوښتنه یوازی دبالغانو دپاره وایی، پرهر حال دوی ملائکی چی یوه یې نکیر اوبله یې منکر نومیږی ددی مړی څخه درې پوښتنی کوی هغه وخت کله چی دده څخه انسانان غائب سی، هغه درې پوښتنی لکه چی په احادیثو کی راغلی دی دادی: ۱. مَنْ رَبُّكَ؟ ۲. وَمَنْ نَبِيُّكَ؟ ۳. وَمَا دِينُكَ؟ یعنی ۱. ستا رب څوک دی؟ ۲. او ستا نبی څوک دی؟ ۳. او ستا دین چشی دی؟

۲. دا سوال به خامخا دهر مړی څخه کیږی، برابره خبره ده که په قبر کی بنخ کړل سی، اوکه یې یو درنده وخورى، ختم یې کړی، اوکه وسوخی هیږی سی، اوکه په دریاب کی غرق سی، اوکه په بل ډول مرگ سره مړ سی پر هر تقدیر باندی دا سوالونه دانسان څخه کیږی، اودا داسی نه دی چی خامخا به په قبر کی پوښتل کیږی.

۳. په قبر کی راتینگیدل دقبر پرمړی باندی حق وپوله، اودا راتینگیدل دقبریه پر مومن باندی آسانه وی، اوپر بدانو خلگو باندی به دارنگه سخت اوپه تکلیف کی وی لکه گنی چی دبوری اوشکری ایستلو دپاره په هاونگ کی کوټل کیږی.

۴. په کوچنيانو کې د مشرکانو چې آيا ددوی څخه به سوال کيږي او که نه؟ او آيا دوی به په جنت کې وي او که په دوزخ کې؟ نو په دې باره کې زموږ دامام اعظم، سراج الامت ابو حنیفة رحمۃ اللہ علیہ څخه توقف او سکوت را نقل سويدي، يعنی کله چې دهغه څخه په دې باره کې پوښتنه وسوه نو ده هېڅ پکښې ونه ويل او پته خوله سو.

۵. بيا کمو ملائکو چې سوالونه کړيدي دوی ته به ددوی د سوالو جوابونه پرهيزگاره مومنان ژر او آسانه ورکړي، او بيا به ملائکي ورته ووايي چې بیده سه لکه خوب دهغه ناوی چې خوشحاله وي.

فائده: په قبر کې تر سوال او جواب وروسته چې مومن کله ملائکو ته صحيح جوابونه ورکړي نو هغوی ورته ووايي چې اوس ته بیده سه په بې غمی سره لکه هغه خوشحاله ناوی چې هیڅوک يې نه راوینسوي مگر هغه شخص کم چې دې ته ډیر نژدی وي، چې هغه يې خپل زوج دی. همداسې په حديث شريف کې هم راغلي دي.

او ددې تشبیه وجه شاید دا ده چې لکه څنگه چې ناوی دزوج وکوره په راتگ سره وار خطا وي چې زوج او دزوج سره گډ ژوند به يې څنگه وي، ولی چې پردې باندي ددې آينده ژوند ټوله بنا وي، او کله چې ددې زوج ددې طبيعت موافق او برابر وي، نو دا ډیره خوشحاله سي او په بې غمه زړه بیده سي، همدغه ډول مومن شخص چې په قبر کې کښېښوول سي نو په لومړي سر کې دی هم وار خطا وي چې اوس به ملائکي راځي او بيا به سوالونه را څخه کوي، نو چې زه به و دوی ته جواب ورکړي سم او که يا؟ او کله چې دی دهغو سوالو ته سم جوابونه ووايي نو همداسې بيغمه سي لکه هغه ناوی چې دزوج څخه تر خوشحاله کيدو وروسته بيغمه سي.

۶. بعضی گناهگار مومنان به هم جواب ورکرای سی، او دا خاص په فضل سره دخدای ﷻ، او دکفارو ژبی به ددې جواب خخه وتړل سی او زیات عذاب به ورکول سی.
۷. او بیا په تلوو کی داعمالو که یې چیری نیکی درنه سی نو همدا شخص ولی دی، او که یې چیری شر او بد درانه سوه نو همدا شخص فساد کوونکی او بدبخته دی په یقین سره.
۸. کافران به عاجزه وی د جواب ورکولو خخه، او وایی به په یقین سره چی لا اذری یعنی زه ددې سوالو په جوابو نه یم خبر، نوپه دې جواب سره به یې ملائکی داور په مطرقة سره ډیر سخت ووهی.

۱. در گور عاصی مومنی بیند عذابى چندگه

په قبر کی به نافرمانه مومن ووینی عذاب یوڅه موده

کفار را در گور دائم عذابى بیشتر

کافرانو لره به په قبر کی همیشه عذاب وی ډیر زیات

۲. انعام وراحت حق بدان احسان کرم در گورها

انعام او خوشحالی ثابتته وگنیه هم احسان او سخا په قبر کی

مومن که باشد صالحی بیند همی شام و سحر

مسلمان چی وی نیک وینی به همدارنگه حال ما بنام او سهار

۳. در گور باشد زندگی چون زندگی امروز ما

په قبر کی ژوندون وی داسی ژوندون لکه نن چی زمور دی

کنجشک شیند بر قبر مرده بدانده ماده نر

مرغی چه کله کنسینی پرقبر بانندی مری به پیژنی بنخه اونر دهغی

۴. راحت عذابی هر چه هست از نیک و بد در گورها

راحت او عذاب هر شه چی دی دنیکو اود بدو شخه په قبر و کی

دانند خلقی همگنان الا همین جن و بشر

پیژنی بی مخلوق ټول مگر نه دا پیریان او انسانان

۵. اجسام عالم جملگی مجنون و عاقل کودکان

د دنیا ټول اجسام لیونی، هونبیار او کوچیان

جن و شیاطین وحش هم طیر و بهائم در حشر

پیری، شیطانان درندگان هم مرغان او چارپایان په حشر کی

۶. آیند حاضر جملگی هر یک حسابی میدهد

رابه سی حاضر پیری به ټول هر یو به حساب ورکوی

عدلی شود بر همگنان ظلمی نه بر کس نی جبر

عدل به وسی دهر یوه سره نه به ظلم وی پر هیچا او نه به تکلیف

* * *

۷. صوری چو اول در دمد میرند جمله زندگان

شپیلی چی اول وار ووهی مړه به سی ټوله ژوندی

در صور دومی بیشکی خیزند هر یک از قبر

په دوهم وار شپیلی سره به پورته سی هر یو دقبره شخه

۸. صوری گرفته در دهان داده خمی مر پشت را

شپیلی بی نیولی ده په خوله کی ورکړی بی دی کوروالی شاته

یکپای پیش وپس دگر باشد همی او منتظر

یوه پنبه بی مخته ده اوبله بی شاته دغه رنگه دی په انتظار کی

دلغاتو حل:

چندگه: یوڅه وخت، امروز: نن ورځ، کنجشک: چوغکه، شیند: کښینی، همگان: ټوله، جن: پیری، بشر: انسان، وحش: وحشیان، طیر: مرغه، بهائم: چارپایان، حشر: قیامت، جبر: ظلم، صور: شپیلی، خیزند: پورته به سی، دهان: خوله، خم: کوروالی، پشت: ملا، منتظر: انتظار کوونکی دامر دخدای پاک ﷻ، خیزند: پورته کیږی.

تشریح او مطلب:

۱. په قبر کی به گنهگار مومن یوڅه وخت عذاب ووینی دخپل گناه مطابق، او دکفارو دپاره به په قبر کی همیشه عذاب وی ډیر زیات.
۲. انعام او خوشحالی په قبر کی حق بوله همدارنگه احسان او کرم په قبر کی، هغه مسلمان چی صالح وی هغه به همدارنگه په خوشحالی او احسان کی وی ما بنام او سهار.
۳. په قبر کی به داسی زندگی وی لکه زمور دنن ورځی دا زندگی، تر دې چی که دمړی پر قبر باندی یوه چوغکه کښینی نو هغه به بی نر او ماده لا پیژنی.
۴. په قبر کی چی کم راحت او عذاب، بڼه اوبد پر انسانانو باندی وی، هغه ټوله مخلوقات پیژنی او په پوهیږی مگر نه انسان او پیری.
- ۵، ۶. د دنیا ټول ژوندی جسمونه چی هرڅه دی که لیونی دی که عاقل، که کوچیان دی که لویان، پیریان، شیطانان، ځناوران، مرغان،

چارپایان، دابه ټول دقیامت په ورځ میدان محشر ته راځی اوهر یوبه حساب ورکوی، پر دوی ټولو باندی به عدل کیږی، نه به پر هیچا ظلم وی اونه زیاتی.

۷. شپیلی چی اول وار پوه سی مړه به سی ټول ژوندی، چی دوهم وار پوه سی ټول به راپورته سی دقبرونو څخه .

۸. دشپیلی دپف کولو لپاره اسرافیل عَلَيْهِ السَّلَامُ شپیلی په خوله کی نیولی پر ملا کور تیار ولاړ دی، یوه پنبه یې مخ ته ده یوه شاته په انتظار، لکه چی انتظار کوونکی همداسی کوی.

۱. میزان بحق دان بیشکی از بهر مومن کافران

ترازو ثابت وگنه بی شکه دپاره دمومن او کافر

اعمال را وزنی شود آن خیر باشد خواه شر

اعمال به وتلل سی که دخیر څخه وی او که دشر څخه

۲. نیکی گران آید اگر مصلح بدان او را ولی

که چیری یې نیکی درنه راسی صالح وگنه دی او ولی

مفسد شقی باشد یقین شرش گران آید اگر

چی بدکاره او بدبخته وی په یقین سره شر دده به زیات راځی

۳. پس نامها پران شود یابند جمله مردمان

پس له دی څخه به عمل نامی والوزی ټول به یې پیدا کړی

در راست دست مومنان در دست چپ جمله کفر

په راسته لاس سره به یې مومنان، اوپه چپه لاس سره به یې ټول کافران واخلي

۴. بر پشت دوزخ پل بدان خلقی روان بالای آن

پر مينخ ددورخ به پل وی او خلگ به پورته پر هغه روانیږی

از تیغ باشد تیز تر وزموی سر باریک تر

تر تیغ (غشی) تیز دی او تر ورینسته دسر نری دی

۵. بعضی چو برقی بگذرد بعضی چو باد وراکبی

بعضی به په مثل دبرېښنا پرتیر سی، بعضی لکه باد، او لکه سپور

بعضی چو راجل میرود بعضی زموری هم بتر

بعضی به په مثل دپښو دتگ کوونکی ځی او بعضی به ترمیږی هم بتروی

دلغاتو حل:

میزان: تله، ترازو، وزن: تلل، مصلح: نیک اوښه سړی، مفسد: فساد راوستونکی، شقی: بدبخته، پزان: الوتل، پشت: شا، ملا، تیغ: غشی، موی، ورینسته، باریک: نری، موری: میږی، بتر: بد.

تشریح او مطلب:

۱. میزان او ترازو د اعمالو دتللو دپاره حق وپوله، دهرمون او کافر دپاره، ټول کارونه به تلل کیږی که خیر یعنی ښه افعال، اعمال او اقوال وی او که بد، ټول به تلل کیږی.

۲. که یې چیرې نیکی درنه سوه نودی مصلح او ولی دخدای پاک ﷺ وپوله، او دفساد کوونکی او بدبخته سړی به یقیناً شر زیات وی.

۳. بیابانه دهر سړی عمل نامه والوزی او هغه ته ورسول سی، مومنانو ته به په راسته لاس ورځی او ټولو کافرانو ته په چپه لاس سره.

۴. پر دوږخ باندی یو پل حق وپوله، چی پل صراط نومیږی، اویا به پر هغه پل باندی خلگ روانیږی، دا داسی پل دی چی تر ورینسته دسر نری دی او تر چاری تیره دی.

۵. پر دې پل باندی په تگ کوونکو خلگو کی به بعضی خلگ چابک دبرېښنا په شان تیریږی، او ځینی به لکه باد او بعضی به دپښو دتگ کوونکو په شان سره ځی، او بعضی به ترمیږی هم بد (کرار) وی.

۱. روشن شود هم رویا بعضی چو ماه چار ده

خلیږی به مخان هم دبعضو په مثل دځوار لسم دسیورمی.

بعضی سیه گردد چنان دیجو رشب زان خوبتر

بعضی مخان به داسی تور وگرځی چی تاریکه شپه به هم ترهغه ښه وی

۲. آید جوارح در سخن بدهد گواهی دست ویا

رأیه سی اندامونه پر خپرو، شاهدی به ورکوی پښی او لاسونه

حیران شود جمله جهان مردم زهولش بی خبر

حیران به سی ټوله دنیا، خلگ به یی دهیسته څخه بی خبره وی

۳. هم حوض کوثر حق بدان اندر بهشتی چار چو

هم حوض کوثر حق وپوله، او په جنت کی څلور ویالی حق وپوله

از آب وشیر وشهد هم جوی چهارم از خمر

داوبو، دشیدو هم دعلسو (شهدو)، او خلورمه به دشرابو خخه وی

۴. مخلوق دان امروز تو جنت جهنم هر دو را

مخلوق (پیدا سوی) وگنه نن ورخ لا ته جنت اودورخ دواپه

این هر دو را با اهل خود فانی مدان ای شه پسر

دا دواپه سره دخپلو اهلانو (یعنی کار کوونکو ملائکو) فانی مه بوله
ای دباچا زویه (شاهزاده)!

۵. امروز مالک می کشد هیزم بدوزخ ومبدم

ترننه ورخی پوری مالک (ملائکه ددورخ) راکشوی لرگی ودورخ ته هروخت

هر لحظه رضوان کوشکی سازد همی از مشک تر

اوهر ساعت رضوان (ملائکه دجنت) جوپروی مانبی دتازه مشکو خخه

دلغاتو حل:

روشن: روبنانه، رویها جمع دروی ده په معنی سره د مخ، ماه: میاشت، سپورمی، چارده: خوارلسم، سیه: په اصلی کی سیاه دی په معنی سره دتور، دیجور: عربی لفظ دی په معنی سره دپیر تاریک، جوارح: جمع ده دجارحة په معنی سره داندام، دست: لاس، پا: پنبه، هول: خوف، بیره، بهشت: جنت، حوض کوثر: دهغه تالاب نوم دی چی خدای ﷺ دپیغمبر ﷺ لپاره ورکړی دی، جو: په اصلی کی جوی وو په معنی دویالی، یاء ورخخه حذف سویده دپاره دقافیه دشعر، شیر: شیدی، شهد: عسل، خمر: شراب، مالک: نوم دی دیوی ملائکی چی ددورخ مشری یی په غاره ده، هیزم: خاشاک، لرگی، دمبدم: په اصل کی داتوری داسی دی:

دم بدم، یعنی گری پہ گری، ساعت پہ ساعت، لحظه: گری، رضوان: نوم دی دیوی ملائکی چی دجنت مشری بی پہ غارہ دہ، کوشک: مانی۔

تشریح او مطلب:

۱. نبنہ بنائستہ او روبنانہ بہ وی مخان دجنتیانو پہ مثال سرہ دخوارلسم دسپورمی، او دچا مخان بہ تور وی لکہ تکہ تورہ تیارہ شپہ بلکہ تردی بہ لا ہم زیات وی پہ توروالی کی۔
۲. دقیامت پہ ورخ دانسانانو پراعمالو باندی ددوی پنبی او لاسونہ ہم شاہدی ورکری، او ٲولہ دنیا بہ حیرانہ سی، او ددی خخہ بہ وترہیری او وبہ بیریری، حکہ دوی بہ خبر نہ وی چی زمور پنبی او لاسونہ داللہ ﷻ خفیہ او پتہ پولیس دی، چی زمور خارنہ کوی۔
۳. ہم حوض کوثر حق و بولہ، او وی بہ پہ جنت کی خلور ویالی، ۱. داوبو ۲. دشیدو ۳. دشاتو ۴. اوخلرومہ ویالہ دشرابو۔
۴. او جنت اودورخ دوارہ اوس لا پیدا سویدی، داسی نہ دہ لکہ معتزلہ چی وایی چی ہغہ بہ پہ قیامت کی تر حساب او کتاب وروستہ پیدا کیبری، دا دوارہ سرہ دخپلو اہلانو او اوسیدونکی فانی مہ بولہ، ای دباچا زویہ (شاہزادہ)، یعنی جنت او دورخ او ددوارو اوسیدونکی بہ بیا نہ فنا کیبری، بلکہ پہ دے کی بہ ہمیشہ وی۔
۵. دنن ورخی خخہ لا مالک، چی ملائکہ دہ ددورخ، لرگی واور تہ ددورخ راوری گری پہ گری او ساعت پہ ساعت، او ہمدارنگہ ہر گری رضوان، چی ملائکہ دہ دجنت، پہ جنت کی نوی نوی مانی جوہوی، داسی مانی چی تر مشکو ہم تازہ او خوشبویہ وی۔

۱. مومن بجنّت جاودان نی مرگ بیند نی علل

مومن به په جنت کی همیشه وی نه به مرگ وینی نه مرض

کافران بسوزد همچینین دائم باتش در سقر

کافران به سوزی دغسی همیشه په اور سره په دورخ کی

۲. مومن بقدر ذنب خود بیند عذابی بعد ازان

مومن به په اندازه دخپلی گناه عذاب ووینی وروسته دهغه څخه

آید برون جنت رود صد کشک یابد از گهر

راوبه وزی ددورخ څخه جنت ته به ولاړسی سل مانی به پیدا کری دمرغلو څخه

۳. مومن بدورخ چون رود آتش نگرده گرد او

مومن چی کله دورخ ته ورسی اور به نه گرځی پرشا اوخوا دده

سختی نه او را در سقر الا همین خوف وخطر

عذاب به نه وی ده لره په دورخ کی بلکی بیره او خطر

۴. دوزخ بسوزد جن پری کافر چو باشد با یقین

دوزخ به پیریانان سوځی کله چی کافران وی په یقین سره

در نیل جنت پریان دان اختلافی مشتهر

په رسیدو کی دجنت وپیریانانو لره اختلاف دی مشهوره

۵. نومید بودن از خدا هم ایمنی زو کفر دان

ناامیده کیدل درحمت څخه دخدای پاک ﷻ ، او هم بیغمه کیدل دعذاب

څخه دخدای پاک ﷻ کفر دی

تصدیق کاهن کفر شد از غیب چون گوید خبر
یقین کول په جادوگر کفر دی کله چی له غیبو خخه خبر وایی

دلغاتو حل:

جاودان: همیشه، علل: مرض، سقر: نوم دی ددورخ، گشک: بنگله، مانی، ذنب: گناه، چنگه: یوڅه وخت، گهر: ملغلره، خوف: بیره، جن: عربی لفظ دی ی پیری، پری: فارسی لفظ دی یعنی پیریانان، نیل: رسیدل، نومید: نا امیده، ایمن: بیغمه، کاهن: جادوگر، کوډگر.

تشریح او مطلب:

۱. مومن به په جنت کی همیشه وی نه به وینی مرگ اونه مرض او هرڅه چی کافر دی نو هغه به همیشه په دورخ کی په اور سوخی.
۲. مومن به دخپلی گناه په اندازه په عذاب کی وی وروسته له هغه به ددورخ خخه راووزی او په جنت کی به دده لپاره بنگلی دملغلو وی.
۳. اوچی مومن کله په دورخ کی وی نواور به دده پرشا اوخوانه وی، او نه به ورباندي سختی وی یوه بیره او خطر به وی ورباندي.
۴. او پیریانان چی کله کافران وی یقیناً اور به یې وسوزی، او جنت ته په رسیدلو دپیریانانو کی مشهوره اختلاف دی.
۵. نا امیده کیدل دخدای ﷻ درحمت خخه، کفر دی او دعذاب خخه یې بیغمه کیدل، هم کفر دی، او دجادوگر په خبرو باور درلودل، کله چی هغه دغیبو خخه خبری کوی، هم کفر دی.

۱. هرگز نباشد اولیاء چون انبیاء در مرتبه
هیڅکله نه دی ولیان په شان دنبیانو په مرتبه کی

نی از فرشته هیچکس باشد چو ایشان ای پسر
نه دملائکو خخه هیخوک دی په شان ددوی ای خوانه

۲. زهاد و جمله اولیاء باشند افضل از ملک
پرهیزگاران او تمول و لیان بهتر دی تر ملائکو
غیر از خواص چار کس هر چار ایشان نامور
ماسوا دخاصو خلورو کسانو خخه چی دا خلور وارپه ددوی مشهوره دی

۳. جز انبیاء و اولیاء زهاد و صالح مردمان
بی له نبیانو او ولیانو خخه زاهدان او نیکان خلگ
فضلی ندارد بر ملک دیگر عوامی از بشر
بهتری نه لری پر ملائکو نه نور عام خلگ دانسانانو خخه

۴. هرگز نباشد هیچکس پس از انبیاء ابوبکر چنان
هیخکله به نه وی هیخ سپی وروسته ترنبیانو دابوبکر[ؓ] په شان
از بعد او میدان عمر پس بعد ازان عثمان نگر
وروسته ترده و بوله عمر[ؓ] وروسته ترهغه عثمان[ؓ] وگنه

۵. وز بعد او حیدر بدان او بود شاه در جهان
وروسته ترهغه علی[ؓ] و بوله هغه وو باچا په دنیا کی
مخلص شوی مسلم همین از رفض گردی دور تر
خالص مسلمان به سی او هم به در افضی توب خخه وگرزی زیات لیری

* * *

دلغاتو حل:

نامور: نوم لرونکی، مشهوره، زهاد: پرهیزگاران، فضل: بهتری، رفض: دا دیوی طائفی نوم دی دشیعه خخه چی رافضة ورته وایی، او دوی حضرت علی رضی اللہ عنہ اوفاطمة الزهراء رضی اللہ عنہما او امام حسن و امام حسین رضی اللہ عنہما لره فضیلت و رکوی پرهغه مخکنیو درو یارانو، یعنی حضرت ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ، او حضرت عمر رضی اللہ عنہ او حضرت عثمان رضی اللہ عنہ باندی.

تشریح او مطلب :

۱. اولیاء داسی نه دی لکه انبیاء علیہم السلام په مرتبه کی او نه دملائکو خخه یوه ملاءکه په بهتری کی داسی ده لکه دوی علیہم السلام.
۲. زاهدان تر ټولو فرشتو بهتر دی مگر ماسوا دخلورو فرشتو خخه چی جبرائیل علیہ السلام او میکائیل علیہ السلام او عزرائیل علیہ السلام او اسرافیل علیہ السلام دی.
۳. ماسوا د انبیاء علیہم السلام او اولیاء رضی اللہ عنہم او نورو صالحو مومنانو خخه، نور عام انسانان پر ملاءکه علیہم السلام باندی بهتری نلری.
۴. او وروسته تر انبیاء علیہم السلام هیخوک نه دی بهتره، مگر خلیفه اول حضرت صدیق اکبر رضی اللہ عنہ دی وروسته ترهغه حضرت عمر رضی اللہ عنہ دی او بیا عثمان غنی رضی اللہ عنہ دی.
۵. او بیا حضرت علی رضی اللہ عنہ دی. نوکله چی دغه ډول عقیده وساتی هغه مخلص مسلمان دی دشیعه رافضی خخه ډیر لیری دی.

۱. افضل خدیجه شه زنان پس عائشه افضل بدان

تر ټولو بڼه بی بی خدیجه^۳ ده چی بادشاه ده دزنانو بیا عائشه^۳ بڼه و بوله

افضل زجمله دختران تو فاطمه زهرا شمر

بنه تریو لو لوئیو بی بی فاطمه و شمیره

۲. سخنی مگو در حق کس ز اصحاب احمد مصطفیٰ

خبری مه وایه په حق کی دهیچا دملگرو خخه دپیغمبر ﷺ

سیاره دانی هر یکی نی همچو شان کس راهبر

ستوری و بوله هریو نسته په شان ددوی بل سپی لار بنوونکی

۳. گواهی بده کین ده نفر از اهل جنت بیشکی

شاهدی ورکره چی دغه لس کسان دخلگو خخه دجنت دی

ابوبکر رضی الله عنه هم عثمان رضی الله عنه علی رضی الله عنه دانی چهارم عمر شه رضی الله عنه

ابوبکر رضی الله عنه عثمان رضی الله عنه علی رضی الله عنه و بوله خلورم باچا عمر (رضی الله عنه)

۴. سعد رضی الله عنه وسعید رضی الله عنه وطلحه رضی الله عنه دان هم بو عبیده رضی الله عنه هشتمی

سعد او سعید او طلحه و بوله هم ابو عبیده اتم

ابن زبیر رضی الله عنه شد نهم هم عبد الرحمن رضی الله عنه نامور

ابن زبیر سو نهم دی هم عبد الرحمن نوم درلودونکی

۵. میثاق را بر حق بدان ز آدم ذراری جملگی

وعده حقه و بوله د آدم عليه السلام دا ولادی خخه ټوله

منکر مشو تو زین سخن رسته شوی روز حشر

منکر مه سه ته ددی خبری خخه خلاص به سی په ورخ دقیامت

۶. تو نار و جنت عرش را کرسی وهم لوح و قلم

ته اور او جنت او عرش او کرسی هم لوح او قلم

موجود دان مخلوق هم فانی مدان ومنکسر

هم موجود اوهم بی مخلوق وبوله، نیستی بی مه گنه اونه هم مات

دلغاتو حل:

شه: دادشاه مخفف دی معنی بی ده باچا، دختران: جمع ددختر ده معنی بی ده انجلی، لور، زهراء: دبی بی فاطمة رضی اللہ عنہا لقب دی، سیاره: ستوری، راهبر: لار بنوونکی، ذراری: اولاده.

تشریح او مطلب:

۱. په ټولو زنانو کی بهتره زنانه خدیجه رضی اللہ عنہا ده، بیا عائشه رضی اللہ عنہا ده. اوپه لونیو او انجونو کی بهتره فاطمة الزهراء رضی اللہ عنہا ده.

۲. دپیغمبر ﷺ په ملگرو کی هیڅ بد مه وایه، هغوی رضی اللہ عنہم هر یو لکه ستوری خلگو ته لار نبیی.

۳، ۴. شاهدی ورکه پردې چی لس کسان صحابه کرام رضی اللہ عنہم جنتیان دی یعنی رسول الله ﷺ دوی ته په جنت داخلیدو سره زیری ورکیدی، هغوی لس کسان دادی: اول: ابوبکر رضی اللہ عنہ، دوهم: عمر رضی اللہ عنہ، دریم: عثمان رضی اللہ عنہ، خلورم: علی رضی اللہ عنہ، ۵. سعد رضی اللہ عنہ، ۶. سعید رضی اللہ عنہ، ۷. طلحه رضی اللہ عنہ، ۸. ابو عبیده رضی اللہ عنہ، ۹. ابن الزبیر رضی اللہ عنہ، او لسم ۱۰ عبد الرحمن رضی اللہ عنہ دی.

۵. کمه وعده چی ټوله اولاد دآدم عَلَيْهِ السَّلَامُ کړی وه هغه حق وبوله، مه منکر کیره ته ددغه خبری څخه، چی خلاص سی په ورځ دمحشر.

۲. دا عقیده وساته چی دورځ، او جنت، او عرش، او کرسی اوهم لوح او قلم موجود دی او ثابت دی، نیستی نه دی، بلکه اوس لا موجود دی.

۱. در لوح مرقوم آنچه شد زان خشک و فارغ شد قلم

په لوح محفوظ کی چی څه لیکلی دی هغه کیری دهغه څخه وچ سو قلم

جز آن نباشد هیچکه هر گز نگرده خامه تر

ماسواد هغه څخه نه کیری نور څه هیڅ وخت، اونه به هیڅکله دهغو رنگ ځی

۲. بر بادشاهان هیچکه بیرون میا تیغی مکش

پر باچاهانو باندی هیڅکله دباندی مه را باسه توره (دجنگ)

بکنند ظلمی گر چه شان صد جور بینی یا جبر

کوی ظلم که څه هم چی دوی سل ظلمه ووینی یا تجاوز ووینی

۳. غزوی بکن با باغیان زیر علم سلطان خود

غزا کوه دباغیانو سره لاندی تر بیرغ دبادشاه خپل

باغی چو بینی شد کسی او را بکش تعجیل تر

نافرمانه چی ووینی چی سو یوسری هغه مړ کره په تلوار سره

۴. رخصت بدان اندر سفر افطار افضل صوم را

اجازه وگنه په سفر کی ماتول دروژې، خو نیول یې ښه دی

جائز نگویم در سفر اندر نماز الا قصر

روانه وایم په سفر کی لمونځ بالکل لیکن په قصر سره

۵. باید گذاری جمعه را پس هر که باشد نیک وبد

باید چی وکی جمعه په وروسته پسی دهر چا که نیک وی او که بد

مسحی بکن بر موزها باشی بخانه یا سفر

مسحه کوه پر موزو باندی که په کور کی یې که په سفر کی

دلغاتو حل:

مرقوم: یعنی لیكل سوی، خشك: وچ، خامه: خرابیدل، میا: مه راوړه، تیغ: غشی، توره، جور: ظلم، جبر: ظلم، تعدی، غزوی: غزا، باغیان: بی امره او نافرمانه دمسلمان باچا څخه، علم: بیرغ، جنده، تعجیل: تلوار، افطار: ماتول، قصر: لنډوالی، دلته ورڅخه مراد لنډوالی دلمانځه دی په سفر کی یعنی چی څلور رکعت به دوه رکعته کوی.

تشریح او مطلب:

۱. په لوح محفوظ کی چی څه لیکلی دی هغه کیږی ماسوا دهغه څخه هیڅ هم نه کیږی. او دلوح محفوظ خبره هیڅ کله چپه نه ځی.
۲. پر باچاهانو باندی توره مه راکاږه که ظالم وی هم ددی خلاف مکوه.
۳. او دباغیانو سره غزا کوه دخپل باچا تر بیرغ لاندی اوچی کله ووینی یو سپری چی دی باغی سو، نو دی مړ که په تلوار سره.
۴. په سفر کی روژه خوړل رخصت دی مگر بهتره یې نیول دی. اوهر څه چی لمونځ دی په هغه کی بل شی نسته بی له قصره.
۵. دجمعی لمونځ کوه په هر نیک او بد سپری پسی اومسحه پرموزه کوه که په سفر کی یې اوکه په کور کی.

۱. میدان شفاعت بر حق است ابرار مر اشرار را

وپیژنه سفارش (شفاعت) په حقه سره دنیکانو خاص بدانو لره

خواهند از حضرت خدا آرند بیرون از سقر

غواړی به ددرباره څخه دخدای ﷻ چی راویې باسه دباندی ددورځ

۲. از بهر مرده زندگان بدهند صدقه یا دعا

لیپاره دمپری چی ژوندی ورکری خیرات یا دعا پسی وکی

گردد عذابى دور شان یابند راحت بیشتر

گرزی عذاب لیری ددوی خخه پیدا کوی خوشحالی ډیره زیاته

۳. مشکل چو کاری ترا آید گهی میخوان دعا

کله چی یو سخت کار تا لره راسی وایه دعا

مغز عبادت دان دعا دارد دعا جانا اثر

مقصود په عبادت کی وگنه دعا، لری دعاء ای روحه زما اثر

۴. دانی قیامت را نشان دجال دیگر دابه هم

وبوله قیامت لره ننبه دجال او بله دابه هم

عیسی فرود آید کشد دجال را از پشت خر

عیسی به راکنبته سی مریه کی دجال دشا خخه دخره

۵. یاجوج با ماجوج هم پیدا شود اندر جهان

یاجوج او ماجوج به هم پیدا سی په دنیا کی

سرهائی بعضی آسمان باشند بعضی یک شبر

سرونه دخینوبه تر آسمان پوری وی او بعضی به یوه لویشیت وی

دلغاتو حل:

شفاعت: سپارش، ابرار: معنی نیکان، سقر: نوم ددوربخ دی، پشت: شا، یاجوج او ماجوج: نوم ددوو طائفو دی چی داوولاد خخه دیافث بن نوح عَلَيْهِ السَّلَامُ دی او توله کافران دی، شبر: معنی لویشیت، دغه دیاجوج اندازه

ده، او دماجوج اندازه ده شپيته گزه.

تشریح او مطلب:

۱. دنیکانو شفاعت کول حق دی بدانو لره، غواړی به دخدای ﷻ څخه چی دوی ددوېڅ څخه دباندی راوباسی.
۲. دمړو دپاره خیرات اوصدقه یا دعا پسی کول ددوی څخه عذاب لیری کوی او خوشحالی ورته پیدا کوی.
۳. اوهر کله چی مشکل درلره راسی دعا وایه مقصود دعبادت څخه هم دعا ده او روح دعبادت ده.
۴. او دقیامت نبنانی دجال ده او دابه ده، او داچی عیسیٰ ﷺ راسی دجال دخره دشا څخه مړ کی.
۵. اوبله علامه یې دا ده چی یاجوج او ماجوج به پیدا سی په دنیا کی او سرونه به یې ترآسمانه پوری رسیدلی وی.

۱. از سوی مغرب شمس را باشد طلوع بی نزاع

دطرفه څخه دمشرق دلمر راختل نبنانه ده دقیامت بی له مخالفته

بسته شود در توبه را کان بود مفتوح بشر

وبه تړل سی دروازه دتوبې هغه چی مخکی خلاصه وه پر انسان باندي

۲. کثرت زنان اندر جهان دانی قیامت را نشان

دیریدل دزنانو په دنیا کی وپیژنه دقیامت علامه

بر اسپ چون بینی زنان آید قیامت زود تر

پر آس چی ووینی زنانی راخی قیامت ژر زیات

۳. دیگر نشانی علما خوانند خلقی بیعمل

بله علامه داده چي علمونه به وايي خلگ بي عمله
ساجد به بيني اندکي مسجد به بيني بيشتتر
لمونخ کونکي به وويني کم مسجدونه به وويني ډير زيات

۴. مشغول بيني در بنا خلقي شده از جان ودل
خلگ به مشغول وويني په جوړيدلو کي د بناوو په اخلاص سره
مرگي بخواهي آتزمان مرگ همي بهتر شمر
مرگ وغواړه هغه ساعت مرگ هم بهتر وشميره

۵. محمود احمد تاج دين مزدور بيني هر طرف
چي محمود، احمد، او تاج دين بي نوم وي مزدوري به کوي په هر طرف
شادي قبولا زيرکا مقطع شده هم مشتتر
چي شادي، قبولا، اوزيرکا نوم چي بي وي فيصلی به کوي او هم مشهور

۶. اهل بوادي روستا گوبان شبان هم جفت ران
خلگ دصحرا او دشلو او غوبانه او هم بزگران
کفتي نه گاهي پای شان پگي نبوده شان بسر
چي چپلکي به نه وي ددوي په پنبوکي او بگري به بي نه وي په سر

دلغاتو حل:

بي نزاع: بي له اختلافه، مفتوح: خلاصه، اسپ: آس، اهل: خاوندان،
 اوسيدونکي، بوادي: بيابان، شبان: شپانه، جفت ران: دهقان، باغوان،
 کفش: بوټ، چپلکي، پگي: پگري، لنگوته.

تشریح او مطلب :

۱. بله علامه دعلامو څخه دقيامت داده چي لمر دمغرب يعني لويديو دخوا څخه را وخيږي، په دې وخت کي به دتويې دروازه دانسان پرمخ وتړل سي وروسته تر هغه چي خلاصه وه.
۲. بله علامه دعلامو دقيامت څخه داده چي زناني به ډيري سي په دنيا کي اوچي پراس سپري سي زناني دا علامه دقيامت ده.
۳. بله علامه هم داده چي خلگ ډير علمونه کوي مگر بي عمله وي، او بله علامه هم داده چي لمونځ کونکي به نه وي مسجدونه به ډير وي.
۴. اوبله علامه هم داده چي خلگ به ديناوو په جوړولو کي مشغول وي په اخلاص سره نوهغه وخت مرگ وغواړه تردې مرگ هم بنه دي.
۵. اوچي محمود، احمد، تاج دين يې نومان وي، داسي خلگ به وويني په هرطرف چي مزدوري به کوي، اوچي شاد، قبولا، زيرکا يې نومان وي دا به فيصلی کوي اووي به هم مشهوره.
۶. خلگ دصحراء او دشلو، اوغرو، اوشپانه اوبزرگان، چي چپلکي به يې نه وي اونه به يې بگري پر سر وي.

۱. داني قیامت رانسان ایشان چو بينی شهرها

ويپژنه دقيامت علامه دا چي دا خلگ ويني په بنهرو کي

مشغول گشته در بنا هر یک بقصری مفتخر

مشغول به وي په جوړولو دبنگلو فخر کوونکي

۲. غسل ووضو نی کار شان نی ذکر حق اندر زبان

نه به وي غسل او اودس کاروي ددوي نه به ذکر دخداي پاک پرژبه وي ددوي

نی در نماز ونی دعا نی پاک تن ای شه پسر

نه به وی په لمانحه کی اونه په دعا کی اونه به بی پاک وی بدن ای زویه

دلغاتو حل:

شهرها: بنارونه، مشغول: اخته، مفتخر: فخر کوونکی.

تشریح او مطلب:

۱. بله علامه دقیامت داده چی دا خلگ به په بنارونو کی مشغول وی په آبادی، او ودانیو سره او هم په دې سره به فخر کوونکی وی.
 ۲. خلاصه داچی داخلگ به داسی ددنیاپه کارونو اخته وی چی، غسل، اودس، دخدای ﷻ ذکر، لمونخ، دعا، پاکوالی د بدن او داسی نور دینی ضروری عبادتونه به ددوی خخه پاته وی، او دوی به ددنیا په خوندونو او لذتونو کی ډوب وی، په همدې وخت کی قیامت دی.

* * *

﴿ **باب چهارم در بیان علم و تعلیم و فضل آن می گوید** ﴾

خلورم باب په بیان کی دعلم او دزده کړی او فضیلت دهغه ویل کیږی

۱. بر سنگ خارا نقش دان علمیکه خوانی در صخر

پر ډبره باندي سخت نقش و بوله هغه علم چی وی وایی په کوچنیوالي

پر آب دان نقش را علمیکه خوانی در کبر

پر اوبو باندي و بوله نقش هغه علم چی وی وایی په لوی والی کی

۲. قرآن بخوان تفسیر هم آموز خط صرف ولغت

قرآن ووايه هم تفسیر زده کړه خط او صرف او لغت

نحو ومعانی با بیان توحید هم فقه و خبرنحوه او معانی سره دعلم بیان او علم کلام، فقه او هم حدیث۳. علم بخوان کان مر ترا نافع بود منجی شودداسی علم و وایه چی هغه تا لره فائده مند اوساتونکی ستا سیجنت بیابی حور هم یابی خلاصی از سقرجنت به پیدا کی او حوری او هم به خلاصون ددورخ خخهدلغاتو حل:

فضل: بهتری، فضیلت، زیاتوالی، سنگ: ډبره، خار: سخته، صغر: کوچنیوالی، کبر: غټوالی، آموز: ایزده کول، توحید: دهغه علم نوم دی کم چی د عقیدې بیان کوی، فقه: دهغه علم نوم دی کم چی دمستلو بیان کوی، نافع: نفع رسوونکی، منجی: خلاصوونکی، سقر: دورخ.

تشریح او مطلب:

۱. دعلم زده کول په کوچنی والی کی ډیر مفید دی، ځکه چی هرڅه په کوچنیوالی کی څوک وایی هغه داسی یادیزی او محفوظیزی، لکه پر سخته ډبره باندي نقش، او علم زده کول په لوی والی کی داسی دی لکه پر اوبو نقش، یعنی ژر بیرته هیریزی.

۲. او ددی شیانو زده کړه ضروری ده: قرآن کریم، دقرآن کریم تفسیر، او علم خط، او علم صرف او علم لغت، همدارنگه علم نحو، او علم معانی سره دعلم بیان، او همدارنگه علم توحید، او هم علم فقه شریف، او هم علم حدیث شریف.

۳. او ددي علومو سره داسی نور علوم هم ووايه چی هغه تا لره نفع در رسوونکی او په دنیا او آخرت کی دمشکلاتو څخه خلاصوونکی وی، تر څو چی جنت پیدا کړی او هم حوری او هم ددورخ د عذابو څخه خلاصون پیدا کړی.

۱. علمی که خوانی بهر حق بیشکه ترا منجی شود

علم چی ووايي لپاره دخدای بیشکه تالره ساتونکی کیږی

نی بهر فتوی نی قضاء نی بهر نان چیزی دیگر

نه لپاره دفتوی نه دقضاء نه لپاره دپوډی نه دبل شی لپاره

۲. علمی که خوانی بهر حق دان سود خود آن علم را

هغه علم چی ووايي لپاره دخدای، وبوله خلیه گته او فائده دغه علم

علمی که نبود بهر حق زان علمی بینی صد ضرر

علم چی نوی لپاره دخدای دهغه علم څخه به ووینی سل ضرره

۳. علمیکه خوانی بهر آن تا صدر شینی مرتفع

هغه علم چی ووايي لپاره ددي چی مشر سی او کنبینی لور

آن علم دان چون کسبا بل کسب زان بهتر شمر

هغه علم وبوله په مثل دکسبونو او کسب تر هغه بڼه وشمیره

۴. حيله نیا موزی گهی منکر نگردي از حیل

حيله مه زده کوه هیڅکله مه منکره کیږه دحیلی څخه

از شرع بیرون پای خود هرگز نیاری ای پسر

دشرع څخه دباندی پښه خپله هیڅکله رانه وړی ای ځوانه

۵. چون دوست داری علم را یا عالمی متعلمی**هروخت چی دوست لری علم یا عالم یا طالب****پاکیزه گردی از گنه گنهی که گردی در عمر****ته به پاک گزری دگناه خخه دهغه گناه خخه چی دی کړی وی په عمر کی****دلغاتو حل:**

منجی: خلاصوونکی، نجات ورکوونکی، بهر: دپاره، فتوی: دفتوا ورکولو، مفتی کیدو، نان: ډوډی، سود: گټه، فائده، شینی: کښینی، مرتفع: لوړ، کسبها: کسبونه، عالم: ښوونکی، متعلم: زده کوونکی.

تشریح او مطلب:

۱. کم علم چی دخدای پاک ﷺ درضا دپاره سپری وواپی هدغه علم نجات ورکوونکی او خلاصوونکی دی دعذاب خخه دخدای ﷺ، نه هغه علم چی دپاره دفتوی ورکولو، یا دپاره دقاضی کیدو، یا دپاره دډوډی یا دپاره دیو بل غرض بی څوک وواپی.

۲. هغه علم چی دخدای پاک ﷺ درضا حاصلولو لپاره وی هغه علم فائده ده او کم علم چی لپاره دخدای پاک ﷺ نه وی نو ددې علم خخه به سل ضرره ووینی.

۳. علم چی دلور والی، نامه، عزت او شهرت لپاره وی نو هغه علم یو کسب دی، لکه دا نور کسبونه ددنیا، بلکه نور کسبونه لا ترداسی علم ډیر ښه دی.

۴. دشرعی احکامو دلیری کولو یا دهغو دسپکولو دپاره حیلې مه جوړوه، او هغه حیلې کمی چی په شریعت کی دشارع دخوا خخه راغلی

دی لکه دایوب عَلَيْهِ السَّلَامُ دینخی دوهلو دندز په پوره کولو کی، یا

دایوب عَلَيْهِ السَّلَامُ دینخی دوهلو دندز په پوره کولو کی، یا
 ۵. کله چی یاته په خپله علم لری یعنی عالم بی، یا
 کوونکی بی دعلم، یا دعالم او طالب سره مینه او محبت
 ستا دپاره خیر او گټه ده او په دې وجه به الله عَلَيْهِ السَّلَامُ ستا گنا
 ژوند کی دروخبندی.

۵. کله چی یاته په خپله علم لری یعنی عالم بی، یا
 کوونکی بی دعلم، یا دعالم او طالب سره مینه او محبت
 ستا دپاره خیر او گټه ده او په دې وجه به الله عَلَيْهِ السَّلَامُ ستا گنا
 ژوند کی دروخبندی.

لکه رسول الله ﷺ چی په یوه حدیث شریف کی فرمایي:
 مُتَعَلِّمًا الْحَدِيثِ، یعنی یا خو په خپله دخانه څخه عالم جوړ
 او دعلم زده کوونکی سه او یاهم ددوی سره محبت وساته او
 جوړیږه، فَتَكُنْ هَالِكًا، نوته به هلاک سی. نو مصنف صاحب
 هم په دې بیت کی ددې حدیث شریف مضمون راوړی او د
 بی اشاره وکړه.

۱. وقتیکه بینی طالبی مر علم را یاری بکن

کله چی ووینی یو طالب دعلم نو کومک ورسره وکړه

جنت بیابی از خدا کلکی دهی گر منکسر

جنت به پیدا کی دخدایه څخه، قلم ورکه که څه هم چی د

۲. گر علم خواند مردمی بکند عبادت اندکی

که چیری علم وایی یو سړی او عبادت کم کوی

باشد ز خاصان نزد حق وزعابدان نزدیکتر

بیابه هم وی دخاصانو خلگو څخه په نزد دخدای او تر عابدا

ی و، دسر
 څخه دباندی

تتعلم او زده
 لری، نو دا
 هونه ستا په

كُنْ عَالِمًا أَوْ
 یا طالب
 بل قسم مه
 ب عَلَيْهِ السَّلَامُ
 ی حدیث ته

که

مات وی

نو ډیر نژدی

۳. فضلی که دارد عالمی بر عابدان هم زاهدان

بهتری لری عالم پر عابدانو هم پر زاهدانو

چون فضل احمد مصطفیٰ بر کم کمینه از بشر

لکه بهتری دپیغمبر ﷺ پر یو کم او کمزوری انسان بانندی

۴. بر عالمان نسبت مکن عابد که تنها خویش را

پر عالمانو بانندی نسبت مه ورکوه عابد ته چی عابد یوازی خپل خان

خواهد خلاصی از خدا عالم خلاصی صد نفر

غواری خلاص کی دخدایه خخه او عالم سل نفره خلاصوی

۵. شو خاکپائی عالمان درجی بیابی در جنان

سه خاوری دپینو دعالمانو درجی به پیدا کړی په جنتو کی

شو دور تر از جاهلان تا تو نسوزی در سقر

ولار سه لیری دجاهلانو خخه چی تا ونه وسوزی په دوزخ

دلغاتو حل:

کلکی: قلم، گړک، منکسر: مات، اندکی: لږ، کم، کم کمینه: کمزوری، کم مرتبه، خویش: خپل خان.

تشریح او مطلب:

۱. کم وخت چی یو طالب العلم ووینی کومک ورسره کوه، هرخومره چی ستا په وسه پوره وی، که خه هم چی یو قلم ورکړی او هغه هم مات، یعنی دا لاهم زیات ثواب دی.

۲. کم سپری چی علم کوی او دعلم په حاصلولو مشغوله وی، او عبادت

- کم کوی، دی دا سڙی دخاصو خلگو څخه په نزد دخدای پاک ﷺ او تر عابدانو و خدای پاک ﷺ ته ډیر ور نژدی دی.
۳. بهتره دی عالم هم پر عامو کسانو، او هم پر عابدانو او زاهدانو لکه څومره چی بهتری ده دپیغمبر ﷺ پر کمزوری امتی باندی.
۴. او دعالم ددومره فضیلت وجه داده چی عابد چی عبادت کوی نو یوازی یی دخپل ځان لپاره فائده رسیږی او عالم په خپل علم سره سلو کسانو ته فائده رسوی، او بیا ددوی دپاره شفاعت هم کوی.
۵. دعلماوو داسی ځان خادم جوړه کړه لکه دپنبو خاوری بیابه دهمدی خدمت په سبب سره خلاص سی دعذابه څخه ددورخ.

۱. مقصود از علمت عمل درس و قضاء مقصود نی

مقصود دعلمه څخه تالره عمل دی نه درس اونه قضاء مقصود ده

علمیکه باشد بی عمل دانی کمانی بی وتر

هغه علم چی وی بی عمله داسی یی وبوله لکه لیندی، بی غشی

۲. علمیکه حاصل شد ترا ترس از خدا تقوی بکن

علم چی حاصل سی تالره نوبیره دخدای ﷺ څخه او پرهیزگاری وکه

ور نه تو باشی دزد دین هم راهزن هم حيله گر

که داسی نه کوی نوته یی غل ددین هم لار وهونکی هم چل کونکی

دلغاتو حل:

قضا: قضاوت، کمان: غلول، لیندی، بی وتر: غشی، ترس: بیره، تقوی: پرهیزگاری، دزد: غل، راهزن: لار نیوونکی، لار وهونکی.

تشریح او مطلب :

۱. ستابه اصلی مقصود د علمه څخه عمل وی، نه خاص درس او تدریس کول، اونه به دی خاص قضا کول مقصود وی، بلکه په لومړۍ درجه کی په خپل علم عمل کول، بیا په دوهمه درجه کی همدغه علم بل چاته رسول، د درس او تدریس یا قضا او نورو لارو څخه دابه ستا مقصود وی، اونه به دې هم مقصد د علم نوری دنیاوی فائدی وی، او هغه علم چی بی عمله وی هغه داسی دی لکه غلول او لیندی چی بی غشی وی. یعنی کم چی اصلی مقصد دی د غشی او لیندی څخه چی ویشتل د دینمن دی، نو دا مقصد نه حاصلیږی مگر نه هغه وخت چی غشی او لیندی دواړه درسره وی، او که یوازی لیندی وی او غشی یې نه وی نو په دې سره ستا مقصد نه حاصلیږی، همدغه رنگه چی علم یې عمله وی نو کم چی اصلی مقصد د علم دی چی نجات دی په آخرت کی هغه نه حاصلیږی یې له عمله څخه په دې علم باندي.

۲. علم چی حاصل کی نو دخدای پاک څخه بیرېږه او پرهیزگاری کوه، او که تا علم حاصل کی مگر تقوا او پرهیزگاری دی نه وه، نو بیا ته د دین غل یې او لار و هونکی او چل گیر یې.

ځکه چی بیا به ته په همدې خپل علم سره ځان ته د قسم قسم نارواوو کولو دپاره لاری جوړی کړی، او په همدې وخت کی به شیطان پر تا باندي بری او کامیابی ترلاسه کړی، او همدا علم چی تا په خواریو د ځان دگتیی دپاره حاصل کړی وو، نن به ستا دگمراهی او ضلالت سبب سی، او همدا خپل علم به دې د ورځ ته ورسوی، لکه شیطان چی یې ورسوی.

الله ﷻ دی په خپل فضل او کرم سره مور او ټولو مومنانو ته په خپل زده کړی علم باندي د علم کولو توفیق دغیر څخه مرا نصیب کړی. آمین ثم آمین، وما ذلک علی الله بجزء، انما سمیع قریب مجیب.

﴿ باب پنجم در مسائل قضاء حاجت ﴾
﴿ ووضوء وتیمم وغسل گویدا ﴾

پنجم باب دی په بیان کی دمساآلو دادا کولو دحاجت او داوداسه او دتیمم او دغسل

۱. چون در قضا حاجت روی زور بکن بر پای چپ

هر وخت چی ادا کولوته دحاجت حی زور کوه پر پنبه چپه باندي

در سوی قبله رو مکن هم پشت را ای نامور

طرف دکعبی ته مخ مه مکوه هم شامه ورگزوه ای نوم لرونکی

۲. چون بول غائط مر ترا زحمت دهد در حال کن

هر وخت چی بولی یا غائط تاته تکلیف درکوی فی الحال بی کوه

گر تو بداری ساعتی صد رنج بینی صد ضرر

که بی چیری تینگ کپی یوساعت سل مرضونه به ووینی سل ضررونه

۳. چون در قدم جای روی اول بنه توپای چپ

هر وخت چی بیت الخلاء ته حی اول چپه پنبه ایرده

گر با تو باشد کاغذی آن دور کن با خود مبر

که چیری ستا سره کاغذ وی هغه لیری کره، دخانه سره بی مه ویره

دلغاتو حل:

قضاء حاجت: یعنی انسانی حاجت پوره کول، سوی: طرف.

تشریح او مطلب :

۱. هر وخت چي په بيت الخلاء کي د حاجت ادا کولو دپاره کښېني پر چپه پښه زور کوه، او مخ و قبلي ته مه گرزوه مه شا.
۲. او کم وخت چي وړي بولي يا لوي بولي درته راسي، ځان لره تکليف مه ورکوه هغه ساعت يې کوه کنه وي نوسل مرضه ځيني پيدا کيږي.
۳. اول چي ننوزي وبيت الخلاء ته چپه پښه مخکي دننه کوه، او کله چي راوزي نو بيا رسته پښه مخکي راباسه، او که کاغذ درسره وو هغه مه درسره وړه، بلکه ايرده يې.

۱. دائم تو باشي با وضوء جامه نداری ريمگين

هميشه اوسه په اوداسه جامه مه لره خيرنه

چونتو شوي هم بيوضوء در حال کن تعجل تر

هروخت چي سي بي اودسه في الحال اودس کوه

۲. وقتیکه گردی بی وضوء نظری مکن در مصحفی

کم وخت چي بي اودسه يې کتل مه کوه قرآن ته

نظری مکن بر آسمان سیاره نی شمس وقمر

کتل مه کوه آسمان ته نه ستورو ته نه لمر او سپوږمي ته

۳. نی سوی کعبه کن نظر نی روی سوی عالمان

مه طرف ته دکعبي مخ کوه مه و طرف ته دعلماوو

نی ذکر گوی نی سبق نی روی مادر نی پدر

مه ذکر کوه مه سبق وايه مه مخ کوه مور او پلار ته

۴. نی رد سلام هم کنی نی اندر آئی مسجد

جواب د سلام مه ورکوه او مه هه مسجد ته

نی خواب بکنی نی خوری تجهیز میت هم سفر

مه خواب کوه مه خوراک، مه تیاری دمپری دکفن، غسل او دفن، مه سفر

۵. این جملگی آداب دان اجری بیابی از خدا

دغه ټول آداب دی ثواب به پیدا کی له خدایه څخه

بکنی تیمم یا وضوء، انکه عبادت ای پسر

کوه تیمم یا اودس وروسته دهغه څخه عبادت ای خوانه

۶. مصحف نگیری بیوضوء، مسجد نیائی هم جنوب

قرآن مه نیسه بی اودسه مسجد ته مه هه جنوب

بزگار گردی بیشکی هم فاقه بینی هم فقر

گنهگار به وگرزی بی له شکه هم به لوره ووینی هم مسکینی

دلغاتو حل:

دایم: همیشه، ریمگین: خیرنه، ککره، تعجیل: تلوار، چتکتیا، نظر: کتل، مصحف: قرآن شریف، سیاره: ستوری، شمس: لمر، قمر: سپوږمی، تجهیز: برابرول دمپری په کفن غسل او دفن سره، جنب: هغه سږی چی انزال سی او غسل یی نه وی کړی، فاقه: لوره، فقر: مسکینی.

تشریح او مطلب:

۱. همیشه په اوداسه سره گرځه، کپړې له خپرو څخه صفا کوه، یعنی چی خیرنی سی نو هغه کاره اونوری اغونده، او چی کله بی اودسه سی

سمدستی اودس کوه.

۲. کم وخت چی بی اودسه سی قرآن کریم ته کتل مه کوه، همدارنگه کتل مه کوه و آسمان او ستورو ته او لمر او سپورمی ته.
۳. همدارنگه دبی اودسی په حالت کی کتل مه کوه و طرف دکعبی ته اونه و طرف ته دعلماوو، مه ذکر کوه مه سبق وایه مه مخ دمورته اومه مخ دپلار ته بی اودسه گوره.
۴. اوجواب دسلام هم مه کوه اومه بی اودسه مسجد لره ورزه مه خوب کوه او مه خوراک مه برابرول دمړی دکفن او غسل او دفن کوه اومه سفر بی اودسه کوه.
۵. هم دغه ټول ادب دی، پرکولو به بی خدای ﷻ ثواب ورکی، یا تَبَّيْمُ یا اودس کوه بیا عبادت کوه.
۶. بی اودسه قرآن کریم مه را اخله او مسجد ته مه ورځه په داسی حال کی چی ته جُنُب بی گنهگار به سی اولوربه به ووینی اوهم خواری.

۱. آب منی ظاهر چو شد با دفق و شہوت جانمن

اوبه دمنیوچی کله بنکاره سی سره دټوپ وهلو اوخوند سره ای روحه زما

یا حشفه غائب چون شود اندر فروجی یا دبر

یا سر دذکر چی پت سی یا په فرج کی یا دشا په خوا کی

۲. انزال باشد خواه نی فرضی بدان آن غسل را

وتل دمنیوکه و سی اوکه نه فرض و بوله هغه غسل

وطی بهائم مرده هم انزال اینجا معتبر

په وطی دچارپای یادمره کی هم توییدل دمنی دی معتبر

۳. چون از نفاس وحيض هم پاکی به بيند عورتی
 هرکله چی له نفاس اوله حیضه خخه هم پاکه و وینی بنه
پاکیزه بکند غسل او این غسل را فرضی شمر
پاک دی وکری غسل او دا غسل فرض وشمیره

۴. سنت بدان غسل جمعه در عید هر دو عرفه هم
 سنت و بوله غسل دجمعی او داختر او عرفی هم
از مرده هم واجب شده غسلش بده پاکیزه تر
دمری غسل هم واجب دی غسل ورکیره ډیر پاک

۵. چون پیشت آید حاجتی از جان و دل غسل بکن
 هر وخت چی مخ ته درته راسی یوحاجت نوپه اخلاص سره غسل کوه
مسلم چو گردد کافری دان غسل او هم دوست تر
کله چی مسلمان سی کافر سړی هم دده لپاره غسل بنه دی

۶. هر عضو را می شو بگو کلمه شهادت بارها
 هر اندام چی پرپولی وایه کلمه دشهدات وار وار
پیشک شوی پاک از گنه جنت درائی در حشر
بی له شکه سی به پاک له گناه خخه جنت ته به راحی په محشر کی

دلغاتو حل :

دفع: غورخیدل، حشفه: سر دذکر، بهائم: چارپایه، انزال: وتل دمنیو،
 عورت: بنه.

تشریح او مطلب :

۱. کم وخت چی منی بنکاره سی سره ددوو شرطو یا تپو و هونکی یا سره دخونده، یا سر دذکر پت سی، دنبخی دمخ په خوا (فرج) کی یا دشا په خوا (دبر) کی .
۲. اوچی توییدل دمنی راسی بیا غسل فرض دی اوو طی کول دچارپای سره یادمپی سره چی انزال راسی نوغسل فرض دی.
۳. او کم وخت چی زنانه دنفاس خخه صفا سی یا دحیض خخه نوییا دی خآن پاک کپی په غسل سره، اودا غسل فرض دی.
۴. او غسل سنت دی دلمانخه دجمعی او داخترانو لپاره اوپه ورخ دعرفی او داحرام لپاره هم سنت دی. او دمپی غسل واجب دی.
۵. او کم وخت چی تاته یو حاجت وی بیا غسل کول بنبه کار دی او هر اندام چی پریولی کلمه دشهادت ار بار ویل بنبه کار دی.

۱. مسواک را در هر وضوء دائم بکن در صوم هم

مسواک په هر اودس کی همیشه وهه په روژه کی هم

خوشبو بکن تو جامه هم گردی معطر سر بسر

خوشبویه کره ته کپره هم به وگرخی ته خوشبویه دسر خخه ترپنبو

۲. در ریش وسبلت شانه کن یابی امان از دام وغم

په ریره اوبریتو ریمونخ وهه پیدا به کی خلاصی له قرض اوله غمه

در سینه گردان شانه را ابرو بکن هم فرق سر

په سینه کی وگرزوه ریمونخ هم په ورخو کی اوهم په لار دسر کی

۳. یکسان تیمم هر دو را محدث بود خواهی جنب

یو رنگه دی تیمم هرو دوارو لره که بی اودسه وی اوکه جنب

چون تو نیابی آب را یا خوف بینی یا خطر

هغه وخت چی نکری پیدا اوبه یا بیره وینی یا خطر

۴. از جنس ارضی هر چی هست از خال وریگ و سرمه گچ

دجنسه خخه دمخکی هرخه چی وی دخاوری درنجو دچینی خخه

سازی تیمم از نقع گر خاک باشد خوبتر

کوه تیمم په گرز سره که خاوره وی نو بهتره ده

۵. در غسل کردن هم وضوء سخنی مگو با هیچکس

په غسل کولو کی هم په اوداسه کی خبری مکوه دهیچا سره

فارغ سوی چون از وضوء میخوان همی سور قدر

چی خلاص سی کله داوداسه خخه وایه هم سورة القدر

۶. پیش از سخن بگذار تو از حق بخواهی حاجتی

اول خبری پریرده ته نفل وکره اوله خدایه وغواپه حاجت

گردد روا آن حاجتت فی الحال یا زود تر

وبه وگرزی هغه حاجت پوره فی الحال یابه پوره سی ژر

دلغاتو حل:

معطر: خوشبو، ریش: زیره، سبلت: بریت، شانه: بومونخ، دام: قرض،
فرق: لار، سرمه: رانجه، نقع: گرز.

تشریح او مطلب :

۱. مسواک په هر اوداسه کی همیشه وهه، حتی په روژه کی یې لا هم وهه، خوشبویی لگول هم سنت دی، او څوک چی ظاهری خوشبویی پر بدن ولگوی الله ﷻ به یې په ثواب کی ټول باطن دسره څخه ترپنسو پوری ور خوشبویه کړی.
 ۲. او ډیره اوبریت ډمونځوه خلاص به سی درڅخه قرض. دارنگه دسینې په وربښتانو کی ډمونځ تیروول، او همدارنگه دسترگو په ورځو کی ډمونځ تیروول، او همدارنگه دسر په لار کی.
 ۳. او تیمم دجنب اودبی اودسه لپاره یورنگه دی هغه وخت چی اوبه نه وی یا خو اوبه وی مگر په استعمال کی یې بیره وی یا خطره وی.
 ۴. کم شی چی له جنس څخه دمزکی وی لکه خاوره یا ریگ یا رانجه یا کچ په هغه تیمم روا دی، همدارنگه په گرز هم تیمم وهل کیږی، خو په دې ټولو شیانو کی خاوره ډیره بڼه ده.
 ۵. په غسل او اوداسه کی خبری دچا سره مه کوه، کله چی فارغ سوې دغسل او اوداسه څخه نو سورة القدر وایه.
 ۶. که یو حاجت او محنت درته راسی نو دوه رکعاته نفل وکړه دخدای پاک ﷻ څخه خپل حاجت وغواړه، نو هغه حاجت به یافی الحاله پوره سی یا به ډیر ژر پوره سی.
- په دې آخری بیت کی یې اشاره وکړه وصلوة الحاجة ته، دکم دپاره چی اول غسل کول کیږی، اویا تر غسل کولو وروسته دوه رکعاته لمونځ کول کیږی، وروسته له هغه بیا خپل حاجت غوښتل کیږی.

﴿ باب ششم در بیان نماز واحکام آن گوید ﴾

شپږم باب په بیان کی دلمانځه او دهغه داحکامو ویل کیږی

۱. داری بیا اوقات را ملعون سوی در ترک آن

لره قایم وختونه دلمانځه لعنتی به سی په پریښوولو دهغه

تارک مصر کافر بدان هم جای او دوزخ شمر

پریښوونکی دلمانځه همیشه کافر وبوله ځای دده دوزخ وشمیره

۲. چونتو کنی وقتین را یکجا جمع در روز شب

چی ته کوی دوه وختونه یوځای جمع په ورځ یا په شپه

محبوس مانی یک حقب اندر جهنم هم سقر

بندبه پاته سی یوه حقبه په جهنم هم په دوزخ کی

۳. چونتو گذاری فجر را سخنی مگو با هیچکس

چی ادا کی دسهار لمونځ خبری مه کوه له هیچا سره

تا در طلوع میخوان دعا گردی تو شخص معتبر

ترراختلو پوری دلمر وایه دعا وبه گرځی سړی معتبر

۴. گردی بدوزخ سوخته آن جا بمانی سالبا

وبه گریزی په دوزخ کی سوځلی اوپه هغه ځای کی به پاته سی کلونه

چونتو کنی ترک جمعه خمس جماعت ای پسر

چی ته کوی پریښوول دجمعی او دپنځو لمونځو ای ځوانه

۵. سخنی مگو با هیچکس چون بشنو بانگ آذان

خبری مه کوه له هیچا سره چی اوری اواز داذان

مشغول در کار مشو می گو اجابت نامور

اخته په هیخ کار مه سه، قبلول کوه داذان ای نامور

۶. ترک اجابت چونکنی یا خود سخن گویی در آن

پرېښوول دقبلولو چی کوی یا په خپله خبری کوی په هغه کی

آید بلا هر زمان در پیش تو تعجیل تر

رابه سی افتونه په هره زمانه کی ستا مخ ته په تلوار سره

دلغاتو حل :

نماز: لمونځ، بپا: برپایه، ادا کول، پرځای کول، ملعون: په لعنت کړل سوی، ترک: پرېښوول، مُصر: همیشه، محبوس: بندی، قیدی، حُقب: عربی لفظ دی په پینځ دحآء سره اتیا ۸۰ کالوته ویل کیږی او یو کال دری سوه شپيته ۳۶۰ ورځی دی، فجر: سهار، دسهار لمونځ، طلوع: را ختل، بانگ: آواز، اجابت: قبلولو داذان ته ویل کیږی.

تشریح او مطلب :

۱. اداکوه په خپلو وختونو کی لمونځونه که یې چیری پرېږدی نو لعنت به درباندي وسی. همیشه پرېښوونکی دلمانځه کافر و بوله، اوهم یې حآی دورځ و بوله.

۲. کله چی ته په شپه او ورځ کی ددوو وختونو لمونځ پر یوه حآی وکی نو یوه حقه به پاته سی په جهنم کی.

۳. کم وخت چي دسهار لمونځ وکي خبري دچا سره مه کوه تر لمر ختو پوري دعاوی کوه، ددي په برکت سره به ته يومعتبر سړي جوړسي.
۴. په دوړخ کي به وسوځي او هلته په کلو کلو پاته سي که چيري ته دجمعي لمونځ او پنځه لمونځونه په جماعت پريږدي.
۵. چي اذان شروع سي خبري پريږده، او په هرکار چي اخته يې هغه پريږده، او دا اذان جواب ورکوه.
۶. کله چي ته پريږدي اذان ته جواب ورکول او دهغه قبول نورا به سي تاته آفتونو هروخت ډير ژر.

۱. بر پای داری چاشت را اشراق هم ناغه مکن

ادا کوه لمونځ دخانبت او اشراق هم مه پريږده

گردی تونگر بیشکی یابی بسی از مال وزر

وبه گرځي دولت مند بي له شکه پيدا به کي ډير مال او زر

۲. وقت تجهد نیم شب بگذار تو از صدق دل

پروخت دل مانځه دتهجد په نیمه شپه کي نفل کوه په اخلاص دزيړه

حق را بیابی بیشکی ایمن شوی از شور وشر

خدای به پیدا کي بي له شکه خلاص به سي له شور او شره خخه

۳. نعمت بیابی بیکران گر تو بخیزی آنزمان

نعمت به پیدا کي ډير که چيري ته پورته کيري هغه وخت

آنوقت وقت خاصگان هر گز نیابی جز سحر

هغه وخت چي وخت دی دخاصانو هيڅکله به يې نکي پیدا بي له سحره

۴. چونتو بخواهی دوستی باحق کنی باید که تو

هروخت چی و غواری دوستی دخدای پاک سره وکی باید چی ته

مشغول باشی صبحدم سازی وضوء وقت سحر

اخته اوسه په سهار کی او اودس کوه په وخت کی دسهار

۶. از فرض چون فارغ شوی غفران بخواهی آنزمان

د فرضو خخه چی خلاص سی بخشش غواره هغه وخت

تا چون نماز مصطفیٰ گردد نمازت نامور

دپاره ددی چی لمونځ ستا په شان دپیغمبر ﷺ سی ای نامداره

دلغاتو حل:

اشراق: دلمر ختو خخه نیم ساعت وروسته وخت، خابنت: دوه ساعته
دلمر ختو خخه وروسته، ناغه: قضا، تونگر: دولتمند، مالداره، بسی:
ډیر، صدق: ریشتیا، اخلاص، ایمن: بیغمه، بیکران: بی شمېره، بخیزی:
پورته کیږی، صبحدم: سهار وختی، غفران: بخښه، عفو.

تشریح او مطلب:

۱. داشراق او دخابنت لمونځ هم مه قضاء کوه نوبه ډیر مال او دولت او زر پیدا کړی.
۲. په اخلاص سره تهجد کوه دشپې په نیمایی کی، دقیامت په ورځ به دتکلیف او درد خخه خلاص سی.
۳. که ته دغه وخت پورته سی دلمانځه دپاره، نو ډیر نعمتونه به په دنیا او آخرت کی پیدا کړی داوخت دخاصو خاصو خلگو دی.

۴. کله چی و تروکی بیا خبری مه کوه دهیچا سره، اوچی دلمانخه خخه دماخستن خلاص سی فوراً بستری ته خه او خوب کوه.
۵. کله چی ته دا غواپی چی دوستی وکی دخدای ﷺ سره نوباید چی ته اخته بی په عبادت کی سهار .
۶. چی د فرضو خخه خلاص سی بخشش (دعا) غواپه دخدای پاک ﷻ خخه چی لمونخ ستا په شان دلمانخه دپیغمبر ﷺ سی.
- مراد ددی دعا خخه هغه مشهوره دعا ده که چی تر فرضو وروسته کول کیبری یعنی: **اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ**، که چی په ټولو کتابو کی دا حدیثو مبارکه وو راغلی ده.

۱. چون از نماز آئی برون فی الحال تو کرسی بخوان

چی دلمانخه خخه خلاص سی فی الحال ایه الکرسی وایه

محتاج تو گردد جنان هم حور یابی در قصر

مشتاق به دی سی جنتونه هم حوره به پیدا کی هم مانی

۲. حاضر شوی چون بشنوی مرده کسی از اهل دین

حاضریره کله چی واورى داچی مړ سویدی یو مسلمان

حاضر شدن یابی جزاء در ترک بینی صد ضرر

په حاضریدو سره به پیدا کی جزاء اوپه پرینوولو کی سل ضرره

۳. برپای دار جمعه را هرگز نگیری ترک آن

کوه لمونخ دجمعی هیخکله بی مه پریرده هغه

باشد امیری ظالمی باغی بود یا داد گر

که امیر ظالم وی اوکه باغی وی اوکه انصاف داره

۴. میگو اذان اوقات را ناغه مکن ایجانمن

وايه اذان وختو پنخو لره ناغه بی مه کوه ای روحه زما

یابی جزا بیحد وعد اینجا نه گیری مزداگر

پیدا به کی جزاء بی حده که دلته وانخلی مزدوری

۵. مزدی مگیر امروز تو فردا جزا ضائع مکن

مزدوری مه اخله نن ورخ دصبا جزاء مه ضائع کوه

باشد امامت یا اذان تعلیم یا چیزی دگر

که وی امامت یا اذان یا تعلیم یا بل شی

دلغاتو حل:

برون: دباندی، کرسی: آية الكرسي چی دسورة البقرې دوه سوه پنخه پنخوسم نمبر ۲۵۵ آیت دی، دلته هم موبه په تشریح کی رانقل کړیدی، جنان: جنتونه، قصر: مانی، مرده: مری، اهل دین: یعنی خاوندان ددین، مراد ددی خخه مسلمانان دی، جزا: بدله، ثواب، ترك: پرېښوول، امیر: باچا، حاکم، والی، باغی: هغه شخص چی دباچا خخه بی امری کوی، داد: انصاف، عدل، دادگر: انصاف کوونکی، عدل کوونکی، مزدی: مزدوری، امروز: نن ورخ، فردا: صبا ورخ.

تشریح او مطلب :

۱. کله چی د فرضی لمونخو خخه فارغه سوی، نو آية الكرسي وایه، آية الكرسي چی دسورة بقرې دوه سوه پنخه پنخوسم نمبر ۲۵۵ آیت دی، او هغه دا دی: **اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ ، لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ ، لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ**

، مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ ، يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ ، وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ ، وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ ، وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا ، وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ .

حافظ ابن كثير رحمته الله عليه په خپل تفسیر کی ددې آیت په باره کی لیکلی دی:

لها شأن عظيم قد صح الحديث عن رسول الله صلى الله عليه وسلم بأنها أفضل آية في كتاب الله. (تفسير ابن كثير)

یعنی دې آیت ته ډیر لوی فضیلت حاصل دی، په تحقیق سره راغلی دی درسول الله صلی الله علیه و آله څخه ددې آیت د فضیلت په باره کی داسی چی دا افضله آیت دی په قرآن کریم کی.

او امام بقاعی رحمته الله علیه لیکلی دی:

آية الكرسي سيدة آي القرآن التي ما اشتمل كتاب على مثلها

(نظم الدرر في تناسب الايات والسور للامام البقاعي)

ترجمه: آیت کرسی د قرآن کریم د آیتونو سردار دی، او داسی آیت دی چی داسی آیت په هیڅ یوه بل آسمانی کتاب کی نه دی راغلی.

ددې آیت د فضیلت په باره کی چی کم احادیث راغلی دی هغه خو بیخی ډیر دی، لیکن مور به دمشت نمونه خروار په اندازه باندي یو څو احادیث دلوستونکو دپاره دلته را نقل کړو.

۱. قال عليه الصلاة والسلام: إن أعظم آية في القرآن آية الكرسي . من قرأها بعث الله

تعالى ملكاً يكتب من حسناته ويححو من سيئاته إلى الغد من تلك الساعة (ابو سعود)

نبي صلی الله علیه و آله فرمایلی دی: په تحقیق سره لوی آیت په قرآن کریم کی آیت کرسی ده، چاچی دا وویل الله صلی الله علیه و آله یوه ملائکه را استوی چی دده نیکی

ليكى او دده دگناھونو خخه گناوى خرابوى دسبا ورخى تر همدغه گرى پورى. دا حديث شريف علامه ابو سعود الحنفى په خپل تفسير كى تر آيت كرسى لاندې را نقل كړيدى.

۲. عن الأسفح البكري: أن النبي صلى الله عليه وسلم جاءهم فسأله إنسان: أي آية في القرآن أعظم؟ فقال النبي صلى الله عليه وسلم: { الله لا إله إلا هو الحي القيوم لا تأخذه سنة ولا نوم } حتى انقضت الآية. (۱). (تفسير ابن كثير) ترجمه: داسفح بكرى رضي الله عنه خخه روايت دى چى نبى كريم صلى الله عليه وسلم دوى ته راغى او بيا دده صلى الله عليه وسلم خخه يو چا پوښتنه وكړه چى كم آيت په قرآن كريم كى ډير لوى دى؟ رسول الله صلى الله عليه وسلم جواب وركى چى دا آيت شريف: الله لا إله إلا هو الحي القيوم لا تأخذه سنة ولا نوم، يعنى آيت الكرسى.

۳. عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: " من قرأ حين يصبح آية الكرسى وآيتين من أول " حم، تنزيل الكتاب من الله العزيز العليم " (سورة العافر ۱-۲) حفظ في يومه ذلك حتى يمسي ومن قرأهما حين يمسي حفظ في ليلته تلك حتى يصبح " (۲). (تفسير البغوى)

ترجمه: دابى هريرة رضي الله عنه خخه روايت دى چى رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل:

(۱). رواه الطبراني في المعجم الكبير (۳۳۴/۱) وقال نور الدين الهيثمي في المجموع (۳۲۱/۶): " فيه راو لم يسم وقد وثق، وبقيه رجاله ثقات ". انتهى
(۲). أخرجه الترمذي: في فضائل القرآن - باب ما جاء في سورة البقرة وآية الكرسى ۸ / ۱۸۲ وقال هذا حديث غريب. وقال الامام السيوطى في تفسيره الدر المنثور في تفسير آية الكرسى في ذيل هذا الحديث: أخرجه البخاري في تاريخه والطبراني وأبو نعيم في المعرفة بسند رجاله ثقات. انتهى فالحديث مقبول خصوصا في الفضائل التي هي مجمع التساهل للمحدثين.

ڪم ڇوڪ چي دسهار په وخت ڪي آيت ڪرسي او دستور الغافر - چي په څلور ويستمه ۲۴ پارہ ڪي دي - اولتي دوه آيتونه - يعني ڄم ، تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ، ووايي الله ﷺ به دهغه حفاظت وڪي په دغه ورڇ ڪي ترڇو چي ماڻنام ڪيري او ڪه بي دمانام په وخت ڪي ووايي الله ﷺ به بي حفاظت وڪي ترڇو چي سهار ڪيري .

۴. روي عن رسول الله صلى الله عليه وسلم أنه قال : « ما قرئت هذه الآية في دار إلا اهتجرها الشياطين ثلاثين يوماً ولا يدخلها ساحر ولا ساحرة أربعين ليلة »

(ذڪره الامام فخر الدين الرازي في تفسيره الكبير)

ترجمه: رسول الله ﷺ ڇخه روايت سويدي چي ده ﷺ وفرمايل: چاچي دا آيت ڪريمه په يو ڪور ڪي ووايه نو دهغه ڪوره ڇخه شيطانان ديرش ۳۰ ورڇي ليري ڪيري اونه به هم دي ڪورته جادوگر، يا جادوگره (۱) داخله سي ترڇلو پڻستو ورڇو پوري.

۵. أخرج البيهقي في شعب الإيمان عن أنس رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « من قرأ في دبر كل صلاة مكتوبة آية الكرسي حفظ إلى الصلاة الأخرى ، ولا يحافظ عليها إلا نبي أو صديق أو شهيد » .

ترجمه: دحضرت انس رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ڇخه روايت دي چي رسول الله ﷺ وفرمايل: چاچي وروسته ترهر فرضي لمانڇه آيت الڪرسي وويله هغه به تر بل لمانڇه پوري دالله ﷺ په امان ڪي وي، او هميشه توب نه ڪوي پر ويلو باندي ددي آيت ڪرسي مگر نه نبي يا ولي _ صادق _ يا شهيد.

(۱). په دي حديث شريف دجادوگر، يا جادوگري ذڪر راغلي دي، خو مراد ورڇخه تاثير دجادو دي، يعني ددي آيت په برکت سره به دي ڪور ته دجادو هيڃ اثر ونه رسيږي، برابر خبره ده ڪه دا جادو دجاوگر نارينه وي او ڪه دجادوگري زنانہ. والله اعلم

٦. أخرج البيهقي في شعب الإيمان من طريق محمد بن الضوء بن الصلصال بن الدهميس عن أبيه عن جده « أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال : من قرأ آية الكرسي في دبر كل صلاة لم يكن بينه وبين أن يدخل الجنة إلا أن يموت ، فإن مات دخل الجنة » . (ايضا من الدر المنثور)

ترجمه: در رسول الله ﷺ خخه روايت چي خوك آيت كرسى دهر لمانخه په آخر كى وايبى نو دده او جنت ته دداخليدو په ماينخ كى نوره فاصله نستته مگر نه دا چي دى مرسى _ يعنى بس جنتى جنتى دى _ كه چيرى مرسو نو جنت ته به داخل سى.

٧. عن أبي هريرة رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : « لِكُلِّ شَيْءٍ سَنَامٌ (١) وَإِنْ سَنَامَ الْقُرْآنِ الْبَقْرَةَ وَفِيهَا آيَةٌ هِيَ سَيِّدَةُ آيِ الْقُرْآنِ آيَةُ الْكَرْسِيِّ » (نقله الخازن في تفسيره) أخرجه الترمذي .

ترجمه: حضرت ابو هريرة رَضِيَ اللهُ عَنْهُ در رسول الله ﷺ خخه روايت كړيدى، چي رسول الله ﷺ وفرمايل: دهر شى دپاره لوړ او بنه وى، او په قرآن كريم ډير لوړ او ډير بنه سورة بقره ده، او په دې سورة كى يو آيت دى چي هغه دايتونو سردار دى، او هغه آيت كرسى دى.

خلاصه داچي علماوو ددې مبارك آيت په فضيلت او تفسير كى مستقل كتابونه ليكلي دي، خو په دې لړو فضائلو نقل كولو باندى دلته بس والى كوو. والله سبحانه وتعالى اعلم

(١). قال الخازن في توضيح لفظ السنام بعد سرد الحديث المذكور: قوله: إن لكل شيء سناماً. سنام كل شيء أعلاء تشبيهاً بسنام البعير والمراد منه تعظيم هذه السورة والسيد الفاضل في قومه والشريف والكريم وأصله من ساد يسود وقوله هي سيدة أي القرآن أفضله . آهـ

نو دلته هم مصنف صاحب رحمۃ اللہ علیہ ولمونخ کونکی ته وایی چی کله دلمانخه خخه فارغه سوی نو سمدستی آیت کرسی وایه، اوکله چی دا عادت په تا کی پیدا سی، نو جنتونه به تاته شوقمند او خواهشمند سی یعنی جنتونه به دا وایی چی یا الله ﷻ دا فلانی شخص ماته راولی، او همدارنگه به دې حوری خواهش کونکی سی، او دالله ﷻ دطرفه خخه به په جنتو کی مانی درکول سی.

۲. اوکله چی دیوه مسلمان دمرگ خبر واورى نو سمدستی یې جنازې ته حاضرېږه، په حاضریدو کی یې ډیر لوی ثواب دی، مگر بې له عذره په نه حاضریدو کی یې ډیر تاوانونه دی. مثلاً چی بیابه صباستا جنازې ته هم څوک نه حاضرېږی، او داسی نور تاوانونه.

۳. او قائم لره لمونخ، یعنی همیشه یې پرځای کوه، او دجمعی لمونخ مه پرېږده، باچا که ظالم وی او که بی انصافه وی او که انصاف داره وی. کله چی قانون پخوا داسی وو چی دمحلې او ولایت او ولسوالی امیر به دجمعی لمونخ ورکوی، نو ځکه بعضو کسانوته به داخیال پیدا کیدی چی دا امیر پر شریعت برابر نه دی، نه په ده پسی لمونخ نه صحیح کیږی، او دا به یې هم په وسه نه وه چی دجمعی دلمانخه دپاره بل ښار او وطن ته ولاړ سی نو ځکه پردې بناء باندی به ورخخه دجمعی لمونخ پاته وو، نو مصنف رحمۃ اللہ علیہ دلته دا بیانوی چی دباچا اوامیر دبدوالی دوجی خخه دجمعی لمونخ پرېښوول نه دی پکار، بلکه برابره خبره ده که هغه ظالم وی، که باغی وی، او که انصاف داره وی، نوته خپل لمونخ پسی کوه ځکه چی لمونخ بیا هم پسی صحیح کیږی.

۴. او اذان پرخپل خپل وخت کوه، ناغه کوه یې مه، که یې ناغه کړی یعنی دلمانخه دداخلیدو پر وخت باندی دلمانخه دپاره اذان ونکړی، نو

ڊيره سزا به يې ووينی، اوکه اذان پر خپل خپل وخت وکړی او بې له مزدوری يې وکړی نو ډير ثواب به پيدا کړی.

۵. او په دې دنيا کې مزدوری مه اخله پر نیک کار باندی سبا یعنی په آخرت کې به يې ډير ثواب تر لاسه کړی، برابره خبره ده که دا نیک کار امامت وی اوکه اذان وی اوکه تعليم دينی وی اوکه یوبل ددين کار وی، نو چي وس او طاقت وی مزدوری دی نه ورباندی اخلی.

﴿ باب هفتم در بیان زکوٰه و صدقات و مثل آن گوید ﴾

اووم باب ثابت دی په بیان کې دزکات او خیراتونو او دې ته ورته دنورو مسئلو په باره کی

۱. چون مال یابی از خدا خواهی بماند سالبا

هرکله چي مال پیداکی او دخدايه غواړی چي پاته سی کلونه

ربعی بده از عشر آن را که بینی مفتقر

خلورمه يې ورکوه دلسمی دهغه څخه چي ووينی فقير

۲. دو صد درم شرعی چو شد سالی بماند دست تو

دوه سوه روپي چي سی یوکال په لاس ستا کی

فاضل بود از حاجت داین نباشد پیش در

زیاتی وی تر حاجت، پورورپی نه وی ستا په دروازه کی

۳. مثقال عشرین از ذهب نیمی بده مثقال تو

مثقالونه چي سل سی دسرو زرو څخه نونیم مثقال ورکوه ته

پنجی اذان دو صد درم یابی خلاصی از سقر

پنځه روپۍ ورکوه ددوو سوو څخه بیا به پید کړی خلاصون ددورڅخه

دلغاتو حل:

ربعی: څلورمه، عشر: لسمه، مفتقر: محتاجه، فاضل: زیات، ذهب: عربی لفظ دی په معنی دسره زر .

تشریح او مطلب:

۱. کم وخت چی مال پیدا کی او کال ورباندی تیر سی نویې زکوة ورکوه څلورمه دلسمی حصی څخه هغه څوک چی فقیر او مسکین وی.
۲. دوه سوه درهمه شرعی چی ستا تر حاجت زیات وی او دپوره څخه هم خلاص وی او یو کال پوره یا اکثره کال ستا په ملک کی پاته سی.
۳. که شل مثقال سره زر وی نیم مثقال ورکه، پنځه روپۍ ورکوه ددوو سوو درهمو څخه، په دې سره به ته خلاصون پیدا کی ددورڅخه.

۱. پیرایه چون باشد ترا زان هم زکوتی فرضدان

کالی چی تا لره وی دهغه څخه هم زکوة فرض و بوله

تا بر تو ماند سالها باید زتو بنت و پسر

ددی لپاره چی ستا څخه پاته سی ډیر کلونه لور یا هلك ته

۲. اسپی خری سودا کنی در هر سری دینار ده

آسونه چی اخلی او سودا کوی بی نو پرهر سر باندی بی یو دینار ورکه

پنجی بیابی از شتر یک گوسفند از ماده نر

پنځه چی پیدا کی داو بنانو څخه یو پسه ورکه که بنځه وی او که نر

۳. از گاو ده یکساله وز چهل غنم ده یکسری

له غوايانو څخه يو کلني اوله څلويښتو پسو څخه يو سر ورکه

یکساله راده از غنم پنځی چویابی از شتر

يو کلني ورکوه له پسو څخه پنځه چي پيدا کي له اوبنانو څخه

دلغانو حل :

پیرایه: دنبايست لپاره چي پرېدن باندي کم زيور اچول کيږي، بنت: لور، اسپ: آس، شتر: اوبن گوسپند: پسه، ماده: بنځه، گاؤ: غويي، غنم: پسه.

تشریح او مطلب :

۱. زيات زيوارت چي پراته وي هم زکاة پکښي فرض دي ، او زکاة يې ورکول پکار دي چي ددې په سبب سره الله ﷻ دانسان په مال او اولاد کي برکت اچوي.

۲. او هغه آسان چي رانيول کيږي او خرڅول کيږي په هغو کي دهر يوه پر سر يو دينار دي، او اوبنان چي کله پنځو ته ورسيږي په هغو کي يو پسه دي.

۳. يعني اوبنان چي پنځو ته ورسيدل او کال ورباندي تير سي او پر بيابان گزي يوپسه ورکول فرض دي، دلسو غوايانو څخه يو گيلگي ديوه کال ورکه او دڅلويښت پسو څخه هم يو پوسه ورکه. ددې زکاتو زيات تفصيلونه د فقهې شريفې په کتابو کي کتلاي سي.

در بیان زکوٰۃ زراعت و صدقہ و دما

۱. از غلہ عشری بدہ چون تو زراعت میکنی

دغلو خخہ لسمہ حصہ ورکہ کلہ چی تہ کرل کوی

ور نہ شوی بزگار ہم برکت نیابی در ثمر

کہ بی نہ ورکوی سی بہ گنہگار برکت بہ بی نہ وی پہ میوہ کی

۲. مال مزکی بیشکی ہم بر تو ماند ہم ولد

مال چی زکوٰۃ بی ورکی پاتہ بہ سی ستا وزوی تہ

آتش نگرده گرد او نی غرق گردد در بحر

اور نگرزی پرشا وخوا دہغہ نہ بہ ڊوب سی پہ دریاب کی

دلغاتو حل :

زراعت: کبنت، غلہ: دانہ، عشری: لسمہ حصہ، ثمر: میوہ، مزکی: ہغہ
مال چی زکاۃ بی ایستل سوی وی.

تشریح او مطلب :

۱. کم شیان چی کری او او بہ بی دآسمان خخہ وی پہ ہغہ کی لسمہ
حصہ ورکہ نہ بہ گنہگار بی نہ بہ بی برکت کم وی.

۲. او دکم مال چی زکوٰۃ ووزی ہغہ برکت لری ستا و بچیانو تہ بہ لا پاتہ
وی، ہغہ خہ چی تہ پہ زکاۃ کی ورکی ہغہ دخدای ﷻ سرہ محفوظہ
کیبری نہ اور سوخی نہ پہ دریاب غرقیری.

۱. مانع شوی زکوة را صلوة را آری بجا

منع کونکی چی سی دزکوة او لمونخ را وری پر خای باندي

قصری نیابی در جنان افتاد باشی پیش در

بنگلی به پیدا نکي په جنتو کی لویدلی به بی په دروازه کی بی

۲. صدقه بده از مال خود از خاصه مال خویشتن

خیرات ورکوه دماله خپل خخه خاص له مال خپله

مستان تو صدقه از کسی باشد زکوة یا نذر

مه اخله ته صدقه له سپی خخه که زکوة وی یا که نذر

۳. نا وجه بدهی صدقه را داری را ازان طمع جزاء

دحرامو خخه چی ورکوی صدقه او امید دثواب لری

اثم شوی دوزخ روی از خمر خورد آن بتر

گنهار به سی دوزخ ته به ولاړ سی دشرا بو ترخوړنکی دا کار بددی

۴. درویش چون گوید دعا داند یقین نا وجه را

فقیر چی دعا کوی په یقین سره حرامو لره

اثم شود او زین گنه ملعون بود هم خاک سر

گنهار به سی دی ددی گنه خخه لعنتی هم خاوری په سر

۵. چونتو برانی بر زبان نا وجه خوردن تسمیه

هر وخت چی را وری پرژبه دحرامو خوړلو په وخت کی بسم الله

کافر شوی دوزخ روی اینحکم در خانی نگر

کافریه سی دوزخ ته به ولاړ سی دا حکم په مجموعه خانیه کی وگوره

۶. گر خفیه بدهی صدقه ایمن شوی از قهر حق

که چیری ورکوی په پته سره صدقه خلاص به سی دقهره دخدای

چون نوح گردد عمر تو ده چند یابی مال و زر

لکه دنوح وگزی به عمر ستا لس چنده پیدا به کی مال او زر

۷. صدقه بده از بهر حق نی بهر نام وریا

صدقه وکه لپاره دخدای ﷻ نه دنامه او ریا لپاره

چون تو بریا صدقه دهی ذره نیابی از اجر

کم وخت چی بی په ریا ورکوی یوه ذره به پیدا نه کړی جزاء

تشریح او مطلب :

۱. دجنت نعمتونه به پیدانه کی اونه به هم وداخل سی که څه هم چی لمونځونه کوی تر څوچی زکوٰه هم ورنکی.
۲. خیرات له خپله مال څخه ورکوه ته بیا له خلگو څخه زکوٰه او نذر او صدقه مه اخله.
۳. دحرامو څخه چی صدقه ورکوی دثواب امید مه ساته او گنهگاره هم بی توبه ځینی وکاره .
۴. بیا کم فقیر ته چی بی ورکوی او هغه په خبر وی چی دا حرام دی او بیا هم دعا کوی گناهگار به سی دی هم ددې گناه څخه .
۵. په فتویٰ مجموعه خانیة کی دی چی په حرامو خوړلو بسم الله ویل

کفر دی. ددی معنی داده چی حرام خوړل غټه گناه ده لکه کفر یعنی کفر نه دی خوکه یې حلال و بولی بیا کفر دی.

۶. صدقه په پټه سره زیات ثواب لری نو په پټه سره یې ورکوه، اوستا په مال کی به برکت هم راسی.

۷. او صدقه ورکوه دپاره دخدای پاک ﷺ نه دپاره دنامه اونه دپاره دریا، اوکله صدقه په ریا سره وی نو بیا په هغه کی ثواب نسته. ګ

۱. صدقه بده درویش را ایذاء مکن منت منه

خیرات ورکوه فقیر لره ضرر مه ورکوه احسان مه پر ایږده

در زیر نه تو دست خود تا دست او گردد زبر

دلاندی ونیسه ته لاس خپل چی لاس دده بالا سی

۲. گندم بده تو نیم صاع خرما وجو اضعاف آن

غنم ورکوه نیمه کاسه خرما او وربشی دوچنده دهغه یوې کاسی

در فطر این واجب شده اضحی بکش شاة وبقر

په سر سایه کی دغه واجب ده په لوی اختر پسه او غویی حلال کړه

۳. گاؤ شتر از هفت کس شاتی بکش از یک نفر

غوا او اوښ داوو کسانو پسه مړ کړه دیوه سړی څخه

بر پل چو فردا بگذری چون برق لامع میگذر

په پل صراط چی صبا تیریری لکه بجلی روښانه به تیر سی

۴. چون پیش آید حاجتی یا زحمتی صدقه بده

چی مخ ته راسی یو حاجت یا زحمت خیرات ورکړه

صحت شود حاجت روا زحمت رود بیرون زدر

جوړبه سی حاجت به دی خلاص سی، رنځ به دباندی وزی ژر

۵. گر صدقه خواهی تادهی باری بده ارحام را

که خیرات کوی خپلو قریبانو ته بی ورکوه

درویش را هرگز مده ایشان چو بینی مفتقر

فقیر لره بی مه ورکوه چی دوی فقیران ووینی

۶. صدقه بگرداند بلا خشم خدا شاند فرو

خیرات لیری کوی رنځ او قهر دخدای کبسته کوی

هرگز نیاید نزد تو آفت بلا خوف وخطر

هیڅ وخت به نه رآخی درته آفت او بلا بیره او خطر

دلغت حل :

ایذاء: ضرر، منت: احسان، صاع: کاسه، جو: اوربشه، اضعاف: دوچنده.
اضحی: لوی اختر، لامع: روښانه، ارحام: قریبان.

تشریح او مطلب :

۱. خیرات چی ورکوی فقیرته نو ضرر او احسان مه ورباندی ایرده پر هغه فقیر. او خپل لاس کبسته نیسه.
- ۲، ۳. دغنمو څخه نیمه کاسه چی پاو کم دوه سیره کیږی او دخرماوو او داور بشو څخه یو کاسه ورکوه ځکه چی سرسایه هم واجب ده، په لوی اختر کی پسه دیوه سپری اختری کیږی او غوایی او اوبن داوو کسانو

- خخه اختری کیری.
- فائده بی داده چی پر پل صراط تیریبری نو لکه تیزه بجلی دغسی به تیر سی .
۴. کله چی تاته خه حاجت او تکلیف یا رنخ پینس سی، نو ته صدقه ورکوه حکه چی په دې سره مقصد ترلاسه کیری.
۵. خیرات چی ورکوی نو کونبنس وکه چی اول بی خپلو قریبانو ته ورکی حکه اول ددوی حق دی .
۶. او صدقه قهر او غضب دخدای ﷻ درخخه لیری کوی، ددې وجی خخه همیشه صدقه ورکوه.

باب هشتم در بیان روزهای رمضان المبارک گوید

۱. روزہ بکن نیت بدل رمضان را چو دیدی ماه را

روزه ونیسه اونیت په زړه باندي وکره چی ووینی میاشت

غیبت مکن فحشی مگو از لاغ وبازی کن حذر

غیبت مه کوه بنکنخل مه کوه له بدو ویلو خخه پرهیز کوه

۲. با آب کن افطار را چون گرم بینی از هوا

په اوبو ماتوه روزه هغه وخت چی گرمی ووینی له هوا خخه

افطار با خرما بکن باشد هوا چون سرد تر

ماته کره روزه په خرما چی وی هوا سره زیاته

۳. افطار خواهی چون کنی از حق بخواهی حاجتی

روزه ماتول چی وغواری نو له خدای پاک خخه حاجت غواړه

در هر مهمی کان ترا دشوار باشد ای پسر
هر کار چی هغه تالره سخت وی ای خوانه

۴. روزه بداری بهر حق نی بهر نام ونی ریا
روزه ساته لپاره دخدای پاک نه دپاره دنامه او دریا

طعمیکه میخوردی بشب افطار کن هم آنقدر
هغه شی چی خوری دشپی په هغه هم روژه ماته کره هم هغه قدر

۵. طعمیکه میخوردی بچاشت آنرا مخور درویش ده

هغه طعام چی خوری بی غرمه هغه فقیرته ورکره

گر تو نگهداری خوری چندان نیابی از اجر
که بی ته ساتی خوری بی بیابه پیدانه کی ثواب

۶. که که بداری نفل را مفطر نباشی دائماً

کله کله ساته نفلی روژه ماتوه بی هم مه همیشه

هم بیض را داری بپا باشی بخانه یا سفر

هم دخوارلسمی او دیارلسمی دمیاشتی وساته روژه که په کور کی بی
که په سفر کی

تشریح او مطلب :

۱. دروژی لپاره نیت کوه چی کم وخت میاشت دروژی ووینی غیبت مه
کوه بدی خبری هم کوه، دعبشیاتو، بی فآندی کارونو، بی معنی خبرو او
داسی نورو افعالو خخه خان ساته.

۲. کم وخت چي دگرمي روژه وي په اوبو سره روژه ماته وه اوکه په یخني کي وي په خرما سره يي ماته وه .
۳. کم وخت چي روژه ماتوي په دغه وخت کي دخداي ﷺ څخه خپل حاجتونه غواړه .
۴. روژه صرف دپاره دخداي ﷺ نيسه، نه دپاره دنامه او ریا، څومره چي عادي خوراک کوي روژه مات هم هغومره کوه .
۵. کم خوراک چي دگرمي دخوا څخه کوي هم په خپله مه خوره، او فقير ته يي ورکوه، چي ثواب ترلاسه کړي .
۶. کله کله نفلي روژه هم نيسه خوهميشه يي مه ماته وه خاص بيا په څلوارلسمي دمياشتي او ديارلسمي دهري مياشتي بڼه کار دي، نفلي روژه نيسه که کوربيي که په سفرکي .

۱. روزه بداری در رجب اول میانه اخرش

روژه ولره در رجب په اول او مینځ او آخر کي

ترویة داری روزه را هم عرفه هم قدری نحر

دائم دذی الحجی روژه ولره هم په نهم څه داختر څخه وروسته

۲. روزه خمیس و جمعه هم شش روز از شوال هم

دروژی دپنجشنبې او دجمعی هم شپږ روژی دکوچنی اختر

صائم شوی در هر دو مه از بهر حق روز قمر

روژه ولره په هرو دوو میاشتو په لسم دمحرّم او دذی الحجی دخداي

ﷺ دپاره په هغو ورځو کي چي سپوږمۍ وي

* * *

۳. میری که باشد لشکری دائم بگرد در روز شب

یو سردار چی وی حاکم دلنبرک همیشه گزری دورخی هم دشپی

از نفل دارد روزه گر افطار باشد خوبتر

که نفلی روزه ونیسی خو ماته ویل بنه کار دی

۴. صائم چو برگ شب خورد زانزنگ ماند در دهن

روژه دار چی خوراک وکی دشپی کم چی پاته سی په خوله کی

مکروه باشد همچنین بل خوف باشد از فطر

مکروه ده بلکی بیره بی ده دما تولو

۵. دائم بخور طعمی سحر ترکش نگیری هیچگاه

همیشه خوراک کوه په پیشلمی پرینوول بی مه کوه هیچری

هرگز نپرسد حق ترا از طعم فطر وهم سحر

هیخکله به پوبنتنه خدای ﷺ نه کوی دپیشلمی هم دروزه مات

۶. روزه بدان اسرار حق با کس مگو این راز را

روژه وبوله یوله راز دخدای خخه مه بی وایه هیچاته

روزه چنان پنهان بکن نی زن بداند نی پسر

روژه داسی پته سته چی خبرنه سی بنسخه او هلك

۷. فردا چو حق اعمال را بدهد بخصمان بتر یکی

صبا چی خدای ﷺ ورکوی علمنامی دنمنانو ته

طاعت که جملگی خصمی برد روزه مگر

عبادت چی ٲول وی وری بی مگر روزه نه سی وپای

تشریح او مطلب :

۱. روزہ ونیسه په رجب کی په اول اومايين او په آخیر کی هم په اتم هم په نهم دذی الحجی باندی.
۲. اوله روزہ د جمعرات دورخی او د جمععی او شپږ روزی د کوچنی اختر دورخی څخه وروسته ونیسه.
۳. که باچا دلبنکری یې شپه او ورځ گزری تر نفلی روزی درته ماتول بڼه کار دی .
۴. که دشپی څه یو شی په غابنو کی پاته سی بیا روزہ مکروه کوی بلکی خطرہ دماتیدو ده.
۵. پیشلمی همیشه کوه او هیڅکله یې مه پریږده، او خدای ﷻ دسپری څخه دروزه مات او پیشلمی په باره کی پوښتنه نه کوی.
۶. روزہ داسی پته ونیسه چی کوچنی او بڼه هم دربانندی خبرنه سی، ځکه چی دا خدای ﷻ راز دی.
۷. او روزہ یو داسی عمل دی چی د آخرت په ورځ چی کله یوه انسان دبل انسان سره ظلم کړی وی نو په بدله کی چی یې کم اعمال ورکول کیږی په هغو کی روزہ داسی عمل دی چی دا هغه ته په بدله کی نه ورکول کیږی.

۱. وقتی در آئی مسجدی باید در آئی معتکف

کم وقت چی راخی مسجد ته نو راحه په نیت داعتکاف

رمضان چو آخر عشر شد شو معتکف یابی قدر

درمضان چی اخیر لس سی اعتکاف کونکی سه پیدا به کی شب قدر

۲. یکدم مشو بیرون ازان جزء حاجت غسل ووضوء

یوساعت مه کیره دباندی ماسوا دحاجت اودغسل او داوداسه خخه

بیعی بکن هم تو بخر کالا نیاری در نظر

بیعه کوه هم ته او هم بی اخله هغه شی مه راورپه دننه ومسجد ته

۳. مخور طعام وآب هم در اعتکاف و خسپ هم

خوره طعام او اوبه هم په اعتکاف کی او هم بیدیره

خاموش مشو از ذکر حق میخوان قرآن هم شام وسحر

پته خوله مه کیره له ذکره دخدای پاک او دقرآن هم ما بنام او هم سهار

دمشکلو الفاظو حل :

معتکف: هغه سپری ته وایی چی دروژی په آخرو لسو کی په مسجد کی ناست اوسی، خسپ: بیده کیدل.

تشریح او مطلب :

۱. کم وقت چی مسجد لره راخی نو په نیت داعتكاف دننه کیره یعنی بغیر له لمانخه. او درمضان په اخره عشره یعنی لسو شیو کی هلته په مسجد کی اوسه.

۲. او یوساعت هم مه راوزه بغیرله ضرورته یو لپاره دحاجتی انسانی او غسل لپاره او داوداسه لپاره راوزه، او کم وخت چی شی رانیسی هغه مسجد ته دننه مه وره .

۳. خوراک کوه اوبه چنبه او بیده کیره قرآن وایه سهار او ما بنام.

باب نهم در بیان حج و جهاد با کافران گوید

۱. از خانه بیرون مرو جز از جماعت جمعه هم

له کوره دباندی مه هه ماسوا له جماعت اوله جمعی خخه

بیرون بدان آفت بلا وقتی مکن نیت سفر

دباندی وبوله آفت اوبل هیچری مه کوه نیت دسفر

۲. گر تو سفر خواهی کنی باری سفر کعبه بکن

که چری ته سفر غواری چی وکی نو یو واری سفر دکعبی وکه

تا تو کنی طواف حرم با لب ببوسی آن حجر

ددی لپاره چی طواف وکی دحرم، په شوندهان بنکل کری هغه دبره

وضاحت او مطلب :

۱. له کور دباندی گرسره مه هه که بیایئ نو دپنخو لمونخو لپاره هه او دجمعی لپاره هه.

۲. او سفر مه کوه که یی کوی بیا دکعبی لپاره هه حکه یو وار تلل فرض دی چی طاقت ولری.

۱. در حج رفتن فرض دان گر زاد داری راحله

حج ته تلل فرض وبوله که چیری توبنه لری او سفر خرخ

یکساله نان ده اهل را راهی چو بینن بی خطر

دیوه کال دودی ورکه وکورت، کله چی لار ووینی بی خطری

۲. چونتو بیاری حج بجا در تو نماند یک گنه

چی ته په حای راوړی حج په تاکی نه پاتیری یوه گناه

شادان روی اندر جنان باحور شینی در قصر

خوشحال به ولاړ سی جنتوته سره دحورو به کښینی په بنگلو کی

۳. باید مدینه هم روی بکنی زیارت مصطفی

باید مدینی ته هم ولاړ سی کوه زیارت دپیغمبر ﷺ

تا پاک گردی از گنه با او نشینی در صدر

چی ته پاک وگرزی دگنه خخه ، سره دده ﷺ به کښینی په جنتو کی

۴. آنکس که او حجی کند نرود زیارت مصطفی

هغه خوک چی حج وکی او نه ورسی زیات لره دنبی ﷺ

گفته جفا نی آنرسول تحقیق دانی ای پسر

ویلی یی دی لفظ د: جفا نی هغه رسول، صحیح یی وگنه ای خوانه

۵. گر تو مسافر میشوی تنها مروی یاری طلب

که ته مسافر کییری مه خه تنها ملگری طلب کره

همسایه حاصل کن نگو آنکه برو خانه بخر

یو همسایه پیدا کره نیک هغه وخت خه دکور واخله خبره

۶. گر تو سفر خواهی کنی روز قمر کم مشتری

که چیری ته سفر غواړی کوه یی په ورځ ددوشنبی نه دجمعات

راحت پيابی زان سفر هم گنج يابی هم گوهر

خوشحالی به پیدا کړی دهغه سفرهم به خزانه پیدا کی هم ملغری

دمشکلو الفاظو معنی :

زاد: هغه شی ته وایی چی دلاری اوتگ راتگ خرچه وی، راحله: دموتیر دجهاز انتظام، (جفانی) پیغمبر ﷺ وایی چی کم سړی حج وکی او زما زیارت نه کوی هغه زما سره ظلم وکی.

وضاحت او مطلب :

۱. حج ته تلل فرض دی کم سړی چی دلاری مکمل او دکور دعیال خرڅ او نفقه ولری.
۲. کم وخت چی حج وکی خدای ﷻ به یی دگناهونو څخه صفا کړی او دجنت او حورو مستحق به سی.
۳. اوچی حج کوی زیارت دپیغمبر ﷺ هم کوه، ترڅو چی پاک سی دگناه څخه او دنبی ﷺ به په یو ځای سی په مانیو کی دجنتو.
۴. اوکه ته حج وکی مگر دنبی ﷺ زیارت ونکی، نو هغه نبی ﷺ درته ظالم وایی.
۵. سفرچی کوی تنهایی مه کوه بلکه ملگری هم پیدا کوه، ځکه چی دیوازی سفر څخه رسول الله ﷺ منعه کړیده.
۶. اوچی سفرکوی په ورځ ددوشنبې یی کوه او دپنجشنبې په ورځ سفر مه کوه.

* * *

۱. روز زحل میکن سفر آئی سلامت جانمن

په ورځ د هفتی کوه سفر را به سی سلامت ای روحه زما

در حال بینی روی شان دیری نمائی در سفر

سمدستی به وینی مخ ددوی ډیره پاته نه سی په سفر کی

۲. عقرب چو بینی ماه را از خانه بیرون در مرو

په عقرب کی چی ووینی میاشت دکوره مه وځه

در برج ثالث هم مرو مانی تو آنجا دیر تر

په برج دریم کی مه وزه پاته به سی هلته ډیر

۳. روز جمعه روز احد در غرب تو هرگز مرو

په ورځ د جمعی او په یکشنبی مغرب طرف ته مه ځه

زحمت به بینی در بدن صحت نیابی ای پسر

تکلیف به ووینی په بدن کی جوړوالی به نه کی پیدا ای ځوانه

۴. شنبه دو شنبه وقف کن در شرق رفتن جانمن

د هفتی او دوشنبی په ورځ مشرق ته مه ځه

ور تو نمائی میروی از دزد بینی صد خطر

او که ته نه پاتیری ځی نو له غلوبه ووینی سل خطری

۵. روز سه شنبه اربعاء سمت شمالی هم مرو

په ورځ دسه شنبی او چار شنبی طرف دشمال ته مه ځه

در مشتری بیرون مرو سوی جنوبی در سفر
په ورخ دپنجشبی مه خه و طرفته دجنوب په سفر

۶. چون گم کنی تو راه را راهی نیابی تا روی
چی ته ورکه کپی لار اولار پیدانه کی چی ولاړسی
گوئی آذان در حال تو راهی بیابی در نظر
نو وایه آذان فی الحال به لار پیداکی په کتلو کی

دمشکلو الفاظو معنی :

عقرب: دمنی دخزان دموسم دیو میاشتی نوم دی.

تشریح او مطلب :

۱. که دهفتی په ورخ سفر کوی ډیر به سلامت یی او خوشحاله به یی په لیدو ددوستانو.
۲. دعقرب میاشت چی ووینی نو دکوره خخه دباندی مه خه، اوپه برج دریم کی هم مه خه که نه نو هلته په سفر کی به ډیره موده پاته سی.
۳. سفرمه کوه دیکشنبی په ورخ، او دجمعی په ورخ هم سفرمه کوه کنه مرض به په بدن کی ووینی.
۴. دهفتی او ددوشنبی په ورخ هم دمشرق په طرف مه خه بیا له غلو خخه به بیره ووینی.
۵. دشمال طرفته په سه شنبه اوچار شنبه مه خه په ورخ دجمعرات جنوب ته هم مه خه.

۶. چي ڪلهه په سفر کي لار در څخه ورکه سي سمدستي اذان وکه نور لار به پيدا کي.

مصنف صاحب رحمۃ اللہ علیہ دلته د سفر دپاره دبهترینو ورځو ذکر وکي چي په دغو ورځو کي سفر نیک وي اوپه دغو ورځو کي بدوي، اوپه دغو ورځو کي فلاني طرف ته بڼه وي اوپه دغو ورځو کي فلاني طرف ته، ددې دپاره يو جدول هم په اصلي کتاب تحفة النصائح کي راوړل سويدي، کم چي مور دلته هم دناظرينو دآساني دپاره را نقل کوو. چي په دې يوه طرفته دورځو نومونه دي، او بل طرفته دڅلور طرفونو نومونه دي يعنی: مشرق، مغرب، جنوب او شمال، اوپه لاندې خانو کي ورته دنیک، يعنی نيکبخته سفر دي په همدغه ورځ و همدغه طرفته، او بد، يعنی تاواني سفر دي په همدغه ورځ و همدغه طرفته.

جدول دا دی:

ورځي:	جمعه	شنبه	يکشنبه	دوشنبه	سه شنبه	چارشنبه	پنج شنبه
مشرق	نيک	بد	نيک	بد	نيک	بد	نيک
مغرب	بد	نيک	بد	نيک	بد	نيک	بد
جنوب	بد	نيک	بد	نيک	بد	نيک	بد
شمال	نيک	بد	نيک	بد	نيک	بد	نيک

۱. جنگی بکن با کافران فرضی بدان این جنگ را

جنگ کوه دکافرانو سره فرضی و بوله دغه جنگ

وقتيکه بينی کافران کردند غوغا عام

هغه وخت چي ووينی کافرانو لره غلبه زیاته ډیره

۲. از حرب نگریزی گهی بزگار گردی بیشکی

له جنگه چی و تنبستی یووخت گنهگار به سی بیشکه

اکبر کبائر این گنه زان کار کن کلی حذر

لویه گناه ده دغه گناه له دی کار خخه بالکل پرهیز و که

۳. گر مومنان باشند ده وآن بیست ویک از اهل حرب

که چیری مومنان وه لس ۱۰ هغه یوویششت ۲۱ کافران

آندم که تابی روی را باشد مباح ایشه پسر

هغه ساعت که ته مخ گرزوی دووی خخه روا دی ای دباچا زویه

دمشکلو الفاظو معنی :

غوغا: شر او فساد، حرب: جنگ سره له کافرانو، حذر: حآن ساتل،
ذوقی: خوند.

توضیح او مطلب :

۱. جنگ له کافرانو سره فرض دی کم وخت چی ددوی فساد ډیر سی په
مخکه کی یعنی غالبه سی.
۲. اوله جنگ خخه تیبنسته کول، ترتهولو گناهونو زیاته گناه ده ، نو حکه
حآن ورخخه ساتل ضروری دی.
۳. مومنان که لس وی او کافران یو ویششت وی، یو کافر زیات وی پر
مسلمانانو، بیاکه ولاړ سی خه پرواه نلری.

باب دهم در تلاوت قرآن و ذکر و دعا و درود گوید

۱. قرآن چو خوانی جانمن از جان و دل اورا بخوان
قرآن چي وایي ای روحه حُما دزپه له اخلاصه یي وایه
دریاب معنی هر سخن ده روز ختمی کن بسر
 زده کوه یی معنی دهری خبری په لس ورخی کی یی ختم کوه

۲. مدغم بدان معنی درو اندیشه کن در خواندنش
پته و بوله معنی په هغه کی بنه فکر کوه په ویلو کی
ذوقی بیابی وجد هم نوری بگردی سر بسر
 خوند به پیداکی او حال هم نورانی به وگرزی سر تر پایه

۳. در وقت خواندن دان چنان گویی که میشنوی زحق
په وخت دو یلو داسی و گنه چي اورم یی له خدایه
با او بگویم راز خود ازوی شوی تو مست تر
سره دده وایم حال خپل له هغه خخه به مست سی

۴. سلطان بدان حضرت قرآن اندر حجاب صدتبق
بادشاه و بوله ذات دقرآن په سلو پردو کی
بیزار شو از غیر حق انکه بیابی زو خبر
جلاسه دماسوا دخدای خخه له هغه خخه پیداکی خبر

۵. خواندن حروف وهم هجا هرگز مدان آن خواندنش

ویل په ټکو سره اوهم په حروفو سره مه بوله دغه ویل

اندر دبیرستان چنین خوانند هر شام وسحر

په مدرسو کی یی همدغسی وایی ما بنام او سهار

۶. خواهی شوی اسرار دان سلطان به بینی چشم

که غواری چی پت احوال ووینی اوبادشاه ووینی په سترگو خپلو

در صحن دل جاروب زن انجا برون کن مال وزر

په میدان کی دزره جارو وهه له هغه خایه لیری کره مال او دنیا

۷. یس ونوح وعم راهم واقعه با ملک خوان

سورة یس اونوح اوعم اوهم تبارک الذی وایه

پس فجر وظهر وعصر هم مغرب عشاء را ای نامور

وروسته له سهار اوماپنبنین اومازدیگر ما بنام اوماخستن ای نوم والا

۸. در شب جمعه طه بخوان یابی جزاء بیحد وعد

په شپه دجمعی طه سورة وایه پیدا به کی جزاء

پش از جمعه خوانی کف ایمن شوی از شور وشر

مخکی دلمانخه دجمعی خخه سورة کف وایه خلاص به سی له شره

۹. در بند خوان اخلاص را الحمد را باتسمیه

په بند کی وایه قل هو الله او الحمد اوبسم الله

میخوان چهل یکبار تو هر تب که باشد درد سر

وایه یو خلویبنت واره دهر رنگه تبی لپاره او ددرد دسر

۱۰. از بهر عزت روز شب تو سورة يوسف بخوان

لپاره دعزت شپه اورخ سورة يوسف وايه

سورة تغابن را بخوان می ترسی از طاعون اگر

سورة تغابن وايه که بيريدلی دطاعون خخه

دمشکلو الفاظو معنی :

قرآن په ادب سره ویل دادی چی الفاظ بڼه په تجوید سره وایه په زړه کی یې معنی درگروه بیا دهغه په ویلو سره به یوځوند پیداکی، ذوق: ځوند، حجاب: پرده، دبیرستان: ځای دویلو اوزده کړی، صحن: میدان، جاورب: جارو.

توضیح او مطلب :

۱. قرآن چی کله وایی په زړه اوپه روح سره یې وایه ، او په لس ورځی کی یې ختم کوه.
۲. دقرآن معنی دقرآن په الفاظو کی پته ده ، ددې وجی خخه ځوند به هغه وخت پیدا کی کله چی ته فکر پکښی ووهی.
۳. دقرآن کریم دویلو په وخت کی داسی فکر کوه چی گواکی ته دخدای ﷻ سره خبری کوی او دهغه خبری اوری.
۴. دخدای ﷻ ماسوا دنورو تعلق پریږده دتلاوت په وخت کی، دقرآن دویلو سره دزړه تعلق جوړ کړه بادشاه به سی.
۵. تش دالفاظو ویل دقرآن خو دپاره دزده کړی دی کم چی دوه وخته په مدرسو کی هم ویل کیږی لیکن په معنی سره ویل یې پکار دی.

۶. که غواړی چی په راز پوهیدونکی سی، او باچاپه سترگو ووینی نو زړه ددنیا له محبته څخه صفا کړه .
۷. دغه سورتونه ددغو لمونځو څخه وروسته وایه: یس دسهار تر لمانځه وروسته، نوح دماپښین تر لمانځه وروسته، عم دمازدیگر تر لمانځه وروسته، واقعه دماښام تر لمانځه وروسته، تبارک الذی دلته ماخستن تر لمانځه وروسته.
۸. په شپه دجمعی سوره طه وایه اوپه ورځ دجمعی سوره کهف وایه، دشور او شر څخه به محفوظ سی.
۹. په بند کی یو څلویښت واره الحمد او قل هو الله وایه سره دبسم الله، او دهری تبی او درد دسر لپاره یې هم وایه.
۱۰. او دپاره دعزت سوره یوسف وایه، او سوره تغابن دپاره دساتنی دطاعون دمرض څخه وایه.

۱. اوقات خمسہ ذکر گو هم قوه خود کرد ذکر را

پنځه وخت ذکر وایه هم خوراک شروع کوه په ذکر

چندان بگو تو ذکر حق تا ذکر گوید موئی سر

دومره ذکر دخدای ﷻ ته کوه چی ورینستان هم په ذکر سی

۲. هر که که گویی ذکر حق ذکر گوید مر ترا

هر وخت چی ته ذکر کوی دخدای نوخدای هم ستا ذکر کوی

گردی یکی از اولیاء ذکر گویی هر سحر

وبه گری له دوستانو دخدای څخه ذکر کوه هر سهار

۳. در خفیه گو ذکر ودعا پاک گردی از گنه

په پته وایه ذکر او دعا پاک به وگرزی له گناه خخه

روزی ترا گردد لقا بینی خدا در بصر

نصیب به ستا وگرزی ملاقات دخدای پاک په سترگو

۴. مغز عبادت داج دعا بردار دست وکن

مقصود له عبادت خخه دعا وگنه، پورته کوه لاس پکنبی

الحاح کن خواندن دعا یابی اجابت زود تر

عاجزی کوه په ویلو ددعا کی، قبلول به پیداکی ژر

۵. یابی اجابت انگهی از وجه پوشی هم خوری

بیابه پیداکی هغه وخت قبلیدل چی خوری حلال

در کذب وغیبت فحش هم بکن زبانرا حبس وحصر

ددروغ او دغیبت خخه هم کره ژبه بنده

۶. دانی اجابت طائری دارد دوپر از صدق دل

وبوله قبلول ددعا مرغه چی دوه وزره لری دصدق خخه

طیران نه گردد ممکنش چون بشکند این هر دو پر

الوتل نه کوی اونه بی طاقت لری چی مات سی دغه دواپه وزرونه

۷. چونتو دعا خواهی کنی صلوة گو در ابتداء

هروخت چی دعا کوی په اول کی بی درود وایه

در ختم صلوة گو تا بهج یابی زود تر

په آخرکی بی هم درود وایه خوشحالی به پیداکی ډیره

توضیح او مطلب :

۱. ذکر همیشه کوه خاص په پنځو وختو کی او خوراک هم په ذکر شروع کوه بیابه له دوستانو څخه دخدای ﷺ سی.
۲. ته چی هرکله دالله ﷻ ذکر کوی نو الله ﷻ هم ستا ذکر کوی، نو همیشه دالله ﷻ ذکر کوه، تر چی الله ﷻ به هم تا یادوی په قبلیدو دحاجتو سره ستا.
۳. په پته دعا او ذکر کوه پاک به سی له گناه څخه دخدای ﷻ لیدل به دی نصیب سی.
۴. مغز دعبادت هم دعا ده، پورته کوه لاسونه په ډیری عاجزی سره دعا کوه داپه قبلیدو کی زیات اثر لری.
۵. اوهم زیات اثر دحلالو کپرو اغوستلو دی او دحلال خوراک دی ، له درواغو اوله غیبتنه ژبه بنده وساته .
۶. دعا قبلیدل دیوه مرغه په شان دی چی دوه وزره لری داخلاص، که اخلاص په دعا کی نه وی نو دعا نه قبلیری.
۷. کله چی ته دعا کوی نو درود یې په اول اوپه پای کی وایه، په دې سره به ستا دعا ډیر ژر قبلیری.

* * *

۱. ساعت اجابت را دعا وقت ندا روز جمعهوقت دقبلیدو دعا لره وخت داذان دی او ورځ دجمعی دهدر جمعه ساعت آخرین خواندن دعا غنمی شمردجمعی په ساعت اخر کی ویل ددعا غنیمت وشمیره

۲. اتمام اذان دیدی که شد از حق بخواهی حاجتی
کله چی پوره سی اذان غواره دخدای پاک خخه حاجتونه
وسط اقامت هم اذان درجوف شب وقت سحر
 په مابین داقامة هم داذان په میان دشپی او وخت دسحار کی

۳. از ظهر تا از عصر هم در اربعه میخوان دعا
 له مابینین خخه تر مازدیگره هم دچارشنبی په ورغ وایه دعا
در شب جمعه عیدین هم وقتیکه میبارد مطر
 په شپه دجمعه او اخترانو هم هغه وخت چی اوری باران

۴. وقتیکه گردی نرمی دل افطار بکنی روزه را
 بل هغه وقت چی وگرزی زره نرم او روزه ماتوی
چو تو کنی ختم قرآن حاضر جماعت صد نفر
 هغه وخت چی وایی قرآن او ختم وکی حاضرسی سل نفره

۵. در شب برات وهم شبی اول که باشد از رجب
 په شپه دبرات اوهم اوله شپه دخدای ﷺ دمیاشتی
وقتیکه صف غازیان جمله کند بر صف کفر
 هغه وخت چی صف جوړکی غازیان جمله کوی بر صف دکافرانو

۶. چونتو کنی فرضی ادا میکن زجان ودل دعا
 هروخت چی ته وکی فرض لمونخ داخلاصه دعا کوه
وقتیکه کعبه مر ترا ایجان من آید نظر
 هغه وخت چی کعبه ووینی ای روحه حما راحی په نظر

۷. دارند چون غرض دعا مرد از مسافر زحمتی

چی ولری مقصود ددعا دمسا فر یا یو زحمت لرونکی خخه

دانی اجابت بیشکی دیگر دعا مادر پدر

وبوله قبلیدل بیشکه بل دعا دمور اوپلار

دمشکلو الفاظو معنی :

وسط: میان دشی ته وایی، جوف: مایین دشیپی، بارد: چی اوری.

توضیح او مطلب :

۱. کم وخت چی دعا ډیره قبلیری هغه وختونه دادی: وخت داذان په ورځ دجمعی کله چی اذان پوره سی، او دجمعی په ورځ آخرنی ساعت دمزدیگر په خواکی.
۲. کله چی اذان پوره سی نودخدای خخه حاجت غواړه، اود اقامت په مابینخ کی هم په اذان کی او دشیپی په نیمایی کی.
۳. له مابینین خخه بیاتر مازدیگره، اوهم په ورځ دچارشنبی دعا کوه، اوپه شپه دجمعی، او داخترانو او هغه وخت چی باران اوریری .
۴. او هغه خت چی روژه ماتیری او زړه نرم وی، او هغه وخت دقرآن کریم ختم کیری او ډیر خلگ یوځای سوی وی.
۵. په شپه دبرات او هم په اوله شپه درجب یعنی دخدای تعالی دمیاشتی دعا قبلیری، او هغه وخت چی جنگ له کافرانو سره وی او صفونه برابروی پر کافرانو بانندی حمله کیری .

۶. کله چی ته فرض ادا کوی نو دزړه داخله یې ادا کوه، او کله چی کعبه شریفه ووینی نو همدغه وخت دعا قبلیری.

۷. او کله چی ته غوښتنه کوی ددعا کولو ستا دپاره دمسافر او داسی شخص څخه چی په زحمت کوی نو دا دعا هم قبلیری، او خاص کر دمور او پلار دعا داوواد په حق کی ډیره قبلیری.

اللّهم وفقنا للدعاء في هذه الاوقات واختم لنا بالخير والسعادة والبشارة من الايمان. آمين يا ربّ العالمين

* * *

باب یازدهم در بیان مکاسب وقناعت وسوال گوید

یوولسم باب په بیان کی دکسونو اودقناعت او دسوال نه کولو دی.

۱. شرمی نداری ننگ هم از کسب کردن جانمن

شرم مه لره اوهم پیغور له کار کولو څخه ای روحه ځما

آموز کسب وعلم هم شو ذو فنون صاحب هنر

زده کړه کسب او علم هم سه خاوند دکمال اوپوهی

۲. آموز علم وهم هنر درهانه گردی تابسی

زده کړه علم اوهم پوهه په دروازو مگرزه ډیر

آنکس که باشد بی هنر نانی بخواهد در بدر

هغه څوک چی وی بی کسبه ډوډی غواړی دروازه په دروازه

۳. از کسب وکد خود بخور از دست رنج خویشتن

له کسب اوله تکلیفه خخه خپل بی خوره او له لاسه دتکلیف خپل

چیزی نخواهی از کسی تا شهید گردی هم شکر

شی مه غواره له سپری خخه چی خور وگیزی هم خوندور

۴. کاری بکن در حال تو دان کاهلی چون کافری

کارکوه فی الحاله ته پوهیپی چی کاهلی په شان دناشگری ده

کاهل که باشد آدمی او را بدان چون گاؤ خر

کاهل چی سپری وی هغه و بوله په مثال دغوا او خر

۵. سنگی چو آری هیزمی برپشت خود از کوه ودشت

ډبری چی راوپی اولرگی په شا خپل دغره او دیبابان خخه

او را فروشی نان خوری بهتر ز صد نانی پدر

هغه خرخوی او ډوډی خوری بڼه ده تر سلو ډوډی دپلار

۶. کنجاره بخوری سبزی آبی خوری شور و نمک

گل چی خوری اوبه او واښه خو تروی او نمک داره

بهر زسلطان چون روی شربت خوری نعمت دیگر

بڼه دی له دی چی بادشاه ته ولاړ سی او هلته و خوری شربت یانور شیان

دمشکلو الفاظو معنی :

آموز: زده کیدل، فنون: قسمونه، هنر: پوهی، دربدر: دروازه په دروازه،

كد: تكليف، كاهلي: سستي، كار نه كول له كمزوري خخه اونه غونبتل دكار كولو، هيضم: لرگي.

توضيح او مطلب :

۱. دكسب كولو په وجه هيخ شرم مه لره زده كړه كسب او علم او پوهه، او بيا دهغه خخه خپل خان لره رزق پيدا كوه.
۲. په دروازو چي گززي ترهغه علم او پوهي او يو كار زده كړه له خپل كسب خخه خوراك كوه له چاشي مه غواړه.
۳. دخپل لاس دخواري او تكليف خخه خپل خان او عيال ته رزق برابر وه، دبل چا خخه شي مه غواړه.
۴. او كمزوري په كار كي مه كوي خكه چي دا ناشكري ده په شان دحيواناتو، كار په خواري سره كوه.
۵. كه بل كار نه وي نو ډبري او لرگي دغو خخه راوړه خرخوه يې دغه هم ترټولو بڼه كار دي .
۶. چي په خپل كور كي خوري وابڼه او تروي اوبه داهم دباچا تر نعمتو بڼه دي، دباچهانو سره رابطه مه كوه.

۱. چون سگ نباشي منتظر نان كسي تاكي خورد

لكه سپي داسي مه كيږه كتونكي وډوډي دبل ته چي ويې خوري

هر كس كه بيني اينجينين اور ابدان از سگ بدتر

هرسري چي ويني دارنگه هغه وبوله ترسپي بد زيات

۲. کسبی بکن نانی بخور صبر وقناعت پیشه کن

کار کوه او ډوډی خوره صبر خپل کسب جوړ کړه

چونتو نخواهی از کسی در عدن یابی کشک وزر

چی ته نه غواړی دچا څخه شی بیا به پیداکی بنگلی او زر

۳. چونتو ستانی از کسی خلقی ترا گوید گدا

چی ته یی اخلی له خلگو څخه تاته خلگ وایی فقیر

ورتو کسی را میدهی گویند شاه معتبر

اوکه یی ته چا لره ورکوی وایی به چی دا باچا دی معتبر

۴. پندی بگویم خوبتر درگوش کن نیکو شنو

نصیحت وایم ډیر ښه په غور وکی یی ونیسه اوښه یی واوره

احوال خود باکس مگو رنجی بکش نانی بخور

حال خپل مه وایه سره له سړی کوشش وکړه ډوډی خوره

۵. هم خواستن محظور شد اندر شریعت بیشکی

هم سوال منع سوی دی په شریعت کی بیشکه

یکروزه نانی چون بود آنخشک باشد خواه تر

دیوی ورځی ډوډی چی وی تالره وچه ښه ده

۶. چونتو نخواهی مال وزر از بهر عزت مفخرت

چی ته غواړی مال او زر لپاره دعزت او دفخر

میدان یقین آنمال را سوزند آتش چون جمر

وبوله یقین هغه مال سوونکی لکه سکروته

۷. گرمی بکاری کشت هم مقدور باشد گر ترا
که چیری کری فصل هم چی قدرت والی تالره
در زرع کاری خود بکن بردار میوه بیشتر
 په کبنت کی کار پخپله کوه چی فائده پورته کی ډیره

۸. کسی که باشد در جهان باشد شمرده نفع آن
هرکسب چی وی په دنیا کی په شمیر وی فائده دهغه
در کشت نفع عالمی سودش نباشد منحصر
 په زمینداری کی فائده ده دتولی دنیا بی شماره

۹. تیر وکمان از دست خود مهمل نداری هیچگه
غشی او غلو بیکاره مه پریرده هیچری
آموز کردن آشنا اسپان دوانی هم شتر
 زده کول دلامبو دآسانو زغلول هم داوونانو

دمشکلو الفاظو معنی :

عدن: نوم دجنت دی، محظور: عربی لفظ دی په معنی دمنع سوی،
 مفخرت: فخر کوونکی.

توضیح او مطلب :

۱. دبل دهودی انتظار مه کوه بیابه ترسپی لاهم بدسی. هرڅوک چی
 داسی کوی هر ترسپی هم بد دی.

۲. صبرچی وکی او خپل کسب کوی ډیر به په جنت کی خوشحاله یې او جنت عدن ته به داخل سی.
۳. ته چی یې له خلگو اخلی نوایی به خلگ چی دا فقیر دی اوچی ته یې بل چاته ورکوی وایی به باچا دی.
۴. یو نصیحت درته کومه ډیر بنه په یاد یې کړه، هغه دا چی خپل حال چاته مه وایه هیڅکله.
۵. سوال کول په شریعت کی منع دی چی دیوی ورخی ډوډی وی وچه وی او که لنده تر سوال کولو خوبنه ده .
۶. هرکله چی ته غواړی مال اوزر لپاره دعزت په آخرت کی به دهغه خنخه داور سکروتی جوړی وی.
۷. که چیری زمینداری لری نوپه خپله کار پکبسی کوه میوه یې هم زیاتیری او ډیر ثواب به دی هم وی.
۸. دکسب او کمال په دنیا کی فائدی ډیری دی، په زمینداری کی تر ټولو کسبونو د دنیا فائدی ډیری دی چی شمار یې نه کیږی.
۹. دغشی اولینده زده کول، اسانه زغلول، لامبو وهل، داوښانو زغلول هم گټمن دی او بی فائدی نه دی.

فائده: مصنف صاحب رحمۃ اللہ علیہ چی دلته دکومو شیانو دزده کولو یادونه کړیده لکه: تیر او غشی، آسان زغلول، او نور، داسی شیان دی چی داکثرو په زده کولو سره امر په احادیثو شریفه وو کی راغلی دی چی رسول الله ﷺ مبارک فرمایی چی تاسی غشی او لینده، دآسانو زغلول او نور زده کوی حکم چی دا اعمال دجهاد په وخت کی پکاریږی، (رواه ابوداؤد)، نو حکم نه یوازی دا چی دا اعمال په ژوند کی ډیره گټه لری بلکه ثواب هم پر مرتب کیږی.

(باب دوازدهم در بیان نکاح کردن و جز آن گوید)
دوولسم باب په بیان کی دی دنکاح کولو او دې ته ورته دنورو خبرو

۱. تا مر ترا قوت بود تزویج کردن وقف کن

که تا لره طاقت وی دنکاح کولو نو ترک یې کړه

آفت بدان اندوه غم اندر نکاح ای نامور

آفت و بوله او خفگان او غم په نکاح کی ای نوم درلودونکی

۲. چونتو نمائی زن کنی کن خوبصورت پارسا

هروخت چی ته نه پاتیری نو بنځه کوه بنائسته او پرهیزگاره

فرمان برد خدمت کند مونس بود شام سحر

کمه چی حکم منی خدمت او الفت کوونکی او مینه کوی همیشه

۳. اندوه نارد پیش تو اندوه و غم جمله برد

غم نه راوړی په مخ ستا کی بلکه چی غم ټول وړی

گروی ندارد این سخن گوئی طلاقش زود تر

که چیری دانه لری داخبره نو طلاق ورکه ډیر ژر

۴. در چار چیز از خود فرو تزویج خواهی چون زنی

په څلورو شیانو کی ترځان کښته بنځه کوه

در سن و طول وهم حسب چارم بکثرت مال وزر

په کلو او په درازی او په مرتبه څلورم په ډیروالی دمال کی

دمشکلو الفاظو معنی :

تزویج: په نکاح ورکول، مونس: محبت کوونکی، طول: اوږدوالی، پارسا: پرهیزگاره، وقف: دریدل.

توضیح او مطلب :

۱. چی تالره طاقت وی دنکاح کولو نو نکاح کوه حَکَه چی آفت اوغم په نکاح کی نسته .
او دا حَکَه چی نکاح سنت ده در رسول الله ﷺ مبارک حَکَه چی هغه ﷺ فرمایي:

النِّكَاحُ مِنْ سُنَّتِي فَمَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي،

یعنی نکاح زما د سنتو څخه یوسنت دی او څوک چی زما د سنتو څخه مخ اړوی نو هغه زما څخه نه دی.

۲. او چی کوی بنځه نو بنائسته په اخلاقو کوه چی خبره منی او محبت کوی درسره ما بنام او سهار .

۳. غم نسته په نکاح کولو کی، اوداسی بنځه کوه چی تاته غمونه نه راوړی بلکه چی ټوله غمونه درڅخه یوسی. او که داسی نه وی نو طلاق ورکوه ژر.

۴. په څلورو شیانو ترځان کښته زانه کوه په کلو (عمر) کی، په درازی یعنی اوږدوالی کی، او په قابلیت کی تر ځان کمه بنځه کوه، او څلورم په ډیروالی دمال کی.

* * *

۱. زن راجو خواهی خواستن هرگز نخواهی جز چنین

بنسخه چی غواری غواره همیشه دارنگه

در خلق و خوبی هم ادب خوف خدا از خود زبر

په اخلاقو په بنائست او په ادب په بیره دخدای کی

۲. کوتاه فربه زنی مکن دیگر دراز ولاغرک

لنده چاغه بنسخه مه کوه بله درازه او ډنگره

هرگز نخواهی حامله فرزندان آن دارد بتر

هیخکله مه غواره زره او پخه دهغه اولاد بد عمله وی زیات

۳. بزنی مکن حنانه را ان زن که دارد ساق موی

بنسخه مه کوه گیله کونکی هغه زنانه چی پر پنبوی بی وینستان وی

منانه را هم دفع کن مکاره باشد زشت سر

احسان کونکی هم لیری کره چل کوی بد رنگه زیات

۴. آن زن که او ایذا کند باریک دارد ساق پا

هغه بنسخه مه کوه چی ضرر رسوی او باریکی لری پنبوی

پر روی گوید بدترا دائم به بینی بسته سر

مخامخ وایی بد تالره همیشه بی وینی سر ترلی

۵. چونتو بخواهی خلوتی بیمار سازد خویش

کم وخت چی غواری خلوت نو ناجوری کی خان

درهر سخن عذری کند مکاره باشد حيله گر
په هره خبره کی عذر کوی چل کونکی وی زیاته

۶. آهسته چو گویی سخن پاسخ دهد نعره زند
په کراره چی خبره ورته کوی جواب درکوی او نعری وهی

بی اذن تو آید برون تنها بگردد در بدر
بی اجازی له کوره وزی تنها گزری کوخه په کوخه

۷. مردم چو آید پیش او از تو گيله بروی کند
خلگ چی راسی ومخته ددی ستا خخه شکایت ورته کوی

گوید قوی ناخوش منم او گر چه باشد خوبتر
وایی ډیر ناخوبنه یم که خه هم وی خوشحاله زیاته

۸. سر را پنوشد هیچگه نی روی شوید دست وپا

سرنه پتوی هیخ وخت نه پریولی مخ نه لاس نه پنبه

نی چشمها سرمه کند نی شانه اندر فرق سر

نه سترگی رانجه کوی اونه په سر کی لار باسی

توضیح او مطلب :

۱. همیشه دغسی بنخه غواړه چی هم په اخلاقو بڼه وی هم په ادب، او هم بیره کوی دخدای ﷻ خخه .
۲. لنډه چاغه بنخه یاجگه ډنگره بنخه مه کوه، او همدارنگه حامله بنخه هیخکله ونه کی چی اولاد یې بد عمله وی زیات.

۳. شکایت کونکی اوزره اوپخه هیخکله مه غواره او هغه بنه هم مه غواره چی پر پنډیو باندی ورینستان لری.
۴. او چل کونکی بنه هم مه غواره اوبد رنگه اوچی نری پنډی یی وی هم مه یی غواره، او هغه بنه هم نه غواره چی مخامخ تاته جواب درکوی که شه هم چی ته به سم ورته ریغیری.
۵. او داسی بنه هم مه غواره چی ته یی خلوت ته را بولی اودا خان پر ناجوری باندی واچوی، په هره خبره کی عذرونه درته کوی او حيله گره او چل بازه وی.
۶. اوداسی بنه هم مه غواره چی ته کرار خبره ورته وکی مگردا آواز پورته کی اونعری وهی، او چی په گلیو گلیو گزی مخ نه پتوی او در په در روانه وی.
۷. چی کله خلگ په مخه ورسی نو دمیره شکایت ورته کوی اوپه حقیقت کی دا خوشحاله وی.
۸. اوداسی بنه هم مه غواره چی سرنه پتوی هیخکله او لڅ سر گرځی، او نه مخ، نه لاسونه، اونه پنبی پریولی، نه سترگی په رانجو توری نه دسر دوربستانو په مابینخ کی سنت لار باسی.

۱. پنها کند از تو سخن مہمان بدارد دشمنان

پتوی به لتا خخه خبری ستا میلمه بولی دبنمن

اول زتو طعمی خورد وزمرد بخورد پیش تر

اول له تا نه طعام خوری اوسپی نه خوری زیات

۲. آنکس که دارد زن چنین اور ابدوزخ دان یقین

هغه سپی چی لری داسی بنه هم په دورخ کی وبوله یقیناً

چو تو زنی یابی چنین در حال او راکن بدر
چی ته بنخه پیدا کی دارنگه هغه لیری کره په دستی

۳. راحت بخواهی در جهان فی الحال رو سریه بخیر
خوشحالی که غواړی په دنیا کی سمدستی نیزه واخله
چون ماه در شب چار ده شیرین سخن هم سمبر
لکه میاشت دخواړلسمی شیرین کلام او خوبصورته

۴. گر نیک یابی پارسا قانع بود خدمت کند
که بی چیری نیکی پیدا کی فقیره صابره او خدمت کونکی
با او بسازد خوش بزی ورنه برو دیگر بخیر
سره دهغه موافقت وکره اوښه ژوندون که نه وی بله واخله

۵. شهوت مبین در روی زن بیگانه چون شد با ترا
په خوند سره مه گوره مخ دبنخی پردی ته چی تالره وی
در سوی امر دهم مبین از نزد او شود دور تر
طرف دهلك هم مگوره او له نزده دهغه سه ډیر لیری

۶. چو تو لواطت یا زنا تقبیل بکنی مس هم
هرکله چی ته لواطت یا زنا یا مچه یا مسه وکی
خیرات جمله عمر تو ناچیز گردد هم هدر
نیکه دپول عمر ستا به ورکه وگرزی او هم بلا فائدی

* * *

توضیح او مطلب :

۱. په تا پسی خبری کوی اوستا میلمه دبنمن بولی، اول ستا دمخه ډوډی خوری او خوراک دسپی نه کوی زیات.
 ۲. هغه سپی چی بنځه دارنگه لری هغه په دوږخ کی وبوله بیشکه چی ته بنځه پیداکی دغسی سمدستی هغه لیری کړه.
 ۳. خوشحالی که غواړی په دنیاکی سمدستی نیزه واخله لکه میاشت دخوارلسم چی شیرینی خبری اوبنائسته کلام کوی تاته.
 ۴. که چیری نیکه پرهیزگاره او خدمت کوونکی وی دهغې سره موافقت وکه اوبنه ژوندون وکه ورسره.
 ۵. دبل چا بیگانه بنځی ته په شهوت سره مه گوره، دارنگه طرف ته دهلك هم مه گوره او دهغه څخه لیری کیږه.
 ۶. کله چی یو څوک لواطت یا زنا وکړی، یا دپردی بنځی مچیدل یامسه کیدل وکړی، نو دهغه ټولی نیکی به عبث او بی فآندې سی.
- فآنده:** مصنف صاحب رحمۃ اللہ علیہ فرمایی چی: دگناهونو په سبب سره الله ﷻ دانسان نیکی ورختموی، یعنی یوچا چی ډیری نیکی کړی وی او ډیر سم عملونه یې کړی وی الله ﷻ به دهغه دا نیکی په دې سبب سره ورمحوه او خرابی کړی هغه وخت چی هغه دگناهونو څخه یو کبیره گناه وکړی، ددې وجی څخه فقیه ابو اللیث السمرقندی رحمۃ اللہ علیہ په خپل کتاب تنبیه الغافلین کی لیکلی دی: چی دنیکیو کول دومره گرانه خبره نه ده څومره چی دنیکیو دحفاظت خبره گرانه ده، یعنی یو انسان چی نیکی کوی نو آسانه یې کولای سی مگر دهغه حفاظت گران دی، الله ﷻ دی زموږ نیکی را محفوظه کړی. آمین

باب سیزدهم در آوردن عروس بخانه ومجامعت با او گوید

دیارلسم باب دی په بیان کی دراورلو دواده وخیل کور ته او بیا دهغې سره
دجماع کولو دطریقې آدابو او نورو په باره کی

۱. چون تو زنی آری بمنزل پای او در حال شو

هرکله چی ته بنځه راولی خپل کورته پښی بی پرېوله

باید بریزی آب را در چار گوشه بام ودر

باید چی توی کی اوبه په څلورو کنجو دکور کی

۲. خلوت کنی چون بازنی نام خدا گفتن درای

په وقت دجماع چی دبنځی سره بی کوی نوم دخدای اخله

از دیو شیطان جملگی خوانی تعوذ نامور

له پیری اوشیطان ټولو څخه ووايه اعوذ با الله

۳. میکن ضیافت صبحدم کش گوسفند وگاؤ را

کوه میلمستیا سهار حلال کره پوسه او غوایی

طعمی بکن خلقی بخوان آمد چنین اندر خبر

طعام کره پوخ خلگ را وغواړه راغلی دی داسی په حدیث کی

۴. در وقت خلوت اهل خود شهوت زنی بیگانه را

په وقت دجماع کی دبنځی خپلی سره چی په ذهن کی پردی ولری

در دل چو آری بیشکی دختر بزاید نی پسر
په زره کی یی راوری بیشکه انجلی به دی پیدا کییری

۵. زیر درخت بارور هرگز مرو نزدیک زن
لاندى تر درختی میوه داری هیثکله مه نزدیکیره
فرزند بدهد چون خدا ظالم بود هم بی هنر
اولاد به خدای ﷻ درکی ظالم اوبی پوهی

۶. گر بیوضو خلوت کنی بخلی بریننی در ولد
که چیری یی بی اودسه او خلوت وکی بخل به ووینی په اولاد کی
در زیر مه سیار هم فرزند فاسق زشت تر
لاندى تر سپورمی اوستورو که خلوت وکی دخپل بنخی سره، نو به دی
هم زامن فاسقان وی زیات

۷. سخنی مگو تو آن زمان گنگی ولد باشد ازان
خبری مه کوه هغه وخت اولاد به دی گونگی وی
نظر مکن در شرمگه فرزند آید بی بصر
کتل مه کوه فرج دزنانی ته زوی دی راحی بی له سترگو

دمشکلو الفاظو معنی :

خلوت: یوازی دزنانی سره لیدل. دختر: لور، بریزی: توی کپی، گوشه: کنج، بغل، طرف، دیو: پری، شیطان، تعوذ: یعنی چی یو سپری اعود بالله من الشیطن الرجیم وواپی.

توضیح او مطلب :

۱. کله چی ته خپله بنځه کورته را ولی، نو دهغې پښې په دستی ور پرېوله، او بیا هغه اوبه دکور په څلورو کنجیانو کی واچوه.
۲. دخپلی کور والا سره چی جماع کوی له مخه بسم الله وایه او پناه له شیاطینو څخه غواړه.
۳. میلستیا وکه سهار یو پسه یا غوايي حلال کره خلگ تور را وغواړه، او ډوډی ورکړه، همداسی په حدیث کی راغلی دی.
۴. که ته دخپلی بنځی سره دجماع په وخت کی دبلې بنځی فکر په ذهن کی ووهی په دې سره به ستا اولاد انجلی وی.
۵. تر داسی درختی لاندی چی میوه لری جماع مه کوه دخپلی بنځی سره که نه نو اولاد به دی ظالم وی.
۶. که بی اودسه جماع کوی نو هلکان به دی گونگیان وی او بخیلان به وی، لاندی تر سپوږمی او نورو ستورو چی جماع کوی هلکان به دی فاسقان وی.
۷. دجماع په وخت کی خبری مه کوه که نه نو اولاد به دی گونگیان وی، او هلکان به دی پانده وی چی گوری وفرج دزنانی ته.

* * *

۱. خلوت مکن با اهل خود سیر خوردی طعامجماع مه کوه دکور خپل سره په ماړه نس باندیبیمار گردی بیشکی صد رنج بینی صد ضررناجوړه به وگرزی بیشکه سل مرضه به ووینی او سل ضرره

۲. اول زشب قربان مکن چندان نیابی راحتی

په اول دشپی کی جماع مه کوه ډیره پیدانه کی خوند

قربان چو آخر شب کنی باشد ستوده خوبتر

جماع چی کوی په آخیر دشپی بی کوه چی ډیره بڼه وی

۳. اول که باشد چون شبی هم درمیان و آخرش

په اول دمياشتی کی دشپی هم په مابین دمياشتی او آخرکی

چونتو روی نزدیک زن از جن به بینی صد خطر

کله چی ته ورزی نزدیک و بنځی ته دپیری خخه به ووینی سل خطری

۴. اول میان ماه چون باشد نگردي گرد زن

اول دمینخ دمياشتی چی وی مه گزه پرشا او خوا دبنځی

ور نه زیان باشد ترا لازم بود کردن حذر

اوکه نه وی تاوان دی تا لره، نو لازم کوه پرهیز

۵. فارغ چو از قربان شوی از زن جلا شو زود تر

خلاص چی سی له جماع خخه له بنځی خخه ژر جلاسه

خود را آب گرم شوی تاتپ نه بنی درد سر

خپل ځان په گرمو اوبو پریوله چی تبه اودرد سرنه ووینی

۶. خلوت کنی بازن جوان میکن حذر از پیر زن

جماع چی کوی دبنځی ځوانی بی سره کوه پرهیز کوه دزری خخه

نزدیک رفتن پیر زن باش همین خوردن زهرنژدی تلل دزری بنځی دی خورک دزهرودمشکلو الفاظو معنی :

سیر: موروالی، قربان: نژدی کیدل و بنځی ته، زیان: نقصان، حذر: پرهیز، تب: تبه.

توضیح او مطلب :

۱. په ماره نس هم جماع مه کوه ځکه چی دا سبب دتبی دی اودرد دسر ورځینی پیدا کیږی.
۲. جماع کوه په اخیر دشیپی کی نه په اول نه په مابین دشیپی. ځکه چی په دې وخت کی خوند زیات وی.
۳. اونه په اول دمیاشتی نه په مابین دمیاشتی نه په آخری بلکی په درمیان ددغو شیپو چی وی ځکه چی دپیریانو خطر ده.
۴. اول او مینځ چی وی دمیاشتی نوهم دبنځی پر شاوخوا مه گرځه، که نه نو دا دتاوان سبب جوړیږی.
۵. خلاص چی له جماع څخه سوی نو فوراً په گرمو اوبو غسل کوه چی تبه او درد سر نه ووینی.
۲. دزری بنځی له جماع څخه پرهیز کوه ځکه چی زری بنځی ته نژدی کیدل سم دزهرو دخوراک سره برابر دی.

فآئده: په احادیثو مبارکانو کی هم نبی کریم ﷺ دځوانی بنځی سره دنکاح کولو ترغیب ورکړیدی، چی دځوانی بنځی سره نکاح بهتره ده.

۱. تعجیل در خلوت مرو باشد زیانی مر ترا
تلواری په جماع کی مه کوه تاوان دی تا لره
دانی منی از مغز سرهم روشنی اندر نظر
 و بوله منی دمغز دسر خخه هم رو بنانی په سترگو کی

۲. گر کس رود در سال باشد قوی اورا بدان
که خوک حی په کال یاپه میاشت کی قوی به وی بدن دهغه
ذوقی ازان هم بی حصر یابد فوائد بیشتر
خونده وینی ډیرهم بی شماری فائدی زیاتی

۳. وقتی که گشتی محتلم غسلی بکن بر زن برو
کم وخت چی وگرزی جنوب غسل کوه بیانبخی ته خه
ورنه شیاطین پیشکی انباز گردد ای پسر
که غسل نه کوی شیطانان بیشکه جمع کیری ای خوانه

۴. کامل چو بینی ماه شد صحبت بکن با اهل خود
پوره چی ووینی میاشت جماع کوه دکور والا خپلی سره
ناقص چو بینی ماه را منکو حه در خلوت مبر
نیمه چی ووینی ماشت زنانه وجماع ته مه وره

۵. زن را طلب کن آنچنان هر گز ندان مردمی
بنخی لره طلب کوه دارنگه چی هیخکله نه سی پوه خلگ

آورا نی کس بشنود تاریک باشد آن حجر
خبری مو خوک وانه وری، په تاریکی هغه کوته کی

۶. انجا نباشد کودکی نی گربه باشد نی سگی

هغه خای نه وی هلك نه پیشو نه سپی

بگزین محلی آنچنان آنجا نباشد جانور

خوښ کره داسی خای چی نه وی هلته حیوان

دمشکلو الفاظو معنی :

تعجیل: کار ژر ژر کول، تلوار کول، ذوق: خوند، محتلم: هغه سپری ته وایی چی په خوب کی شیطان په شکل دزنانی ورته جوړ سی بیا جماع ورسره وکی یا داغسی غسل ورباندی لازم سی، منکوحه هغې زنانی ته وایی چی په نکاح کی دیو چا وی.

توضیح او مطلب:

۱. په خلوت او جماع کی تلوار مه کوه، حکه چی دا تالره تاوان لری، ولی چی منی دمغزو خخه دی .
۲. په کال یوواری جماع کوه، اوکه نه وی نوبیا په میاشت یو واری جماع کوه دغه دبدن لپاره ډیره فائده ده.
۳. اوکم وخت چی جنوب یې غسل دی نه دی کړی جماع مه کوه، که نه نو شیطانان به درسره شریک سی په جماع کی ای هلکه، نو که غواړی چی دشیطانانو دشراکت خخه خلاص سی جماع لږ کوه.

۴. چي مياشت پوره سي نو جماع كوه دخپلي بنځي سره او كله چي نيمه وي نو بيا يي مه كوه.
۵. په داسي ځاي كي جماع كوه چي ستاسي خبري هيڅوك نه اوري او پت ځاي وي، او آوازنه مه كوه بنكاره.
۶. او دخپلي بنځي سره داسي ځاي جماع كوه چي سپي او پشي هم نه وي اونه بل يو حيوان وي.

۱. نزيك اهل خود مبین چون شه باشد بيوه زن

په طرف دبنځي خپلي مه گوره چي ناسته وي كونده بنځه

بوسه مده فرزند خود چون نشسته بيني بي پدر

مه مچوه هلك خپل چي ناست وويني بي پلاره يتيم

۲. ترس از خرابي حال شان ناگاه آهي از درون

وبيريزه له خراب حاله ددي چي ناڅاپه به يي ووزي آه دزرو څخه

بزند گردد سوخته جمله جهان كوه وشجر

وبه سوزي ټوله دنيا غر او درختي

۳. حائض چو گردد عورتي حرمت بدان قربان او

حائضه چي وگرزي زنانه حرام دي وهغه ته نژدي كيدل

چون تو وطی نسيان كني صدقه بده دينار وزر

كم وخت چي وطی په هيره وكي خيرات كه روپي اوزر

۴. او را مكن از خود جدا همچون جهودان كافران

هغه بنځه دځانه مه جلا كوه په شان دجهودانو كافرانو

ذوقی بگير از جمله تن جز موضع خون منفخر
خوند اخله دتول بدنه ددی خخه بی له هغه حایه چی وینه خاشی حی

۵. فرزند بدهد چون خدا اورا نکو نامی بنه
اولاد چی خدای ﷺ درکی نیک نوم بی کنسپرده
نامیکه باشد بر سرش حمدی وعبدی خوبتر
هغه نوم چی په سرکی بی احمد یا عبد وی ډیر بنه دی

۶. از روز زادن هفتی هم دور کن موی سرش
دورخی دپیدا کیدو خخه په اومه باندی لیری کره وینستان دسر بی
گر دختر است شاتی بکش شاتین چون باشد پسر
پر انجلی یوپسه حلال کره دوه پوسونه چی هلك وی

۷. همچو رسوم جاهلان موی نداری بر سرش
په شان دطریقې دجاهلانو وینستان مه پریردی په سر
(جدی) نداری نیتی کان ست شیطان را مقرر
اوربل مه لره نیت حکه چی هغه دی دشیطانانو حی

توضیح او مطلب :

۱. چی کونډه بنځه ناسته وی خپلی بنځی ته مه گوره چی یتیمان کوچنیان ناست وی خپل بچیان مه مچوه .
۲. ویریرپه که چیری په دغه حالت کی ددوی دخولی خخه اه ووزی حال به دی خراب سی .

۳. دمرض په حالت کی چی حیض بنحی ته راسی نوته خپلی کور والاته مه نژدی کیږه که جماع هم وکی په هیږه بیاصدقه وکړه.
۴. حائضه بنحی مه جلا کوه دخپل ځان څخه په بستره، خوب او خوراک کی، یوازی جماع مه ورسره کوه.
۵. اولاد چی خدای پاک درکی نیکه نوم پر ایږده چی احمدیې په سرکی وی یاعبد.
۶. که لور خدای ﷺ درکړه یوپسه حلال کړه او که زوی خدای ﷺ درکی پسونه حلال کړه یعنی عقیقه ورباندی وکه.
- دجاهلانو خلگو درواجونو په مثال سره پر سر باندی یې وربنستان مه ورپرېږده بلکه سړیې هم ور وڅروه.

* * *

باب چهار دهم در آداب طعام خوردن گوید

خوارلسم باب دی په بیان کی دآدابو دډوډی خورلو

۱. چون طعم خواهی تاخوری در روز و شب یکبار خور

هرکله چی خوراک دطعام وغواړی نوپه ورځ شپه کی یی یو وار وکه

آن طعم باشد سود تو باقی مرض دان درد سر

هغه طعام به وی فائده مند باقی مرض و بوله اودرد دسر

۲. در جوع چون طعمی خوری آن طعم دان بیعلتی

په لوږه کی چی خوری ډوډی هغه وشمیره بی مرضه

طعمی که در سیری خوری آن طعم بخورد دل جگر
دویدی چی په مروالی خوری هغه خوراک درد دزیره او دخیگر دی

۳. از پیش خود طعمی بخور در پیش کس مندار دست

خیل دمخه څخه دویدی خوره مخ ته دبل چامه ویره لاس

بردار لقمه خورد ترمیخایی انرا بیشتر

پورته کره گوله کوچنی ډیره بی وژویه

۴. چون طعم خواهی تاخوری اول بشو تو دست

کله چی دویدی غواری چی و خوری اول پریوله ته لاس

چون طعم خوردی هم بشو آمد چنین اندر خبر

چی دویدی و خوری هم پریوله لاس دغه سی راغلی دی په حدیث کی

۵. تعظیم خور تو طعم را گو تسمیه هر لقمه را

په ادب سره خوراک کوه وایه بسم الله دهری گولی سره

پهلو زده بالای کھت افتاده تکیه هم مخور

ارخ وهلو سره او بالا پر کھت تکیه کولو سره دویدی مخوره

۶. ریزه گر افتد بر زمین بردار انرا خود بخور

توتی چی ایله سی په مزکه پورته بی کره پخپله بی و خوره

ختم بدایت بملح کن بردور بر لقمه نظر

ختم او شروع په مالگه کوه پورته کوی چی گوله نظر ورته کوه

دمشکلو الفاظو حل :

لقمه: گوله، میخایی: ژویه، بشو: پریوله، علت: مرض.

توضیح او مطلب:

۱. ډوډی چی خوری نو یو وار یې په شپه او ورځ کی خوره ځکه چی لږ خواراک مرض نه لری.
۲. دوهم ادب یې دادی چی له لوږه سره یې خوره ولی چی په موروالی کی درد دزړه او دځگروی.
۳. دریم دبل دمخه څه یې مه خوره دخپل ځایه څه خوراک کوه، او کوچنی گوله کوه، او هغه ډیره ژویه.
۴. څلورم په اول کی ډوډی خوړلو او همدارنگه په آخر کی یې لاس صفا کوه او پریوله یې.
۵. پنځم په بسم الله سره یې شروع کوه او په تکیه وهلو سره که په کور ناست یې که دغسی مه یې خوره.
۶. شپږم ادب: توتیه ډوډی چی ایله سی راپورته یې کړه په خپله یې خوره، او په شروع او په آخر کې یې مالگه ځکه.

۱. عیبی مکن درطعم کس هرشی که یابی آن بخور

عیب مه کوه په ډوډی دسړی کی هرشی چی راغلی خوره یې

نی ترش گوین بی مزه نی مثل آن چیز دیگر

مه تروه وایه مه بی خونده نه په مثل ددی بل عیب

۲. خواهی شوی پیشک غنی مالی بیابی بیکران

که غواری چی سی مالداره بیشکه مال به پیداکی ډیر

تخلیل کن دندان خود چون طعم خوردی ای پسر

خلال کره غابونه خپل چی ډوډی و خوری

۳. کثرت آبادی برکت است تنها مثل ددان

ډیر لاسونه چی دی برکت دی پکښی تنها خوراک مثل دحیوان دی

طعمی چو تنها میخوری شیطان در او اکل نگر

هغه طعام چی خوری یوازی، شیطان خوراک کونکی وی پکښی

۴. اندر طعام وآب هم ناگه بیفتد چون مگس

په خوراک او اوبوکی که ناخپه ولویری لکه مچ

غوطه بده آنرا بکش آموز زمن این هنر

دوب بی کره هغه بیایی وکاره زده کره زما خخه داحکمت

۵. گفتست ختم الانبیاء هم اینچنین ایجانمن

ویلی دی ختم کونکی دنیانو دارنگه ای روحه حُما

بر پر یکی دان زحمتی بر دیگر دارد ثمر

په یوه وزر کی و بوله ضرر په بل کی لری میوه

۶. چون از غذا فارغ شوی فی الحال رو خوابی بکن

چی دخوراک شه خلاص سی فی الحال ولاړسه خوب کوه

راحت بیابی در بدن آسوده گردد مغز سر
خوشحالی به پیداکی په بدن کی آرام به سی مغز دسر

دلغاتو معنی :

بیکران: ډیر، تخلیل: په مابین دشی کی گرزول، ایادی: ډیر لاسونه، اکل: خوړونکی، غوطه: ډویدل .

توضیح او مطلب:

۱. دخوراک عیبونه مه وایه کم شی چی ستا مخته حاضر سی هغه خوره، مه داوایه چی ترش دی مه داچی تریوی دی، مه داسی یوبل عیب په خوراک کی لټوه.
۲. خلالول دغانبو کوه ځکه په مال کی به دی برکت وی، یعنی په خلالولو سره دغانبونو په مال کی برکت پیدا کیږی.
۳. په گڼه سره ډوډی خوری نه داسی لکه حیوانان چی یوازی خوراک خوښوی .
۴. کله چی مچ په اوبوکی یا په خوراک کی ناخاپه ولویږی ډوب یی که بیای یی وکاره او خوراک وخوره.
۵. په حدیث کی دی چی په یوه وزر کی یی مرض دی او په بل کی یی دوا ده.
۶. کله چی له خوراک څخه فارغه سی نو سمدستی بستری ته ځه او خوب کوه دغه سبب دارامی او خوشحالی دی. او په حدیث کی هم راغلی دی چی تر ډوډی وروسته په دستی خوب کول ښه دی.

۱. در شب طعامی چون خوری باید روی گامی چهل

په شپه کی چی طعام و خوری نوباندی ولاړسه خلویبنت گامه

تا تو نگردي زحمتی نی رنج پینی نی ضرر

لپاره ددی چی داخوراک دتکلیف نه سی نه دمرض نه دضرر

۲. چون بر تو آید مهمان تعظیم کن بیحد وعد

هرکله چی تاته میلمه راسی عزت یی کوه بی اندازې اوبی شماره

فی الحال کش درپیش او چیزیکه باشد خشک وتر

فی الحال راوړه څه چی وی وچ که لاندې وی که وچ مخ ته دده

۳. ورتو گهی مهمان شوی هر جا که یابی جا نشین

که چیری ته میلمه سی هرځای چی پیداکی کنبینه

از میزبان آب و نمک خواهش مکن چیزی دیگر

له کور والا څخه اوبه اوما لگه مه غواړه او مه بل شی

۴. شخصیکه خواند مر ترا وقتیکه سازد دعوتی

کم سړی چی وغواړی تا هغه وخت چی تیاره کړی ملمستیا

عذری بکن هم معذرت گر باشد شور وشر

عذر وکړه هم معذرت که چیری هلته وی شور اوشر

۵. در طعم دانی شبهتی یا طعم بهر مرده

په خوراک کی چی وی شک یا طعم وی لپاره دمړی

آنجا سرودی ودف دهل یا فحش وغبیت با خمر

هلته سرود وی یا ډول یا دریا بی حیا بی یا خوشحالی دشرابو وی

۶. یا ساختند آن طعم را بهر ریا نی بهر حق

یایی جوړه کړی وی ډوډی لپاره دریا نه لپاره دخدای

خوانند آنجا اغنیاء بکنند برفقر از زجر

راغواری هلته سرمایه داره کوی پر فقیرانو بانندی ظلم

۷. گر اینچنین طعمی بود دعوت آنجا قبول مکن

که چیری دارنگه دعوت وی دعوت مه قبلوه هلته

فارغ نشین در خانه از اینچنین شو پر حذر

خلاص کنسینه په کور کی ددارنگه دعوت خخه پرهیز کوه

دمشکلو الفاظو معنی :

گام: قدمونه، خشک: وچ، تر: لاند، میزبان: کور والا، سرود: سرود،
دف: دریا، دهل: ډول، ډول وهل، فحش: بدی خبری یا بد کار کول،
عیش وعشرت: بازی کول.

توضیح او مطلب :

۱. کم وخت چی ډوډی و خوری څلویښت قدمه څه بیابه دخوراک خخه تاته مرض او تکلیف نه وی.
۲. کم وخت چی میلمه تالره راسی عزت او ادب بی ډیر کوه کم شی چی

- موجود وی هغه دده مخ ته وروپه.
۳. اوکه چیری ته یوځای میلمه سی، نو دکور والا څخه اوبه او مالگه مه غواړه مه بل شی .
۴. کم څوک چی تالره دعوت درکی او هلته شر او فساد وی بیا عذر ورته ووايه او خوراک ته یې مه ورځه.
۵. یا که هلته په میلستیا کی حرام خوراک وی یا ډول یا رباب یا شراب وی نو هم ته هلته مه ورځه.
۶. یا ډوډی لپاره دریا وی، یا سرمایه داران، او مالدارن را غواړی او فقیرانو لره تکلیف ورکوی.
۷. که چیری داسی ډوډی، وه نو دعوت یې مه قبلوه، او کرار بیغمه په خپل کور کښپنه، هلته مه ورځه.

باب پانزدهم در بیان آداب خوردن آب گوید

پنځلسم باب په بیان کی دی دادابو دچینسلو داوبو

۱. گر آب خواهی تا خوری باید خوری زان اندکی

که چیری اوبه غواړی چی و خوری مناسب ده چی لږ لږ وچینسی

ساکن بخور اندر سه دم تعجیل در یکدم مخور

په آرامی یې وچینسه په دری واره، په تلوار یې یو وار مه چینسه

۲. استاده باشی آنزمان آبی مخور جز چار جای

په ولاړه سره چی یې نو هغه وخت مه چینه ته ماسوا له څلورو ځایو

باقی وضو در وقف جاهم آب زم زم هم سور

زیاتی سوی اوبه داوداسه اودوقف په ځای کی هم اوبه دزمزم هم پاسخورده

۳. آبی نباید تا خوری در چار جا ایجان من

اوبه نه دی پکار چی وچینه په څلورو ځایو کی ای روحه ځما

نهار وپس خلوت مخور پس خواب وهم حاجت بشر

په سهاروختی کی، وروسته ترجماع، وروسته ترخوب وروسته تر حاجت

۴. آبی مخور یکساعتی یابی امان از دردها

اوبه مه چینه یو ساعت، خلاص به سی له دردو څخه

هر که خوردي طعم را از گرم وشیرین چرب تر

هروخت چی و خوری ډوډی له گرمو اوله خوړو او غوړو څخه

۵. چونتو گنه داری بسی آبی بده مر خلق را

هرکله چی ته گناهونه لری ډیر اوبه ورکوه خلگو لره

ناچیز گردد آن گنه از جوی جنت آبخور

ورکه به دی وگرزی هغه گناه او دولی دجنت څخه به وچینه اوبه

۶. آبی خورانی خلق را یابی ثوابی از خدا

اوبه څه وچینه په خلگو پیدا به کی ثواب له خدایه

یک قدح بدهی تشنه را حوضی بجنّت صد خبر

یوه پیاله چی ورکړی تری لره حوضونه دجنت سل واخله

دمشکلو الفاظو معنی :

پر: ڊڪ، حذر: بیره، اندکی: لڙ، تعجیل: تلواری، استادہ: ولاړ، نہار: سہار وختی، امان: ځان ساتل، چرب: غورہ.

توضیح او مطلب :

۱. کہ غواری چی اوبہ وچینی نولڙ لڙ وچینہ پہ ارامی سرہ تلواری مہ کوه پہ چنبلو کی، بلکہ پہ درو ساگانو سرہ یی چینہ.
۲. پہ ولاړی اوبہ مہ چینہ مگر پہ څلورو ځایو کی اول چی داوداسہ اوبہ زیاتی سی پہ ولاړی یی چنبل مباح دی کم ځای چی منگی یا لوښی داوبو وی او ځای دناستی نلری هلته پہ ولاړی مباح دی چنبل اوبہ دزم زم پہ ولاړی مباح دی، او پسخوردہ ہم ددغه ځایو څخہ بغیر نہ دی روا داچی پہ ولاړی اوبہ وچینل سی.
۳. یو دم اوبہ مہ چنبہ لہ گرم شی وروستہ لہ خواړہ شی وروستہ لہ غور شی څخہ وروستہ.
۴. اوبہ مناسب نہ دی چی ویی چینی پہ څلورو ځایو کی ۱. سہار وختی ۲. لہ جماع وروستہ ۳. لہ خوب وروستہ ۴. لہ حاجت انسانی څخہ وروستہ.
۵. کله چی تا گناہونہ ډیر کړی وی نو خلگوتہ اوبہ پہ خیرات کی ورکوه نوددی پہ سبب سرہ بہ اللہ ﷻ ستا هغه گناہونہ وبخنی.
۶. اوبہ چی تہ وچینی پہ خلگو باندي نو دالله ﷻ دطرفہ څخہ بہ ثواب پیدا کی، دومرہ ثواب بہ یی اللہ ﷻ درکی چی تہ کله یوہ پیالہ ورکی ویوہ تبری شخص تہ نو اللہ ﷻ بہ دهغه پہ بدلہ کی یو حوض درکړی.

(باب شانزدهم در بیان آداب جامه پوشیدن)
شپارسم باب دی په بیان دآدابو دجامی اغوستلو

۱. جامه پوښی آنچنان کان دیر ماند مر ترا

چی جامه اغوندى داسی بی اغونده چی هغه ډیر وخت پاته سی تالره

نی جهونه پوښی شربتی پوښی انچنان باشد ستر

مه نرمه اغونده اومه توتیه اغونده دغسی چی ستر پتوی

۲. از پنبه پوښی جامه در این بیابنی راحتی

دپونبه څخه اغونده جامه په دغه کی به خوشحالی پیداکی

دستار باشد پیراهن ایزار کن زان سخت تر

بگری چی وی یاقمیص یا پرتوگ داسی بی کوه چی پتوی عورت زیات

۳. کمخواب و خز دیاج را باید نپوښی هیچگه

کیمخا اوخزاد دورینمو باید چی نه واغوندى هیخ وخت

ابریشمی چون رشته شد زان توبه کن کلی حذر

ورینمی چی تارونه پکینی وی دهغه څخه توبه وکاره اوبالکل پرهیزوکه

۴. مختار شد در جامها اسپید جامه جانمن

بنه دجامو چی ده سپینه جامه ده ای روحه حما

تو دور کن از خویشتن هم زرد هم لعل و معصفر

ته لیری کوه له خانه خپله هم ژپه هم سره هم نارنجی رنگه

دمشکلو الفاظو معنی :

جوی: ویاله، قدح: پیاله، جهونه: نوم دهغه کپری دی چی ډیره باریکه وی، شربتی: نوم دهغه کپری دی چی ټوټه وی عورت نه پټوی، پیراهن: قمیص، ایزار: لنگ، کمخواب: یوقسم دورینمو کپره ده، او خزد هم: یوقسم کپره دورینمو ده، لعل: سور رنگه، معصفر: لکه دمالتی رنگ.

توضیح او مطلب :

۱. کله چی ته غواړی چی جامه ډیر وخت تیرکی نونه نرمه جامه اومه ټوټه جامه اغونده.
۲. له پنبه څخه جوړه سوی جامه اغونده، ځکه چی دا خوشحالی هم لری، هر قسم جامه دپنبه وو څخه کوه که بگری وی که قمیص که پرتوگ او که بل شی وی.
۳. دورینمو څخه چی جوړوی لکه هغه قسمونه چی دکمخواب نوم لری یا دخزد په نامه یادیری هغه جامی مه اغونده.
۴. اوپه ټولو جامو کی چی بنه جامه ده هغه سپینه ده، نه سره اونه ژړه او نه لکه دمالتی په ډول رنگ چی یی وی.

۱. کم پوش پشم وچرم را سجده مکن بالائی آن

کمه اغونده جامه دوریو اودچمپی سجده مه کوه بالا پر هغه

پر پنبه سجده افضل است نزدیک علما معتبر

پر پنبه سجده بهتره ده په نزد علماء معتبرو

۲. دستار بندی هفت گز شمله گذاری پس عنق

بگری چی تری نو اوہ گزه بی تره، شمله ورکوه دچت پرخوا باندی

بی شمله باشد بندشی آن بندش شیطان شمر

بی شمله چی وی بگری، هغه بگری ده ترل سوی دشيطان

۳. شمله که باشد باعلم آن شمله روشن بدان

شمله چی وی سره دعلمه هغه شمله رونبانه وگنه

بی علم شمله دان چنان چون خانه تاریک تر

بی علمه شمله وبوله دغسی لکه کمره توره یاتاریکه

۴. دیری بماند پاک هم کوته چو پوشی جامه را

دیر عمر به پاته سی اوپاکه هم چی اغوندی لنده جامه

این بس شکل صالحان هم مردم نیکو سیر

دا جامه چی ده طریقه دنیکانو خلگو ده او دنیك خویه هم ده

۵. چون کفش پوشی موزه هم باید که پوشی زرد ولعل

هرکله چی بوپونه په پنبو کوی نو موزه هم اغونده یاژره یاسره

چون کفش وموزه شد سیاه اندوه بینی بیشتر

هروخت چی بوپونه او موزه تور وی غم به وینی زیات

۶. موزه چو پوشی کفش هم باید که پوشی راست هم

موزه چی په پنبو کوی او بوپونه باید شروع له راسته طرفه وکی

چونٽو ڪشي اين هر دو را بايد ڪشي برعڪس تر
هر ڪله چي ته ڪوي ڪنبل يي بيا دچپه ڇخه يي ڪاره

دمشڪلو الفاظو معني :

چرم: خرمن، دستار بگري، عنق غاره، زرد ڙهه، لعل سره، اندوه غم،
 عڪس: اڙول، بدليدل، سرچپه.

توضيح او مطلب :

۱. ڪم اغوستل ڪوه دچمري يا دوريو سجده مه ڪوه بالا پر هغه، سجده
 پر پنبه ڀيره بنه ده.
۲. بگري چي تڙي بايد اوه گزه وي شمله دشاہ و طرفته ورڪوه، بي
 شملي بگري دشيطان ده.
۳. شمله سره چي دسره علمه وي هغه روبنانه اونبه وي، دبي علمه
 شملي مثال داسي دي لڪه ڪمره تاريخه .
۴. ڀيره عمر به پاته سي جامه اوهم پاڪه ڪله چي برابره جامه اغوندي،
 ۵. برابره جامه نه اورده نه کوچني دغه دنياڪانو علامه ده.
- ڪله چي بوٽونه په پنبو ڪوي بايد چي موزه او بوٽونه دواڙه په پنبو
 ڪڙي، چي بايد ڙر رنگ يا سور رنگه وي، تور رنگ والاغم ده.
۲. چي موزه په پنبو ڪوي اول يي له راسته طرفه شروع ڪوه ڪم وخت
 چي يي ڪاري له چپه طرفه يي شروع ڪوه.
- او دا حڪم يوازي په بوٽو او موزو ڪي نه بلڪه په ڪالو اغوستلو او
 دارنگه په نورو نيڪو ڪارونو ڪي هم دي چي راسته ترچپه دمخه وي.

۱. هرگه که پوشی جامه نو یک کف پر زانی بکن

هروخت چي اغوندي جامه نوي يو لاس له اوبو ډک کره

دوباره سورة قدر خوان زان آب کن تو جامه تر

دوه واره سورة قدر ووايه هغه اوبه پر جامه واچوه

۲. انگشتری ز آهن مپوشی از مس واز ارزیز هم

گوتمی داوسپنی مه په گوته کوه اوله مسو اوله ژپوه هم

تو دو رکن از خویشتن خاتم چو یابی عین زر

ته لیری کره له خانه خپل خخه گوتمی چي پیدا یی کی له خالص زرو

۳. ترک تختم افضل است امری نباشد چون ترا

پریبنوول دگوتمی بنه دی امر چي نوي تالره

از نقره کن انگشتری حاکم چو گشتی نامور

دسپینو زرو گوتمی بنه ده چي حاکم وگرزی نوم درلودونکی

دمشکلو الفاظو معنی :

سورة قدر: دسوة انا انزلناه نوم دی، انگشتری: گوتمی، آهن: اوسپنه،
مس: پتل، تختم: گوتمی په گوته کول.

توضیح او مطلب :

۱. هروخت چي نوي جامه پیدا کی، یو لاس اوبه راوخله سورة قدر دوه
واری پر اوبو ووايه پردم یی کره او هغه اوبه پرکپرو وپاشه.

۲. گوتمی دژرو او دمسو او اوسپنی مه په گوته کوه او دخالص سرو زرو. او کله چی خالص د سرو زرو گوتمی پیدا کی هغه لیری کوه.
 ۳. که چیری امیر یا حکیم دوخت بی نوپه گوته کی گوتمی د سپینو زرو نو درته مباح دی.

* * * * *

(باب هفدهم در بیان ذکر کردن و خفتن گوید)

اوولسم باب دی په بیان کی د ذکر کولو او بیدیدلو

۱. در ذکر کردن خواب رو بیدار گردی ذکرگو

په ذکر ویلو کی خوب ته څه چی بیداره گززی ذکر کوه

باید نخسپی با وضوء بسیار یابی تو ثمر

باید دی چی بیده کیږی په اوداسه ډیره به پیدا کړی میوه

۲. کوچه نگردي نیم شب از خانه بیرون در مرو

په کوڅو کی مه گززه نیمه شپه له کوره دباندی مه څه

خفتن چو خواهی شمع کش آوند پوش و بند در

چی بیده کیږی بتی مړه کړه لوبنی پت که دروازه بنده کړه

۳. تنها نه خسپی خانه کانجا نباشد ادمی

تنها مه بیدیره په کور کی چی سړی نه وی

آسیب یابی از پری باشد ترا از جان خطر

ضرر به بیا پیدا کی له پیری څخه تا لره دروڅ خطر ده

۴. چونتو عشا کردی ادا فی الحال رو خوابی بکن
چی لمونخ دماخستن وکی فی الحال خه خوب کوه
عاصی شوی دوزخ روی شبها بخوانی چون سمر
گنهگاره سی دوزخ ته به ولاړ سی دشپی چی وایی دا قصی

۵. قیلوله رادان نعمتی هرگز نگیری ترک آن
دغرمی خوب یونعمت وشمیره هیخکله بی مه پریرده
راحت بیایی دربندن آسوده گردد مغز سر
ارام به پیداکی په بدن کی آرام به دی گزی مغز دسر

۶. مقدور باشد تا ترا هرگز نخسپی بر زمین
قدرت چی وی تالره هیچری مه بیدیره پر مزکه
طاعون وبا هم از زمین آید برون جان پدر
طاعون مرض او وباهم له مزکی خخه راخی دباندی ای روحه دپلار

۷. خوابی که بینی جانمن تعبیر پرس از عالمان
خوب چی ووینی ای روحه زما دمعنی پوینته بی کوه له عالمانو خخه
نی کودکان ودشمنان نی زنان اهل کفر
له هلکانو خخه له دشمنانو خخه له بنحو خخه له کافرانو خخه بی
پوینتنه مه کوه

دمشکلو الفاظو معنی :

نخسپ: بیده کیدل، شمع بتی یا خراغ، آوند: لوبنی، منگی، خفتن بیده کیدل، قیلوله: دغرمی خو باندی، آسیب: کم ضرر چی سڀری ته رسیڀری دپیریانو له طرفه، سمر: نقلونه اوقصی، طاعون نوم دیومرض دی، وباء هم نوم دیوه مرض دی، پرس پوښتنه، کودک: کوچنی هلك یا نجلی.

توضیح او مطلب :

۱. چی بیدیزی هم ذکر کوه اوچی راپورته سی هم دخدای ﷻ ذکر کوه په دې سره به ته ډیر ثواب پیدا کی.
۲. په کوڅو کی مه گرزه له کوره هم په نیمه شپه مه وزه، کله چی بیده کیدل وغواړی نو شمع مړه که، او پر لوبنو باندی سرونه کنسڀرده.
۳. تنها مه بیدیره یو ضرر یا آفت دپیریانو دلایه څخه در ونه رسیڀری ځکه چی په یوازی والی کی ددې احتمال ډیر دی.
۴. چی ماخستن لمونځ وکی فی الحال بیدیره گنهاربه سی چی دشپی مجلسونه کوی.
۵. دغرمی خوب کوه او هیڅکله یې مه پریږده، ځکه چی لپاره دبدن او ددماغ ډیره لویه فائده لری.
۶. څومره چی دی طاقت وی په مزکه هیڅکله مه بیدیره، ځکه چی دطاعون او وبا خطر ده.
۷. خوب چی کله ووینی نو له عالمانو څخه یې پوښتنه کوه نه له هلکانو اونه له زنانو اونه له ددښمنانو اونه له کافرانو څخه. ځکه چی دخوب دتعبیر دپاره ډیر لوی علم پکار دی، او هغه دهرچا سره نه وی.

۱. تعبیر بکند چون کسی آن خواب افتد هم بر آن

چی خنکه دخوب معنی څوک وکی هغه خوب هغه شی دی

بد را بگوید خوب چون آن زشت گردد خوبتر

بد ته چی بڼه ووایی هغه بد گرژی بڼه

۲. گر بد بگوید خواب را آن خوب بیشک بد شود

که بد ووایی خوب لره هغه خوب بیشکه بدسی

خواندم چنین اندر کتب دیدم چنین اندر خبر

ماویلی دی دارنگه په کتابوکی لیدلی می دی په حدیث کی

۳. منکر مشو از خواب مرویست از پیغمبران

منکریری مه دخوبونو څخه راغلی دی دپیغمبرانو څخه

چون خواب بینی مصطفی تحقیق دان هم معتبر

په خوب کی چی ووینی پیغمبر رښتیا وبوله هم یقینی

۴. شیطان بصورت مصطفی قدرت ندارد تا شود

شیطان په شکل دپیغمبر قدرت نه لری چی سی

نی همچو کعبه او شود نی همچو شمس ونی قمر

نه په شان دکعبی دی کیدلای سی نه په شکل دلمر نه دسپوړمی

۵. جانان نخسپی شب جمعه عاشوره عرفیه عیدهم

جانانه مه بیدیره په شپه دجمعی دعاشوری هم دعرفی هم داخترانو

رمضان زآخر ده بشی بیشک بیابی شب قدر

او درمضان چي اخير لس شي مه بيديره بیشکه پیدابه کی قدر

دمشکلو الفاظو معنی :

تعبیر: بیان کول دخوب دمعنی، زشت بد، خواندم: ماویلی دی، منکر: نه منونکی، مرویست رانقل شویدی، عاشورا: لسمه دمحررم دمياشتی، عرفه: دنهم شپه دذی الحجه دمياشتی دلوی اختر دمياشتی.

توضیح او مطلب :

۱. کله چي شخص تعبیر درته وکی، هغه خوب هم داسی لویبری، که بد ته بنه وواپی هغه بد به بنه سی.
۲. بیان چي دخوب دمعنی اوسی هغه خوب بیا هغسی حی که بنه معنی وه خوب بنه وی که بی معنی بده وه خوب به بدوی. مادغسی ویلی دی په کتابو کی اولیدلی می دی په حدیث کی.
۳. له خوبه مه منکره کیری کله چي پیغمبر ﷺ ووینی یقیناً دا هغه ﷺ دی اودا خوب معتبر دی.
۴. شیطان هیخکله په صورت دپیغمبر ﷺ نه سی جوړیدای اونه په شکل دکعبی اونه دلمر اونه دسپورمی جوړیدلای سی.
۵. دجمعی په شپه او دعرفی او دعاشورا اوهم داخرانو په شپو کی مه بیدیره اوهم درمضان په لسو آخرو شپو کی حکه چي دشب قدر ثواب به پیدا کی.

* * *

باب هژدهم در بیان بیع و شرا گوید
اتم باب دی په بیان کی دیبع او شرا

۱. میکن تجارت جانمن این از مکاسب خوب دان
کوه سودا ای روحه حَمَا دغه له کسبو بنو خخه و بوله

دبز برکت بیشتر اسپان بهائم هم بخر
په بزو کی برکت زیات دی هم په اسونو هم په خروکی

۲. غله مخر نیت گران برده فروشی هم مکن
غله مه اخله په نیت دگرانی او ذخیره بی هم مه کوه
پرهیز کن این هردو را ملعون نگردي محتکر
پرهیز کوه دغه دواړو لره لعنتی به ونه گرخی ذخیره کونکی

۳. در سود غله برده هم هرگر نباشد برکتی
په فائده دغلی کی او دمره بی کی هیخکله برکت نه وی
محروم مانی از کفن آن مال بخورد کس دگر
بی نصیبه به پاته سی له کفنه هغه مال به خوری بل خوک

۴. درهر چی بینی ضرر کس هیزم بود یا کاه کچ
په هرخه کی چی وینی ضرر دخلگو که لرگی وی یا چونه
آن احتکار است بیشکی مخصوص نی قوه بشر
دغه ذخیره ده بیشکه خاصه درزق خخه دانسان

۵. گر غله داری از زرع بکنی ازان انبارها

که چیری غله لری له کشت خپل خخه او دهغه خخه جمع

هرگز نگردي محتکر نزدیک علماء معتبر

هیچری نه گزری ذخیره په نزد علماوو معتبرو

دمشکلو الفاظو معنی :

مکاسب: کسبونه کارونه، بز: بزى اوپسونه، بهائم چارپایان، ملعون لعنتی، محتکر ذخیره کونکی، سود فائده، هیزم لرگی، گاه وانبه، گچ چونه، زرع: کبنت، انبار: جمع.

توضیح او مطلب :

۱. په تجارت کی چی برکت لری، هغه دپسو تجارت دی او دارنگه فائده لری داسانو تجارت اوهم دچارپایانو تجارت.
۲. غله چی اخلی بیایې لپاره دگرانی مه ذخیره کوه، او ددې کار خخه پرهیز کوه چی ملعون ونه گرځول سی.
۳. دغلی او دمریانو په تجارت کی هیڅکله فائده نه وی. بلکه اکثره وخت خاوند دکفن خخه هم محرومه وی.
۴. وانبه او لرگی یا چونه چی په بندولو کی یې دخلگو ضرورت وی هم مه ذخیره کوه.
۵. که له خپله کبنت خخه غله سره جمع کی هیڅکله ته نه یې محتکر یعنی ذخیره کونکی.

* * *

۱. چون تو خریدی بنده مفروش او را هیچگه

چی تاواخستی یومری بی مه خرخوه هغه هیچری

دانی برادر پیشکی اوگر چه باشد بد بتر

وشمیره بی خپل ورور بیشکه که شه هم چی بد وی

۲. گرتو فروشی یاخری سوگند ناری درمیان

که ته خرخول کوی یا اخستل قسم مه راوپه په مابین کی

سوگند چون صادق خوری روزیت گردد تنگ تر

قسم چی په رښتیا واخلی روزی به دې وگرزی تنگه زیاته

۳. کیلی ووزنی چون خری آری بخانه از دکان

دپیمانی اوتول شی چی واخلی رایبی وپه کورته له دوکانه

ناکرده کیل ووزن هم مفروش جانا هم فخر

چی نه دی وی تللی او پیمانه کری هم بی مه خرخوه هم بی مه اخله

۴. مالک کینزک چون شوی پالی رحم را فرض دان

خاوند دمینخی چی سی پاکی دفرج فرض وشمیره

مسی مکن تقبیل هم فی الحال در خلوت مبر

لاس مه ورورپه مچه هم فی الحال مه اخله اوخلوة ته بی هم مه وپه

۵. کامل چو بینی حیض را اندر کنارش رود کش

پوره چی ووینی حیض په غیرکی بی ژر راوله

بیعی کنی چون جاریه پاکی رحم دان دوست تر
چی واخلی مینځه پاکی دفرج وشمیره بنه ډیره

۶. پرهیز کن خوردن ربا باشد با خوردن چنان
پرهیز کوه له خوړلو دسود خوړل دسود داسی دی
کردن زنا با مادران هفتاد بار ایشه پسر
لکه چی زنا له مندو سره اويا واره ای دباچا زویه

دمشکلو الفاظو معنی :

مفروش: مه خرڅوه، سوگند قسم، کیلی تلل، وزن برابر کیدل، کینزک
مینځه، مس لاس وروړل، تقبیل مچه اخستل، ربا سود، مادران، مندی.

توضیح او مطلب :

۱. هرکله چی ته واخلی یومریی بیایی مه خرڅوه وروړی وگرزوه، که
څه هم چی دی ډیر بد سپری وی.
۲. کله چی سودا کوی نو قسم مه ورباندی کوه ځکه چی قسم ستا
روزی تنگه گزوی.
۳. دتللو یا دپیمانی شی چی راوړی کله چی تلل سوی نه وی مه بیې
راوړه کورته ولی چی جنجال پکښی راتلای سی.
۴. کله چی مینځه رانیسی نو دهغې دفرج دپاک والی دپاره څه موده
ورته دجماع انتظار کول واجب دی.
۵. بنځه چی له حیضه پاکه سوه بیایی جماع رواده په غیږکی بیې واخله

او تردی مخکی بیی جماع کول نه دی روا.
 ۲. دخورلو خخه دسود پرهیز کوه حکه چی دومره تاوان لری لکه له مور
 سره اويا واره زنا.

(باب نوزدهم در بیان منع از صحبت ملوک و اغنیاء)
نولسم باب په بیان کی دی دمنع کیدو دمجلس خخه دباچهانو او غنیانو

۱. درویش شو درکنج شین طمعی مکن از هیچکس
فقیر سه په کونج کی کنبینه طمعه مه کوه له هیچا خخه

قانع شدن ملکی بدان خانه بدان پر از گهر
صبر کول یوه بادشاهی و بوله کور و شمیره دک له غمیانو

۲. نزدیک سلطان خود مرو دربار سلطان دان بلا
په نزد دباچا په خپله مه خه دربار دبادشاه و شمیره آفت
چونتو هوس سلطان کنی باشد ترا از جان خطر
چی ته مینه دمجلس دبادشاه کوی تا لره ده دروح بیره

۳. تقلید شغل شه مکن آفت بلا مدغم دران
تابعدار دکار وبار دبادشاه مه کوه آفتونه اوبلاوی پتی دی په هغه کی
راحت به پینی اندکی زحمت به پینی بیشتر

خوشحالی به وینی کم زحمت به وینی زیات

۴. اشغال شه بیشک بدان همچو برائی جامه

کارونه دبادشاه بیشکه وبوله لکه کپره دچنجیانو

پوشد برائی چون کسی او را ندانی معتبر

هغه څوک چی واغونډی هغه سپری مه شمیره معتبر

۵. چونتو غنی بینی بدر بگریز زو فی الحال تو

چی ته غنی و وینی په دروازه کی تنسته له ده څخه فی الحال

درویش آید چون نظر آور به پیشش محاضر

فقیر چی راسی په نظر کی راوړه په مخ دده کی چی څه حاضر وی

۶. پرهیز از میر و ملک دان زهر قاتل قرب شان

ځان ساته دامیرانو اوبادشاهانو څخه دوی زهر قاتل وشمیره

چونتو نشینی باملك هر لحظه بینی صد ضرر

هرکله چی ته کببینی سره دبادشاه هر ساعت به وینی سل ضرره

دمشکلو الفاظو معنی :

قانع صبرکونکی پر ډک تقلید تابعداری کول مدغم پټ قاتل مړکونکی
هرلحظه هر ساعت.

توضیح او مطلب :

۱. فقیری مختاره کړه او په کنج کی کببینه عبادت کوه خپل کور به دی

- دملغرو څخه ډک وی.
۲. وه دربار دباچاهانو ته مه ځه تکلیفونه ورسره ډیردی، ځکه چی ته کله هوس دباچا وکی نوستا ځان ته خطر ده.
۳. خالص تابع داری دباچا مه کوه ځکه چی بلاوی اوتکلیفونه په دې ډیر زیات دی.
۴. کارونه دباچا بیشکه وبوله لکه جامې تاوانی، هرچا چی واغوستی هغه تاوانی بیشکه.
۵. چی سرمایه دار ووینی تینسته ځینی کوه، فقیر چی کم وخت راسی چی کم شی حاضر موجود وی هغه ورلره راوړه.
۶. له امر اوله باچا څخه لیری گزوه دوستی ددی هریوه مړه کونکی ده اوله فقیرانو سره همیشه کنینه.

۱. تعظم کن درویش را چیزی بده از بهر حق

عزت ورکوه فقیر لره یوشی ورکه لپاره دخدای

برو زتو ثلثان دین تعظیم منعم بهر زر

ولاریه سی له تا څخه دری حصی ددین چی عزت کوی دغنی لپاره ددنیا

۲. الطاف سلطان چون کند هرگز مشو مغرور آن

مهربانی چی بادشاه وکی درباندي هیڅکله مه سه مغروره په هغه

شکر که سلطان می دهد آن زهر دانی نی شکر

شکر چی بادشاه درکی هغه زهر وگنه نه شکری

۳. ذیشان نیابی راحتی مبری نیارند برکسی

ددی څخه پیدا کیری خوشحالی محبت نه رایی په هیچا کی

رافت ملك آفت بدان احسان شان خشم وقهر
مهربانی دبادشاه آفت وبوله احسان ددی قهر دی او قهر

۴. چونتو روی مجلس شهان باید نگهداری زبان
هرکله چی ولاریسی خلوت دباچاهانو ته وساته ژبه
سخنی نگویی پیش شان آئی برون باشی چو کر
خبری مه وایه په مخ ددوی کی، راوژی به لکه نوکر

۵. پرسند چون از تو سخن خدمت بکن پاسخ
چی پوښتنه له تا وسی دخبری خدمت کوه جواب ورکوه
سخنی که گوئی پیش شان نرم وخرین آهسته تر
خبری چی وایی په مخ ددی کی نرمی اوتازه او سوکه

۶. ناخوانده بر شاهان مرو خوانند چون در حال او
چی نه بی بللی باچاهانو ته مه هه چی ودی غواری نو هه
طاعت بکن فرمان شان این نوع فرضی شمر
تابعداری کوه دحکم ددوی دا قسم فرض وشمیره

۷. عدلیکه بکند بادشاه بهتر زسالی شصت دان
انصاف چی وکی باچا بنه دی دشپيته کالو خخه
بکند کسی طاعت دران یا خود عبادت بیشتر
چی اوکړی خوک طاعت په دغه کلونه کی یا عبادت

۱. حدی اقامت چون شود اندر زمینی بهر حق

دیوه حد شرعی قائمیدل چی اوسی پرمخکه لپاره دخدای

از چهل صبحی دان نکو بارد که متواتر مطر

دخلوینستو صبا خخه بنه دی چی پکنبی وی باران پرلپسی

دمشکلو الفاظو معنی :

ثلثان: دوی دریمی حصی، الطاف مهربانی، راحت خوشحالی، خشم قهر، پاسخ جواب، خرین تازه، ناخواننده چی شی بی نه ویلی .

توضیح او مطلب :

۱. عزت ورکوه فقیر لره لپاره دخدای ﷻ اوکه دسرمايه دار عزت کوی لپاره ددنیا نو وړی دوی دریمی حصی ددین خخه ستا.
۲. باچا چی مهربانی وکی مغروره کیره مه هغه زهر و بوله اوتوانی بی وگنه گته نلری درته.
۳. له دی خخه به پیدانه کی خوشحالی بلکه یو ډول آفت و بوله احسان ددوی او قهر بی و بوله.
۴. کله چی ته دباچهانو ومجلس ته ولاړ سی نو باید چی خپله ژبه دخبرو کولو خخه وساتی.
۵. چی پوښتنه ستا خخه وسی نوته جواب دخبری ورکوه دوی ته په بنائسته او نرمی لهجی سره.
۶. چی نه دی غواری نو دربار دباچهانو لره مه ورخه اطاعت بی کوه او

خبره يي منه.

۷. کله چي باچا عدل کوي نو دده دپاره تر شپيتو کالو عبادت هم زيات ثواب لري، حکه نو باچا ته عدل پکار دي.

۸. کله چي يو حد قائم او جاري کړل سي پرمخکه باندي، نو دا ده ته تر څلوېښتو ورځو نفعمند باران هم ښه دي.

* * *

(باب بيستم در خلق نکو ونرمی کردن و حقوق همسايه گوید)
شلم باب دی په بیان کی دښو اخلاقو او دنرمی کولو او دهمسايه دحقوقو

۱. تو پيشه کن خلقی حسن تا اجر يابی بיעدد

ته کسب کړه دخوی ښه چي ثواب پيدا کی ډير

باخلق چندان خلق کن تا تو بگردي مشتهر

دڅلگو سره دومره ښه خوی وکړه چي مشهوره سي

۲. نادان چو گوید بد ترا خلقی بکن پاسخ بده

ناپوهه چي درته بدوايي په نیکخويي جواب ورکه

خلقى کند يارى ترا گردند هر یک دادگر

څلگ به درسره امداد وکی او وبه گزى انصاف والا

۳. عقل ومعيشت پيشه کن بامردمان ورزش نکو

عقل اوروزگار کسب کړه له څلگو سره ښه گذاره وکړه

تاشهد گردی در جهان یابی بعقبی هم اثر
چی گبین شی په دنیا کی په اخر کی به هم اثر پیدا کی

دمشکلو الفاظو معنی :

عدل: برابروالی د حقوقو، شصت شپيته، چهل خلويښت، مشتهر: مشهوره، پاسخ جواب، معيشت گزاره، شهد شات، عقبی اخرت.

توضیح او مطلب :

۱. دخلگو سره ښه خوی کوه چی مشهوره سی، حکه چی په دې سره به بی حسابه اجرونه پیدا کی.
۲. بداخلاقه خلگ چی تاته شه وایی جواب ورکړه په ښه اخلاقو سره خلگ به ستاسره امداد کوی تاته به وایی عدل والا.
۳. ښه روز گار چی دی هغه کسب دی اوښه گزاره کوه لکه دعسلو گبین هر سړی به دی خونوی.

۱. نرمی بکن باجمله کس خلق مدار پیشه کن

نرمی کوه دتولو سره ښه اخلاق او خوی کوه

تادوست گردی خلق راجون روح در قالب بشر

چی دوستان سی ستا خلگ لکه روح په قالب دخلگو کی

۲. کن مشورت درکارها کاری مکن بی مشورت

کوه مشوره په کارو کی کارمه کوه بی مشوری

مامور شد در مشورت شاه رسل ای نامور
حکم سوی دی په مشوره سره باچا درسولانو ته

۳. چون تو همی برده خری اوربدان همزاد خود
چی ته مریبی اخلی خپل همزولی بی و بوله
طعمش خوران چون طعم خود جامه پیوشان خوبتر
ډوډی ورکوه په مثل دخپلی ډوډی او جامه ورکوه ښه ډیره

۴. چون اوکند عصیان گنه بگذار ازوی صبرکن
چی دی کوی گناه نوعفوه وکړه ورته او صبروکه
آوند گر او بشکند یاده مگو دیگر بخر
که لوښی مات کی بدورته مه وایاست بل واخله

۵. کاری مفرما آنچنان رنجه شود زان کارها
دکار ورته مه وایه چی په تکلیف سی هغه دکارو څخه
خاصه چوپینی صائمش فرمای کاری ماقدر
خاص چی ویی وینی روژه دار حکم کوه دکار په اندازه سره

۶. رنجه مکن همسایه رابسیار احسان کن برو
مه خفه کوه همسایه ډیره نیکی ورسره کوه
ورنه بدوزخ مرترا باشد عذابی سخت تر
اوکه نه نوپه دوزخ کی به وی تالره عذاب هم محنت زیات

دمشکلو الفاظو معنی :

روح: یوصورت باریک لره نوم دی چی بدن وربانندی ژوندکوی. قالب دلتہ نوم دی دبدن، مامور حکم ورته سوی، برده مریبی، همزاد همزولی، آوند لوئبی .

توضیح او مطلب :

۱. دټولو خلگو سره نرمی کوه اوبنه خویونه دټان طبیعت وگروزه نو ټول خلگ به ستادوستان سی .
۲. په هرکارکی مشوره کوه ټکه چی دمشوری کولو امر پیغمبر ﷺ ته هم سوی وو .
۳. مریبی چی رانسی داسی یی بوله لکه خپل همزولی، هغسی ډوډی ورکوه او هغسی جامه ورکوه لکه خپل ځانته چی یی ورکوی .
۴. که یوکار خلاف وکی عفوه ورته کوه یایوشی مات کی هیڅ مه ورته وایه بل واخله .
۵. هغه کار ورته وایه چی دی په تکلیف نه سی چی روژه یی وی هغونه کار ورته وایی چی په اندازه وی .
۶. تکلیف خپل همسایه ته مه ورکوه ټکه چی دا عذاب سبب گرځی تالره په دورځ کی .

* * *

۱. جمله بزرگان اولیا ایذا تحمل بیشکی
ټولو لویو بزرگانو دضرر بردباری کړیده بیشکه

کردند از همسایگان چندانکی ناید در حصر

کوی به یی دهمسائگانو دلاسه خخه دومره چی نه راخی په شمار کی

۲. خدمت بکن بر جمله را مخدوم گردی بیشکی

خدمت کوه ټولو لره خدمت گذار به وگرزی بیشکه

انکس که او خدمت کند مخدوم گردد تاج سر

هغه څوک چی دی خدمت وکړی مخدوم به گرزی تاج دسر

۳. اسپ وبهائم چون خری کاه ودلیده شان بده

اسونه او چارپایان چی واخلی وانبه او اوږه دوی ته ورکړه

آبی نما هم بار بخورند اندک بیشتر

اوبه ورته بنکاره کوه ډیر واره یی څکی اوکه ډیری دانی

۴. زبان بسته است اوگفتن نداند حال خود

پوهیږی چی ژبه یی ترلی ده دویلو خخه دی د حال خپل

دائم بماند بست لب شفقت کنی تو بیخبر

همیشه دی ترلی شونډی مهربانی کوه پر بی خبرو باندی

دمشکلو الفاظو معنی :

ایذاء ضرر رسیدل، حصر شمار، مخدوم چی دده بل څوک خدمت کوی. لب، شونډی، بسته ترلی، بهائم چارپایان، هغه حیوانان چی څلور پښې لری، شفقت مهربانی، رحم دلی.

توضیح او مطلب :

۱. پر ضررو ٿولو بزرگانو صبر کړیدی اودهمسایه گانو سره په ښه کولو کی ثواب بی شماره دی.
۲. خدمت کول دخلکو الله ﷻ به ستا خدمت په خلکو وکی بیشکه. هغه څوک چی دبل خدمت کوی خدای بی مخدوم گرځوی.
۳. حیوانات چی رانیسی خدمت بی کوه. وابنه او اوبه ډیر او پر وخت ورکوه او ښکاره بی ورته ایږده.
۴. ځکه چی حیوانان ژبه نه لری چی خپل ضرورت بیان کړی ددی وجی څخه ته تل پام ورته کوه.

(باب بیست ویکم در حقوق والدین بر اولاد گوید)

یوویستم باب په بیان کی دی د حقوقو دمور او پلار

۱. باوالدین احسان بکن تا اجر بیابی بیعدد

دمور او پلار سره نیکی کوه لپاره ددی چی ثواب پیداکی بی شماره

خدمات ایشان فرض شد درنص وهم اندر خبر

خدمت ددی چی فرض دی په آیات هم په حدیث

۲. هرچونکه خواهند آن کنی جنت درائی بیشکی

هررنکه چی غواری هغه سی کوه جنت ته به ولاړسی بیشکه

مر مصطفیٰ را گفت خالق یاد کن ای نامور

خاص رسول الله ﷺ ته وویل رب هغه یاد کړه ای نوم درلودونکی

۳. انکس که عزت میکند ابویه را بشنو نکو

هغه څوک چی عزت کوی مور او پلار لره واوره ښه

دارین عزت مرو را مقبول در جمله بشر

ددوارو جهانو عزت وی هغه لره او قبول به وی په ټولو خلگو کی

۴. در رزق او برکت شود هم عمر گردد دراز

په رزق دهغه کی به هم برکت سی او هم به ئی عمر اوږد سی

مقبول باشد جایجا مشهور اندر هر شهر

قبول به وی په هرځای کی مشهور به وی په هر ښار کی

۵. ابوین را خوشنود کن تا برتو راضی حق شود

مور او پلار خوشحاله که چی راضی سی له تا څخه خدای

یابی تو قصری درجنان باشند او درو گهر

پیدابه کی بنگلی په جنتو کی چی وی له ملغلو اوله غمیو څخه

۶. در زیر پا مادر پدر جنت بیابی بیشکی

لاندی تر پښو دمور او پلار به جنت پیداکی بی شکه

فرمان شان اری بجا یابی ثوابی بی حصر

حکم ددوی راوړه په ځای ثواب به پیداکی بی شماره

۷. شیرین سخن هم نرم گودر پیش شان شین باداب

خوږه خبره هم په نرمی سره کوه په مخ ددوی کی کښینه په ادب

آداب شان اری بجا تا تو نگردي مضطرر
ادب ددوی پر خای راوړه چی نه وگرزی بیقراره

۱. طعمی بده در اثر جوع جامه پو شان قدر خود
طعام ورکوه وروسته دلوری خخه جامه وراغونده په اندازه خپل
نامی مخوان ابویه را تا تو نگردي مفتقر
په نامه مه وایه مور او پلار ته چی نه وگرزی فقیر

دمشکلو الفاظو معنی :

والدین مور او پلار، ابویه مور او پلار، مقبول قبول سوی، در ملغلری، مضطرر بیقرار، مفتقر فقیر.

توضیح او مطلب :

۱. دمور پلار سره ښه کوه چی بیسماره ثواب پیداکی، خدمت کول یې فرض دی په آیات هم په حدیث سره.
۲. کم شی چی غواړی هغه ورکوه خکه چی دمور پلار په خدمت کی ثواب ډیر دی.
۳. کم سپری چی دمور او پلار عزت کوی په دنیا او آخرت کی به عزت پیدا کی.
۴. په رزق کی به یې برکت وی او عمر به یې دراز وی او خای پر خای به مشهور وی.
۵. مور او پلار راضی که، ددې په بدله کی به ښکلی دجنت پیدا کی ډکی له ملغلرو خخه.

۶. لاندی تر پینو دمور اوپلار جنت دی حکم ددوی منه په دې کی ثواب دی بی شماره.
۷. نرمه خبره ددوی سره کوه په ادب سره کنبینه ادب ددوی کوه چی نه سی ستا خخه بیقراره او ناراضه.
۸. دودوی ورکوه چی وږی سی جامه ورکوه په خپله اندازه سره، په نامه هم مور اوپلار ته مه وایه چی فقیرنه سی.

۱. بر امر شان مامور شو انا که امر معصیت

بکنند جانان چون ترا میکن ازان کلی حذر

په امر ددی باندي منونکی سه مگر نه په امر دگناه چی وکی دگناه امر ای جانه تالره دهغه خخه پرهیز

۲. أف مگو درپیش شان خوفیت زین جرم عظیم

اف مه وایه په مخ ددوی کی بیره ده له دی خخه

بی اذن شان جای مرو باشد ترا صد خطر

بی حکمه ددوی هیخ های مه خه تالره سل خطری دی

۳. مرهر کرا خوشنود شد مادر پدر اوشه سعید

خاص دهرچا خخه چی خوشحال شو مور اوپلار هغه نیک دی

خوشنود گردد حق برو اورا نسوزد در سقر

خوشحاله به سی له ده خخه خدای ﷻ نه سوخی اور ددورخ

۴. گر میکنی تو بیست لک سالی عبادت بهر حق

که چیری ته شل لکه کاله عبادت کوی لپاره دخدای

بهتر زحق والدین این نیست از خیر البشر

بنه تر حق دمور اوپلار دا کار نه دی بیان سوی له پیغمبر ﷺ

۵. گر عاق بکند طاعتی خیرات هم در روز و شب

که چیری عاق سوی دمور او پلار خخه خیرات کوه ورخ اوشپه

جای نباشد مرو را الا که در جوف سقر

یوخای نسته خاص ده لره مگر سته منخ ددورخ

۶. دان عاق مادر هم پدر محروم از بوی بهشت

وبوله عاق دمور هم دپلار بی نصیبه له بوی خخه دجنت

دیدم چنین اندر نسخ از نسخهای معتبر

مالیدلی دی دارنگه په کتابو کی دکتابو معتبرو خخه

دمشکلو الفاظو معنی :

معصیت گناه، اف کلمه دایت ده معنی داسی کلمه مه وایه چی مور او پلار ته پکبسی ضرر وی، خوشنود خوشحال، جوف معنی مابین، سقر نوم ددورخ دی .

توضیح او مطلب :

۱. دمور اوپلار خبره هر وخت منه نه په گناه کی. اوکله که مور او پلار خدای مه که په بدو باندی امر درته وکی، نوبیا بی ته په قول مه کوه، بلکه خپله نیک کار کوه.

۲. دضرر كلمه ويل مور اوپلار ته بيره دعذاب دی. ددوی داجازي خخه پرته هيخ حای هم مه هه.
۳. دكم سړی خخه چی خوشحال سی مور اوپلار دهغه نو هغه ډير نيك سړی دی.
۴. که یوسړی شل لکه کاله عبادت کوی خوتر هغه دمور اوپلار خدمت زیات ثواب لری.
۵. که یوسړی آزاری دمور اوپلار وی فوراً دی تابع داری کوی که بی نه کوی حای به بی دویخ وی.
۶. کم خوک دمور اوپلار لخوا خخه عاق وی پر هغه باندی بوی دجنت حرام دی، همداسی راغلی دی په کتابوکی.

۱. ابوين چون خوشنود نی صرفاً وعدلاً دان يقين

مور اوپلار چی راضی نه وی نه فرض اونه نفل و بوله په يقين

مقبول نی حضرت خدا خيرات ديگر هم هدر

قبول نه وی په حضور دخدای کی نیکی نوره هم باطله

۲. مردود مادرهم پدر هرگز نباشد سرخ رو

رد کرل سوی دی دمور اوپلار هيخکله نوی عزتمند

عزت نباشد مرورا برکت نه اندر مال وزر

عزت نه لری اونه خاص برکت وی په مال اوپه زروکی دده

۳. خوار وخجل هر دو جهان آسان نياید آب ونان

خوار او شرمنده به وی په دواړه جهانه اوپه آسانی به پیداکی رزق

تنگی برزقش آنچنان کاید پریشان در بدر

تنگی به بی وی په رزق کی دومره چی گرخی به کوخه په کوخه

۴. تلخی فراوان مرورا در وقت ونزع جان او

تریخ والی به وی خاص ده لره په وقت دوتلو دروح

در گورنی راحت ورا باشد عذابی بیشتر

په قبر کی خوشحالی نه وی ده لره اووی به عذاب زیات

* * *

دمشکلو الفاظو معنی :

ابوین: مور پلار ته وایی، تشنیه جمع تغلیبی ده، یعنی غلبه بی ورکړه پلار لره پر مور. مقبول قبول سوی، خجل شرمنده، گور قبرته وایی، شوهر خاوند دبنخی .

توضیح او مطلب :

۱. مور او پلار چی دسپی څه نه وی خوشحاله نوری نیکی هم دهغه شخص باطلی وی.

۲. شړل سوی دمور او پلار هیڅکله نسی سپین مخی کیدی، او نه هم دهغه قدر وی.

۳. دکم سپی څخه چی مور او پلار نه وی خوشحاله هغه خوار او خجل او شرمنده وی هم په دنیا او هم په آخرت کی، نو کله چی دمور او پلار ناراضی دومره لوی عذاب دی نو پرهیز ورڅخه پکار دی.

۴. دکم سړی څخه چی مور نه وی خوشحاله تریخ به والی ده لره په وخت دروح وتلو کی.

(حکایت علقمه اصحابی رضی الله عنہم)

قصه دعلقمه صحابی رضی الله عنہ

۱. نشیده برعلقمه بروی چو شد وقت نزاع

نه دی ده اوریدلی دعلقمه قصه پرده دروح ختلو

زحمت گران بندی زبان تلخی چو بروی بیشتر

سختی وه ورباندی درنه او دژبی تریخوالی ډیر زیات

۲. زان او پیامد بر نبی گفته که ای شه مرسلان

بنخه دده راغله ونبی ﷺ ته ویل ای باچا درسلانو

بر شوهرم نزع گران گشت است عاجز مضطرر

پر میړه می دځکندن خواری ده، وگرزیدی عاجزه بی قراره

۳. فرمود احمد مصطفی مر مرتضی وهم بلال

وفرمایل رسول ﷺ خاص علی ته هم بلال ته

سومی سلیمان فارسی عمار را چارم شمر

دریم سلمان فارسی ته اوعمار بی څلورم وشمیره

۴. رفتند شان برعلقمه گردند تلقین مرورا

ولاپل دوی په طرف دعلقمه ویی کړی تلقین ده لره

هرگز نه جنبیدش زبان کردند براحمد خبر
بالکل ونه بنوریده ژبه دده کړی بی رسول الله ﷺ خبر

۵. پرسید سید پاک دین ابویه دارد زنده این
پوښتنه وکړه سردار دده دمور اوپلار دژوند
گفتند اصحابش چنین مرده یقین اورا پدر
وویل اصحابو دا رکم مردی په یقین سره پلار دده

۶. زنده است مادر علقمه گشته ضعیف وناتوان
ژوندی بی ده مور گر خیدلی ده ناتوانه او بی طاقته
فرمود سید مرسلان رو ای بلال زودتر
وفرمایل سردار دپیغمبرانو ﷺ ولاړ سه ای بلاله ډیر ژر

۷. بر مادرش ازمن سلامی گو چنین ای پیر زن
پرمور دده باندى سلام ووايه زما او ورته ووايه ای بودی
گر طاقتی داری بیا خوانده ترا خیر البشر
که قدرت لری نوراسه بولی تا خیر البشر ﷺ

۸. گر او ندارد طاقتی او را بگو تو ای بلال
که چیری دانه لری طاقت دی ته ووايه ای بلاله
درخانه خود شسته شو آید بتو شافع حشر
په کور کی خپل ناسته اوسه رابه سی تاته شافع دقیامت

۹. رفته مؤذن مصطفیٰ بگذارد چون پیغام

چی ولاری اذان کوونکی درسول ﷺ او ویی رسوی پیغام

برخاست شادآن پیرزن وقتیکه بشنید این خبر

داپورته سوه په خوشحالی سره هغه بودی چی وایی وریدی دا خبر

توضیح او مطلب :

علقمه: نوم دیوصحابی دی چی دروح ختلو په وخت کی ډیر په تکلیف وو پیغمبر ﷺ دده کور والاته سپری ورواستوی چی علقمه څنگه سپری وو هغه ورته وویل چی علقمه نیک سپری وو اومور ځینی ناراضه وه.

دمشکلو الفاظو معنی :

فرمود وفرماییل. تلقین ورته ویل کلمه دشهادت دمپری مخته، برخاست راپورته سوه. پیرزن بوډا زنانه .

مطلب او توضیح :

۱. آیا تانه ده اوریدلی قصه دحضرت علقمه رضی الله عنه چی کله دده دروح وتلو وخت سو، نو پرده بانندی روح وتل گران سوه او دی دهغه څخه ډیر په عذاب سو.

۲. نو بنځه یی ورسول الله ﷺ ته راغله او دخپل زوج تکلیف یی ورته بیان کی.

۳. وویل پیغمبر ﷺ حضرت بلال، علی، سلمان فارسی او حضرت عمار رضی الله عنهم ته چی ولاری سی تلقین ورته وکی .

۴. هغه اصحاب رضي الله عنهم چي ورته راغله دهغه ڙبه بنده كلمه يي نه ويله نويي رسول الله ﷺ ته خبر ورکي.
۵. بيا چي رسول الله ﷺ راغلي نو پيغمبر ﷺ پوښتنه وکړه دمور اوپلار دعلقمه چي ژوندي دي که نه؟ صحابه وو رضي الله عنهم وويل پلار خويي مردی په يقين سره.
۶. او موريي ژوندي ده مگر ډيره ضعيفه ده، نبی ﷺ حضرت بلال رضي الله عنه ته وويل چي :
۷. مورته يي زما سلام ووايه او ورته ووايه که طاقت لري راسه پيغمبر ﷺ تاغواړي .
۸. که طاقت دتگ کولو نه لري نو ته په خپل کور کښپنه پيغمبر ﷺ به تالره راسي .
۹. ولاړي موذن حضرت بلال رضي الله عنه او پيغام يي ور ورسوي هغه هم را پورته سوه په خوشحالي کله چي يي واوريدل خبره.

۱. اوگفت سازم جان فدا بر خاک پای مصطفی

هغې وويل چي قربانوم روح پر خاورو دښو دپيغمبر ﷺ

کرده عصا در دست خود آمد بحضرت نامور

ويي نيوله لکړه په لاس خپل راله حضور دښي ﷺ ته

۲. کرده سلامش مصطفی هم خواند او راپيش خود

وکړي سلام دي نو رسول الله ﷺ وغوښتله مخ خپل ته

احوال جمله علقمه گفته ضعیفه سرپسر

چي حال ټول دعلقمه ووايه ټول دسره ترپايه

۳. گفتا که بود این علقمه صاحب صلوة صوم هم

وی بی ویل چی وو علقمه صاحب دلمانخه هم دروژی

هم عابد وهم زاهد وبوده سخی ومعتبر

هم عابد وو هم زاهد وو اوهم سخی او معتبر

۴. لیکن ز خدمت من مقتصر بود ای ختم رسل

مگر له خدمته خخه زما کوتاه کونکی وو ای ختمونکی درسولانو

زن خویش را عزت بدادی میکرد ما رابی وقر

بنسخی خیلی لره بی عزت ورکاوه او کوله بی مالره بیعزتی

۵. گفتم من هرگز نه کردی گفت زن کردی قبول

خبره زما بی هیچری نه کوله خبره دنبسخی بی قبلوله

راضی نیم زو زین سخت ای شافع محشر

راضی نه یمه زه دده ددی خبری خخه ای شفاعت کونکی دمحشره

۶. فرمود سید زود ترهیزم جمع کن ای بلال

وفرمایل رسول لرگی ژر جمع کره ای بلاله

سوزیم تا مرعلقمه را کن آتشی تعجیل تر

سوزم خاص علقمه کره اور ژر زیات تیار

دمشکلو الفاظو معنی :

جان فداء روح قربان کونکی، عصا لکره، مقتصر کوتاه کونکی، بی وقر
بی عزته، شافع سفارش کونکی.

توضیح او مطلب :

۱. موریې وویل زما روح دی قربان وی ترخاورو دپنبو دپیغمبر ﷺ لکړه یې را واخسته راغله نبی ﷺ ته .
۲. سلام یې وکی نبی ﷺ وبلله مخ خپل ته چی حالات دعلقمه ټول راته بیان کړه .
۳. بودی موریې وویل علقمه خاوند هم دلمانځه وو هم دروژی هم عابد وو هم زاهد هم سخی اوهم معتبر .
۴. لیکن زما خدمت به یې نه کوی اوخپلی بنځی لره به یې عزت ورکوی ما لره به یې بی عزتی راکوله .
۵. زما خبره به یې نه منله او دخپلی بنځی خبره به یې منله، زه دده ددی خبری څخه راضی نه یم .
۶. پیغمبر ﷺ وفرمایل ای بلاله لرگی ژر جمعه کړه سوزم علقمه اور ژر تیار کړه ای بلاله.

۱. عجزی نمود آن پیر زن گفتا که ای شه مرسلانعاجزی وکړه هغی بودی بنځی وویل ای باچا درسولانوبهر چی سوزی علقمه فرزند دارم این پسردڅه لپاره سوزی علقمه ځما زوی دی دا هلك۲. فرمود سید گر شوی خوشنود برفرزند خودوفرمایل سردار که چیری ته خوشحاله کیری له ځوی خپله څخههرگز نسوزانم ورا یاید نجاتی از سقرهیڅکله نه سوځم دی بیا به پیدا کی خلاصی له دورڅخه څخه

۳. گفتا گواه شو يانبي راضی شدم بر علقمه

ويي ويل شاهد سه ای نبی راضی سوم دعلقمه خخه

خوشنود گشتم این زمان گر جور کردی یاجبر

خوشحاله وگزیدمه داساعت که چیری ظلم کوی یاجبر

۴. پس گفت ختم الانبياء رو زودی ای صاحب اذان

وروسته هغه وويل خاتم دنبيانو ﷺ ولا رسه ای صاحب داذا نه

درياب حال علقمه بروی بکن نیکو نظر

پیدا کره حال دعلقمه پرده باندي وکره نیک نظر

۵. چون آن بلال متقی آمد بسوی علقمه

هرکله چی هغه بلال پرهیزگاره راغی و طرف دعلقمه ته

بشنید کلنه زو هنوز او بود خود بیرون زدر

واوریده بی کلمه دهغه خخه اودی وو بهر له دروازی خخه

۶. گفتی چنین آن علقمه هستی تو واحد لاشریک

ويل داسی هغه علقمه، ته بی خدای واحد لاشریک

هست ان محمد بنده ات هم شد رسول رهبر

دی هغه محمد ﷺ بنده ستاهم دی رسول لار بنوونکی

دمشکلو الفاظو معنی :

نجات خلاصوالی، جور ظلم، دریاب معلوم کره، متقی پرهیزگار، رهبر لار بنوونکی، خوشنود خوشحاله، فرزند زوی.

توضیح او مطلب:

۱. عجز او زاری و کړی هغی بوډی او وی ویل دغه علقمه ولی سوزی همدغه زما زوی دی.
۲. پیغمبر ﷺ وویل که چیرته خوشحاله سی له خپله زویه څخه زه هیڅکله دی نه سوځمه دی به خلاص سی له دورځه څخه .
۳. وی ویل بوډی مور دعلقمه ته شاهد سه زه له علقمه څخه راضی یمه که ظلم یې کړی وو هم.
۴. بیا پیغمبر ﷺ وویل بلال رضی الله عنه ته چی ژر ولاړ شه ای خاونده داځانه معلوم کړه حال دعلقمه پر هغه وکړه نیک نظر
۵. هغه بلال رالی و طرف ته دعلقمه هغه کلمه ویله په زوره چی بلال رضی الله عنه ددباندي څخه لا واوریده.
۶. علقمه ویل ای خدایه ته واحد لاشریک یې، محمد ﷺ ستا بنده دی هم رسول دی هم لار بنوونکی.

۱. چون مادرش خوشنود شد بر علقمه ایجانمن

چی موردده خوشحاله سوه پر علقمه ای روحه ځما

انگه کشاده شد زبان اسان شد تلخی سکر

وروسته دهغه خلاصه سوه ژبه اسانه سوه سختی دمرگ

۲. اسان شده کندن برو پس جان بحق تسلیم

اسانه سو ځکندن وروسته دهغه څخه هغه مرسو

پس مات هذا الشاب چون آمد رسول راهبر

چی مرسو دغه ځوان نو راغی رسول لار بنوونکی

۳. فرمود سید تا ورا غسل وکفن بدهند زود

و فرمایید سردار غسل او کفن ورکی ژر

خواندش جنازه پس ورا کردند اورا در قبر

وی بی کره ده لره جنازه وروسته دهغه خخه بی دفن کری په قبر کی

۴. شنوید ای یاران من گفت چنین آن مصطفی

واوری ای یارانو حُما ویلی دی دغسی رسول الله ﷺ

کاری نیاید طاعتی از رضا مادر پدر

په کارنه راحی طاعت بی له رضا دمور او پلار

دمشکلو الفاظو معنی :

کشاده خلاص، مات مرسو، هذا الشاب دغه حوان، سکر مرگ.

توضیح او مطلب :

۱. چی هروخت مور دعلقمه خخه خوشحاله سوه هغه ساعت ژبه دده هم خلاصه سوه.

۲. اسانه سو پرده باندي حالت دمرگ او زکندن په سبب ددی درضا او تردی وروسته بیا مرسو.

۳. پیغمبر ﷺ و فرمایید چی علقمه رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ته ژر غسل او کفن ورکی، او بیا بی دده جنازه ادا کره.

۴. بیا پیغمبر ﷺ و فرمایید چی طاعت بی له رضا دمور او پلار په کار نه درخی.

(باب بیست و دوم در آداب وام دادن و گرفتن گوید)
دوه ویشتم باب دی په بیان کی دادبونو دقرض ورکولو او قرض
 ورڅخه اخیستلو

۱. در وام نافتی جانمن تازنده باشی درجهان
په قرض کی ونه لویږی چی ژوندی یی په دنیا کی
ازبام شکنند دست وپا زوام برود جان سر
له بامه څخه په غورزیدلو کی به دې مات سی لاس او پښه او په قرض
 کی به دې ولاړ سی روح او سر

۲. هرگز ندارد کس روا وامی کشیدن جزسه جای
هیچری جائزنه دی قرض مگر ماسوا له دری ځایه
درمخمصه بهر کفن تزویج دختر یا پسر
په تنگی کی لپاره دکفن یا په نکاح کی دلور یا دځوی

۳. چون تو دهی وامی بکس دهی قرض حسن
هرکله چی قرض ورکوی باید قرض حسن ورکړی
خواهش مکن مهلت بده یاوه مگو دیوان مبر
غوبنتنه مه کوه وخت ورکړه بدمه وایه دفترته مه ورځه

۴. وامی مکن بهر هوا ازان وام افتی دربلا
قرض مه اخله دپاره دتقاضا دنفس وبه لویږی په تکلیف کی

دنيا كشي اندوه وغم عقبی شوی هم بیوقر
په دنیا کی راکشوی غم او غم په آخرت کی هم بیعزتی

۵. چون تو بکس وامی دهی نیت بکن ناخواستن
چی ته قرض چالره ورکوی نیت کوه دنه غوښتلو
چون اودهده بستان خوشی ورنه بکن کلی حذر
چی هغه بی درکوی اخله بی په خوشحالی ورنه پرهیز ډیرکوه

۶. از دین اگر یگدانگ رابدهد این خویشتن
قرض که یوه روپی ورکی یو چا قرضدار ته خپل
نزدیک حق باشد نکو از صدقه دینار وزر
په نزد درب بنه ده له صدقی دزرو او دروپو

۷. صدقه اگر مقبول شد یابی ازان اجر وجزاء
صدقه که چیری قبوله سی پیدابه کی دهغه خخه اجر او ثواب
یکجه گر از حق کس باقی کشا کش درحشر
یوه دانه که چیری دحق دغیره خخه پاته سی تکلیف دی په قیامت کی

۸. ازوام دار خویشتن مستان گهی چیزی نفع
دقرضدار خپل خخه مه اخله خه شی نفع
کشتی ستانی چون گرو غله مخور بر خصم بر
دپتی خخه چی واخلي کانی غله بی تی مالک ته یوسه

۹. جمله گروها حکم این جانان من نیکو شنو
دټولو گروى حکم دادى اى جانہ زما بنہ واوره
گاوى ستانى چى گروهم شیر او هرگز مخور
غوا چى واخلى په گرو ته يې شيدى مه خوره

دمشکلو الفاظو معنی :

وام قرض، شکند ماته وى، مخمصه حالت دتنگى، تزويج په نکاح ورکول، دختر لور، مهلت وخت ورکول، اندوه غم، عقبى آخرت، یکجبه يوه دانه، حذر پرهيز، نفع فائده، گرو په بند دقرض کى ورکول، خصم: په مقابل کى.

توضیح او مطلب :

۱. په قرض کى ونه لويږى په دنياکى هيڅکله يعنى قرض مه اخله چى ژوندى يې په دنياکى دغه قرض دغسى مثال لرى لکه بام چى چپه سى اولاس اوپښه دسپرى مات سى.
۲. قرض بى له درى خايه نه دى روا يوپه حالت دتنگى کى، بل لپاره دکفن، او دپاره دنکاح دلور يازوى.
۳. کم څوک چى قرض ورکوى بايدقرض حسن ورکى. اوقرض مه ورکوه لپاره دخپل ځان دخواهشاتو.
۴. قرض مه کوه ځکه چى هغه په دنياکى غم دى اوپه عقبى کى هم دبى عزتى سبب گرځى.
۵. کم چاته چى قرض ورکوى بيابى مه ځينى غواړه که يې خپله درکى

- نوپه خوشحالی بی ورخه اخله.
۶. ته چی خپل قرضدار لره قرض ورکی دا دخدای ﷺ په نزد باندى ترصدقه بڼه دی .
۷. صدقه که مقبوله وی ثواب لری او دبل دحق خخه که یوه دانه حق دچا پرغاړه وی تکلیف دی په آخرت کی.
۸. دقرضدار خخه دخپل قرض په وجه فائده مه اخله، او مه داسی کوه چی کله دهغه کښت خلاص سی اوته یوڅه غله ورخخه داغسی مفته واخلی په دې وجه چی هغه ستا قرضدار دی، او مه داسی نور منافع بی له قیمتته ورخخه اخله.
۹. که چیری ته غوا رانیسی او ویی دروی په گرو سره دهغه خخه فائده په شیدو مه اخله.

(باب بست وسوم در سکوت ومنع از غیبت گوید)

درویشتم باب په سکوت یعنی خاموشی اوپته خوله کیدو کی او په منع کی دغیبت خخه ویل کیږی.

۱. چون تو روی در مجلسی ساکت نشین خاموش هم

چی ته ولاړ سی ومجلس ته پته خوله کښینه اوغلی هم

مکشای تو اول زبان پاسخ بده درگهر

مه خلاصوه ته اول ژبه جواب ورکړه لکه ملغلری

۲. باشی توساکت روز وشب سخنی مگو جز ذکر حق

اوسه ته چپ همیشه خبری مه کوه بی له ذکره دخدایه

سخنيکه باشد گفتنش نزدیک حق انرا اجر

هغه خبره چي وي په ويلو دهغه کي په نزد درب ثواب

۳. سخنيکه نبود اندر آن غرضي ترا اسلام ودين

هغه خبره چي نه وي په هغه کي تالره داسلام او دين

غرض معاشي ني درو آنرا تو لايعني شمر

او غرض د دنيا نه وي په دي کي هغه تالره بي فائدي و شميره

۴. غيبت حرامست پيشکي در گفتنش دوزخ روی

غيبت حرام دي بيشکه په ويلو سره بي دوزخ ته ځي

عبيکه در غيبت کني اين ست غيبت اي پسر

چي عيب په غيبت کي کوي دادي غيبت اي ځوانه

دمشکلو الفاظو معنی :

خاموش پته خوله کيدل، پاسخ جواب، گهر ملغلری.

تشریح او مطلب:

۱. کم وخت چي کم مجلس ته ولاړسي هلته ساکت او پته خوله کښينه ژبه مه خلاصه وه بيله هغه خبرو چي داسي وي لکه ملغلری.
۲. همیشه پته خوله اوسه او ذکر دخداي ﷺ کوه، کمه خبره چي حقه وي هغه کوه، دهغي په کولو سره الله ﷻ ثواب درکړي.
۳. او کمه خبره چي کوي داسي خبره کوه چي په هغه کي ضرورت ددين

او دمسلمانانو وی.
 ۴. غیبت حرام دی مه یی کوی سړی دوړخ ته ورباندی ځی، غیبت دادی
 چی عیب دخلگو وایی.

۱. آنکس که اوغیبت کندحسنات او بروی رود

هغه څوک چی غیبت کوی نیکی دهغه څه ځی

مغتاب گوئی میخورد مردار لحمی از بشر

غیبت کونکی خوری غوښه دانسان مرداره

۲. غیبت مگو درهیچکه بگریز ازغیبت کنان

غیبت مه وایه په هیخ ځای کی او تنبسته دغیبت کونکی څخه

از جملگی عصیان گنه غیبت بدانی زشت تر

دپولو گناهونه څخه گناه دغیبت وپوله بده ډیره

۳. تمام را دان دوزخی بوی نیابد ازجانان

چغل خور لره وپوله دوزخی بوی نه روځی دجنتو

هرچند طاعت میکند دان طاعتش جمله هدر

هرڅومره چی طاعت کوی وپوله طاعت دده ټول باطل

۴. دانی موکل بر زبان جمله بلا آفات را

وپوله مقرر پر ژبه بانندی ټول افتونه

جرم زبان گر اندکست دان جرم او رابیشتر

جرم یعنی صورت دژبی کوچنی دی وپوله جرم دهغی زیات

۵. دان کفر ازو هم شرک ازو هم قذف ببتان ازو

وبوله کفر ددینه اوهم شرک له دینه هم بکنخل دروغ له دینه

هرگز ندیدم در جهان از خامشان کس خوبتر

هیچری مانه لیدلی په دنیاکی ترخاموشانو بل خوک ببه

۶. کذب نگویی هیچگه لعنت خدا برکاذبان

دروغ مه وایه هیخ وخت لعنت دخدای پرکاذبانو

کاذب نباشد سرخرو اورا نیارد کس نظر

دروغ ویونکی نه دی عزت مند، نه راوړی دی خوک په نظر کی

دمشکلو الفاظو معنی :

حسانات جمع دحسنه ده معنی نیکی، مغتاب غیبت کونکی، لحم غوبنه، بگریز تنبته، زشت بد، هدر خراب باطل .

تشریح او مطلب :

۱. کم سړی چی غیبت کوی نیکی دهغه څخه حی او غیبت کونکی لکه مرداری غوبنی چی خوری دانسان.
۲. غیبت مه کوه په هیخ حی کی چی طاقت دی وی له غیبتنه تنبته غیبت تر ټولو گناهونو بد دی.
۳. چغل خور غیبت کونکی دوړخی دی بوی نه ورته راحی دجنتو اوخومره عبادت چی کوی هغه باطل دی.
۴. ټول افتونه دژی سره تړلی دی، دژی جرم یعنی جسم که کم دی مگر

ڊير لوى لوى گناھونه ورڅخه کيږي .
 ۵. کفر شرك او غيبت او بنکنځل اودروغ دغه ټول دژبي څخه کيږي،
 ځکه نو تر خاموشانو په دنيا کي ښه سپري نسته .
 ۶. دروغ مه وايه هيڅکله ځکه چي لعنت دخداي ﷻ دى پر کاډبانو
 يعنى درواغ ويونکو باندې.

۱. قذفي مگو مملوک را مقذوف چون باشد برى

ښکنځل مه وايه غلام لره چي ښکنځل ورته کوي او هغه پاک وي

حدی خوری روز جزا گردی سیه رو در حشر

جزاء به و خوری، او په ورځ دقيامت به وگړزي تور مخي

۲. چون قذف گفتن مرترا بر بندگانى عادت بود

هرکله چي ښکنځل خاص تالره مريانو ته عادت وي

مردود گردی از شهادت در سراجی کن نظر

نامنظوره به وگړزي په گواهي کي په سراجي کتاب کي نظر وکړه

۳. سوگند هم غير از خدا هرگز نياری بر زبان

قسم بغير دخداي څخه هيچري مه راوړه په ژبه

بزگار گردی بیشکى آن شرک دانى خفيه تر

گنهگار به وگړزي بيشکه داشرك وبوله پت ډير

۴. هرگز مخور سوگند توگر چي خوری از صدق دل

هيچري مه اخله قسم که څه هم اخيستل يي رښتيا دزپه وي

حلاف در دوزخ بدان درقهر حق او را شمر

قسم خور په دوزخ کی و بوله په قهر دخدای کی بی و شمیره

۵. اول به بینی چون کسی او را سلامی کن روان

اول چی څوک و وینی هغه لره سلام وایه ژر

یابی جزاء بیحد وعد هرگز نیاید درحصر

پیدابه کی جزاء بی حده چی هیچری به رانسی په شمار کی

۶. چونتو سلامی رد کنی گر مسلم است رد کن نیکو

چی ته سلام رد کوی که مسلم وو بنه بی رد کړه ترهغه سړی

انرا که بینی کافر ست گو مثل آن نی بیشتر

چی ویی وینی چی کافر دی مثل دهغه وایه نه زیات

۷. سلطان سلامی برحشم مولی کند بربنده

بادشاه دی سلام په لښکر کوی مولی دی په مریی

بی بی کنیز خویش راهم اغنیا برمفتقر

بی بی دی سلام کوی و مینزو ته هم دولت مند په فقیرانو باندي

۸. تنها که باشد مردمی خدمت کند مرجع را

یوازی چی وی سړی دی کوی پر ټولی باندي

راکب کند بر راجلی پینا کند بر بی بصر

سپور سړی دی په پښو تلونکی باندي لیدونکی په رانده

۹. چون عطسه بزند مسلمی تحمید گوید متصل

هر کله چی وپریچی یو مسلمان حمد دی وایی متصل

یرحمک گو در حال تو فرض کفایه می شمر

یرحمک وایه سمدستی دافرض کفایه وشمیره

۱۰. سبقت کنی گر تو برو تحمید گویی پیش ازان

مخکی والی که چیری وکی په ده ثنا و وایی مخ ته ترهغه

در گوش و دندان هم شکم درد نه بینی ای پسر

په غورونو او په غابو هم په نس کی به درد نه وینی ای خوانه

دمشکلو الفاظو معنی :

قذف د شریعت په اصطلاح کی پاک سړی یا بښخی ته نسبت د زنا کول، په لغت کی ویشتلو ته وایی لکه چی په آیت کی دی: **نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ**، سراجی نوم دیو کتاب دی په میراثو کی، حلاف زیات قسمونه اخیستل، حشم لښکر، هیزم لرگی، عطسه پرینچی، شکم نس.

توضیح او مطلب :

۱. بښکنځل مه کوه خپل غلام ته کله چی هغه بی گناه وی، که نه وی نو د قیامت په ورځ حد دربانندی راسی.

۲. بښکنځل چاته مه کوه حکه بیا په شریعت کی حد دربانندی جاری کیږی، دکم سړی چی قذف کول عادت وی نو گواهی بی نه ده قبوله.

۳. قسم بغیر دخدای ﷻ د نامه څخه په بل چامه اخله گنهگار به سی، او

- کو چنی۔ شرک دی۔
۴. کہ چیری رنبتیا خبره کوی نو هم قسم مه ورباندى اخله قسم خوړونكى دورخى دی۔
۵. اول چى مسلمان ووينى بنه سلام ورته کوه اويوه زياته کلمه هم ورته وايه په دې سره به بي اندازې ثواب پيدا کي۔
۶. او کله چى کافر درته سلام ووايي نوته هم دهغه مثل ورته وايه زيات والى مه ورباندى کوه۔
۷. باچا دی سلام پر لښکر کوی بادار پر مريانو بي بي دی ومينزو ته سلام اچوی سرمايه دار پر فقيرانو۔
۸. تنها سپرى دی پر ټولې سلام اچوی، او سپور سپرى دی پر پياده، ليدونكى دی پر رانده۔
۹. عطس يعنى پريچى چى درلره درسى ته حمد وايه اوريدنکو دی يرحمك الله وايي۔
۱۰. کم سپرى چى مخكى يرحمك الله ووايي وهغه چاته چى وپريچى نو هغه به ډير ثواب پيدا کي۔

* * *

(باب بیست وچهارم در بیان حسد و تکبر و عجب می گوید)
 خلورم باب په بیان کی دی دحسد او تکبر اودعجب

۱. حاسد نیابد نیکوئی هرگز نیاید ساگهی

کینه گرنه پیدا کوی نیکی هیچری نه راخی آرام ده لره

بخورد حسد طاعات را چون هزم در تنور
خوری حسد نیکی داسی لکه لرگی په تنور کی

۲. بگذار عجب و کبر هم شو خاکپای همگان
پریرده لویی او تکبر بنه سه خاوری دتولو
ماند بدوزخ مدتی خودبین که باشد کینه ور
پاته به سی په دورخ کی ډیر وخت متکبر چی وی کینه گر

۳. چون تو بگوئی عیب کس صد عیب آید پیش تو
هرکله چی ته وایی عیب دسری سل نقصانونه تالره راحی مخ ته
مکری و غدري هم مکن تانو نیفتی درسقر
فریبونه او تگی هم مه کوه چی ونه لویری په دورخ کی

۴. هرگز مکن استیزه راگر چی بود حق سوی تو
هیچری مه کوه جنگ اگرکه حق په جانب ستا وی
باحور شینی در جنان کو بیابی در صدر
سره دحورو به کنبینی په جنتو کی مانی به پیداکی اوچته

۵. کبری مکن باجمله کس دان هرکسی بهتر ز خود
لویی مه کوه دهیچا سره و بوله هرسری بنه له خپله خانه
چون کبر بکنی برکسی باشی زگیران هم بتر
هروخت چی کبر کوی پرسری سی به داتش پرستو خخه بدتر

۶. کبر است کار ابلیس راباید تواضع پیشه کن

لویی ده کار دشيطان تواضع کسب که

تا حق ببرد ارد ترا اندر میان بحر وبر

چی خدای پورته کی تا په منخ دلندی او وچی کی

۷. چون پیر وکودک در نظر آید ترا تعظم کن

چی بوڊا سپری او هلك په نظر درلره راسی عزت بی کوه

کودک بدانی بی گنه درپیر طاعت بیشتر

هلك و بوله بی گناه ، په بوڊا والی کی اطاعت زیات

۸. مومن ندارد کین اندرون جان خود

مومن نه لری کینه دننه په روح خپل کی

شب راجون خسپد جانمن کینه بشوید از جگر

دشپی چی بیدیری ای روحه حُما کینه ومینخه دحگر خخه

دمشکلو الفاظو معنی :

عجب چی یوسپری ته خپل حان ترټولو بڼه معلومیږی، مکر چل، استیزه جنگ، گبران آتش پرست، ابلیس معنی نا امید له رحمته د خدای ﷻ، بحر لوند، اوبه، بر وچه مزکه، پیر بوڊا، کودك کوچنی .

توضیح او مطلب :

۱. حسد کونکی هیچری خوشحالی او آرام نه سی پیدا کولی او حسد

- خوری نیکی لکه په تنور کی چی اور لرگی خوری .
۲. پریبرده عجب او تکبر سه بنه عاجزه لکه خاوری، اوحسد کونکی به یوخه زمانه پاته سی په دورخ کی .
۳. چی ته وایی عیبونه دخلگو سل عیبونه تالره مخ ته رایی، فریبونه او تگی هم مه کوه ترخو چی په دورخ کی ونه لویبری .
۴. هیچری جنگ دهیچا سره مه کوه ، حکه چی په دې سبب سره به دحورو سره کسینی په سر دجنتو کی .
۵. تکبرمه کوه ټول خلگ دخانه خخه بنه وبوله، خوک چی تکبر کوی تر آتش پرستانو هم بد سی .
۶. تکبر کار دشيطان دی تواضع کوه، دتواضع په سبب سره به خدای تا لور کی پرتولو خلگو باندی .
۷. سپین بیری او هلك چی درته راسی عزت بی کوه، حکه چی کوچنی بی گناه دی او سپین بیری ډیر طاعت کړی وی په دې وجه باندی دوی دواړه دا احترام لائق دی .
۸. مسلمان په خپل زړه کی کینه نه لری، دشپې چی بیده کیبری نودخپل زړه خخه کینه وباسی او زړه ورخخه پاک کی .

* * *

۱. هر جا شجر بیند کسی گشته نگون سوی زمین

هرچیری چی ته درخته ووینی چی کره په طرف دمزکی

خدمت کند هم پشت خم چون بگذرد زیر شجر

خدمت بی کوی هم شا ورته تپته وی کله چی تیریری لاندی ترهغی یوخوک

۲. عیسیٰ شده بر آسمان کرده تواضع خوی را

عیسیٰ ولاری و آسمان ته کرله یی تواضع او خواری

قارون شده زیر زمین چون کرد بخل و کبر سر

قارون سو لاندی ترزمکی چی کوی یی بخیل والی اوتکبر دواړه

۳. چونتو شجر بینی نگون راکح شده سوی زمین

چی ته وینی درخته نسکوره پر رکوع په طرف دزمکی

آری همون گردد نگون شاخیکه باشد میو پر

هغه ونه به گری نسکوره چی بناخونه ډک وی له میوی خخه دهغی

دمشکلو الفاظو معنی :

شجر درخته، پشت ملا، نگون کبسته، راکح رکوع کونکی.

توضیح او مطلب :

۱. هرچیری چی درخت کړه و وینی په طرف دمزکی خدمت کوی دهغی سړی بیا په کړه ملا لاندی ځینی تیریږی.

۲. عیسیٰ ﷺ عاجزی کوله آسمانو ته پورته سو قارون تکبر کوی اوبخیل والی یی کوی په مزکه ننوتی.

۳. هر وخت چی درخته و وینی کمه چی رکوع کونکی ده بناخونه یی ډک وی له میوی خخه.

فائده: یعنی په درختوکی هره درخته او په بناخو کی هر بناخ چی عاجزی وکی یعنی چی لاندی کبسته وی الله ﷻ هغه ته ډیره میوه ورکړی او هر څوک یی عزت کوی او پام ورسره کوی چی خراب نه سی.

(باب بیست و پنجم در اخلاص و اعمال خود گوید)
پنخه ویشتم باب دی په بیان کی داخلاص او دخپلو عملونو

۱. صوم و صلوة و صدقه هم بهر خدا خالص کنی
روژې اولمونخونه او صدقی لپاره دخدای خالص کوه
نی بهر جنت حور نی بهر خلاصی از سقر
نه لپاره دجنت اونه دحورو نه لپاره دخلاصی له دورخه خخه

۲. از بهر دنیا یا عمل بهر جزا عقبی کنی
لپاره ددنیا یا عمل لپاره دجزاء دآخرت چی کوی
مزدور باشی بیشکی کامل نیابی از اجر
مزدور یی ته بیشکه پیدا به نه کی کامل ثواب

۳. حق را بیابی آنکهی کاری کنی از بهر حق
مخلص چو گشتی جانمن بینی خدا را چشم سر
اخلاصمند چی وگزی ای روحه زما خدای ﷺ به ووینی په سترگو دسر
خدای ﷺ به پیدا کی چی کار کوی لپاره دخدای

۴. اخلاص دارد کار درکار اخلاص کن
اخلاص لره ډیری فائدی دی په کاروکی اخلاص کوه
کفری بدان سمح وریا نی از مرانی کس بتر
کفر و بوله اورول بل ته ورنسکاره کول بل ته ریا کاری بد زیات

۵. چون ذکر گوید پاسبان از بهر راندن دزدها

چی ذکر کوی چو کیدار دپاره دشرلو دغلو

بزگار گردد بیشکی باشد منافق بیخبر

گناهگار به وگزی بیشکه دی منافق اوبی عمله

۶. دنیا چو خواهی از خدا از بهر آن طاعت کنی

دنیا چی غواری له خدایه لپاره ددی طاعت کوی

دنیا بیایی بیشکی مانی زجنت دور تر

دنیا به پیداکی بیشکه پاته به سی دجنت خخه لیری

۷. چپ راست بیند بنده چون در نماز خویشتن

چپه اوراسته طرف ته چی گوری بنده په لمانحه کی

گوید خدا می بنگری از من مگر او خوبتر

وایی خدای چی گوری له ماخخه شاته شاید هلته وی خوک بنه ډیر

۸. دل را چوبندی با خدا در کاری راه حق

زړه چی وتړی په خدای پوری په کارونو دلاری دخدای

فرمائی کاری نفس را تا اجر یایی پرگهر

بنییه داسی کار نفس لره چی ثواب پیدا کی ډک له فائدی

دمشکلو الفاظو معنی :

عقبی آخرت، انگهی په هغه وخت کی، بزگار: گناهگار، اخلاص خاص

درضا دخداى ﷺ لره، سمع بل چاته وربنکاره کول، پاسبان چوکیدار، پرگهر ډک له ملغلرو.

توضیح او مطلب :

۱. لمونخ روژه اوصدقه خاص دخداى لپاره کوه نه لپاره دجنت نه دحورو نه لپاره دخلاصلوالى ددورخ خخه.
۲. کم کار چى ته خاص دآخرت لپاره او دخداى ﷺ درضا دپاره کوى کامل ثواب به پیدا کى په هغه کى.
۳. خداى ﷺ به پیدا کى هغه وخت چى کار کوى دخداى ﷺ دپاره، کله چى اخلاص وکى په کار کى نو ثواب لرى.
۴. اخلاص په کار کى ډيرى فآيدې لرى نوځکه په کارکى اخلاص پکار دى، او کم کار چى بل ته دبنوولو يا اورولو دپاره کول کيرى نو دا ریا ده او په دې کى ثواب نسته.
۵. کله چى چوکیدار ذکر کوى ددې دپاره چى غله يې واورى لا هم ثواب نه دى پر مرتب.
۶. دنيا چى غواړى له خداى ﷺ خخه نو لپاره دطاعت يې غواړه، چى په هغه سره طاعت وکى.
۷. کله چى خپل رسته اوچپه طرف ته په لمانځه کى گورى، نو خداى ﷺ وايى چى گواکى ده ترما بنه څوک پیدا کى خپل دشاخواته نو ځکه هغې خواته گورى.
۸. زړه چى دى و تره سى له خدايه سره په کاروکى په لار دخداى ﷺ کى برابر ثواب به پیدا کى ډک دفائدو خخه.

(باب بیست وششم در توکل ورضاء و خوف ورجاء گوید)
شپرویشتم باب دی په بیان کی دتوکل اورضا او بیری او امید

۱. چونتو کنی برحق توکل هم رضا درکار

هرکله چی ته وکړی پرخدای توکل هم رضا په کارونو کی

بیشک ولی گردی یقین درسلک خاصان معتبر

بیشکه دوست درب به وگړزی په یقین سره په ټولی دخاصانو کی معتبر

۲. جمله سپردم کارها درحضرت ای بادشاه

وايه چی ومی سپارل کارونه پردر ستا ای بادشاه

گو این سخت در روز و شب ترس از خدا نی کس دگر

وايه داخبره همیشه بیریره له خدایه نه له بل چا

۳. خوفش بیاید آنچنان جز من کسی نی دوزخی

بیره درب دارکم باید وی چی زما خخه ماسوا دوزخی نسته

امید باید اینچنین باشم بجنّت صدر در

امید باید دارکم وی چی یم په جنت کی لوړ ځای

۴. مسلم بیاید درمیان خوف ورجا هر دو طرف

مسلمان باید وی په مینځ کی دبیری او دامید

خوفش بیاید انکی امید باید بیشتر

خو بیره باید کمه وی امید درحمت زیات وی

۵. ابلیس شش لک سال گر میکرد طاعت رانده شد

شیطان شل لکه کال عبادت کوی وشړل سو

بوېکر بود در پیش بت کردند پر وی صد نظر

ابوبکر رضی الله عنه دمخه دبت عبادت کوی پرده سل نظره وسوه

۶. دل را نداری ملتفت تازنده از بهر نان

زړه مه منتظر کوه ترخو چی ژوندی یې لپاره دډوډی

روزی رساند ذو المنن را در خزائن پرگهر

رزق به درته رسوی بی احسانه لری خزانی ډکی له غمیانو

۷. بخشش ندانی از کسی جز از خدای خویشتن

ورکړه مه بوله دسړی ماسوا دخدایه خپل

چون مر ترا بخشد کسی جن وملائک یا بشر

چی تالره یې درکی څوک له پیریانانو یا ملائکی یا انسانانو څخه

دمشکلو الفاظو معنی :

ترس بېریدل، خوفش بیره، رجاء امید کول ورحمت ته دخدای ﷻ، ذو المنن خدای ﷻ، ملتفت کتونکی انتظار کونکی، پرگهر ډک له غمیانو او ملغرو څخه .

توضیح او مطلب :

۱. کله چی توکل وکی پرالله ﷻ باندی اوهم رضا په کاروکی، نوییشکه

- چی ولی به وگرخی.
۲. ٲول کارونه سپاره و خدای پاک ته له خدای ﷻ څخه و بیړیږه په شپه او ورځ کی همیشه.
۳. بیړه د خدای ﷻ د غسی وی چی زه د دورځی یم امید به هم لری داسی چی زه په جنت کی یم.
۴. مسلمان باید دبیری اود رحمت په مابین کی وی بیړه یی کمه وی امید یی زیات وی .
۵. شیطان ډیر عبادت وکی خوبیا هم وشړل سو او پسی واخیستل سو پر ابوبکر خدای ﷻ وکړل سل نظر درحمت .
۶. زړه انتظار کونکی مه لره لپاره د ډوډی رزق خو خدای ﷻ درکوی له خزانو څخه چی ډکی دی له غمیانو څخه .
۷. ورکړه درزق او دنورو شیانونبی له خدایه ﷻ څخه دبل هیچا مه بوله، نه دملایکی اونه دبیری.

۱. خالق نمیگوید ترا اندر بلای ده رضا

خدای ﷻ وایی تا لره چی په افتونه ځما کړه رضا

ورنه برو زیر سما خالق طلب جز من دگر

او که یی نه کوی نو له ما ماسوا بل خدای طلب کړه

۲. تکیه مکن بر کار خود عجیبی بطاعت هم مکن

تکیه مه کوه په کار خپل اولویی هم په عبادت مه کوه

بلعم ازین بر صیصا گشتند ملعون خاک سر

بلعم اوبرصیصا وگرزیدل لعنتیان او خاوری په سر

(باب بیست و هفتم در بیان فضیلت صبر و شکر)
 اوہ ویشتم باب دی پہ بیان کی دفضیلت دصبر او شکر

۳. فرحت چو خواہی دایما ہمدم بسازی شکر را
خوشحالی کہ غواری ہمیشہ ملگری کوه دشر
ظالم چوبینی خصم را صبری بکن یابی ظفر
ظالم چی ووینی دبنمن صبر کوه پیدابہ کی کامیابی

۴. ظالم چو ظلمی می کند صبری بکن باکس مگو
ظالم چی ظلم دربانندی کوی صبر کوه چاتہ مہ وایہ
از کس نخواہی داد چون دادت دہد ہم دادگر
دچا خخہ چی نہ غواری انصاف خپلہ بہ انصاف درکی عادل

۵. دان نصف ایمان صبر را ہم شکر رانصف دگر
و شمیرہ نیم ایمان صبر او ہم شکر نیم بل
محکم بکن این ہردو را مومن بگردی بیخطر
تینگ کرہ دا دوارہ مومن بہ وگری بی خطرہ

۶. امید کس دردل مکن امید کن بر خالق
طمعہ دسپری پہ زرہ کی مہ کوه امید کوه دخدایہ خخہ
کورزق بدہد خلق رام رغان وماہی بحر وبر
چی دی رزق ورکوی مرغانو او ماہی ددریاب او دوچی تہ

دمشکلو الفاظو معنی :

عجب خپل ځان ښه بلل. بلعم دسږي نوم دی له قومه څخه دموسى
 عَلَيْهِ السَّلَام، او دده يوه اوږده قصه ده کمه چي په غټو کتابو کي ذکره ده
 خودا يي ځای نه دی، برصيصا هم دسږي نوم دی، فرحت خوشحالی،
 ظفر کاميابی، داد انصاف.

تشریح او مطلب :

۱. خدای ﷺ وایي چي بلا او آفتونه اوبلاوی درباندي راځي نو صبر
 کوه او که يي نه کوي نو زما څخه ماسوا بل خالق طلب کړه.
۲. په خپل کارونو باور مه کوه بلعلم اوبرصيصا دخپل کار دوجي څخه
 خدای ﷺ له رحمته ليري وگرزیدل.
۳. خوشحالی چي غواړي همیشه شکر کوه ظالم چي کم وخت وويني
 صبر کوه بيا به کاميابی پيدا کي.
۴. ظالم چي ظلم درباندي کوي صبر کوه هيچاته مه وايه خدای ﷺ به تا
 لره انصاف درکي.
۵. نيم ايمان هم صبر وبوله اوبل نيم هم شکر دی دا دواړه کوه نو ټينگ
 مسلمان به جوړسي.
۶. طمع له هيچامه کوه او خدای ﷺ رزق مایانو اومرغانو داوبو
 اودوچي ټولو ته ورکوي.

۱. موجود داری نعمتی قیدش کنی درشکر حق

که موجود سی درته یو نعمت هغه قید په شکر دخدای

زاید بران خواهی اگر شکری بمن ای نامور
زیادت په هغه باندی که غواری شکر کوه ای نوم لرونکی

۲. گرچه مراتب بی عدد دارد غنی شاکر ولی
که خه هم مرتبی ډیری لری غنی چی شکر کونکی دی لیکن
او کی رسد باصابری کوصبر ورزد در فقیر
دی به چرته ورسیری صابر ته په فقیری کی

۳. شاکر سلیمان که چی بود اندر غنا وسلطنت
اگرکه شکر کونکی سلیمان وو په غنا او باچاهی کی
اوکی رسد بامصطفی کرده بدرویشی صبر
دی به چیرته ورسیری رسول الله ﷺ ته چی بی کړی وو پرفقیری صبر

باب بیست وهشتم در توبه کردن وزهد اختیار نمودن
اته ویشتم باب دی په بیان کی دتوبه کولو او دزهد اختیارولو

۴. توبه بکن امروز توهرگز مگو فردا کنم
توبه وکاره نن هیچری مه وایه چی صباته به بی وکم
شاید بمیری صبحدم فردا نیابی ای پسر
شاید چی مرسی هم نن ورخ صبابه بیانه کړی پیدا

۵. توبه بکن از صدق دل فی ماضی آری ندَم
توبه وکاره له صدقه دزره خخه پر تیرو سوو گناهونو پنبیمانه سه

چون یاد آوی آن گنه گردی خراب و منکسر
چی یادوی په لذت سره هغه گناه سی به گناهگار اومات

۶. زهدی بکن دستی مزین درمال دنیا جانمن
پرهیزگاری کوه لاس مه وهه په مال او دنیا ای روحه حُما
هرذره را باتو بود فردا حساب وهم حصر
دهری ذری به له تا سره حساب وی صبا اوهم شمار

دمشکلو الفاظو معنی :

قیدش بندول، مراتب درجی، فردا نوم دصبا ورخی دی، مامضی تیر سوی، ندم پنبیمانی، منکسر مات.

توضیح او مطلب :

۱. کم وخت چی نعمت خدای ﷻ درکی شکر کوه زیادت به خدای ﷻ درکی، ای نامداره.
۲. که څه هم مرتبی دسرمایه دار شاکر ډیری دی. لیکن کله رسیبری ودرجی دصبر کونکی فقیر ته.
۳. شاکره خوسلیمان رضی الله عنه وو په سرمایه داری اوباچاهی کی هغه کله رسیبری دپیغمبر صلی الله علیه و آله درجی ته چی په فقیری کی یې صبر کوی.
۴. توبه کاره نن ورځ لا، او صبا ته یې مه پرېږده شاید چی مړسی صبا ته نه سی پاته.
۵. توبه دزړه داخلاصه څخه کوه پنبیمانه کیږه پرتیرو گناهونو بانندی. اوکله چی ته یادوی په لذت سره هغه گناه نودا هم گناه ده.

۶. پرهیزگاری کوه لاس مه وهه په مال دبل چا کی صبا دهري ذری حساب درسره کيږي.

* * *

۱. گر با زمانی از گنه وان گرچی باشد ذره

که منع سی له گنه خخه که خه هم یوه ذره وی

نزدیک حق باشد نیکو از طاعت جن و بشر

په نزد درب بنه ده تر عبادت دپیریانانو او انسانانو

۲. گر بنده از صدق دل توبه کند از معصیت

که یو بنده دا خلاص دزړه خخه توبه کړي له گناه خخه

بروی نماند ذره زان کردها باقی اثر

پر ده به نه سی پاته یوه ذره دگناهونو اثر

۳. در بند دنیا چون شوی طلبش کنی ازهر کسی

په غم د دنیا کی چی سوی او طلب یی کوی له هر چا خخه

محروم مانی از خدا مغضوب گردی در پدیر

بی نصیبه به پاته سی له خدایه، غضبی به سی در پدیر

۴. عصیان بدانی دوستی کردن بدنیاهم خطا است

گناه و بوله دوستی له دنیا سره هم خطا ده

دشمن خدا دان بیشکی مولع که باشد مال وزر

د بنمن دخدای و بوله بیشکه حارص چی وی د مال او د زرو

۵. فارغ شدي از سيم وزر رستي زديو شر او

چي خلاص سي دسپينو اوزرو خخه خلاص به سي له شره خخه دديبانو

زاهد زشيطان ايمن است ، وسواس ني بروي گذر

تارك الدنيا له شيطانه بيغمه دي، وسواس نه پر تيريري

۶. اموال دنيا چون كسي بكند جمع داني سگي

مال له دنيا خخه چي خوك جمعه كوي سپي يي و بوله

كوهم شكم پر ميكند آن زر بدان سنگ ومدر

چي دي هم گيلده ډكوي هغه زر و بوله ډبره اولوته

۷. درويش خواهد مال وزر او را مدان درويش تو

چي فقير غواړي مال اوزر دي فقير مه بوله

هست او مقلد دزد دين ديوي بدان صورت بشر

دي دي تقليدي غل ددين، پيري يي و بوله په صورت دانسان

۸. چون هست دنيا بيوفا در بند او بودن خطا است

كله چي ددنيا بيوفا په ذكر كي كيده خطاء ده

در جمع اودان صد عناد دردين نسودي بل ضرر

په جمع كي يي ډير تكليفونه دي په دين كي يي نسته بلكي ضرر

دمشكلو الفاظو معني :

معصيت گناه، محروم بي نصيبه، مغضوب غضب سوي، مولع حارص،

سنگ ڊبره، مدر لوٽه، مقلد تابعدار، عناد تڪليف.

توضیح او مطلب :

۱. که راوگرزی له گناه خخه چی لږوی دغه په نزد درب بڼه ده ترعبادت دهرچا که پیری وی که انسان.
 ۲. که یوبنده داخلاص خخه توبه وکاربی دگناه خخه نو پر ده به نه سی پاته اثر ددغه گناه .
 ۳. کله چی په غم ددنیا کی سی او طلب بی کوی دهرچا خخه دخدای غضب به دروسی گززی به درپدره.
 ۴. گناه ده محبت کول ددنیا سره، حارص سپری دخدای ﷺ دبنمن وبوله چی زر او مال جمع کوی.
 ۵. چی له محبت ددنیا خلاص سی نوله شره اوله فساده دپیریانانو خخه به هم خلاص سی.
 ۶. تارك الدنيا دشيطان له وسواس خخه بیغمه دی مال اوزر چی جمع کوی وبوله هغه سپی چی خالی نس ډکوی.
 ۷. چی فقیرله چا خخه مال غواپی دا فقیر مه بوله دغه وبوله غل ددین او پیری په صورت دانسان.
 ۸. دنیا بیوفاء ده له چاسره وفا نه لری په جمعه کولو کی بی ډیر تکلیفونه دی.
- فائده:** مصنف صاحب رحمۃ اللہ علیہ په دې باب او تردې په مخکی بابونو کی دتوبې کولو فضیلتونه، دزهد اختیارولو ثوابونه، اوفضیلت دشکر، صبر، توکل او رضا بیان کره دکومو په باره کی چی بیشمېره احادیث هم راغلی دی، لیکن موږ یوازی دکتاب پرشرح باندی اکتفا وکره دپاره داختصار.

باب بیست ونهم در بخل وسخاوت وصدقہ وایثار وامثال آن گوید
 نه ویشتم باب په بیان کی دی دبخل او سخاوت او صدقی او بخشش
کولو او داسی نورو شیانو

۱. گر دور داری خویش را از کبر وز امساک هم

که خان لیری کی له کبره اوله بخله خخه

رسته شوی یابی جنات باحور شینی در صدر

خلاص به سی بیابه جنت پیدا کی له حورو سره به کبسنی په جنت کی

۲. ایثار راهم پیشه کن چیزی نخواهی از کسی

بخش کسب کره دخان دپاره خه له چا خخه مه غواره

محظور دانی خواستن دادن لطیف و خوبتر

منع و بوله سوال کول ورکول پاکیزه دی بنه زیات

۳. صد چندکس از صوفیان بودند عمری در سفر

سل کسه دنیکانو وه یوه زمانه په مسافری کی

گشتند تشنه هریکی ابریق بدیر یک نفر

او گرزیده تری دهر یوه کوزه وه دیو سپی سره

۴. اوداد اورا او بدو مردند جمله تشنگی

دا یوه به ورکولی یوه لره او هغه به ورکولی بل لره مړه سول ټوله تندی

آن اب خورد آن یکنفر آنجا نماند کس دگر
هغه اوبه وچنبلی هغه یوه نفر هلته پاته نه سو بل سړی.

۵. هم صدر و مسند منزلت محراب و محفل جائگه
هم خای دناستی او فرش او محراب او خای دمجلس
ایثار کن بر دیگران گردی توشخص معتبر
بخشش کړه پر نورو سی به سړی معتبر

۶. دشمن خدا شخص بدان کویشه سازد بخل را
دبمن دخدای هغه شخص وگنه چی خوی وگرخوی کنجوسی
محبوب حق باشد کسی ایثار بکند سیم وزر
دوست دخدای هغه سړی دی چی بخشش سره او سپین

۷. هرگز منه مال فرو از بهر روز نیستی
هیچری مال مه رده لپاره دورخی دنیستی
آن روز چون آید ترا آن مال گردد مستتر
هغه ورخ چی درلره راسی هغه مال به پت سی

۸. از بهر دختر یا پسر مالی منه زیر زمین
که لپاره دلور یا زوی مال ردی لاندی ترمزکه
حاجت چو شان گردد گهی هرگز نگوید کس خبر
حاجت چی ددی سی کله، خوک به حال نه ورته وایی

۹. هم بر خدا بسیار شان میری نمیرد او گهی

هم خدای ته بی سپاره ته به مرسی هغه به نه مری

از کار بیغم شوی اندیشه ها از دل ببر

له کارونو خخه به بیغمه سی فکرونه له زړه خخه لیری کره

۱۰. این مال باشد مار تو آن ما ردان زنار تو

دغه مال به وی تالره اودا مار و بوله زنار خپل

زنار فردا نار تو این نار بر زنار بر

اودا زنار به صبا سی اور ستا دغه اور پر زنار باندى

دمشکلو الفاظو معنی :

امساك بخيل والى، رسته خلاص، ايثار و رکول و يو چاته، محظور منع، لطيف باريك، تشنه تری، ابريق کوزه، صدر سينه، مسند خای دتکیی، منزلت مرتبه، محراب خای دجنگ له شیطان سره، ايثار خوبنیدل، دختر لور.

توضیح او مطلب :

۱. که له خانه دغه دوه شیان لیری کی تکبر او بخیل والی نو خلاص به سی له عذاب خخه او پیدا به کی جنت او سره له حورو به کنبینی په سر دجنتو کی.

۲. بخشش کوه له چا خخه شی مه غواره سوال کول منع دی و رکول بنه پاکیزه کار دی.

۳. سل کسان له نیکانو خخه وه یوه زمانه په مسافری کی، او گرځیده تزی دوی ټوله، په دوی کی دیوه سره کوزه وه.

۴. یوه به یوه ته ورکړه چی ته یې اوبه وچینسی هغه به بل ته ورکړه تر دې چی ماسوا له یوه خخه نور ټول دتندی خخه مړه سوه او بیا هغه یوه نفر دهغه کوزې اوبه وچنلی.

۵. په هروخت او په هرځای اوپر هرچا باندی بخشش کوه نوته به وگرزی یو سړی معتبره.

۶. بخیل سړی دخدای ﷺ دنمن وبوله کم سړی چی زراوسپن خیرات وی محبوب دخدای ﷺ دی .

۷. مال مه ایږده اومه یې جمع کوه لپاره دصبا ورځی کم وخت چی صبا راځی ته به مړ یې.

۸. که دزوی یادلور دپاره مال ږدی لاندی ترمزکه کم وخت چی ددی حاجت سی څوک به یې ور وښی.

۹. اولادونه دی هم خدای ﷺ ته وسپاره او ددوی دپاره مال مه جمع کوه چی ته مړسی نو خدای ﷺ به یې ساتی.

۱۰. دمال محبت مار دغاړی دی هغه ستاسی زنار دی اودغه زنار ستا لپاره اور دی عذاب برعذاب دی.

فأئده: دمال سره ډیر محبت کول او هغه بې اندازې یوځای کول، اودا تمیز او فرق نه پکښی کول چی آیا دا حلال دی اوکه حرام، بلکه فقط جمع کول یې سبب گرځی په آخرت کی دلوی عذاب لکه چی الله ﷻ په قرآن کریم کی فرمایي:

وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿١٠٣﴾
يَوْمَ يُحْمَىٰ عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَىٰ بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ هَذَا مَا

كُنْزُكُمْ لَأَنْفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ (التوبة، ۳۵، ۳۴)

اوهغه کسان چي خزانه (جمع) کوي سره زر او سپين زر اونه خيراتوي هغه په لاره دخداي ﷺ کي پس زيږي ورکه ته هغوي ته په عذاب دردناک سره، په هغه ورځ کي چي گرام والي به وکړل سي دهغه په اور ددورځ کي پس داغل کيږي به په هغه سره تنديان ددوي او اړخونه ددوي او شاگانې ددوي (او ورته ويل کيږي به دوي ته) چي دا هغه شي دي چي خزانه کړي وو تاسو دپاره دځانونو خپلو پس وڅکي تاسي خوند دهغه چي واست تاسي چي خزانه کوي به مو.

اوپه تفسير يسير کي تردې آيت لاندې ليکي:

اوهر هغه مال چي زکوة يي ورکول کيږي هغه کنز نه دي که څه هم بنځ کړل سوي وي لکه چي حديث دي:

مَا أَدَى زَكْوَتُهُ فَلَيْسَ بِكُنْزٍ وَإِنْ كَانَ بَاطِنًا وَمَا بَلَغَ أَنْ يُزَكَّى فَلَمْ يُزَكَّ فَهُوَ كَنْزٌ وَإِنْ كَانَ ظَاهِرًا.

(يعني هر هغه مال اونقدي چي ادا کړه سوي وي زکوة دهغه نوهغه کنز نه دي که څه هم پټ اوبنځ وي اوهغه مال چي رسيدلي وي حد دزکوة ته چي نصاب دي او بيا يي زکوة ورنکړه سي نوهغه کنز دي که څه هم بنکاره اوپرمحکه سربيره وي). (۱)

او همدارنگه په نورو احاديثو کي هم دداسي مال جمع کولو چي دهغه څخه فرضي حقوق دمسکينانو نه ادا کيږي منع راغلي ده چي ذکر کول يي دلته داوردیدو سبب کيږي.

* * *

(۱). دتفصيل دپاره وگوره: تفسير يسير (په کندهاري پښتو) جلد ۱ صفحه ۵۷۳، چاپ: مکتبه حبيبيه، کاسي رود کوټه. تحقيق د: محمد احمد الحقاني الافغاني

(باب سیم در تواضع و معیشت و نفع رسامیندن)
دیرشم باب دی په بیان کی د تواضع او معیشت او نفع رسولو

۱. باخلق ورزش کن نکو تادوست گردی جمله را

دخلگو سره گزاره کوه بنه چی دوست و گزری دپولو

بانغز مردان خلق کن بازشت خویان بیشتر

دبنو خلگو سره بنه خوی کوه او دبدخویه سره ډیر زیات

۲. آنکس تواضع میکند با او بکن صد چند آن

هغه څوک چی عاجزی کوی ته سره دهغه کوه سل چنده

ورکس تکبر میکند صدقه بدان با او کبر

او که څوک تکبر کوی دهغه سره تکبر و بوله لوی ثواب

۳. چونتو بخواهی باکسی بودن به یکجا مدتی

هرکله چی ته غواړی له سپری سره او سیدل یوڅه وخت

گر روز را گوید شب ست بنمایی پروین هم قمر

که ورځ ته ووايي چی شپه ده او ونبیي پروین هم سپوږمی

۴. گر مردمی منکر شود باتو ستیزد هر دمی

که یوسپری منکره سی لتا سره جنگ کوی هر ساعت

گوید حماری اسپ را گر تازیست میگو حمر

وای خر آس و ته نوکه عربی آس دی وایی چی خردی

۵. رنجه مشو اندوه مکن خلقی چو گوید بد ترا

خفه مه سه او غم مه کوه خلگ چی وایی تالره بد

مخلوق بدھا بر خدا گفته نیاید در حصر

خلگو بد په خدای بانندی دومره ویلی دی چی نه رایی په شمار

۶. از مدح کس خوشدل مشو اندوه دشنامی مکن

له صفته دچامه سه خوشحال او بنکنخل مه کوه

از مدح نی باشد نفع وزهجو کی باشد ضرر

له صفته خخه نسته فائده او دبدو یلو په چا کی ضرر

دمشکلو الفاظو معنی :

ورزش گزاره کول، بانغز نیک خلگ، زشت بد، پروین یو خای غوټه ستوری، قمر سپوږمی، حمر خره، حصر شمار، مدح صفت کول، دشنامی بنکنخل، زهجوی له بی فائده خبرو خخه.

توضیح او مطلب :

۱. له خلگو سره ښه گزاره کوه ټول خلگ به ستا دوستان سی له بدو خلگو سره زیات ښه کوه. ځکه چی دهغه سره ښه خالص دالله ﷻ دپاره وی نه دده دښو په مقابل کی.

۲. کم سپری چی عاجزی کوی دهغه سره ښه کوه سل چنده او که څوک تکبر کوی دهغه سره تکبر لوی ثواب دی.

۳. که له یو چا سره اوسی یوڅه زمانه گزاره کوه که څه هم هغه ورځ ته

- شپه وایبی یا وشپی ته ورخ هم گذاره ورسره کوه.
۴. که یو سړی منکر سی اوستا سره هر ساعت جنگ کوی او وایبی خره ته آس یا آس ته وایبی خرهم گذاره ورسره کوه.
۵. خفه کیره مه که هرخونی خلگ تاته بد وایبی دمخلوق بدته شه کوی، پر خدای ﷺ مخلوق دومره بد ویلی دی چی هغه نه راخی په شمار کی یعنی تر حساب زیات دی.
۶. دصفته خخه دچا مه خوشحاله کیره چی خومره یې کوی او بد او بنکنخل چاته مه وایه.

۱. سخنیکه گوئی باکسی برقدر عقل اوبگو عالم چو بینی سامع است با اوبگو در وگهر خبری چی وایبی سره له سړی په اندازه د عقل دده یې وایه عالم چی ووینی چی سامع دی نو له هغه سره وایعه ملغلری
۲. چون توبگوی جاهل است فهمی ندارد برسرخ سخنی بگویی انچنان دروی کند قدری اثر هرکله چی ته پوه سی چی جاهل دی عقل نه لری په خبره خبری کوه دارنگه چی پرده وکی شه تاثیر
۳. لطفی ونرمی کن بسی قصد خریدن چو نکنی باید فروشی همچینن تا سود بینی زان تجر مهربانی اونرمی کوه ډیره نیت داخیستلو وکړه چی باید چی خرخول هم مناسب کوی په دی شان چی شه نفع ووینی دهغه تجارت خخه

۴. نفعی رسان مرخلق را در بند نفع خود مشو
میکن چنین تا زنده بیشکه شوی خیر البشر
فائده رسوه خلگو لره یوازی په فکر دفائدی خپلی کی مه سه
کوه دارنگه چی ژوندی یې بیشکه سی به بهتر دخلگو

۵. هرگز نخواندم در کتب نشنیده ام از عالمی
همچون جزای نافعان باشد جزاء کس دگر
هیچری می نه دی ویلی په کتابوکی نه می اوریدلی له عالم خخه
په شان دثواب دنفع رسونکی چی به وی ثواب دبل چا

۶. نانی بده درویش را رسته شوی هر دو جهان
نظری کنی چون برگدا برتو کند حق صد نظر
دووی ورکوه فقیر لره خلاص به سی په دواړو جهانو کی
نظر دمهربانی چی کوی په فقیر رب به وکی پرتا سل نظر

دمشکلو الفاظو معنی :

سامع اوریدونکی، در ملغلری، گهر غمیان، نفع فائده، خریدن اخستل،
فروشی هم خرخول، تجر تجارت، رسته خلاص، گدا فقیر.

توضیح او مطلب :

۱. خبری چی دهرچا سره کوی دهغه دعقل په اندازه یې کوه چی عالم
ووینی له هغه خخه اوره غمیان اوملغلری.
۲. هرکله چی ته پوه سی چی دا سپری کم عقله دی خبره ورته کوه داسی

- چی دده د عقل په اندازه وی .
۳. کله چی شی خرخوی په هغه وخت کی نرمی کوه په مناسب قیمت یی ورکوه چی فائده وکی ستا تجارت.
۴. خلگوته فائده رسوه او خپل خائته هم چی ژوند ستا دپولو بنی ادمو خخه بڼه سی.
۵. هیچری می نه لیدلی نه اوریدلی دی دعالمانو خخه چی کم سپری نفع رسوی دهغه دثواب په اندازه دی بل ثواب هم وی.
۶. فقیر لره ډوډی ورکوه چی خلاص سی له عذابه خخه پرفقیر نظر کوه خدای ﷻ به پرتا کوی سل نظره.

۱. رنجی بکن دردی بکش نفعی رسان مرخلق را

تکلیفونه کوه دردونه کشوه فائده رسوه خلگو لره

این کار دارد کارها زین نیست کاری خوتبر

داکار لری فوائده له دی کار خخه نسته بل کاربڼه زیات

۲. شو سنگ زیرین آسیا رنجی بکش راحت رسان

سه تر ډیره لاندی دژرنندی تکلیف کوه خوشحالی رسوه

ورنه چو خیره مسخره نانی طلب رو در بدر

اوکه یی نه رسوی نوپه شان دهجران ډوډی غواړه دروازه په دروازه

۳. خوشوقت آن مرغی که او افتد بدام مردمی

بڼه دی حال دهغه مارغه چی هغه ولویزی دسپری په دام کی

اورا فروشد نان خورد بدهد بزین دختر پسر

هغه خرخ کره او ډوډی پری اوخوره خپل لور اوبچی لره

۴. سائل چو آید پیش در از تو بخواهد نانکی

سوالگر چی راسی مخته ستا اوستا خخه خه غواری

منعی کنی چون نان ازو یا خود کنی اورا نهر

منعه چی کی هرکله ډوډی دده خخه یا اوکی ترپته دده

۵. گوید خدا نان خواستم ما را ندادی لقمه

وایی رب ډوډی می وغوبسته رادی نه کره گوله ماته

یابی عذابی زین گنه سالی هزار اندر سقر

پیدابه کی عذاب له دی گنه خخه زر کاله په دورخ کی

۶. سائل بدانی هدیه از حق تعالی بردرت

سوالگر و بوله هدیه له ربه لویه په دروازه ستا

صد چند کن تعظیم اوهم بخش اورا ما قدر

سل قسمه بی کوه عزت اوهم ورکوه هغه چی په اندازه وی

دمشکلو الفاظو معنی :

رنج زحمت، سنگ ډبره، اسيا ژرنده، مسخره توقی، لقمه یوه گوله، سقر ددورخ نوم دی یا له دوزخ خخه دیوی طبقی نوم دی، ما قدر خومره طاقت چی دی وی .

توضیح او مطلب :

۱. تکلیفونه کوه اودرد کشوه فائده رسوه خلگو لره دا کار لری فوایدی

- ڊيري تردي کار بل کارنبه نه سته.
۲. بنه ڊبره لکه چي تر ژرندي لاندی ده تکلیف کوی او خوشحالی رسوی خلگو ته اوکه فائده نه رسوی نو گززی در په دره.
۳. هغه مارغه بنه دی چي پدام کی وی او هغه خرڅ کی او ډوډی بچیانو لره په رانیسی .
۴. سائل چي درلره راسی چي څه غواړی نو ډوډی مه ورڅخه منعه کوه وریې کره اوکه یې ونکړی.
۵. نو وایې خدای ﷻ چي ما ستا څخه ډوډی وغوښته تا را نه کره نو پیدا به کی عذاب له دې گناه څخه کلونه ډیر .
۶. سائل یو هدیه و بوله له جانبه څخه دخدای ﷻ عزت یې کوه او مال ورکه چي طاقت دی وی .

۱. اتيام را پرور بسی نانی بده هم جامه

یتیمانو لره ساتنه کوه ډوډی ورکوه هم جامه

هر لحظه شفقت کن چنان تا یاد ناید شان پدر

هر ساعت مهربانی ورباندي کوه چي وریاد نه سی حال دپلار خپل

۲. خدمت کند چون مردمی باشد چو خادم پیش تو

چي خدمت دی یوسړی کوی او وی په شان دخدمت گارستا

باید نوازی هر زمان اورا بدان نور البصر

مناسب دی چي پالی یې هر ساعت دی و بوله نور دسترگو

۳. گریک دونان پیش آورند تولقمه لقمه بخشش کن

که یوه ډوډی یادوي په مخ ستاکی راوړی څوک گوله گوله بخشش که

یابی فضیلت بیشتر آن هر دورا تنهامخور

پیدا به کی بهتری ډیره هغه دواړی په تنهایی مخوره

۴. این حکم ها بر اغنیاء نی بر فقیر گرسنه

داحکم پر دولتمندو دی نه پر فقیر وړی باندی

او خود بود محتاج نان کجا بدهد دگر

هغه په خپله محتاج دی نو ډوډی به کله ورکی بل ته

(باب سی ویکم در خوبی حلم وزشتی غصه کردن گوید)

یو دیرشم باب په بیان کی دی دفضیلت دحلم او دبدوالی باندی

یانولو دی دغصه کولو

۵. حلمی بکن باجمله کس محبوب گردی بیشکی

نرمی کوه دتولو خلگو سره سی دوست بیشکه

هرگز نباشد نزد حق ازحلم چیزی خوبتر

هیڅکله نه دی په نزد دخدای ترحلم شی ښه زیات

۶. جاهل چو گوید بد ترا حلمی بکن چیزی مگو

جاهل چی وایی بد تالره حلم کوه شی مه ورته وایه

خلقی ترا ناصر شوند بکنند یاری یکدگر

خلگ به تالره کومک کوی ملگری یوله بله

دمشکلو الفاظو معنی :

اتیام یتیمان ، لحظه ساعت، نوازی عزت ورکول، مهربانی کول، نور

البصر روشانی دسترگو، لقمه گوله، گرسنه لوربه، حلم نرمی کول.

توضیح او مطلب :

۱. دیتیمانو سره بڼه کوه له هر لحاظه که خوراک او کپړه یانور شه وی چی خپل پلار یاد نه کی.
۲. خدمت کوه چی یوسړی ستا خادم وی عزت یی کوه هر ساعت اودی خپل دسترگو نور و بوله.
۳. که یوه ډوډی څوک راوړی ستا مخته نو هغه هم تنها مخوره بل څوک در سره گډ کړه.
۴. دا حکم د سرمایه دارانو لپاره دی نه د فقیرانو لپاره فقیر خوپه خپله وړی دی هغه هم محتاج دی.
۵. نرمی کوه د ټولو خلگو سره چی دوست وگړزی په نزد د خدای ﷻ ځکه چی د خدای ﷻ په نزد تر حلم بڼه شی نسته.
۶. تر حلم بڼه شی نسته که هر څوک تالره بد وایی حلم کوه خلگ به ټول ستاسی مدد کونکی.

۱. مردم چو خوانند علم را عالم شود اندر جهان

سړی چی ووايي علم او عالم سی په جهان کی

حلمی نباشد چون درو شجری بدانى بی ثمر

نرمی چی نه وی په ده کی نو درخته یی وشمیره بی میوی

۲. خشمی مکن هیچ کس غاضب بدان مغضوب حق

قهرمه کوه پرهیخ سړی غضب کونکی و بوله په غضب سوی د خدای

چون بر تو بکند کس غضب سخنی مگو میکن صبر
هروخت چی پرتا کوی خوک غضب خبری مه وایه صبر کوه

۳. عفوہ بکن از مردمان خشمیکه داری خور فرو
بخشش کوه خلگو لره قهر کبسته بیایه
تا هیچکس نزدیک حق از تو نباشد دوست تر
چی هیخوک په نزد درب لتا خخه نه وی دوست زیات

۴. خشمی بیاید چون ترا کوهی نماید نزد تو
قهرچی درسی تالره او دغره په شان بنکاره سی تالره
آن خشم بخوری چون فرو یابی مزه شهد وشکر
هغه قهر خوره بیابه پیداکی مزه دشاتو او خورو

۵. دان اهل جنت انکسی کورا به بینی این صفت
وبوله خلگ دجنت هغه سپی چی لری دغه صفت
ناگه کند خشمی بکس هم باز آید زودتر
چی ناخاپه کوی قهر پر سپی هم راگری ژر ژر زیات

۶. چون علم کس را داد حق باحلم او شد منتظم
چی علم چالره ورکی خدای دنرمی سره متصل
چون او نباشد بیغمی اندر جهان مرد دگر
په مثل دده به نه وی بیغمه په دنیاکی سپی بل

دمشکلو الفاظو معنی :

ثمر میوه، غاضب په صیغه داسم فاعل غضب کونکی، مغضوب په صیغه داسم مفعول غضب سوی، کوهی غر، فرو کبسته، شهد شات، شکر خوږه، منتظم برابر .

توضیح او مطلب :

۱. کم سپری چی وایی علم او حلم ورسره نه وی څوک یې په شمارکی نه راوړی.
۲. قهر مه کوه هیڅ سپری به پرتا غضب نه کوی کم سپری چی پرتا غضب کوی هیڅ خبره مه ورته کوه.
۳. غصه هیچاته مه کوه قهر کبسته کوه هیڅوک به دخدای دوست نه وی بغیر له تا څخه.
۴. غصه که څه هم په مثال دغره وی هغه کبسته کوه خوندي ترشاتو او شکرو زیات وی.
۵. وبوله داخلگ جنت والا چی داصفت لری چی ناخاپه چی قهر ورځی اوبیا دخپل قهر څخه راگری ژر.
۶. چی علم خدای ﷺ چالره ورکی اونرمی ورسره وی په اندازه دعلم نوهغه سپری به ډیر بیغمه وی په دنیاکی.

* * *

۱. خشمی چو آید مرترا استاده باشی می نشینقهرچی درسی تالره او ته ولاری یې نو کبینه

در شسته باشی خسپ تو الا بنوش آب ای پسر
اوکه ناست وی نو پریوزه او وچینه اوبه ای هلکه

۲. جائیکه خصم بد بود کشتن همی خواهد ترا
کم خای چی دبنمن بدوی وژل غواری تالره
حلمی مکن گیرد زبون میگو جوابش سخت تر
نرمی مه کوه هغه به دی وبولی عاجزه ورکوه جواب سخت ډیر

۳. خشمیکه بکنی روز تاشب نباشی آنچنان
قهر چی وکی دورخی ترشپی پوره مه گرز هغسی
خوشنود کنی مغضوب را یابی جزا ای پسر
خوشحالی کوه چی قهردی ورته کپیدی پیدابه کی جزا ای هلکه

باب سی ودوم در امر معروف ونهی منکر ومانند ان
دودیرشم باب دی په بیان کی دامر کولو په بنو سره او دمنع کولو دبدو
کارونو خخه او ددی په مثل دنورو شیانو

۴. چون امر معروف فرض شد هم نهی از منکر همی
هرکله چی حکم په بنه فرض سو هم منع له بده کاره
بر جمله مومن فرض دان پیر جوان وبنده حر
پرتولو مومنانویی فرض وبوله که مشروی که خوان که مریی وی که وازاد

۵. تذکیر را چون بشنوی ازگوش دل نیکو شنو

وعظ چی اوری په غورو دزیه بی بنه واوره

زشتی بگوید یا حسن خذ ما صفا دع ما کدر

که بد علمه بی وایی او که نیک واخله صفا ورخه پریرده بد

۶. پایبندی چو گوید عالمی آنرا بصد عزت شنو

نصیحت چی کوی عالم هغه په سلو عزتو واوره

درفسق او نظری مکن درعلم او میکن نظر

په بد عملی کی دده نظرمه کوه په علم دده کی وکره نظر

دمشکلو الفاظو معنی :

خسپ پریوتل، زبون عاجزه، خوشنود خوشحاله، مغضوب غضب سوی، معروف نیک کار، منکر بد کار، دع پریرده، کدر خراب، زشتی بد.

توضیح او مطلب :

۱. قهر چی درسی که ولاړ بی کنبینه او که ناست بی پرپوزه او که پروت بی نو اوبه وچینه .

۲. چیری چی دبنمن تاته راسی او وژنی دی هلته حلم مه کوه ، عاجزی کوه جواب ورکره سخت .

۳. قهر چی وکی ترمانبامه پوری دغسی مه گرزه دهغه سره خوشحالی کوه پیدا به کی ډیر ثواب.

۴. امر په بنه کارو او منع کول له بدو کارو څخه فرض وشمیره پرهر چا که لوی وی که ځوان که ازادوی که مریی.
۵. وعظ په اخلاص سره اوره، که وعظ کوونکی نیک عمل لری که بد عمل لری اخله بنه بد بی پریرده.
۶. دعالم نصحت په عزت سره اوره دهغه و بد عمل ته نظر مه کوه خبری ته بی نظر وکړه.

۱. ازامر کردن یا منع چون کس عداوت میکند

دامر کولو او دمنع کولو چی څوک دبنمنی کوی

بگذار امر و منع هم ازوی بکن کلی حذر

پریرده ورته امر اونهی له دغه سرې څخه وکړه بالکل پرهیز

۲. پندی چوخواهی تادهی اول بده مر خویش را

نصیحت چی غواړی اول بی ورکوه خپل ځان لره

پس پند ده مر اهل را منکوحه دختر یا پسر

پس له هغه نصیحت وکړه بنځی اولور او هلك خپل ته

۳. سرگین گلابه منع کن کهگل مکن دیوار را

خوشایی د حیوانانو منع که او مه بی اچوه (مسلوه) پر دیوال

سرگین گلابه چون کنی گردد ملایک منتفر

کله چی خوشایی د حیوانانو پر دیوالو وی نوگرزی فرشتی تنبیدونکی

۴. پاچک میز تودیک ونان گرچی شود خاکتری

په خوشیو سره مه پخوه دیگ اوډوډی که څه هم ایری وی

گوید نجس آن خاک را يوسف امام معتبر
وایی مرداره ده هغه خاوره امام ابویوسف امام معتبر

۵. از شهر بعض مردمان بکنند هم عصیان گنه
د شهر بعض خلق چی کوی گناه اوهم نافرمانی
مانع نگرده دیگران گیرد بلا شان عام تر
که منع کونکی ونه گززی نور نو پری به وزی پردی ټولو عام آفت

۶. ترکی کنی معروف رانی نهی از منکر همی
چی پریپردی بنه کار او منع کوی له بده کار خخه
افتی توهم اندر بلا خود رایکی زیشان شمر
پری به وزی په تکلیفوکي ځان یو ددی خخه وشمیره

دمشکلو الفاظو معنی :

عداوت دبنمنی، بگذار پریبرده، سرگین خوشایی، گلابه مرکب لفظ دی دگل او اوبه خخه، کهگل خخه جوړول، نجس مردار، نهی منعه.

توضیح او مطلب :

۱. کم سړی چی دامر بالمعروف او نهی عن المنکر کوونکی دبنمنی کوی هغه بالکل پریبرده.
 ۲. نصیحت چی ته کوی اول یې خپل ځان ته کوه بیایې خپلی بنځی ته بیا خپلی لور ته او زوی ته.

۳. خوشایبی او گلان او اوبه چی سره گهسی ددغه گهوالی شه پرهیز کوه ملائکه تالره نه راجی.
۴. گوبر چی اور ورباندي بلوی ډوډی اودیگ مه ورباندي پخوه امام یوسف صاحب وایی مردار دی.
۵. دبنار خلگ چی گناه کوی که نور عام خلگ منع ورخخه ونکی نو ټول خلگ به په آفت اخته سی.
۶. کم څوک چی خبره دبنو کارو او منعه له بدو کارو پریږدی هغه به اخته سی په تکلیفو کی.

(باب سی وسویم در رقص ومزامیر وسرود وسماع گوید)
درو دیرشم باب دی په بیان کی درقص او دربابو او دسرود اوریدو

۱. دان نعمتی صوت حسن هم بخشش حضرت خدا

وبوله نعمت بنه آواز هم بخشش له حضور څخه دخدای ﷺ

تو زینوا الحانکم میخوان حدیث مشتهر

ته زینوا الحانگم ووايه حدیث مشهوره

۲. آواز خوش جان بشنود ذوقش رسد عاشق شود

آواز بنه چی روح وآوری خوند ورته رسیږی او عاشق کیږی

خواهد نخستین جای خود قصدی کندسوی زبر

غواری اول حای خپل نیت کوی طرف دآسمانو اومزکی ته

۳. زوری کند کاید برون قالب بگيرد دامنش

زور کوی چی راووزی دباندی لیکن بدن نیسی لمن دده

این نوع را تورقص خوان زان کی ترا باشد خبر

دی قسم حرکت ته رقص ویل کیزی له دغه خخه دی تا لره خبر

۴. سر خدا دانی سماع محروم زین نعمت بسی

راز درب و بوله سرود بی نصیبه دی له دی نعمت خخه ډیر

مردان بدانند قیمتش نامرد کی دارد اثر

بزرگان پوهیزی په عزت دده باندی په جاهل کله اثر کوی

۵. اورا سماع باشد روا آنکس که میرد نفس او

سرود روا دی هغه سړی لره چی نفس یی مړوی

جانی بود زنده درو ورنه ترا باشد حذر

روح یی ژوندی او که نه وی نو تا لره پرهیز ورخخه پکار دی

۶. چون بشنوی صوت حسن تحمید کن بر حال خود

هرکله چی واورى بنه آواز حمد وایه پر حال خپل

مجنوب چون گردی ازان پیدا شود حال دگر

خوند به پیدا کی چی وگرزی له هغه خخه ظاهرسی حال بل

۷. دانی سرودی آتشی مرجان عاشقی صادقی

وبوله سرود اور خاص عاشق صادق لره

کین راز راز خاصگان دانند ایشان نی دگرچی دغه رازدی راز دخاصانو نه دی بل چالرهدمشکلو الفاظو معنی :

زینوا الحانکم اواز بنائسته کړی، مشتھر مشهوره، بشنو واوره،
مجدوب چی په محبت دشی کی سپری غرق سی په حآن نه پوهیږی،
حذر، پرهیز.

توضیح او مطلب :

۱. بنائسته آواز یو نعمت دی له زده څخه دخدای ﷻ لکه چی په حدیث کی راغلی دی.
۲. داسی اواز بنائسته کړه چی کم څوک یې واورى نوپر عاشق سی او نیت صفا کوه.
۳. رقص او دارنگه دې ته ورته نور ناوړه افعال په کموکی چی تنگی جامې یا داسی نور اغوستل کیږی ناروا دی.
۴. دا یو سر خدایی دی کم څوک چی یې نه لری بی نصیبه دی، بې له نیکانو په پوهیږی نه بل څوک .
۵. سرود روا دی هغه چاته چی نفس یې مړوی یعنی دخوند دپاره یې نه اورى بلکه دروح دژوندی کیدلو لپاره یې اورى نه دبل څه دخواهشاتو لپاره .
۶. چی ښه اواز واورى نو حمد وایه پرخپل حال، چی مجذوب سوی بیا ددې څخه بل حال پیدا کیږی .

۷. دصادق عاشق لپاره اور دی سرود، حُکھ چی دا لار او راز دخاصانو دی نه دبل چا.
فائده: دا حکم دهغه دریم قسم دی چی زره موصوف بالصفاء بذكر الله وی که نه وی نو حرام دی.

۱. صوت حسن قوت روان روح ترا پرور ازان

اواز بنه روزی دروح ده روح وپاله په هغو سره
شد از ازل قسمت چنان گویم چنین بشنو پسر
 سوله ازله قسمت دغسی، وایم وایی وره ای خوانه (۱)

۲. تامر ترا قوت بود رقص مکن ای جانمن

ترخو پوری چی تا لره قوت وی رقص مه کوه ای روحه حُما
منکر مشو این حال رادان قیل قال بیشتر
 منکره کیره مه ددی حال خخه وگنه پکنسی خبری ډیری

۳. مطلق بدان حرمت غنا مشنو ملاهی هیچگه

بالکل حرام و بوله سرود مه بی اوره هیخکله
طنبور و بریط چنگ نی و جمله حرامست درخبر
 ډولکی او رباب سرنا ټول حرام دی په حدیث کی

۴. در طبل هم حرمت بدان الا که طبل غازیان

په نغاره کی هم حراموالی و بوله ماسوا له نغاری خخه دغازیانو

(۱). یعنی بنه آواز یو نعمت دی چی دازله خخه حصه او قسمت دبنی آدمو مقرر سویدی.

د ف هم مزن در هیچ جای جز در عروسی ای پسر
ڊول هم مه وهه هیچ خای ماسوا له واده خخه ای هلکه

۵. دانی غنا افسون زنان از سر هوا چون بشنوی

وبوله سرود منتر دبنخو چی لپاره دهوایی اوری

بیشک بیفتی در بلا بر بند ازین کلی نظر

بیشکه به ولویپی په تکلیفو کی له دی خخه پرهیز وکی

۶. اندر سماع چون بشنوی کس نعره یا هی آزند

په سرود کی چی و اوری یوسپی چیغه وهونکی

هرگز مشو مغرور ازان شاید که باشد از مکر

هیخکه له سه مغروره له هغه خخه شاید چی وی دفریبه خخه

دمشکلو الفاظو معنی :

رقص خرخیدل، غنا سرود، طنبور رباب، چنگ شپیلی، د ف ډول،
 عروسی واده، مغرور متکبر، مکر چل .

توضیح او مطلب :

۱. اواز بنائسته دروح لپاره غداء ده طاقت ورکونکی دی په محبت
 دعبادت کولو نه په خواهشاتو باندی.

۲. ترخو پوری چی ستا طاقت وی رقص مه کوه منکره هم مه سه ډیر
 اختلاف پکښی دی.

۳. بالکل حرام دی سروز مه یی اوره هیخ وخت، رباب، سرنا او سروز دا ٲوله حرام دی.
۴. نغاره یعنی ٲول وهل هم حرام دی یو نغاره دغازیانو، ٲول هم یوخی مه وهه یو ٲه واده کی.
۵. منتر دبنخو سروز دی خاص دخواهشاتو لٲاره یی اوری نو حکه وبه لویبری ٲه تکلیفو کی.
۶. سروز چی اوری یانعره وهی نو هیخکله ورخخه مغروره کیبه مه دا ٲول چلونه دی.

* * *

(باب سی وچهارم در لاغ و بازی و شطرنج و غیره گوید)
خلور دیرشم باب دی ٲه بیان کی دلغو او عبثیاتو او شطرنج او نورو

۱. بازی حرامست بیشکی جز لاغ و بازی اهل خود
بازی حرامی دی بیشکه ماسوا دبازی خخه دکور والا خیل
انکس که بازی میکند او را بدان چون گاؤ خر
هغه خوک چی بازی کوی و بوله هغه ٲه مثل دغوابی او دخره

۲. ورنرد یا شطرنج چون بیند کسی نظری کند
ٲه تخته یا ٲه شطرنج بانندی چی خوک کوی نظر
در شرمگاه مادران آنکس کند گویا نظر
ٲه شرمگاهو دمندو کی کوی گواکی نظر

۳. حضرت خدا پر مسلمی سی صد نظر روزی کند
 حضرت خدای ﷺ پر مسلمان باندی دری سوه نظره دروخی کوی
شطرنج بازان زین نظر محروم تو بیشک شمر
 دشطرنج بازی کوونکی له دی نظر خخه بیشکه بی نصیبه و شمیره

۴. درنرد یا شطرنج چون نظر کند بازی کند
 پر تخته دشطرنج چی لوبی کوی او نظر کوی
در لحم خنزیر او گوئی کند او دستر
 په غونبو دخنزیر او په وینو دهغه کی لاس ککر

۵. شطرنج بازی شافعی لابس گوید آنزمان
 په شطرنج بازی کول شافعی وایی باک نسته هغه ساعت
گروی نباشد در میان فحشی نگوید یک دگر
 چی شرط نه وی په مینخ کی بنکنخل نه وایی یوبل ته

۶. چون کس سلامش می کند گوید جواب اورا دان
 چی خوک درته سلام وایی وایه جواب هغه لره
نی فوت وقت زو شود باشد نه زین اومنفر
 نه فوت والی دوقت دده خخه کیری نه له دی خخه فخر

۷. تعلیم غزوه کافران باشد همی اصلی غرض
 زده کوه غزا دکافرانو سره چی اصلی غرض دی

وزبهر دفع ناخوشی یکساعتی ای ناموراولپاره ددفع کولو دخفگان یوساعت ای نوم درلودونکیدمشکلو الفاظو معنی :

جز لاغ ماسوا له لهُو اولعب خخه ، گاو غویی، خوگ خنزیر، فحشی بد ویل، غزوه جهاد کول دکافرانو سره .

توضیح او مطلب :

۱. بازی کول حرام دی ماسوا له بازی دکور والا خپل سره هغه سپری چی بازی کوی هغه لکه حیوان داسی دی.
۲. پرشترنج باندی چی خوک نظر کوی داسی مثال لری لکه چی فرج دمورته سپری گوری.
۳. خدای ﷻ پر مسلمان دری سوه نظره کوی مگر نه پرهغه سپری چی شترنج کوی .
۴. په تخته دشترنج کی چی لوبی کوی اونظر ورباندی کوی داسی دی لکه په وینو دخنزیرکی چی لاس وهی.
۵. دشترنج دبازی په کولوکی امام شافعی صاحب وایی چی باک نسته پکبسی چی شرط اوخمار نه وی پکبسی اپنبول سوی یا بنکنخل یا بده خبره نه وی پکبسی.
۶. چی خوک درته سلام واچوی جواب ورکړه نه فوت والی دوخت په دې کیبری اونه دده خخه فخر.
۷. زده کوه غزا دکافرانو سره دا زموږ مقصد دی او لپاره ددفع کولو

دخفگان ڊير بنه دي.

۱. گروي چو باشد درميان محظور باشد انزمان

شرط چي وي په منح کي ناروا دي هغه ساعت

در لاغ و بازی مردمان بينی بکن تو ایشان زجر

په بي فائدو بازو کي خلق چي ويني وکي زجر

۲. اسپي دواني يا شتر تيري فرستي يادوي

اسونه چي زغلوي يا پر اوبنانو غشي ولي يا چارپايه زغلوي

داني روا اين چها گروي درين جائز شمر

وبوله روا دغه شيان شرط په دي کي جائز وشميره

۳. بازی کبوتر هم مکن مردود گردی در شرع

لوبی دکبوترو مه کوه مردود الشهادت به سي په شرع کي

چونتو پرانی انزمان ملعون بگردی خاک سر

چي ته بي الوزوي هغه ساعت لايق دلعتت به گززي خاوري په سر

۴. شرط گرو هر دو طرف بیشک حرامست جانمن

شرط دگرو ددواړو طرفو څخه بیشکه حرام دي اي روحه ځما

دانی حلال ازیک طرف آید میان ثالث نفر

وبوله حلال له يوه طرفه څخه چي راسي په مابين کي دريم سپري

۵. هرگه کبوتر پای پریابی خروسی تاج سر

هرکله چي کوتره پيدا کي چي پرپنبو بي بني وي اوچرگ چي پر سر

باندی بی چار خولک وی

از خود مکن هردو جدا تا دیو ناید خانه را

نو له خانه خخه بی مه جلا کوه دواړه چی شیطان رانه سی کورته

۶. شکره پرانی دائماً از بهر صیدی کن روان

بانبه الوزوه همیشه اولپاره دبنه کار بی روانه کړه

این وجه وجه پاک دان میکن شکار ای شه پسر

دا سبب سبب پاک و بوله کوه بنکار ای هلکه

دمشکلو الفاظو معنی :

محظور منع سوی، لاغ بی فائدی، بازی دوانی زغلیدل، خروسی چرگه، شکر بانبه.

توضیح او مطلب :

۱. شرط ایبنوول په مینخ کی ناورا دی هغه ساعت چی په عبثیاتو خلگ ووینی مشغوله.
۲. آسان چی خوک زغلوی یا داوښ خخه غشی ولی یابل چارپایه حیوان زغلوی اویا شرط پکښی کنسیردی دا حرام نه دی.
۳. په کوتری سره بازی کول ددې سبب دی چی دهغه سپری شاهدی په شریعت کی ناقبوله ده.
۴. آسان چی زغلوی ددواړو طرفو خخه شرطونه کول حرام دی اوکه دیوه طرفه خخه وی یا ودریم نفرته وی بیاحرام نه دی.
۵. کم کوتره چی پرینو بنه لری او کم چرگ چی پرسر باندی چار خولک

لری له حانه خخه بی مه لیری کوه.
۲. په بانبه سره دبنکار کول روا دی دغه یوسبب دی پاک له سببو پاکو
خخه لپاره دبنکار کولو.

۱. باسگ مکن بازی گبی ناقص شود اعمال تو

سره دسپی بازی مه کوه برباد به دی سی عمل ستا
جز سگ که باشد پاسبان صیدی بگیرد از قهر
بی دهغه سپی چی چوکیدار اوبنکار نیسی په قهر

۲. خالق نگهبان بس ترا از سگ نگهبانی مجو

خدای ﷻ ستا ساتونکی دی له سپی خخه ساتنه مه غواره
میکن توکل بر خدا ورنه توئی از سگ بتر
کوه توکل پر خدای ﷻ اوکه بی نه کوی نوته ترسپی هم بد بی

۳. در سوی صید تیر را چون تو فرستی یاسگی

وه طرفته دبنکار چی غشی لیری یاسپی
شکره پرانی سوی وگو تسمیه تعجیل تر
یا بانبه لیری دهغه و طرف ته بسم الله ژر وایه زیات

۴. باشد سگی آموخته از صید چیز کم خورد

دسپی آموخته کیدل دادی چی دبنکار خخه شی نه خوری
هم شکره باید آنچنان خوانی دوان امد بسر
هم بانبه باید داسی وی چی کله بی راوبولی راخی په خپل سر

۵. گیرند ایشان صید را با جرح میرد صید چون

چی ونیسی دی بنکار اوسره دزخمه چی مپسی بنکار

ذبحی نه حاجت اندر ان مذبح هم طیب شمر

دحلالولو حاجت نسته هم هغه حلال وبوله اوهم بی پاک وشمیره

۶. گر زنده یابی ذبح کن ور میرود دنبال رو

که ژوندی بی پیداکی حلال بی کره اوسپی ورپی ورخی

باید نشینی از طلب گر مرده یابی خوش بخور

باید چی نه کنینی له طلبه خخه که بی مپ پیدا کی بنه بی خوره

دمشکلو الفاظو معنی :

سگ سپی، نگهبان ساتونکی، مجو مه غواره، تیر غشی، شکره بانبه، تسمیه بسم الله ویل، تعجیل په تلواری سره، آموخته تعلیم ورکول سوی لپاره دبنکار، جرح زخم، ذبح حلالیدل .

توضیح او مطلب :

۱. دسپی بازی مه کوه عملونه به دی ټول خراب سی ماسوا له هغه سپی خخه چی چوکیدار وی.
۲. خدای ﷻ ستا ساتونکی دی بل ساتونکی مه غواره توکل په خدای ﷻ کوه نه په بل چا.
۳. هروخت چی غشی ولی یاسپی لیری یا بانبه بنکار ته وراستوی نو بسم الله وایه.

۴. په ټنکار پسی آموخته سپی لیږه کم چی خوراک دټنکار څخه نه کوی یا بانه چی راویې غواړی نوتا لره راعی سره دټنکاره.
۵. چی کم وخت دا ټنکاری حیوان ټنکار ونیسی یا مړ سی هغه نو حلال دی دذبح ضرورت نسته.
۶. که یې ژوندی پیدا کی نوبیا ورته کښینه مه فوراً هه پسی او طلب یې کوه.

۱. چون ازغلوله کس زند گرچی جراحت میکنی

هرکله چی په لینده باندي څوک ټنکار وکی که څه چی زخمی سی

نخوری اگر چی تسمیه گفت است ایجان پدر

هغه ونه خوری که څه هم بسم الله دی ویلی ای روحه دپلار

۲. از گز چو بزنی صید را جرح نشد مردان روا

په نیزه چی ووهی ټنکار او زخمی نسی نو مردار یې وبوله

درآب افتد بام هم آن صید را هرگز مخور

په اوبوکی چی پریوزی یا پرېام نو هیڅکله یې مه خوره

۳. گر آتشی سوزد ورا مردار دان ازو کن حذر

که اور یې وسوزی هغه مردار وبوله له هغه څخه کوه پرهیز

روشن بکردم پیش تو این مسئله چون شمس وقمر

ټنکاره موکړه په مخ ستاکی دامسئله لکه لمر او سپوږمی

(باب سی و پنجم در تکبیر ذبح ومسائل آن گوید)
پنخه دیرشم باب دی په تکبیر کی دذبح او ددی په مسئلو کی

۴. بسم الله چو خواهی تاکنی گو تسمیه بسمل بکن
حلالول چي وغواړی وکی نو وایه بسم الله بیا ذبح
گر ترک گیری عامدا مردار باشد کن حذر
که بی پریردی قصداً مرداره ده بیا کوه ورخه پرهیز

۵. ذابح چو باشد مسلمی مردی بود خواهی زنی
حلالونکی چي وی مسلمان سړی وی که بنخه
یا کودکی عاقل بود کوذبح داند هم بخور
یا هلك هونبیار وی چي هغه په ذبح پوهیږی نو خوره بی

۶. در ذبح ببری چار رگ حلقوم دو شهرگ مری
په حلالیدلو کی چي پرې سی خلور رگونه یو حلقوم دوه بنارگه یومری
زین جمله گر بری سه رگ حلقوم یا باشد دگر
له دی ټولو خخه که چیری دری رگونه پرې کی حلقوم پاته سی یا بل

توضیح او مطلب :

۱. کم خوک په غلول بنکار کوی هغه دی بی نه خوری که خه هم چي بسم الله وواپی .
۲. کم سړی چي په نیزی باندی بنکار ووهی او هغه بنکار بیازخمی سی

- نو هغه مردار دی.
۳. که په اوبوکی ولویدی یا دبام خخه را شوه سو او مرسو نو هم نه دی روا او مردار دی دارنگه که په اور کی وسوزی هغه مردار و بوله له هغه خخه پرهیز کوه .
۴. کم حیوان چی حلالوی بسم الله ورباندي وایه که یې قصداً پریزدي هیخکله یې مه خوره.
۵. حلالوونکی چی مسلمان وی هغه سپری وی که بنخه یا هلك وی خو پوه وی چی په حلالیدلو سره پوهیږی نو هغه روا دی.
۶. په حلالیدلو کی یې چی خلور رگونه پرې سی حلقوم، مری، او دوه بنارگونه یادری رگونه ورخخه پریسی یا حلقوم او یا بل یو پاته سی نو بیا هم روا دی.

۱. مذبوح شد بیشکه روا اورا بخور ازجان ودل

نو حلال سو بیشکه روا دی هغه خوره په اخلاص سره

کردی فراموش تسمیه پاکش بدان فی الحال

او که کره دی هیره بسم الله پاک یې و بوله فی الحال یې خوره

۲. اهل کتاب وصایان وزاهل قبله هرکه هست

اهل کتاب او صایان له اهل قبلی خخه و بوله

مذبوح شان باشد روا طیب بدان جائز شمر

ذبح ددوی روا ده پاک یې و بوله روا یې و شمیره

۳. بسمل کنی از بهریت یا در عمارت چاه جوی

حلاله چی یې کی لپاره دبت یا دابادی یا دکوهی یادویالی

وقتیکه آید نو عروسی یا کسی آید از سفر

یا هغه وقت چی نوی ناوی یا سږی راسی له سفره

۴. یا زحمتی نیکو شود یا بهر زرع و باغ و زرع

یادی رنخور جوړ سی یا حلال کی لپاره دفصل دباغ او انگور

آباد بکنی ديه چون یا میر آید در شهر

یا لپاره دهغه چی آباد یی کی یا امیر رآخی په ښار کی

۵. مکروه باشد این ذبح کس را نباید تاخورد

مکروه ده دا ذبح چالره مناسب نه دی چی ویی خوری

جز اهل سجن و بندیان وانکس که باشد مفتقر

بغیر د قیدیانو او بندیانو او بغیر دهغه څخه چه ډیر عاجزه وی

۶. زین خلق دیگر خلق را جائز نباشد تاخورد

بی له دی خلگو نورو خلقو لره روا نه دی چی ویی خوری

مردار دان مذبوح را ذابح چو کافر نی دگر

مردار یی و بوله حلالی لره حلالوونکی لکه کافر نه بل څوک

دمشکلو الفاظو معنی :

مذبوح حلال سوی حیوان ته وایی، فراموش هیرونکی. اهل کتاب هغه خلگ چی په تورات، انجیل یا زبور یی ایمان وی، صائبین هغه خلگ چی کله به یی په تورات ایمان وو او کله په انجیل، عمارت آبادی، اهل سجن هغه خلگ چی په بندی خانه کی وی، مفتقر محتاج.

توضیح او مطلب :

۱. کم حیوان چی حلال سی هغه بیشکه خوره په اخلاص سره که څه هم په هغه سره بسم الله نه ووايي.
۲. داهل کتابو او صائبیانو خلگ چی کم حیوان چی حلال کی هغه هم روا و بوله ځکه چی دوی خدای منی.
۳. کم سپری چی حلالیدل یا دابادی یادبت لپاره کوی یا هغه وخت چی نه وی واده وکی یا څوک له سفره راسی.
۴. یاسپری دمرضه څخه جوړ سی یا دکنت یا باغ لپاره یا امیر یا باچا راځی ورته حلال یې کړی.
۵. دغه ذکر سوی قسمونه ټول مکروه دی دا ذبح سوی حیوان باید څوک ونه خوری ماسوا دبندیانو څخه یا هغه سپری چی وی ډیر محتاجه هغه دی یې و خوری.
۶. ددی خلگو یعنی بندیانو او محتاجینو څخه ماسوا ددی خوړل بل چا نه دی روا، که یې بل څوک و خوری نو داسی دی لکه هغه چی یو داسی حیوان خوړلی وی کم چی خاص کافر حلال کړی وی.

۱. چنگل که دارد طائری اشکی بهائم هم مخور

منگولی چی لری مارغه اوداری والا چارپایان هم خوری

دان اشک وچنگل هر دورا باشد صلاح ای نامور

وبوله داری او منگولی هر دواړه وسله ای نوم درلودونکی

۲. هم کرگ هم طاوس خور کرد ست رخصت مصطفی

همدارنگه زان او طاوس خوره کړی یې دی اجازت رسول الله ﷺ

آهو بخور خرگوش هم گاوان دشتی گور خر
هوسی خوره هم سوی هم غوایان دیابان او هم دغره خر

۳. لحم حمار وبغل هم مشکوک دان اندر شرع
غوبنی دخره او دغتر هم ناروا وبوله په شرع کی
لحم فرس محظور شد نزدیک نعمان نامور
غوبنی دآس حرامی سوی دی په نزد دنعمان ای نوم لرونکی

۴. مکروه دان جلاله راحبسی بکن علفی بده
مکروه وبوله حیوانان گندگی خورونکی بندیی کره وانبه ورکوه
سه روز حبس ماکیان یک هفته میش وده بقر
دری ورخی یی بندول دی دچرگانو یوه هفته دمیرو اولس ورخی دغوا

۵. ابي مخور ماهی مگر ازجنس ماهی جملگی
داوبو حیوان خوره لکه ماهی اوله جنس خخه دماهی نور ماهیان ټول
طافی مخور جنگه مخور هرچونکی باشد ملخ خور
مرماهی مه خوره اونهنگ مه خوره، اوملخ چی هرخومره وی خوره یی

۶. ماهی ملخ این هردو را ذبحی مکن تعجیل خور
ماهی اوملخ دغه دواړه مه حلالوه ژر یی خوره
آمد بسنت مصطفی خوردن سپرز وهم جگر
راغلی دی په حدیث کی خورک دپښتورگی هم دخیگر (اینی)

۷. غدوه مراره بول دان فرج ذکرهم خایه

ستغی او تریخی اوپوجی فرج او ذکرهم خایی

مکروه تو این شش بدان محظور خون منفجر

مکروه وبوله داشپیر، وبوله منع وینه روانه

۸. لیکن شکنبه جملگی بارودگان ایجانمن

مگر لری ٲول سره دکلمو ای روحه حُما

هیچ از نبی ومرسلان عامل نبود ای پسر

هیثوک دنیبانو اوله رسولانو شخه استعمالونکی نه وو ای هلکه

۹. چون خام یابی گوشتی آنرا مخور بریان بکن

هرکله چی غوبنه اومه پیدا کری مه یی خوره کباب یی کره

آتش برای طبخ آن شرطست ایجان پدر

اور لپاره دپخیدلو داشرط دی ای روحه دپلار

دمشکلو الفاظو معنی :

چنکل منگولی، ایشکی داری، بهائم چارپایان، کرک زانری، آهو
هوسی، خرگوش سوی، گاوان غوایی، لحم غوبنی، بغل قچر، غاتر،
فرس آس، نعمان نوم دامام ابوحنیفه رحمۃ اللہ علیہ دی، علفی وانبه. حبس
بند، ماکیان چرگان، جلاله هغه حیوان چی مرداری خوری.

* * *

توضیح او مطلب :

۱. داڀی ڀام نگولی چي کم حیوان لری او چارپایان خوری او دغه ددوی وسله ده خوراک ڀیې روا نه دی.
۲. دزانډی او طاوس دخوراک اجازه کڀیده رسول الله ﷺ هوسی هم خوره او هم سوی هم غوایی دغرو.
۳. غوښی دخره او دقچر هم ناروا دی په شریعت کی غوښی دآس منعه دی په نزد دامام ابوحنیفه رحمۃ اللہ علیہ.
۴. مکروه و بوله غوښی دهغه حیوان چي مرداری خوری، او کله چي یو داسی حیوان چي غوښی ڀیې حلالی وی دا مرداری خوری اوته غواری چي هغه حلال کی نومخکی تر حلالولو ڀیې یوڅو ورځی دهغه مرداری دخوراک څخه بند کڀه ڀیایې حلال که، او دبندیو دورځو اندازه داسی ده چي دری ورځی چرگه بنده کڀه او لس ورځی غوا بنده او یوه هفته میږه بنده کڀه.
۵. داوبو حیوانان مه خوره مگر ماهی او دماهیانو جنس ټوله پاک او حلال دی مگر نه هغه حیوان چي خپله مږسی، او دارنگه دنهنګ ماهی چي دا یو قسم دی په ماهیانو کی ددې خوراک نه دی روا.
۶. ماهی او ملخ دواږه خوره، او دارنگه په حدیث کی راغلی دی خوراک دښتورگو او داینې .
۷. مرغږی او دبولو کڅوږه او فرج او ذکر او خایې هم مکروه تحریمی دی او منعه ده خوراک دوینی درگو.
۸. لیکن هرڅه چي لری او ټوله کلمې دی نو دهیڅ نبی او رسول څخه ددې دخوراک دا نه دی راغلی.

۹. هرکله چي اومه غونبه پيدا کړي او غواړي چي ويې خوره نو پخه يې که اومه يې مه خوره بلکه کباب يې کړه.

(باب سي وششم در بيان ماها وروز سعد ونحس گوید)
شپر دیرشم باب دی په بیان کی دمياشتو او ورځو دنیک بختی او بدبختی

۱. سه بار ميخوان فاتحه باتسميه ناغه مکن

دري واره وايه الحمد لله سره بسم الله ناغه کوه يې مه

هرکه که آيد ماه نو اندر نظر ای نامور

هروخت چي راسي مياشت نوي په نظر ای نوم درلودونکی

۲. انا فتحنا غره خوان ناغه مکن در خواندش

انا فتحنا سورة په اول دمياشت کی ناغه کوه مه په ويلو سره

نايد بلاها نزد تو يابی همی فتح وظفر

نه به راحی بلاوی په نزد ستا پيدا به کی خلاصی او کاميابی

۳. ماه محرم زربه بين اندر صفر بين آئینه

مياشت دمحرّم په سرو زرو کی وگوره اوصفر په آئنه کی

اول ربيع آب روان آخر غنم اين مه نگر

اوله خور په اوبو جاری کی دوهمه په پسو کی

۴. اول جمادی نقره بين پیری به بين در آخرين

دریمه خور په سپینو زرو وگوره په سړی زور سره څلورمه خور

ماه رجب مصحف به بين شعبان گياهی سبز تر

مياشت دخداى ﷺ په قرآن شريف سره او وگوره برات په شنو وبنو سره

۵. شميشر در رمضان نگر شوال جامه سبز بين

مياشت دروژى په توره وگوره اودواړه اختران په شنه جامه

ذيقده بينى كودكى ذو الحجه دختر خوبتر

دميانى مياشت چى وينى په هلك سره او دلوى اختر دا په انجلى سره

۶. از سال اول روزه را روزه بدارى جانمن

دكال اوله ورځ روزه كوه اى روجه حما

در روزه آخر سال هم نيت بكن يابى اجر

په روز باندى داخر دكال هم نيت كوه پيدا به كى ثواب

۷. اول خميس از رجب نيت بكن روزه را

په اوله ورځ دخداى تعالى دمياشتى نيت كوه دروژى

ميكن نماز تا عشاء افطار انكه اى پسر

كوه لمونځ ترماخستننه ډوډى وخوره پس تردى اى زويه

۸. چون گذارى اينچنين رسته شوى هر دو جهان

چى ته ادا كوى دارنگه خلاص به سى په دواړو جهانوكى

رضوان كند ترا قصرى بيابى از گهر

دربان دجنت به كوى عزت ستا مانى به پيدا كى ډكى له غميو څخه

دمشکلو الفاظو معنی :

غنم پسونه، نقره سپین زر، شمشیر توره، افطار ماتول دروژی، رضوان چوکیداره دجنت، قصر بنگله، گهر ملغری۔

توضیح او مطلب :

۱. په اول دمیاشتی کی دری واره الحمد لله سره دبسم الله وایه پریبرده بی مه همیشه په لیدو دمیاشت کی بی وایه.
۲. او هم په اول کی دمیاشت سورة الفتح مه پریبرده نوته به له تکلیفو خخه خلاص سی.
۳. میاشت دمحرّم ته په سرو زرو ورته وگوره داوولی خور میاشت په روڼو اوبو سره ووینه.
۴. دجمادی الاولی میاشت په سپینو سرو ووینه دریمه خور څلورمه خور په زاړه سړی ووینه. دخدای تعالی میاشت په قرآن سره ووینه دبرات میاشت په شنو وښو سره ووینه .
۵. میاشت درمضان په توره سره ووینه، ذی القعدة په کوچنی سره ووینه، ذو الحجة په انجلی سره ووینه.
۶. دکال په اوله ورځ کی هم روژه ونیسه اوپه آخر دکال کی هم نیت دروژی نیولو کوه .
۷. اوله پنجشنبه درجب هم نیت کوه دروژی نیولو دماخستن تر لمانځه وروسته بی افطار کوه.
۸. کله چی ته دکال میاشتی او ورځی داسی په روژو نیولو تیری کړی نو په دواړو جهانو کی به خلاص سی، او رضوان دجنت به ستا خدمت

کوی او ستا دپاره به په جنت کی مایی د سرو زرو څخه جوړی کړی.

۱. نصف رجب طعمی بکن امساک هم میخوان دعا

په منع دخدای ﷺ دمیاشتی کړه طعام پوخ او روژه ونیسه هم وایه دعا

الحاح کن درخواندنش یابی اجابت زودتر

عاجزی کوه په ویلو ددعا کی پیدا به کی قبول ژر

۲. غسلی بکن اول رجب هم درمیان و آخرش

غسل کوه په اول دخدای ﷺ دمیاشتی هم په مابین او آخر کی

تا پاک گردی ازگنه اکنون شوی زاده زسر

چی پاک سی له گناه څخه لکه اوس چی پیدا سی دسر څخه

۳. رمضان بخوان قرآن بسی شعبان بخوان صلوة

په روژه کی وایه قرآن ډیر او په برات کی درود

اندر رجب غفران طلب شب وروز ایجان پدر

په میاشت دخدای ﷺ کی مغفرت غواړه شپه او ورځ ای روحه دپلار

۴. چون شب براه آید ترا ده چیز کن ازجان ودل

هرکله چی شپه دبرات سی تالره لس خبری کوه له زړه څخه

غسلی بکن تو روزه هم بیدار باشی تاسحر

غسل کوه روژه ونیسه هم بیدار اوسه ترسهاره

۵. یسین نخست ایمان خود دومی توسعه

یسین اول لپاره دسلامتیا دایمان خپل دوهم لپاره دفراخی درزق

سویم مزید عمر خود میخوان بمانی دیر تر

دریم دزیادت والی د عمر یی وایه ژوندی به پاته سی ډیر

۶. درخت خانه دست زن آورند زاجنباں بسی

په اسبابو دکورکی لاس وهه لوښو لره حرکت ورکوه ډیر

میکن زیارت مردگان وعظی شنو ای نامور

کوه زیارت دمرو نصیحت اوره ای ناموره

۷. میکن نماز ازبهر حق میخوان دعا ازصدق دل

کوه نفل لمونخ لپاره دخدای ﷺ وایه دعا له اخلاص دزپه څخه

غفران بخواهی بهر خود وزبهر مادر هم پدر

بخشش غواره لپاره دخپل ځان اولپاره دمور اوپلار

توضیح او مطلب :

۱. په ۱۵ دخدای ﷺ دمیاشتی روژه ونیسه دورځی او دشپی طعام پخوه او په عاجزی سره دعا کوه چی قبلیدونکی ده.
۲. غسل کوه په اول دخدای ﷺ دمیاشتی کی هم په مابین او آخرکی چی پاک سی له گناه څخه لکه اوله ورځ چی پیداسوی یې.
۳. په رمضان کی قرآن وایه ډیر او دبرات په میاشتی کی درود وایه، دخدای ﷺ په میاشت کی استغفار وایه شپه اوورځ ای روحه دپلار.
۴. چی شپه دبرات راسی لس شیان کوه په اخلاص اول غسل کوه بیا روژه او دشپی بیداره اوسه .

۵. یسین وایه چی ایمان دی سلامت سی دریم زیادت والی د عمر غواره
 ډیر په دعا کی.
۶. دکور کار کوه په خپله اولونبی را اخله په خپله حکه چی برکت
 پکنبی ولویږی.
۷. لمونخ دپاره دالله ﷻ کوه او دعا کوه دزړه داخله صه خه، هم بخنبه
 غواره دالله دگناهونو خپلو.

۱. عیدین راغلسی بکن خوشبوی کن توجامه تن

داخترانو لپاره غسل کوه خوشبویی لگوه په جامه

در فطر واجب شده توشیر باخرما بخور

په روژه ماتولو کی ته شیدی سره له خرما خوره

۲. عرفه چو آید جانمن هم حج خوانی انبیاء

ورخ دعرفی چی راسی هم سورة حج وایه اوهم سورة انبیاء

یابی ثواب عمره هم بارمی وسعی وهم نحر

پیدا به کی ثواب د عمری هم درمی او د عرفات هم دحلالیدلو

۳. وجهی نباشد چون ترا قربان کنی کوثر بخوان

قیمت چی نوی ستا سره چی ذبح وکی نو سورة کوثر وایه

در عشره ذی الحجه بخوان شب روز سورة فجر

اوپه لسمه ورخ دذی الحجی کی وایه شپه ورخ سورة فجر

۴. صوم وصلوة کن دعا هم سرمه صلح وتوسعه

روژه اولمونخ کوه او دعا، هم رانجه او صلح ددبمنانو سره اورزق پراخه

غسلی بکن اصلاح هم عالمان چیزی ببر
غسل کوه اوخیر خواهی کوه او عالمانو ته څه

۵. چیزی بده ایتام را ارحام وپرس وزحمتی
تحفه وره اویو څه ورکړه یتیمانو لره دخپلو پوښتنه کوه او دمريض
در روز عاشوره بکن هرده که گفتم ای پسر
په ورځ دلسم دمحررم کوه دا هرلس چی مخکی می وویل ای هلکه

۶. اندر صفر بیرون مرو جنگی مکن باهیچکس
په صفرکی بهرمه څه جنگ مه کوه سره دهیچا
کابین ماه دارد شومی مدغم درین صد با خطر
دغه میاشت لری ناکاروالی پتی سل خطری

دمشکلو الفاظو معنی :

عیدین اختران، فطر ماتول، عرفه نهم ورځ دذی الحجی، رمی شیطانان
 ویشتل، سعی تگ کول په مابین دصفا او مروا کی، ارحام خپلوان .

توضیح او مطلب :

۱. په شپه داخترانو غسل کوه خوشبو کوه اوروزه نیسه اوپه خرما اوپه شیدو یې ماتوه.
۲. دعرفی ورځ چی راسی سورة حج اوسورة انبیاء وایه ثواب لری د عمری او سعی هم دحلالیدو .
۳. قیمت چی نه وی تا لره دقربانی نو سورة کوثر وایه په لسمی دذی

- الحجی وایه سورة فجر.
۴. لمونخ کوه اوهم روژه نیسه او دعا کوه، هم جوړه ددبنمانو سره کوه او پراخی کوه په رزق کی.
۵. یوشی ورکوه یتیمانو ته دخپلوانو پښتنه کوه اودهغو کسانو پوښتنه کوه چی په تکلیف کی وی، اوپه لسم دمحررم روژه نیسه.
۶. دصفری په میاشت کی دباندی مه خه او جنگ دهیچا سره مه کوه حکه چی په دې میاشت کی پت سل تاوانونه دی.

* * *

۱. در چهار آخرین غسلی بکن جامه بشوی

په ورځ دچهار شنبی آخری غسل کوه

درخانه شین راحت طلب باهل خود نعمت بخور

په کورکی کښینه خوشحالی کوه سره دعیاله نعمت خوره

۲. روزی حل ماهی بزق وزبهر صیدی رو برون

په ورځ دنهمی ښکار دماهی کوه لپاره دښکار خه دباندی

آهو بیابی کرک هم افتد شکاری بیشتر

اوسی چی پیداکی او زڼری هم حاصل به سی زیات ښکار

۳. میکن عمارت در احد باشد مبارک بیشک

کوه آبادی په ورځ دیکشښی وی به مبارکه بیشکه

باغ وزراعت زودکن چاهی وجوی کن خضر

باغ او زمینداری ژر کوه دڅاه او دوپالی کیندل

۴. عزم سفر داری اگر خواهی رسی بردوستان

قصد د سفر که لری او غواری چی و رسم دوستانوته

مختار شد از روزها روز قمر جان پدر

بنه ده له ورخو ورخ ددوشنبی ای روحه دپلاره

۵. قصد و حجامت چونکنی روز سه شنبه کن بسی

وینه ایستل چی کوی په ورخ دسه شنبه بی کوه

مریخ را خونریز دان ساعات او میمون شمر

چهارشنبه هلاکونکی و بوله ساعتونه نیک و شمیره

۶. چونتو بخواهی داروی بدهی بر زحمتی

چی ته غواری دارو ورکول چاته لپاره دتکلیف

از بهر این مختار شد روز عطارد ای پسر

له پاره ددی خوبنه کره ورخ دچهارشنبی ای هلکه

دمشکلو الفاظو معنی :

آهو هوسی، عمارت ابادی، کرک زانری، جوی ویاله، عزم قصد، حجامت وینه کنبل، میمون مبارک .

توضیح او مطلب :

۱. په ورخ دچهارشنبی آخری غسل کوه په خپله کورکی کنبینه دخپل عیاله سره خوراک کوه.

۲. په ورخ دسه شنبی بنکار دماهیانو کوه اوخه دپاره دبنکار، اوسی به

- پیدا کی او بنکار به یی کری.
۳. په ورځ دیکشني ابادی کوه باغ او زراعت او شاه او ویاله جوړوه
حکله چی په دې ورځ کار مبارک وی.
۴. د سفر لپاره ودوستانو ته بڼه ورځ چی ده ددوشنبی ده، دا ورځ خوبه
کړل سویده دپاره د سفر دورځو څخه .
۵. وینه ایستل چی کوی نوپه ورځ دچهارشنبی یی کوه دغه ساعتونه
مبارک وبوله.
۶. چی چاته دیو شی او یا یو څه ورکول کوی ددی لپاره هم ورځ دچهار
شنبی بڼه ده.

۱. چون مرترا کاری بود سلطان به بینی تا امیر

هرکله چی تالره کاروی چی بادشاه وینی یا حاکم

تا حاجت گردد روا پس مشتری دارد اثر

ددی لپاره چی وگزی حاجت ادا پس زیات لوی اثر مشتری لری

۲. روز جمعه تزویج کن هم با زنان خلوت بکن

په ورځ دجمعی نکاح کوه هم دزنانو سره جماع کوه

یابی جزا از حد برون حضرت خدا دهد پسر

پیدابه کی ثواب له حده زیات، هلك به خدای درکی

۳. روز حل مریخ هم گرتو پیوشی جامه نو

په ورځ دخالی او دچارشنبی هم که واغوندي جامه نوی

یا فصد بکنی هم درین مصیبت پیش در

یا وینه وباسی په همدې سره مصیبت به راسی په مخ کی ستا

۴. در غره ثالث پنج هم بابیت وینجم شانزده

په سرکی دمیاشت دریمه او پنخمه سره دپنخمی ویشتمی او شپارسمی

کاری مکن جای امر و خالی نباشد از ضرر

هیخ کار مه کوه او هیخ خای مه خه حکه چی دا خالی نه وی دضرر خخه

۵. درسال دانی بیشکی اثنا عشر روز نحس

په کال کی و بوله بیشکه دولس ورخی ناکاره

غافل مشو زان روز از جمله کاری کن حذر

غافله کیره مه ددی ورخو خخه دپولو کارو خخه کوه پرهیز

۶. ماه محرم یازده هم از صفر ده را بدان

دمیاشتی محرم یوولسمه دصفری لسمه و بوله

از شهر اول چارمی هم ده ز آخر برشمر

داولی خور خلورمه هم لسمه ددوهمی خور و شمیره

دمشکلو الفاظو معنی :

مشتری نوم دیوه ستوری دی، تزویج په نکاح ورکیدل، فصد وینه کشول، غره اول دمیاشتی، نحس بیکاره، حذر پرهیز، اثنا عشر دولس.

توضیح او مطلب :

۱. چی دباچا او حاکم دو وقت سره دی کاروی نو دمشتری په وخت کی ورخه چی اووم ستوری دی یعنی دمیاشتی او مه ورخ ده حکه چی دغه

- دیره موثر ده.
۲. دجمعی په ورځ نکاح کوه هم دزنانو سره جماع کوه خدای ﷻ به ثواب هم درکی اونارینه اولاد هم.
۳. په ورځ دهفتی او دچهارشنبی کپړه په غاړه کوه اوکه وینه وکاپی په دغه ورځو کی بیابه غم راسی تالره.
۴. په اول دمیاشتی اوپه پنځمه اوپه پنځم ویشتمه اوپه شپاړسمه هیڅ کارمه کوه خالی نه دی له ضرره.
۵. په کال کی دوولس ورځی ناکاره دی په دې ځان خبر کړه او ددې څخه مه نا خبره کپړه.
۶. اول دمیاشتی دمحررم یوولسمه دصفری لسمه ورځ داولی خور څلورمه هم لس ددویمی خور دی.

۱. اول جمادی بیست وهفت هم بیست دو از اخرش

په دریمه خورکی اوه ویشتم هم دوه ویشتم په څلورمه خور کی

نیز از رجب دان بست ودوهم وبست سه شعبان نگر

هم له رجه وشمیره دوه ویشتم او درویشتم دبرات

۲. رمضان چهارم ماه شد شوال را هفتم بگو

په رمضان کی څلورمه دمیاشت ناکاره سوه او اومه دکوچنی اختر هم

هم بست وهشتم ذو القعدة ذو الحجه هشتم درشمر

اته ویشتمه دذو القعدی اتمه دلوی اختر

۳. درسوم وهشتم سیزد هم هشتردهم را بیست وسه

په دریمه کی اوپه اتمه کی اوپه دیارلسمه اوپه اتلسمه او درویشتمه

هم بیست هشتم جانمن کاری مکن خاصه سفر
هم په اته ویشتمه ای روحه خُما کار مه کوه خاص بیا سفر

* * *

(باب سی وهفتم در بیانی پیری وجوانی میگوید)
اوه دیرشم باب په بیان کی دبوډا والی او دخوانی دی

۴. چون در چهل عمرت رسد کاهل نه شینی یکدمی
هرکله چی شمار خلویبنتو ته ورسیدی مه کنینه یوساعت

بگذار عصیان هم گنه طاعت عبادت بیشتر
پریرده گناه او نافرمانی طاعت او عبادت ډیر کوه

۵. گرتو نباشی اینچنین برعکس بکنی کارها
که ته نسی دارنگه په خلاف ددی کوی کارونه
طاعت کم وعصیان بسی شو ساخته بهر سقر
عبادت کم او گناه ډیره سی نوسه تیار لپاره داور

۶. غالب حیات آدمی از شصت تا هفتاد دان

اکثره ژوند دبنده له شپیتو خخه تراویا و بوله

کردی به بازی ثلث گم ثلثی زمنتی پیخبر

کره دی په لوبوکی دریمه حصه او په دریمه ثلثه کی مستی نه بی خبر

دمشکلو الفاظو معنی :

رجب دخدای تعالی میاشت، جمادی الاول دریمه خور، شعبان برات،

شوال دکوچنی اختر میاشت، کاهل سستی، عکس اپول، سقر نوم ددورخ دی.

توضیح او مطلب :

۱. ددریمی خورپه اوه ویشتمه ورخ اوپه دوه ویشتمه ورخ اوپه خلورمه خورکی دخدای ﷺ دمیاشتی دوه ویشتمه اودرویشتمه له شعبان خخه ناکاره ورخی دی.
۲. وبوله خلورمه له رمضان خخه، اومه له کوچنی اختر دمیاشتی خخه او اته ویشتمه دمیانې اواتمه دلوی اختر دمیاشتی .
۳. اوپه دریمه اواتمه کی اوپه دیارلسمه اوپه اتلسمه هم په اته ویشتمه کار مه کوه بیا خاص سفر.
۴. چی عمر ستا وخلوینستو ته ورسیدی عبادت ډیرکوه. اوسر داوسه خخه گناهونه پریرده.
۵. که چیری ته عبادت نه کوی او گناهونه کوی نوخپل خان دی جوړ کړه ددورخ لپاره.
۶. اکثره وخت دبنده عمر شپيته ۲۰ کاله یا اويا ۷۰ کاله وی، ددی دریمه حصه دی په لوبو کی تیره کړه او نوره دی په مستی کی تیره کړه نو اوس خه پاته سوه.

۱. ثلثی که مانده آخین دروی بدان آفت بلا

ثلث چی پاته سی په هغه کی وگنه آفتونه تکلیفونه

که باد گیرد دست وپا صد بار روزی درد سر

چی باد نیسی لاس اوپنې اوسل واره دورخی دسر درد

۲. صحت نیابی یکدمی درد وبلا در هر زمان

جوړوالی به نه کړی پیدا یوگړی درد او تکلیف به وی په هروخت کی

شبها نیابی خواب خوش فریاد بکنی تاسحر

په شپو کی به نه کی پیدا خوب خور فریاد به کوی ترسهاره

۳. تب در بدن لازم شود سرما ولرزه دائما

تبه به په بدن کی هرومرو پیدا سی یخ او ریردیدل همیشه وی

گوارش نیاید نانکی در چشم گردد کم بصر

هاضمه نه راخی ددووی په سترگو کی گرخی کم نظری

۴. بهر مصالح پیش او هرگز نیاید مردمی

دپاره دمصلحت ده ته هیخکله نه راخی سری

رسوا شود براهل خود عزت ندارد هم وقر

سپک سی په تپر خپل کی عزت نه لری اوهم قدر

۵. فهمی نماند آنچنان سخنی نماند یاد او

فکر بی نه پاتیری هغه رنگه خبره نه وی دده په یاد

دشمن ندارد باک ازو هر روز عیش منکدر

دشمن نه لری بیره له ده خخه هره ورخ بی ژوند خروی

۶. گر بنگرد سوی تبی در حال از نفرت کند

که چیری وگوری و طرفته دمعشوقی همدستی نفرت خینی کوی

خوبان همه شکر لبان شنیند ازوی دور تر

معشوقی تولی خور شو ندهی کنبینی له ده خخه ډیری لری

۷. اسپید مویت چون شود گردند خوبان منهزم

سپین بیشتان چی کله ستاسی گرخی معشوقی نفرت کونکی

پیری مگر شد نیستی ورنه چرا از وی حذر

زوروالی شاید چی ختم سی او که نه ، ولی دده خخه ده بیره

دمشکلو الفاظو معنی :

ثلثی دریمه حصه ، خوبان معشوقه ، عیش گذاره .

توضیح او مطلب :

۱. دریمه حصه هم د عمر پاته سوه، دغه وخت نو دآفت دی مرضونه او تکلیفونه دربانندی رآخی، یعنی درد او تکلیفونه به پکبسی وی او یو ساعت به جوړنه بی.
۲. صحت به نه کی پیدا یو گړی د دردونو او بلاوو خخه هیخ ساعت، د شپې به خوب نسی کولی.
۳. هر وخت به دی په بدن کی تبه او رپریددل پیدا سی، هاضمه به دی نه وی او دمعدی ناجوړی به ډیره سی.
۴. لپاره دصلاح او خیرخواهی څوک نه ورلره رآخی. که طرفته دخپلی معشوقی وگوری نفرت ځینی کوی.
۵. په دې وخت کی به دې فهم هم کم سی او یادانبت به دې هم کمزوری سی او دنمن به هم نه درخخه بیربری.

۶. که دی وگوری په طرف دمعشوقی سمدستی له ده خخه تنبستی، او معشوقی ټولی له ده خخه لیری کیږی.
۷. هرکله چی ورینبتان سپین سی بیا دده محبت کونکی له ده خخه نفرت ډیر کوی.

۱. گر شاه باشد کامران جمله جهان در ضبط او

که بادشاه وی مقصود مند او ټول جهان په حکم کی دده وی

ذوقی نه اورا لذتی چون پیر باشد منکسر

خوندنه وی هغه لره چی ضعیف وی اومات گوډ

۲. برپیر کس رانی نظر کن کس برو رحمت کند

پرزور سپری نه څوک نظر کوی اونه څوک پرده رحمت کوی

باریک شد هم استخوان اسپید شد موت زسر

نرم سول هلوونه هم سپین سول ستا ورینبتان دسر

۳. سخنی چو شنوی از کسی چیزی نه بینی در نظر

خبره چی اوری له چا خخه څه شی نه وی په نظر کی

زوری ندارد دست وپا بشکسته مهره در کمر

زور به دی نه لری لاس اوپنسی مات به وی تیر په ملا کی

۴. مشکت همه کافور شد دان ارغوان چون زعفران

ټول وینسته چی تور وی سپین سی سور مخ لکه زعفران

شد تیر قامت چون کمان هم گشت قامت چون وتر

سو دی غشی قد لکه دلیندی هم دی وگرزیده رگونه لکه دجی

۵. سویت نه بیند هیچکس وقتی نپرسد دوستی

په طرف ستا به نه وینی هیخ سړی نه دیوې پوښتنی دپاره

چاگر نگیرد کس ترا واجب نیایی از اجر

نوکر نه نیسی سړی تالره واجب نه به کی پیدا ثواب

۶. برمن بیا تا من ترا بهتر ازان پرورم

ماته راسه چی زه تا ترهغه وساتم بڼه

صد حور بدهم درجنان بی حد قصر پر گهر

سل حوری در کرمه په جنتو کی اوډیری بنگلی ډکی له غمیو

۷. چون پیر گردد مردمی بکند ندا حضرت خدا

چی زور سی سړی آواز وکړی پروردگار

رانند اورا مردمان جز خالق جن وبشر

وشړی دی خلکو ماسوا له خالق دپیریانانو او انسانانو څخه

دمشکلو الفاظو معنی :

کامران مقصد، پیدا کوونکی، ذوقی دخوند شی، منکسر ماته، استخوان هلوکی، تیر غشی، قصر بنگله .

توضیح او مطلب :

۱. که باچا وی مقصود پیدا کونکی اوتول جهان په حکم کی دده وی خوند به یې نه وی چی بدن ورسره ملگری نه وی.
۲. کم وخت چی بوډا سی نونه څوک په رحمت ورته گوری اونه په عزت

- نه شوڪ پر ده نظر کوی.
۳. خبری چی دچا اوری نو په لاس اوپنبه او ملا کی دی طاقت نه وی او توان دی ختم وی.
۴. ټول ورینستان به دی سپین سی او مخ به دې سور سی او قامت به لیندی. داسی کوږ سی.
۵. یو دوست هم بیا ستا خواته نه گوری، تردې چی نوکر هم ستا پر خوا لا نظر نه کوی.
۶. نو خدای پاک فرمایی چی ماته راسه چی ستا بنه پالنه وکرم، سل حوری درکرم په جنت کی او ډیری مانی دمرغلرو.
۷. چی زور سی او از وکه خدای ﷻ لره خدای ﷻ له خپله درباره څخه شوک نه پسی اخلی.

۱. برپیر دارم رحمتی کانرا نباشد حد وعد

پر سپین ږیری لرم رحمت چی هغه لره نسته حد

اسپد مومیت نور من چون نور سوزم در سقر

سپین وینسته نور زما دی څنگه به سوزمه نور خپل په دورخ

۲. پس حال چون باشد چنین ناید زییران کارها

بس چی حال دارنگه وی نه رایی له سپین ږیری کارونه

کاری مکن در حال تو نعمت جوانی را شمر

کار کوه فی الحاله او جوانی یو نعمت و شمیره

۳. قدر جوانی پیر را گر توبه پرسی جانمن

قدر د جوانی که دزرو څخه وپوښتی ای روحه حُما

آن پير گوید پيش تو چندانکه ناید در حصر
هغه زور به وایي په مخکی ستا دومره چی نه راخی په شمار کی

۴. چون توبه بینی پیر را خدمت بکن ازجان ودل
هرکله چی ته ووینی زور نو خدمت یی کوه په اخلاص
تا تو شوی مرد نکو شخصی بگردی ذو القدر
ددی لپاره چی ته سی نیک سپری وبه گرژی خاوند دقدر

باب سی وهشتم در فوائد رنج ومصیبت وزحمت گوید
اته دیرشم باب دی په بیان کی دفأئدو درنخ او مصیبت او زحمت

۵. رنج وبلا دان نعمتی بردوستان نازل شده
رنج اوبلا وبوله لوی نعمت چی پر دوستانو نازل سوی دی
دشمن نیابد این نعم جز مومن نیکو سیر
په دبنمن نه راخی دانعمت ماسواله مومن نیک اخلاق خخه

۶. چون مرترا رنجی رسد صدقه بده ازجان ودل
چی تالره یوتکلیف رسیبری صدقه ورکوه په اخلاص
سلطان نه زهری میدهد جز مرد معنی معتبر
بادشاه ظاهری ته نه زهر ورکوی ماسواله سپری معتبر خخه

۷. هرتن که باشد بیخلل آن تن یقین بی برکت است
هرسپری چی وی بی مرضه هغه تن یقیناً بی برکته دی

حق دوست دارد آن سری کانرا همیشه درد سر
پروردگار دوست لری هغه سر چی همیشه درد سر لری

توضیح او مطلب :

۱. خدای ﷻ وایی پر سپین ږیری سری لرمه رحمت حکه چی سپین وینسته نور زمادی اوزه خپل نور په اورنه سوخمه.
۲. دسپین ږیری توب دمخه هغه وخت نعمت و بوله چی خوانی وی هلته عبادت ږیر ثواب لری.
۳. دخوانی قدر که غواړی چی وپیژنی نو دبوډاگانو خخه پوښتنه وکړه چی اهمیت یې درته وښی.
۴. اوکم وخت چی سپین ږیری ووینی عزت او احترام یې کوه. ترخو ته هم ښه سری سی.
۵. اوبلا او رنخ دخدای ﷻ په دوستانو باندی راخی داخاص په مومن نیک خوی باندی راخی.
۶. هرکله چی تا لره یوتکلیف ورسپړی ددنیا یا آخرت نوته دهغه ددفع دپاره صدقه ورکوه.
۷. کم سری اوکم بدن چی بی مرضه وی اوبی رنخه وی یقیناً هغه بی برکته وی.

۱. ملکیت زحمت جان من هرکس کجا شایان آن
بادشاهی ده مرض ای روحه حما هرسری کله لایق دی دهغه

ایوب داند قدر این جرجیس ویونس نامور
ایوب پوهیری په قدر دجرجیس او یونس

۲. صد گونه نعمت دشمنان ارند پس اندر جهان

سل قسمه نعمت ورکی دشمنانو لره بلکی زیات باجهان کی

از بهر نانی دوستان باشند حیران منتظر

اولپاره دهودی دوستان حیران او منتظر کی

۳. دانند خاصان قدر این محروم شد عامه ازین

پوهیری انبیاء او اولیاء په قدر چی محروم سول عوام له دی خخه

ماهی چی داند عشق را پروانه دارد این خبر

ماهی خه پوهیری په قدر د عشق پتنگ په دی خبر دی

۴. گر مومن اندر چهل روز درخو دنیا بدزین یکی

که مومن په خلویبستو ورخو په خپله مرض پیدانه کی

کامل ندانی مومنی ایمان اواندر خطر

کامل بی مه بوله مومن ایمان دده په خطره کی دی

۵. در تن نه بیند علتی قلت بمال خویشتن

چی په بدن کی نه وینی بیماری اولر والی دمال خپل

نی ظالمی ایذا کند خوار و خجل نی وقر

نه ظالم ورته ضرر رسولی نه خوار او شرمنده نه بی عزته

۶. چون حق بخواهد بنده را سازد یکی از اولیاء

چی خدای ﷻ و غواری یوبنده او هغه جوړکی له دوستانو خخه

سقمی به تن خر نی بدل مالی نه بیند در نظربیماری به بی جسم وی او غم په بدن کی نه وینی په سترگودمشکلو الفاظو معنی :

جان روح، ایوب نوم دیو نبی دی، او جرجیس نوم دسپی دی، او یونس هم نوم دنبی دی، او څوک وایی چی دواړه نومونه دنیانو دی. صد گونه سل قسمه، پروانه پتنگ، قلت کم والی، خجل شرمندگی، بی وقر بی عزتی، سقمی ناجوړی.

توضیح او مطلب :

۱. باچاهی یومرض ده څوک لایق دی دهغه ددغه قدر بی له دری نیانو بل چاته نه دی معلوم.
۲. سل رنگه نعمتونه خدای ﷺ ورکړی دی دبنمنانو لره او لپاره دپوهی دوستان حیران دی.
۳. په دغه امتحان اولیاء اونیان پوهیبری ماهی په عشق دپتنگ څه پوهیبری.
۴. که مومن په څلویښتو ورځو کی مرض او تکلیف نه وینی کامل نه دی په ایمان کی.
۵. چی کمه وینی ناجوړی په خپل بدن کی نونه ظالم ورته بی عزتی او شرمندگی رسولای سی.
۶. چی خدای ﷺ وغواړی یوبنده دوست وگرزوی نوغمونه او پریشانی هم ورباندی راولی.

۱. بر تخت شاهي چار صد سالي بده فرعون سگ

په تخت د شاهي څلور سوه کاله ناست وو فرعون سپي

بیمار گاهی او نشد نی دید وقتی درد سر

ناجوړی نه سو نه یې ولیدی دسر درد

۲. صحت چو یابی شکر گو زحمت چوپینی صبر کن

جوړوالی چی پیداکی شکر کاره زحمت چی وینی صبر کوه

باکس نگو نی زحمتی بگذر درت سفر

سره له هیچا مه وایه تکلیف ځکه چی تیریزی موده دسفر

۳. دارو طلب هم بعد ازان تکیه مکن بر داروئی

دارو وغواړه هم وروسته تکیه مه کوه پر دارو

تقصیر درد امر و مکن جز حق مدان شافی دگر

کمی په دارو کی مه کوه ماسوا له خدایه بل شافی مه بوله

۴. از صبر یابی گنجها پوشی مصائب درد وغم

له صبره به پیداکی خزانې چی واغونډی مصیبتونه او غمونه

اظهار بکنی چون تو ان چندان نیابی از اجر

ظاهر والی چی یې کوی دهغوبه هغه ثواب پیدا نه کی

۵. بیمار را چون بشنوی فی الحال رو پرسیدنش

بیمار چی واوری فی الحاله څه پوښتنه کوه

گر چی مسافت درمیان باشد گروهی بیشترکه خه هم مسافه په مابین کی وی زیاته۶. چونتو نه پرسى زحمتی گوید خدا بی واسطهکه ته پوښتنه نه کوی دبیمارخدای ﷺ بی واسطه واییمن زحمتی گشتم زمان وقتی نپرسیدی خبرزه ناجوره سوم دومره زما یو وخت تا پوښتنه نه وکرهدمشکلو الفاظو معنی :

گنجها خزانی، تقصیر کوتاهی، شافی جوړونکی، بشنو واوره، مصائب جمع دمصیبه معنی پریشانی جوړونکی شیان.

توضیح او مطلب :

۱. پرتخت دبادشاهی ناست وو څلورسوه کاله فرعون او هیخکله ناجوری نه ورباندی راغله.
۲. جوړوالی چی درلره راسی شکر کاره اوتکلیف چی درباندی راسی صبر کوه.
۳. په دوا اعتماد مه کوه دا ناقصه ده مکمل جوړونکی خدای ﷺ وبوله نه بل څوک.
۴. اوله صبره څخه ډیری خزانی دنعمتونو په لاس درځی مصیبتونه او غمونه چاته مه ښکاره کوه بیایې ثواب کم وی .
۵. که یو څوک ناجوری سو اوته خبر سی نو فوراً یې پوښتنه کوه، که خه

هم چي ڊير ليري وي.
۲. که يي ته پوښتنه نه کوي نو خدای ﷻ يي پوښتنه کوي، اوبيا به درته
ووايي چي زه نا جوړي وم تا پوښتنه ونکړه.

۱. بيمار چون پرسى بده چيزى درون دست او

د بيمار چي پوښتنه کوي يوشى په لاس کي ورکړه

ازوى طلب جانان دعا بهر مهمى سخت تر

دهغه څخه وغواړه اى روحه حُما دعا لپاره دهر سخت کار ورڅخه وغواړه

۲. بيمار چون گردى گهي فوتي مکن يکوقت را

ناجوړي چي وگرزیدی هيشکله مه قضا کوه يووقت

غلطیده شسته کن آدا تا تو نيفتی در سقر

په حرکت کي اوپه آرام کي يي ادا کوه چي نه ولويږي په دورځ کي

۳. زحمت بدان رحمت خدا اوقات چونداری پيا

مرض هم وبوله رحمت دخدای ﷻ لمونځونه قائموه

ورنى غضب آفت بلا فوتي کنى فرضى اگر

اوکه نه وي قهر آفت وبوله که نه کوي فرض

۴. چونتو به بينى زحمتى فى الحال ده صدقات را

هرکله چي ته ووينى تکليف فى الحال ورکوه صدقه

دارو مکن بيمار را جز صدقه دادن اى پسر

دارو کم ناجوړي لره ماسوا له صدقي ورکولو څخه

۵. صدقه بگرداند بلا آمد حديث مصطفیٰ

صدقه لیری کوی بلاوی راغلی دی په حدیث کی

بدهد دراز عمر او یابد جزا ای نامور

ورکوی اورډوالی د عمر پیدا به کړی ته ثواب

۶. صدقه بده در راه حق خبر نام اودیگر مده

صدقه ورکوه په لاره کی دخدای ﷺ د نامه لپاه یې مه ورکوه

کاری مهم آید تراحق صدقه پیش آرد اجر

ورکوی کار مهم لره چی رب گرزوی صدقه عوض دهغه

دمشکلو الفاظو معنی :

پرسید پوښتنه، غلطیده حرکت کونکی، کاری مهم اوسخت کار، یا مقصودی کار، پیش تو، په منج ستاکی.

توضیح او مطلب :

۱. ناجوړی لره چی ورسی یوشی په لاس کی ورکوه اودنا جوړی څخه دعا هم وغواړه.

۲. ناجوړی چی سوی یو وقت فرض لمونځ مه قضاء کوه که په پریوتو یې کوی او که په ناسته یې کوی.

۳. مرض هم دخدای ﷺ یو رحمت و بوله لمونځونه کوه او که نه یې کوی فرض نو قهر او آفت یې و بوله.

۴. هرکله چی تکلیف درته راسی فی الحال صدقه ورکوه دوا یې بیله

صدقی بل شی نه ده.

۵. صدقه ورکوه له لپاره دخدای ﷺ نه دنامه لپاره اونه دریا کاری لپاره.

۶. صدقه بلاوی ستا څخه گرځوی، همداسی راغلی دی په حدیث کی درسول الله ﷺ .

* * *

باب سی ونهم درمصائب و آنچه بدان متعلق است
نه دیرشم باب دی په بیان کی دغمو اودهغه چی په دې پوری تعلق لری

۱. صبری بکن گر مر ترا آید مصیبت جانمن

صبر کوه چی خاص تالره راسی مصیبت ای روحه حُما

یابی ثوابی انبیا از حد بیرون هم بیحصر

بیابه پیداکی ثواب دانبیاوو له حد څخه دباندی هم بیشماره

۲. گر مر ترا وقتی رسد رنج مصیبت یاد کن

که چیری تالره یوقت ورسیدی رنج او غم یاد کړه

جمله مصائب رنجها پیغمبر جن وبشر

تولی سختی دپیغمبر دپیریانانو اودانسانانو

۳. گر جزع فزع میکنی اندر مصیبت رنج خود

که چیری ژړا اوبی قرار کوی په مصیبت او غم کی

سودی ندارد مر ترا محروم مانی از اجر

فائده نه لری خاص تالره محروم له ثوابه خخه به دغسی پاته سی

۴. از آه ولطمه نعره شق ازتن خراشی خدهم

له اسویلی اوخاپیری اوگریوان خیرول اوزخم کول

از نتف مورثی ریش و سر باید کنی کلی حذر

دویبستانو او دریری او سر باند چی ورخخه وکی پرهیز

۵. سوگی مکن چون جاهلان خفتن زمین ترک سخن

غم مه کوه لکه جاهلان پریوتل دمزکی او پرینبول دخبرو

ماندن گرسنه روز و شب تنها نشستن در حجر

وری کول دخان همیشه او تنها کنیناستل په حجره کی

۶. تاریک کردن خانه رانی شمع را افروختن

تیاره کول اونه دیوه بلول په کورکی

نی سخن رفتن هیچگه ترک گلابه بام ودر

نه په میدان کی تلل هیخ وقت او پرینبول دبام او دروازه

توضیح او مطلب :

۱. صبرکوه که چیری تالره مصیبت راسی ای روحه حَمَا بیابه ته داسی
ثواب پیداکی لکه دنبیانو تراندازی زیات.

۲. که چیری تالره یووخت مصیبت راسی نوپولی سختی دیغمبرانو او
دپیریانانو اوانسانانو دریاد کره.

۳. که یوسری په مصیبت کی او په تکلیف کی ژاری اوفریاد کوی فائده نه لری له ثوابه به همدغسی پاته سی.
۴. له آسویلی او چاپیری او گریوان خیرل اوزخم کول له دغه ټولو څخه باید پرهیز وکړل سی.
۵. غم مه کوه لکه دجاهلانو پرپوتل په مزکه کی پرینوول، خپل ځان اوږی کول او تنها په حجره کی کینیناستل.
۶. تاریک کول دکور اونه خراغ بلول په کور کی، او دغولی جارو کول او پرینوول دبام او ددروازی.

۱. بیکاری از کارها ترک تجارت زرع وزر

بیکاره کیدل له کارو څخه مه پریرده تجارت او کبنت دانگورو

یا جامه بودن ریگین کردی کبودی یاخضر
یا جامه ساتل خړه یا جامه اودی رنگه یاشنه

۲. اندر مصائب جمله را از مرد باشد خواه زن

په غمو کی ټولو لره که سړی وی که بنځه
محظور آمد در شرع کردن برهنه فرق سر
حرام راغلی دی په شرع کی لوڅول دتندی او دسر

۳. الا که باشد عالمی کز مردنش ظاهر شود

مگر داچی وی عالم چی دمرگ دده څخه معلومیری
اسلام اندر رخنه چون اونباشد کس دگر
سایه پر اسلام اوبی دده څخه نه وی بل سړی

۴. هر اندوهی کاندز جهان آید پیشت جانمن

هرغم چی مخ ستاته راخی په دنیا کی

شمعی بمیرد یا شود چیزی زنعلین منکسر

دیوه دی مړه سی یا یوشی دچپلکو خخه مات

۵. دیگر شوی چون گرسنه یا ظالمی ایذا کند

بل چه شی په مثال دوری یا ظالم ضرر در رسوی

دانی مصائب جمله را راجع شوی بکنی حذر

وبوله مصیبت چی دې ټولو لره متوجه سوه، ورخخه وکه پرهیز

۶. رو تعزیت چون بشنوی مرده کسی ازاهل دین

خه فاتحه ته چی واورى مړی دمسلمانانو

دانی سنن این نوع را ترکی نگیری ای پسر

وبوله سنت دانوع پریزده بی مه ای هلکه

دمشکلو الفاظو معنی :

تجارت خرخول او رانیول. خضر شنه، مصائب غمونه، محظور ناروا، منع، برهنه لوخ، بی جامه، نعلین مچنی، منکسر ماته.

توضیح او مطلب:

۱. کم کارونه چی په دنیا کی کوه لکه تجارت او فصل او زمینداری دا کارونه مه پریزده.

۲. په هر قسم غمونو کی اوپه ټولو کی که دسړی وی که دنبخی منع دی

- لخول دسر اوتندی.
۳. غم هلته روادی چی عالم سړی مړسی او په دنیا کی بل په مثال سره دهغه نه وی.
۴. هر غم چی ستا مخ ته راځی لکه خراغ مړسی یو چپلکه دی پرې سی یا ماته سی.
۵. یالوربه دربانندی راسی یا ظالم ضرر دررسوی په دغه ټولو کی ته سه و خدای ﷻ ته متوجه.
۶. فاتحې لره ورځه چی په خبرسی په مړی مسلمان او وبوله دا فاتحه سنت مه بی پریرده هیڅکله ای مسلمان.

۱. چونتو عیادت یاغزا بکنی مر اهل ذمه را

چی ته پوښتنه کوی یا ماتم پرسی کوی دهندوانو

باشد روا اندر شرع بکشا هدایه کن نظر

دی رواپه شرع کی خلاصه کړه هدایه وکړه پکښی نظر

۲. حاضر جنازه چون شوی درپس جنازه روان شو

حاضره چی جنازه سی وروسته دجنازی روان سه

نعره مزین فریاد هم قرآن مخوان صوت خبر

نعره مه وهه اوفریاد مه کوه قرآن مه وایه په لوی آواز سره

۳. بانگی مزین بازار کو مرده فلان حاضر شوید

اواز مه کوه په بازار او کوخوکی چه مړی دفلانی ته حاضرسی

گلپا نه ریزی برسرسش بادام وخرما هم شکر

گلونه مه ماتوه پرسر دده بادام او خرما هم شکری

۴. گوری مربع چو نکنی مکروه باشد پشته کن
قبرچی خلور کنجه کوی مکروه دی ماهی پشت یی کره
جامه مپوشان گور را تنبول و شربت هم مبر
جامه اچوه پرقبر باندی پای او شربت هم مه وره

۵. بالای تربت میوه را مانند برگی یا شکر
بالا پر قبر میوه یا پانی یا شکره مه تویوه
قرآن مخوان پایان آن بنشین بخوان هسته تر
قرآن مه وایه پنبوته دمپی، کنسینه وایه قرار و سرته

۶. گور نبوسی هیچگه چون گمرهان ای جانمن
قبر مه مچوه هیچری لکه دگمراهانو ای روحه حَمَا
بزه گار گردی پیشکی جز گور مادر پدر
گنهار به گرژی بیشکه مه مچوه قبر ماسوا ددمور او پلار خخه

دمشکلو الفاظو معنی :

عیادت پوښتنه، غزا غم کول، اهل ذمه هندو، بکشا خلاصول، بانگ
 مزن اواز مکوه، گور قبر، مربع خلور طرفه .

توضیح او مطلب :

۱. چی ته پوښتنه یا غم کوی دهندوانو، دا روا دی ته په هدایه نومی
 کتاب کی وگوره.
 ۲. کم وخت چی جنازه حاضره سی نعره مه وهه او فریادونه هم مه کوه ،

- حکۀ چي دا ناروا دي.
۳. مه نعي وه په بازارو او کوخو کي چي فلاني مرسو اومه گلونه پاشه پرسر دمري.
۴. اوقبر جوړول خلور کونجه مکروه دي ماهي پشت يې جوړ کړه.
۵. بالا په قبر ميوه يادا بلگونه ياشکر مه اچوه قرآن هم پنبوته دمري مه وايه.
۶. قبر مچول هيچري مه کوه دا دگمراهانو کار دي گنهگار به وگزي، ماسوا دقبره خخه دمور اوييا دپلار.

۱. انجا مبر صندوق را چيزي مخور آشام هم

هلته مه وره صندوق شي مه خوره اوچنبل هم مه کوه

خنده مزین هزلی مگو گرد دولت همچون حجر

خندا مه کوه او عبث مه وايه سي به په زړه سخت لکه ډبره

۲. گنبد مکن برگور هم نی صفة کم نی چپیری

گنبده مه جوړوه پرقبر هم ماني اومه سايوان

بادی وزد باران رسد گردد گنه بیشک هدر

چی باد الوزی او باران رسیړی وبه گزي گناه بیشکه توی

۳. نقش ونگاری چون کنی برگورها یا گچ زنی

نقشونه چی کوی پرقبرونو یاچونه وهي

مکروه باشد درکتب صدقات باشد خوبتر

مکروه ده په کتابونو کی صدقه ورکول بنه ده

۴. صدقات بهر ارواح او گرمیدهی بروی رسد

صدقه لپاره دروحو که چیری ورکوی رسیبری

در شب جمعه آن هفته را بروی دهند آن ده قدر

په شپه دجمعی هغه هفته وی پردی لس چنده

۵. ایند هریک مردگان رخصت گرفته ازخدا

رازی هریو مری رخصت بیی اخستی له خدایه

گویند را ازخویش راحزن وفرح راحت خطر

وایی راز خپل لره که غم وی او که راحت او که خطره

۶. بیند حال ما وزر خود را زخوش واقربا

گوری حال دمالونو او دزرو دخپلو قریبانو

گویند بازاری دعا یابد دعاهاى بی خطر

کوی په عاجزی سره دعا چی راضی وی وارشان بی بیره

دمشکلو الفاظو معنی :

حجر دبره، صغه چولتره، گورها قبرونه، هدر خراب، حزن غم په هغه شی
چی تیر سوی وی، فرح خوشحال فی الحال، راحت خوشحال په راروانه
زمانه کی .

توضیح او مطلب:

۱. په قبرونو کی خوراک اوچنبل مه کوه حکه چی زړه سختوی.
۲. گنبد مه جوړوه په قبرونو هم چولتره اومه خپری دغه ټول عبث اوبی
فائدی دی.

۳. نقشونه جوړول اوچونه ورکول داهم مکروه و بوله تردغه صدقه ورکول ډیرښه ده.
۴. صدقات که چیری ورکی مړی ته یې ثواب رسیږی په شپه دجمعی.
۵. هریو مړی له کوره رخصت اخلی حی و طرفته دخدای که راحت وی او که غم.
۶. او گوری حال دمال اودزو او دخپلوانو او قریبانو چی دعاورته کوی هلته چی راضی وی وارثان.

۱. احوال را باخویش ها گویند باحضرت بسی

حال خپل سره دخپلوانو وایی په ډیر ارمان سره

مادر پدر هم اخوتان هرکه بود دختر وپسر

مور اوپلارهم دوپرونو سره که لوروی که زوی

۲. ازمال مایاران ما صدقه دهید ازبهر حق

وایی دمال زماخه صدقه ورکی لپاره دخدای

یابم ثوابش گرچه تو ازمن بیابی صد قدر

بیا به پیدا کرم ثواب دهغه له ما نه سل واری زیات ستاسی

۳. هرکو زبهر حق دهد صدقه بروح مردگان

هرخوک چی صدقه ورکوی لپاره دخدای په روح دمر

یابد جزا روحش ازان اوهم شود زان بهردر

پیدا به کړی ثواب روح دده له هغه خخه هم ډیر

۴. میدان زیارت سنت ومیکن زیارت روزشب

وبوله زیارت کول سنت اوکوه زیارت همیشه

معهود سومی هفتی دان بدعتی میکن حذر

معلومول ددریمی یا اومی دغه وبوله بدعت کوه پرهیز

۵. ازبهر اهل مرده راطعمی بکن ازجان ودل

لپاره دکور دمپی دودی ورکوه داخله خخه

پس هر درم یابی جزا جانان من دینار وزر

په عوض دهی روپی به پیداکی ثواب داشرفی او دزرو

۶. ازبهر مرده طعم چون درسوم وهفتم یاچهل

لپاره دمپی چی دودی په دریمه اومه او خلوبینتمه

سازی دهی درویش اورنه نباشد معتبر

جو پروی ورکوه فقیر لره اوکه نه وی نو نه دی منظور

دمشکلو الفاظو معنی :

حسرت افسوس ارمان، دختران خوندی، دختر لور، معهود معلوم چی کپی. حذر پرهیز.

توضیح او مطلب:

۱. احوال سره دخیلوانو وایی په ډیر ارمان سره خصوصاً که مور اوپلار وی او ورونه اوکه لور اوکه زوی.

۲. خیرات چی کوی لپاره دخدای بی کوه چی پیداکی ثواب.

۳. خوک چی لپاره دخدای صدقه ورکوی په روح دمرو ثواب بی خدای

ﷺ ورکوی.

۴. و بوله زیارت کول سنت دی لیکن ورخ معلومول نه دی بنه.
 ۵. لپاره دمپی و کور ته ډوډی راوړل په اخلاص سره ثواب لری.
 ۶. دمپی دکور ډوډی په دریمه یاپه څلویښتمه ورخ ورکه فقیرته اوکه فقیرته یې ورنه کړی نونه ده منظوره.

۱. گوری منقش چون کنی یاگل کنی یا کچ برو

قبر چی هرکله نقش دارکی یا گلونه کړی یاچونه

هرگز نباشد فائده نزدیک اوجان ای پسر

هیچری نه لری فائده ای روحه حُما ای هلکه

۲. روحان چوبیند خود گور منقش خویش را

ارواحان چی ووینی حای دکورخپل منقش

هرگز نباشد شادشان زین کار حذر

هیچری نه وی خوشحالی دوی لره ددی کارونه پرهیز وکه

(باب چهلم در احکام شهادت ومانند آن گوید)

څلویښتم باب په بیان دی داحکامو د شهادت

۳. چون کشته گردد مسلمی در راه حق ازکافران

چی مړسی مسلمان په لاره دخدای کی له کافرانو څخه

یا ظالمی عمدا کشد خواهی به تیغ ویاتبر

یایې ظالم قصد مړ کړی په توره یاپه تبر

۴. زنده نماند ساعتی فی الحال میرود در زمان

ژوندی پاته نه سی یو ساعت سمدستی مرسی

نی طعمی بخورد آب نی سخنی نه اندک بیشتر

نه خوراک و خوری نه اوبه نه خبری لری یا ډیری

۵. حد شهید اندر شرع جز این نباشد جانمن

حکم دشهید په شرع کی ماسواله دی خخه پر بل چاهم کیری

دیگر شهیدان مصطفیٰ گفت است بشنو ای پسر

نور شهیدان هم رسول الله ویله واپی وره هلکه

۶. غرقه به آبی شود دیگر به آتش سوخته

غرق سوی په اوبو کی سوی په اور باندي

مبطون و مطعون وانکه اومیرد کسی اندر سفر

دنس له مرضه اوبه طاعون کی چی مرسی اوبه سفر کی

دمشکلو الفاظو معنی :

گچ چونه، منقش گلان درخت او دهغه شکلونه، عمدأ قصد، غرقه چی په اوبو کی مرسی، مطعون چی دنس له مرضه مرسی، مطعون چی له طاعون مرضه مرسی.

توضیح او مطلب :

۱. قبرونه نقش کیدل او چونه کیدل هیخ فائده نه لری.

۲. روحونه دمرو ددی کارو خخه هیخکله خوشحاله نه دی.

۳. کم سڀري چي دکافرانو خخه مڀسي په جهاد کي هغه شهيد دی.
۴. کم سڀري چي ددوي دلاسه زخمي سي اوبيا مڀسي نه خوراک وکي نه چنبل نه خبري داهم شهيد دی.
۵. شهيدان همدا اشخاص دي ددي خخه ماسوا بل چا ته اصلي شهيد نه ويل کيږي.
۶. چي په اوبو کي غرق سي ياپه اور وسوخي ياپه مرض دنس سره ياپه طاعون سره داهم په حکم دشهيد کي دی.

۱. شخصيکه ميرد درجمه خواهی بروز باشی

بل هغه سڀري چي مڀسي دجمعي په ورځ ياشپه

عاشق که باشد پارسا آن عشق دارد ستر

بل هغه عاشق دی پرهيز گار چي عشق پت ساتي

۲. وانکس که ميرد درسماع شنود سماع ازبهر حق

اوبل هغه سڀري چي مڀسي په سروز لپاره دخداي او هغه

وآن زن که ميرد درحمل ميرد کسی زیر جدار

بنځه ده چي مڀسي پر حمل بل هغه سڀري دي لاندي دديوال

۳. پامال گردد اسپ را يا برق بزند صاعقه

يا پائمال دآس سي يايي بجلی او تالانده ونيسه ياتندر

اندر چهي افتد کسی شيري کشد ياخوک نر

ياپه کوهی کي ولويږي ياچي زمري بي مات کي يابل حيوان

۴. انکس که سخنی بهر حق گوید شود کشته در آن

بل هغه شهید دی چی دخدای لپاره خبره کوی مپسی په هغه

دیگر بدان مرتت راشد شانزده جمله نفر

بل هغه شهید دی چی دی وخت تیرکی، داتول شپارس نفره سوه

۵. انکس که بهر مال وزر جنگی کند باکافران

هغه سړی چی لپاره دمال اوزرو جنگ کوی له کافرانو سره

یا بهر نام شجعتی چندان نیابد از اجر

یا لپاره دنامه دغیرت نه به کړی پیدا ثواب

۶. آنکس که بخورد زخمی بر رو مقابل دشمنان

اوبل هغه سړی دی چی و خوری زخم پر مخ ددبمنانو

باوچه نسبت آنکسی زخمی خورد پشت و کمر

دده سره څه مساوات دی دهغه چاچی وار و خوری په شا

دمشکلو الفاظو معنی :

ستر پټ والی، سماع اوریدل دسروز، صاعقه تندر، مرتت وخت تیریدل، شجعتی غیرت، پشت شاه، کمر ملا، خوک نر سرکوزی.

توضیح او مطلب :

۱. بل هغه سړی چی مپسی په جمعه یاپه ورځ یاشپه. بل هغه سړی هم مرتبه دشهید لری چی عاشق صادق وی.

۲. اوبل هغه سی چی په خوند دسروز اوریدل لپاره دخدای مپسی اوبله

هغه زنانه ده چي اولاد مړه سي، يالاندي ترديواله سي ددغه ټولو بيا مرتبه دشهيد ده.

۳. يامرسي په پښو دآس کي يابجلي يې ووهي ياپه خاده کي ولويږي يايې يوحيوان وخوري.

۴. بل هغه شهيد دي چي دخداي لپاره يې کوله خبره شهيد سو دغه گرده شپاړس نفره سوه دگړو دشهيدانو مرتبه ده.

۵. او هغه سړي چي دمال او زر دپاره جهاد کوي يا دپاره دنامه زيات ثواب به نه پيدا.

۶. او هغه سړي چي په جهاد کي پرمخ زخم وخوري زيات دي ترهغه چي پر شايې وخوري.

۱. مقبل رود اندر جنان شادي کنان خنده زنان

شهيد قبول سوي زي به جنتوته خوشحالي کونکي

از سالها هم پانصد مدبر شهيد بيشتتر

په کلونه دپنځه سوه کاله بد بخته شهيد زيات وروسته

۲. هرگز کسی را درجنان دنيا نباشد ارزو

هيچري چالره په جنت کي په دنيا ارمان نه وي

الا شهيد راه حق گرچي بيابد کشک زر

مگروي به شهيد دلاري دخداي که څه هم چي پيدا کي ملغلري

۳. چون مسلمی از صدق دل خواهد شهادت ازخدا

هرکله چه يو مسلمان له اخلاص نه غواړي شهادت له خدايه

یابد چو شهدا در جتی میرد به تب یادر د سر
پیدابه کری په شان د شهیدانو در جی په تبه یادر د سر

۴. شهدا مگو از مردگان در دل میند از اینسخن
شهیدانو ته مه وایه مری په زړه مه راوړه دا خبره
اندر جنان چون زنگان بخورند شربت هم ثمر
په جنتو کی په شان د ژوندو خوری به شربت هم میوی

(باب چهل ویکم در اسباب فقر و تنگدستی گوید)
یوخلو بینتم باب په اسبابو کی د فقر او مسکینی ویل کیری

۵. اسباب فقر و مدبری چل رامیدان یقین
سببونه د فقر او بدبختی خلوینت و بوله یقین
سطور بین اندر کتب راویست جعفر معتبر
لیکلی او گوره په کتابونو کی روایت کونکی امام جعفر دی

۶. طعمی مخور باشی جنب آبی مخور از نائزه
طعام مخوره چی جنب بی او به مه چنبه د سخکری خخه
هم دور کن از خویشتن آوندهائی منکسر
هم لیری کره له خپله خانه هغه لوبنی چی مات وی

دلغاتو حل :

مقبل قبول سوی. مدبر بدبخته، کشک ژړی ملغلری، تب تبه ثمر میوه،
 مسطور لیکل سوی. آوندها لوبنی، منکسر ماته.

توضیح او مطلب :

۱. شهید قبول سوی حی به جنتو ته خوشحاله به یې او پنځه سوه کاله دبد بخته شهیدڅه دمخه زیات.
۲. هیچالره به ارمان نه وی وه تللو ته د دنیا مگر شهید لره به داتمنای چی تللی وای بیاشهید سوی وای.
۳. چی یومسلمان په اخلاص سره له خدای ﷻ وغواری شهادت پیدا به کی په شان دشهیدانو درجی په تبه یادرد سره .
۴. شهید ته مړه مه وایاست په جنت کی په شان دژوندو به خوری شربت اومیوی.
۵. اسباب د فقر او مسکینی درته بیانوم یاد یې کره.
۶. که جنوب وی ډوډی او اوبه مه چنبه په لوبنی کی، اوبه هغه لوبنی کی مه چنبه چی مات وی.

۱. بولی مکن هم برهنه جاروب در شبهان مزین

بولی مه کوه سرتوره جارومه وهه دشپی

مگذار هم آوندها جانامن بکشاده سر

هم مه پریرده ای روحه حما لوبنی سرتوره

۲. نی زن بگیرد نام شو نی شو بگیرد نام زن

نه دی بنسخی یادوی نوم دخاوند اونه خاوند نوم دنبسخی

نی نام مادرهم پدر آرد زبان دختر پسر

نی دی نوم دمور اوپلار اخلی په ژبه لور اوزوی

۳. طعمی مخور هم بی ادب نی بد دعا فرزند را
 طعام مه خوره هم په بی ادبی بده دعا مه کوه زامنو ته

پر کاله باشد نان آن را زدرویشان مخر
 ټوکری چی وی دډوډی هغه له فقیرانو څخه مه اخله

۴. قائم نپوشی جان من شلوار را درهیچگاه
 په ولاړی مه آغونده ای روح ځما پرتوگ هیڅکله
شسته میند درستار هم گوشه نگیری ازبشر
 په ناستی مه تره لونگوته هم کناره وه نیسه له خلگو

۵. در خشک موشانه مکن استاده باشی هم مکن
 په وچو ویشتوکی ږمونځ مه وهه په ولاړی
شانه شکسته چون شود ازوی بکن کلی حذر
 ږمونځه چی مات سی له هغه نه اوکره بالکل پرهیز

۶. مقراض مویی شرمگه ستان گبی جانمن
 په غچی ویبنتان دشرمگاه مه اخله ای روح ځما
هم موئی را در شرمگه از حد نداری بیشتر
 ویبنتو دشرم گا له حد نه زیات مه غټوه

دمشکلو الفاظو معنی :

برهنه لوڅ، جاروب جارو، آوندها لوبنی، پرکاله چی پلاس کی نیسی
 لپاره دشیانو راوړلو، مقراض غیچی، استاده ولاړ، شانه ږمونځ.

توضیح او مطلب :

۱. بولی کول په لوخ سره مه کوه اوجارو کول دشپي مه کوه هم مه پریږده لوبنی سرخلاصه.
۲. نه دی سپری دبنځی نوم اخلی اونه دی سپری دبنځی نوم اخلی او دی اولاد دمور او پلار نومونه اخلی.
۳. ډوډی چی خوری بی ادبه یې مه خوره شیرامه کوه خپلو زامنو لره.
۴. په ولاړی کپړی مه په غاړه کوه او لونگوته په ناستی مه تړه.
۵. وچ ویبستان مه ږمونځوه اونه په ماته ږمونځ سره سره ږمونځوه.
۶. په غچی سره ورینتیاں دشرمگاه مه اخله، اومه یې ډیر غټوه.

۱. درپیش پیران هم مردهم آستانه درمشین

په مخ کی دزړو هم مه زه په سر دروازه مه کنسینه

تخلیل دندان هم مکن چوبیکه باشد ازشجر

خلالول دغانبو هم مه کوه په هغه لرگی چی ددرختی وی

۲. وقتی نسوزی پوستی ازشیر باشد یابصل

هیڅ وقت نه سوزی پوست داوړی یا دپیاز

چو عنکبوتی بنگری ازخانه بکنی دور تر

چی غنی ووینی دکوره خپل ژرېې کره دباندی

۳. زنده سپس مفکن برون نی درنماز کاملی

ژوندی سپر مه غورزوه په لمانځه کی

در کذب هم عادت مکن نی در فروجی کن نظر

په دروغو کی عادت مه نیسه مه فرجونه ته کوه نظر

۴. وقتیکه شوئی دست ورو خشکش مکن دامان خود

هروخت چی پریمنخی لاس مه بی وچوه په لمن خپل
پوشیده دوزی جامه چون بدتر شوی جان پدر
آغوندی چی گنده جامی بدبخته به سی ای روح دپلار

۵. چون تو گذاری فجر را ازوی دمیا مسجد برون

چی ته اداکی لمونخ دسهار ژرمه مه راوزه له مسجد
گردی بفاقه مبتلا آید به پیشت صد فقر
اوکه راوزی په خواری به سی اخته تاته به راخی سل خواری

۶. خوابی مکن درصبحدم اوبار آید پیش تو

خوب مه کوه په سهار کی بدبختی به راسی مخ ستاته
سوگند بخوری راست چون روزیت گردد تنگ تر
قسم چی اخلی په رښتیا روزی به گزی تنگه زیات

دمشکلو الفاظو معنی :

استانه پای حصه ددروازی، تخلیل خلالول، دندان غابښ، شجر درخته، بصل پیاز، عنکبوت غڼی، مفگن مه اچوه، پوشیده دوزی اغوستل دگنډلی جامی، فاقه لوربه، سوگند قسم .

توضیح او مطلب :

۱. په مخ دسرو کی هم مه څه اوپه پای کی هم مه کښینه.
۲. خلالول دغاشو په ښه صاف لرگی کوه. دپیاز اودوژی خوړونه هم

- مه سوخه اودغنی تالونه هم دکور خخه لری کره.
 ۳. په لمانخه چی کم وخت ولاړیې ژوندی سپړی مه غورزوه مه دانسانانو فرجوته گوره مه دخان عادت دروغ گرزوه.
 ۴. چی مخ یا لاس پریولی نو په خپل لمن باندی یې مه وچوه.
 ۵. چی ته وکی لمونخ دسهار زربیاله مسجده هم مه راوزه اوکه راوزی اخته به سی په فقر اوپه سل خواریو.
 ۶. خوب مه کوه په سهارکی بدبختی به راسی ستامخ ته قسمونه مه اخله روزی به دی تنگه سی زیاته.

۱. در نفقه هم تنگی مکن فرزند واهل خویشتن

تنگی په روزی کبسی کی مه کوه دزوی اوکور خپل

دستی نشوئی و خوری برود زتو اموال وزر

چی لاس نه مینخی او خوری ولاړ به سی له تانه مال وزر

۲. کاسه وصحنک زود شو چون تو خوری طعمی درو

لوبنی او کاسه ژر مینخه چی کله ته پکبسی و خوری ډوډی

شیطان بلیسد اندرو باشد چون برهنه سر

شیطان ختی مینخ ددی هرکله چی وی لوخ

۳. جنگ وجدل در خانه خود میکنی چون روزشب

جنگ او شور په خپل کورکی چی کله ته همیشه کوی

ازتو گریزد رزق تو هرگز نیاید پیش در

له تانه به ولاړسی رزق اوتاته به رانه سی هیخ شی

۴. هرچل که گفتم مرترا بنویس اندر جان ودل

دا خلویبنت خبری چی می تاته وویلی ویی لیکه په روح او په زړه

محتاج گردی نی گهی هرروز یابی صد گهر

محتاج به نه سی چیری هره ورخ پیداکی سل ملغری

باب چهل ودوهم در بیان تونگری واهل سخاوت وغنا گوید

دوخلویبنتم باب په بیان کی دی دمالداری او دسختا او دغنا

۵. اسباب دولت مال وزر سه چیز دانی بیشکی

اسباب ددولت مال اوزر دری سوه شیان وپیژنه بی شکه

گرتو کنی آن چیزها گنجی بیابی بیشتر

که چیری ته هغه شیان ورکی خزانی به پیداکی ډیری

۶. دائم گزارى خاشت راترک نگیری هیچ که

همیش کوه لمونخ دخانتت پریرده بی مه هیخکله

روزی بداری بیض را باشی بخانه یاسفر

روژه ولره په ورخو دببض کی که پرکور بی او که په سفر

۷. پیوسته خیزی صبحدم هرگز نخسپی آنزمان

همیشه پورته کیره سهار هیخکله بیده نه سی په هغه وخت کی

تسبیح گوئی روز و شب غفران نخواهی سحر

تسبیح وایه په شپه او ورخ کی بخشش غواره هر سهار

توضیح او مطلب :

۱. په خپل اولاد تنگی درزق مه کوه اوچی له ډوډی نه وروسته لاس نه پریولی ژربه لتانه مال او زر ولاړسی.
۲. لوبنی اوکاسه ژر مینځه کم وخت چی وخورى ډوډی شیطان بیا ختی دننه په لوبنی کی چی سر پرپروت نه وی .
۳. جنگ اوشور مه کوه اوچی کوی یې مال به ستا خخه ولاړسی اونه به راخی تالره مال.
۴. هر خلویبست چی می تاته وویل ولیکه په روح او په زړه محتاج به نه سی هیخکله.
۵. اسباب ددنیا وپیژنه که هغه وپیژنی شیان به پیداکی اوخزانی دمال ډیری او زیاتی.
۶. همیشه دخانبت لمونځ کوه، اوپه سپینو ورځو کی روژې نیسه.
۷. سهار وختی پورته کیږه او دلمانځه خخه وروسته مه بیدیره.

۱. شکر خداگو بیشتر مصحف بخر ازمال خود

شکر دخدای وایه زیات قران مجید واخله له خپله مال خخه

میخوان قرآن ازبهر حق خدمت بکن مادر پدر

وایه قرآن دپاره دخدای ﷻ خدمت کوه دمور اوپلار

۲. سورة جمعه بخوان سورة مزمل روز وشب

سورة جمعه وایه او سورة مزمل په ورځ اوشپه کی

دائم بخوانی واقعه ازبعد مغرب ای پسر

همیشه ووايه سورة واقعه وروسته دمانبام خخه ای هلکه

۳. ناخن چو خواهی تبری در روز پنجشنبه ببر
نوکان چی غواری پری بی کپی په ورخ د پنج شنبی بی پریکړه
موزه که پوشی کفش هم باید که پوشی زودتر
موزه چی اغونده اوبوتونه هم شاید چی واغوندي بی ژر

۴. چی تو پوشی خاتمی پوش ازعقیق ایجانمن
کله چی ته گوتمی کوی په گوته بی کړه دعقیقو ای روح حما
محبوب خواهد دست چون دستی بده مقصد ببر
عاجزه سپری چی غواری مدد نومدد ورسره وکړه مقصد یوسه

۵. عهدیکه بکنی باکسی نقصان مکن درعهد خود
چی وعده وکی دچاسره نقصان مه کوه په وعده خپله کی
جاروب چون مسجد زنی مالی بیابی بیشتر
مسجد چی جارو کوی مال به پیداکی ډیر

۶. حجی بکن ازبهر حق میکن زیارت مصطفی
حج وکړه دپاره دخدای زیارت دمصطفی ﷺ کوه
اندر تجارت صدق راکن پیشوا هم راهبر
په تجارت کی رشتیا کړه پیشوا هم لارښوود

دمشکلو الفاظو معنی :

مصحف قرآن شریف، میخوان وایه، ناخن نوکان، خاتم گوتمی، محبوب پت په عاجزی کی، جاروب جارو.

توضیح او مطلب :

۱. شکر دخدای ﷺ وایہ زیات قرآن شریف واخلہ لپارہ دخان خیل .
۲. سورة جمعه دشپی وایہ سورة مزمل دورخی او دشپی. همیشه قرآن وایہ سورة واقعه وایہ.
۳. نوکان چی پریکوی په ورخ دپنجشنبی موزه چی په پنبوکوی باید ژر رنگ وی.
۴. گوتمی چی په گوتہ کوی دعقیق والا په گوتہ کوه.
۵. دچاسره دی وعده وکړه په خپله وعده باندى نقصان مه کوه دمسجد جاروکول مال زیاتوی.
۶. حج وکړه دپارہ دخدای زیارت دمصطفی کوه په تجارت کی رښتیا وایہ لارښوونکی به سی.

۱. درخانه داری سرکه خانه مکن خالی ازان

په کورکی ساته سرکه خالی مه کوه کور دهغه څخه

برکت چو خواهی مال خود رو گوسپند زود خر

برکت چی غواړی په مال کی خپله پسی څه اوپسونه واخله

۲. غسل جمعه دائم بکن خاصه که غسل اربعا

غسل دجمعی همیشه کوه خاص غسل دچهارشنبی

در روز عاشوره بپز اضعاف ایام دگر

په ورخ دعاشورا پرش کوه دوچنده دنورو ورخو

۳. آمیز جو گندم بهم آنکه آزان نانی بپر

گله چی کی غنم اوربشی پس له هغه ډوډی پخه

غله که داری کیل کن ازوزن کن کلی حذر
غله چی لری پیمانہ یی کره دتول نه او کره پرهیز

۴. دستی بشوی طعمی بخور گردی تونگر بیشکی
لاس پریوله وروسته دهغه خخه خوراک کوه سرمایه دار به سی

تنها چو باشی زن بکن بسید یابی مال وزر
تنها چی یی نو بنسخه او کره ډیربه کری مال اوزر

۵. هرسی که گفتم پیش تو هشد از جمله کن عمل
هردیرش چی وویل تاته عقل ولره او عمل ورباندی وکره

تخلیل دندان هم مکن بنویس اندر دل جگر
خلالول دغانبو هم مه کوه اوولیکه په زپه

باب چهل وسوم در بیان اسباب جنت گوید!
درو خلویبنتم باب دی په بیان کی داسبابو دجنت

۶. جنت مقام صالحان آنکه بیابی جانمن
جنت خای دنیکانو دی هغه وخت به یی پیداکی ای روح خما

بکنی عمل زبهر آن هر روز کاری خوبتر
کوه عمل لپاره دهغه، دورخی کار بنه

دمشکلو الفاظو معنی :

گوسپند پسه، اربعاء ورخ دچهارشنبی، عاشورا ورخ لسمه دمحررم،
 حذر پرهیز، آمیز گلهیدل، جو اوربشی، گندم غنم، تخلیل خلالول،

دندان غابونه .

توضیح او مطلب:

۱. سرکه خامخا په کورکی ساته برکت چی غواری نوپسونه وه ساته.
۲. غسل دجمعی کوه خاص بیا دچهارشنبی په ورځ دلسمی دمحررم اغونده دوچنده دنورو ورځو.
۳. غنم او اوربشی گډوه او دهغه څخه ډوډی پخوه.
۴. لاس پریوله مخکی دډوډی څخه چی سرمایه دی ډیره سی تنها هیڅکله خوراک مه کوه.
۵. دغه دیرش چی وویل سوه عمل کوه ورباندی. خلالول دغابنوهم کوه وی لیکه په زړه باندی.
۶. جنت دنیکانو ځای دی کله چی نیک سی نوبه یی پیداکی.

* * *

۱. اعمال جنت دان بسی حدی ندارد هم عدد

کارونه دجنت وپوله ډیر حدنه لری اونه شمار

زان جمله گویم پیش توآن بست وهفت ای پسر

دهغه ټول وایمه مخ ته ستا هغه دی اوه ویشته ای ځوانه

۲. اول بگویی کلمه را از صدق دل خالصاً

اول وایه کلمه دزړه داخالصه څخه

باشی بران ثابت شده مدت حیاتی در عمر

اوسی به په هغه محکم بڼه موده دژوندپه عمرکی

۳. شای درسان مر خلق راطعمی بده ازبهر حق

خوشحالی رسوه خلگو ته ډوډی ورکوه لپاره دخدای

پوشی لباس مغفرت ائی بجنه هشت در

وابه غونډی جامه دبخبنی رایی په اتو دروازو جنت ته

۴. اضياف را اکرام کن غزوه بکن بامشركان

میلمنوته عزت ورکوه غزاکوه سره دمشرکانو

سری بگوید چون کسی آن راز مکشا بر بشر

راز وواپی چی درته خوک هغه رازمه وایه سپری ته

۵. زحمت چوآید پیش تو هرگز نیاری برزبان

مرض چی راسی مخ ته ستا هیثکله په ژبه مه وایه

جمله مصائب همچین پنهان بداری درجگر

ټول غمونه دارنگه پټ ولره په ځیگر کی

۶. صالح چوکنی کارها باحور شینی درجنان

نیک چی کله کوی کارونه سره له حورو به کببینی په جنت کی

احسان کنی با آن کسی کو باتو کرده بدبتر

نیکی کوه دهغه سپری سره چی ده کړی وی له تا سره بدزیات

دمشکلو الفاظو معنی :

اعمال کارونه، بست وهفت اوه ویشته، صدق رشتیا، مدت وخت، حیات ژوند، طمع امید له مخلوق ساتل، غزوه جنگ سره له کافرانو.

توضیح او مطلب :

۱. کارونه دجنت دومره ډیردی شمار نه لری دغه ټول درته وایم.
۲. اول په صداقت سره کلمه وایه عمر به دی خدای ﷻ ډیرکی.
۳. په خوشحالی ورکوه خلگو ته ډوډی هم دغه شیان ټول لپاره دخدای ﷻ کوه.
۴. میلمنوته عزت ورکوه غزا کوه سره له مشرکانو سره.
۵. هروخت چی مرض راسی تالره هیڅکله یې چاته مه وایه ټول غمونه پټ ساته.
۶. نیک کارونه چی کوی سره له حورو به کښینی ته په جنتوکی نیکی کوه له هغه سره چی له تاسره بدکوی.

۱. اندر سرائی وجان ودل درویش مسکین جای ده

په کور دروح اودزړه کی فقیر مسکین ته خای ورکړه

فرمای کاری نفس را از کارهای سخت تر

فرمایه کار نفس لره چی په کارونو کی ډیر سخت وی

۲. داری نکه فرج ازنان فحشی نگوی از زبان

وساته خان دزنا څه بدی خبری مه وایه په ژبه

محظور شبهی طعم رایابی ازان میکن حذر

منع ده حرام اودشبی له هغه څخه مه کوه بیره

۳. همسایه پرسی دائما باشد بشادی بانعم

دهمسایه څخه پوښتنه کوه همیشه وی په بنادی کی اوکه غم

بیمار راپرسی بسی یابی بجنّت کشک زر
دناجویری پوښتنه ډیره کوه چی پیدا کری مانی په جنت کی

۴. خشمی فرو خور جانمن عفوی بکن بامر دمان
قهر کښته کره ای روح خما عفوه کوه خلگو لره
باصالحان دائم نشین ذکر بگو شام وسحر
سره دنیکانو همیشه کښینه ذکر کوه مانبام اوسهار

۵. از ظالمان مظلوم راداری بده انصاف هم
له ظالمانو خخه مظلوم لره ورکوه انصاف هم
کلمه شهادت دروضو میگو همی جان پدر
کلمه دشهادت په اوداسه کی وایه ای روح دپلاره

۶. دائم بکن سنت آدا چونتو گذاری عصر را
همیشه کوه سنت نفل چی ته کوی لمونخ دمازیگر
چیزی نخواهی از کسی تحمید گوشام وسحر
خه شی مه غواره له چانه حمد وایه مانبام اوسهار

دمشکلو الفاظو معنی :

محظور منع سوی کارته وایی. حذر پرهیز، فحش وبدو خبرو ته، کشک
 بنگله، خشمی قهر او غصه کول، عصر مازیگر.

توضیح او مطلب :

۱. نیکی کوه اوفقییر لره په زړه کی خای ورکړه دنفس خبره مه منه کم خه

- هم داکار دڊبرو څخه سخت دی.
۲. اوخپل ځان وساته دزنا کولو څه اوبدی خبری هیچاته مه کوه.
۳. اودهمسایه پوښتنه کوه که په خوشحالی کی وی اوکه په غم کی دناجوړی پوښتنه کوه.
۴. قهر مه کوه عفوه کوه خلگو لره اودنیکانو خلگو سره همیشه کښینه او ذکر دخدای ﷻ کوه.
۵. همیشه له ظالمه حق اخله مظلوم ته ورکوه په انصاف کلمه دشهادت په اوداسه کی وایه.
۶. څلور کعاته نفل دمازیگر دلمانځه څخه دمخه کوه له چا څخه شی مه غواړه.

۱. از بعد هر فرض بخوان کرسی بصدق جان ودل

له هر فرضی لمانځه څخه وروسته وایه آیه کرسی په رشتیا سره

طبلی زنان جنت برو آمد چینین اندر خبر

طبل رغوونکی بنځی له جنت څخه وځی راغلی دی په حدیث کی

باب چهل وچهارم در اسباب دوزخ میگوید

څلور څلویښتم باب دی په بیان کی داسبابو

۲. دوزخ برای کافران هم مفسدان ملحدان

دوزخ دپاره دکافرانو اوهم دفساد کونکو هم لپاره دبیدینو دی

باشند ساکن اندر ان عورت زمردان بیشتر

دی اوسیدونکی په ده کی بنځی ترنارینه زیاتی

۳. از مرد نه صد نه نود ازهر هزارى درجنان

له نارينو وو خخه نه سوه نه نوى له زرو په جنتو كى دى

نه صد نود نه از زنان ازهر هزارى درسقر

نه سوه نه نوى دزنانو له زرو خخه په دورخ كى دى

۴. مردم كه در دوزخ رود آنجا بسوزد سالها

سپرى چى دورخ ته خى هلته به سوخى كلونه

موجب بگويم پيش تو بشنو زمخلص مختصر

سبب دسو خيدو و ايم په مخ ستاكي واوره له مخلصه كوتاه

۵. اسباب دوزخ عشرين بدان باچا رهم

سببونه ددورخ ټول شل و بوله سره دخلورو

اندیشه کن در هریكى ازهرىكى ميکن حذر

فكر وكړه په هرپوه كى له هرپوه كوه پرهيږ

۶. شركى چو آرد كس بدو دائم بسوزد اندران

شريك چى خوك پيدا كوى له ده سره هميشه به په اورسو خى

حقبة بسوزد اندران از فوت وقتى اى پسر

يوه حقبه به سوخى دقضا كيدو په سبب اى هلکه

توضیح او مطلب :

۱. وروسته له هرو فروض څه اية الكرسي په رښتيا او په يقين سره وایه رباب و هونكى به جنت له خى راغلى دى په حديث كى.

۲. دورخ جوړسوی دی لپاره د خرابونکی نه منونکی د خدای ﷺ چی ورته ملحدان وایی.
۳. جنت له به نارینه له زرو څه نه سوه نه نوی ځی. اوله زنانو څه به له زرو څه نه سوه نه نوی دورخ لره ځی.
۴. کم څوک چی دورخ لره ځی هلته به سوځی کلونه سبب د سوځیدلو هم ډیر دی چی بیان یې کوم تا لره.
۵. اسباب د دورخ ټوله شل و بوله چی بیان یې درته راځی.
۶. اول شریک جوړول له خدای ﷺ سره یو حقه په شان داویا کال ده چی دونه مقدار به سوځی په قضاء کیدلو دیوه لمانځه.

۱. بخلی کند باهر کسی باشد متابع شهوتی

بخیل والی کوی سره دهرسری اوتابع د شهوت وی

عجیبی کند بامردمان خود را بدانند خوبتر

تکبر کوی سره دخلگو سره ځان ښه بولی

۲. امر خدا نارد بجا باشد مصاحب فاسقان

حکم د خدای ﷺ هغه راوړی په ځای اوملگری د فاسقانو

تحقیر بکند بزرگان بر سائلان بکند قهر

سپک والی کوی دبزرگانو په سوال کونکی قهر

۳. ترک جماعت عمدا بگیرد جانمن

پریښول د جماعت قصداً دی ای روح ځما

بی رد سلامی اوکند تمام باشد بیخبر

اونه جواب د سلام کوی او خبره زغلونکی بی عمله وی

۴. وامي ستاند ازکسي هرگز نخواهد تاديد

قرض مه اخله له چا خخه هيچري چي نه يي سي ورکولاي

بکند تنايز درلقب کس را چو بيند ازبشر

کوي سپک والي په صفت کي چالره چي ويني له انسانه

۵. اندر مناھي جملگي بکند دلبريها پسي

په گناھونو ټولو کي کوي دلاوري ډير

دشمن بداندي ميهمان آيد همي چون پيش در

دبشمن يي بولي چي ميلمه ورلره راسي په دروازه

۶. نوحه کند بر مردگان سينه خراشد خدهم

نوحه کوي پر مړو باندي گريبان خيري بارخوهم خيري کوي

پاره کندهم جامه را ياخود تراشد موي سير

جامه هم ياپه خپله پري کوي دسرو ورينستان

دمشکلو الفاظو معني :

عجبي خان ورته بڼه معلوميدل، لقب هغه نامه ته وايي چي صفتي معني پکښي وي، نوحه ژړا.

توضيح او مطلب :

۱. بخيل والي چي سړي کوي اوتابع دشهوت وي تکبر کوي په خلگو خان بڼه بولي.

۲. حکم دخداي ﷻ نه راوړي په خاي او ملگري دفاسقانو کوي او

- دبزرگانو سپڪ والى كوى اوپه سوال كونكى قهر.
 ۳. پريبنوول دجماعت هم گناه كبيره اوسخت جرم دى.
 ۴. قرض چى اخلى او وركولى يې نسي دا هم گناه ده.
 ۵. اوداهم گناه ده چى گناه په دلاورى سره كوى. اوداگناه ده چى ميلمه ورلره راسى دا دبنمن بولى چى په دروازه كى وى.
 ۶. دغم ژړا كول په مړو گريوان خيرل داهم په گناه كى شامل دى.

۱. بخورد ربا او دائماً درپس بدى گوید ترا

خورى سود هميشه اوپسى دشا بد واپى تالره

پکند حسد بر جملگی از کبر نارد کس نظر

كوى حسد دتولو خلگو سره، دكبر خخه خوك نه راورى په نظر كى

۲. اسباب دوزخ بيحد است گفتن شمردن كى توان

سببونه ددورخ ډير دى ويل او شمير يې كيرى كله

گردد هزاران از ورقى وقتيكه گردد مختصر

شى به زر ورقى كه يې مختصر وليكو

۳. موجز بگويم يك سخن تاتو در آئى درجنان بسى

كوتاه به وايم يوخبر لپاره ددى چى ورسى جنت

امرى خدا آر بجا كلى زشهو ت كن حذر

حکم دخدای راوپه په خای له شهوت خخه كوه پرهيز

۴. می باش خامش روز و شب سخنى مگو بیفائده

اوسه پت خوله دورخى اودشپى خبرى مه وايه بى فائدى

نرمی بکن بامردمان خدمت بکن مادر پدر
نرمی کوه سره دخلگو خدمت کوه دمور اوپلار

(باب چهل وینجهم در بیان ده سنت ابراهیم)

پنخه خلویبستم باب دی په بیان کی دلسو سنتو د ابراهیم علیه السلام

۵. ده چیز دانی ازسنن خلیل پیشوا

لس شیان و بوله له سنت خخه د ابراهیم خلیل الله چی رهنمادی

واجب شده اتباع آن بر مومنان جمله بشر

واجب سو تابع داری دهغه په مومنانو

۶. دان فرق کرد موی سراز ناصیه تا درقفا

وبوله جلا کول وینستان دسره له تندی خخه بیا ترپایه

مردم مخیر شد درین فرق کند یا حلق سر

خلگ اختیار داره سوه که بی جلا کوی که سر خریبی

توضیح او مطلب :

۱. سری چی له شاپه چاپسی خبری کوی دغه داسی و بوله لکه سود چی خوری او گناه ده.
۲. سببونه ددورخ ډیردی شمار بی نه کیبری که ورقی او کاغذان په ډکی سی نو ترزرو پوری رسیبری.
۳. که جنت او دخدای ﷻ رضا کول غواپی نوله خواهشاتو نفسانیوو خخه پرهیز و کړه.

۴. اوسه پت خوله دشپی اودورخی خبری مه کوه بی فائدی نرمی کوه په خبروکی او خدمت کوه دمور اوپلار.
۵. لس شیان دی له سنت دابراهیم خلیل الله چی پیشوا دی واجب ده تابعداری کول دهغه په ټولو مومنانو باندی.
۶. دویبستانو دوی طریقوی یوه طریقه بی داده چی خونکی جوړی کړی اولار پکښی وباسی دوهم خریل دټول سر.

۱. کعبه رسیدی حلق کن باشی مخیر بعد ازان

کعبی ته چی ورسیدی خریل کوه شی به اختیار من

درغیر کعبه حلق نی الا بداری خوبتر

بی دکعبی خریل نسته مگرکه بی وساتی ښکاره

۲. سبلت بپر چون ابرو ان یا پست کن ایجانمن

بریت وخریه په مثال دورخی یائی لنډ کړه ای روح حما

حلقی دور جائز بدان نزدیک علماء معتبر

خریل په ده کی روا وبوله په نزد علماء معتبر

۳. مسواک کن هر وضوء می چین همی موی بغل

مسواک وهل په هر اوداسه کی اولیری کوه ورینستان دتخر

گر حلق بکنی هم روا چیدن بود زان خوبتر

دبغلو که خریل کوی هم روا دی دبیخه کښل له خریلو ښه دی

۴. ختنه بکن فرزند را چون هفت ساله اوشد

سنت کول دزوی دی خپل په اووکالو چی سی

یابی ثوابی از خدا هرگز نیاید در حصر
پیدا به کپی ثواب دومره چی نه رآخی په شمار

۵. حلقی بکن در شرمگه باید نداری تاچهل
خریل کوه دشرمگاه چی ونه رسیری ترخلوینستو
فارغ چواز حاجت شوی سنگ بگردان یامدر
خلاص چی سی له حاجته ډبره وگرزوه یالوته

۶. آبی بکن اندر دهان هم آب بینی دروضو،
اوبه اچوه په خوله کی هم اوبه دپزی په اوداسه کی
هرده که گفتم پیش تو یادش بکن ای نامور
دغه لس می وویل په مخ ستاکی یادیچی کره ای نوم والا

توضیح او مطلب :

۱. کم وخت چی کعبی ته ورسیدلی سرخریل کوه وروسته له هغه ستا اختیار دی که حلق کوی اوکه خونکی مکر چونکی بنه عمل دی.
۲. بریت کوچنی کول لکه ورخی یا کبسته کول دهغه شه خریل هم جائز دی په نزد دعلماء معتبرو که چیری بدنه معلومیدل.
۳. مسواک کول په هر اوداسه کی ای روحه حَما اوبل ورینستان دبغلو، په دغه دبغلو په ورینستان کی دوی خبری دی یوخریل یوکبسل دبیخه دغه اخیر خبره دکبسلو بنه ده.
۴. دپچی ختنه سنت کول چی داوو کلو سی پیدا به کپی ثواب دومره چی نه شمیرل کیبری.

۵. خریل دنامه لاندی خوچی دخلوینستو ورخو خخه تیرنه سی.
 ۶. بل په خوله اوبه گرزول اوپه پزه، دغه لس اوس پوره سوه یادیې که،
 تلك عشرة كاملة

۱. قصد لواطت چون کند کس باکینزک یا حرم

قصد دلواطت چی وکی سړی دمینزی سره

باشد روا اورا کشد رفع کند از خود ضرر

روا دی چی هغه مړکی او لیری کی دخانه خخه ضرر

۲. باشد روا منکوحه راهم شوی کشتن در شرع

دی روا بنخی لره قتل کول دخواند

در حیض چون قصد کند خوی ندارد این قدر

چی په حیض کی ددی سره جماع کوی بیره نه لری

۳. هم اینچنین باشد روا اگر قصد کشتن کس کند

همدارنگه دی روا که چیری قصد دقتل وکی

اورا کشد اوپس اذان واجب نه چیزی بل هدر

دنیت کونکی هغه وژنی اول دمرگ بل باطل

۴. پنجه بدان از موزیان باید کشی حل و حرم

پنجه و بوله له ضرر منو باید مړه یې کی که په احرام کی یې که په حل

هر پنجه را موذی بدان موزی بکش حکم خبر

پنجه سره ضرر من و بوله ضرر رسونکی مړه که په حکم د حدیث

۵. زاغ وحدات کلب هم مردم گزد هر ساعتی
کارغه اوتپوس سپی چی خلگ چیچی هر ساعت
گژدم چهارم موش هم اندر مشارق کن نظر
لرم خلورم مزه هم په مشارق نوم کتاب کی وگوره

۶. هر جا که باشد مودی مردم بود یا جانور
هرخای کی چی وی ضرر رسونکی سپی یا حیوان
در حال کش اندر زمان هرگه برو یابی ظفر
فی الحال بی مړکوه په هغه ساعت پیدا به کری کامیابی

دمشکلو الفاظو معنی :

کینزک مینخه، منکوحه کم زنانه چی نکاح ورسره سوی وی، هدر باطل.
 زاغ کارگه، وجدات پوښتنه.

توضیح او مطلب :

۱. دمینخی سره مالک ته جماع کول روادی لپاره ددی چی خپل شهوت دفع کری.
۲. بنخی لره روا دی قتل دمیره چی په حیض کی بی جماع تی رابولی.
۳. همدارنگه روا دی وژل دیوچا کله چی هغه اراده وکری ستا دوژلو.
۴. پنخه حیوانات دی چی ضرر رسوی قتل کول بی روادی اوداپنخه سره ضرر رسونکی دی.
۵. هغه حیوانات دادی لکه کارگه تپوس دی سپی دی چی هروخت حمله کوی په سپی لرم دی مزه ده په المشارق کی چی دکتاب نوم دی

وڪرہ نظر.

۶. هرڄای چي ضرر رسونکی حیوان وی هروخت چي پر کامیابه سوی وڙنه یی.

۱. گربه کبوتر کشد قیمت نصابش ده درم

پشی چي کبوتره ووڙنی اندازه یی وکی دقیمت

یا خود زیانی او کند اکثر چو آید درجر

یایه خپله یی تاوان ورکړه چي راسی له طرفه

۲. جائز بدان هم کشتش میران حلقش کاردی

روا وبوله وڙل یی چي پر حلق یی چاره راکش کړه

اما اگر کس بگذرد یابی ثوابی بیشتر

مگرکه خوک عفوه کړی پیدا به کړی ثواب

۳. اسقاط کردن حمل راجانی نباشد اندرو

غور زول حمل لره چي نه وی په دی کی روح

گردند بعضی رخصتی گرتو بداری خوبتر

کړیدی بعضی رخصتی که چیری وساتی نوډیر بنه

۴. در حره خواهی تا جہن از فرج بیرون آب را

په اصلی بنځی کی غواری چي لیری کړی اوبه دفرج څخه

رخصت طلب از جاریه اذنش زمولی معتبر

اجازه ددی څخه غواره اوبه مینځه کی اجازه دمولی څخه غواره

۵. میخوان نجومی آنقدر تا تو شناسی وقت را
وایه علم نجوم دومره قدر چی ته وپیژنی وقت
تزویح کردن قبله هم دیگر برفتن در سفر
 دپاره دنکاح کولو هم دقبلی پیژندل بل دپاره دتللو په سفر

۶. بستان هدایه چون کسی بدهد ترا بهر خدا
اخله تحفه چی خوک یی درته کوی دپاره دخدای
قاضی چو باشی یا ملک از هدیه ها میکن حذر
چی قاضی سی یا باچا سی وکره دتحفو خخه پرهیز

۷. سلطان فتوحی چون دهد فی الحال بستان خرچ کن
باچا چی تحفه درکری وایی خله او خرخ یی کره
ردی فتوحی کرده اند بعضی مشائخ نامور
رد دتحفو کریدی بعضو مشهورو علماوو

اول خبر کن سوی شان انکه بیایی صحن در
۸. چونتو بیایی ازسفر یکره بخانه مرو
چی ته راسی له سفره یوساعت کور مه خبروه
اول خبر وکره و طرفته ددوی ته بیا رآه میان ته

۹. مصحف مبر در لشکری وان زن که باشد حره هم
کلام الله مه وره لنبکرته او هغه بنخه چی وی اصیله

لشکر که دارد قوتی این هر دو را آنجا مبر
لشکر دکفارو چی وی غالبه نودا دواړه هلته مه وړه

۱۰. مصحف چو بیني کهنه هم سوده وهم ریخته
قرآن چی ووینی زور هم سولیدلی اوهم توی سوی
درجامه پیچ ودفن کن چون مردگان اندر قبر
په جامه کی یی وپیچه لکه مړی په قبر کی بنځ کړه

۱۱. آبی خورانی نیم شب فرزند تشنه یا زنی
اوبه چی چینی په نیمه شپه زوی تری یا بنځه
جمله گناهان عمر تو مغفور گردد هم هدر
ټول گناهونه د عمر ستابه بخشش گزوی هم بالکل

دمشکلو الفاظو معنی :

گره پيشو، نصاب حصه دهغه، حجر ډبره، کارد چاره، اسقاط غورزول،
 صحن میدان، مصحف قرآن شریف، موی ورینسته .

توضیح او مطلب :

۱. پشی چی وژنی کوتره قیمت یی ورکړه ځکه چی په تحقیق سره تاوان یی کړیدی.
۲. رواده وژل چی په چاری یی پریکړی غاری که عفوه ورته وکی ثواب به پیدا کی.
۳. کمه زنانه چی واچوی حمل چی ژوندی نه وی بعضی رخصت بللی دی که چیری وساتی نو بڼه دی.

۴. په آزاده بنځه کی اجازه دهغي څخه غواړه او په مينځه کی دبادار څخه دهغي.
۵. علم نجوم دومره قدر وایه څومره چی تاته ضرور وی.
۶. که څوک تحفه درکړی ورڅخه اخله یې، اوچی قاضی سی بیا تحفی مه اخله.
۷. پاچا چی تحفه درکړی ورڅخه قبلوه یې او خیراتوه یې، مگر بعضی علماء یې تحفه ردوی.
۸. کم وخت چی له سفره راسی کور مه خبروه وروسته بیاراهه کورته.
۹. قرآن شریف او بنځی دجنگ په وخت کی چی دکفارو غلبه وی نو لښکر ته یې مه وړه.
۱۰. قرآن شریف چی زور وی نو یې ته په کپړه کی وپیچه په قبرکی یې بنځ کړه.
۱۱. زوی چی دی دشپی تزی وی اوبه یې کړه نوستا گناهونه به ټوله معاف سی.

۱. رنجی که بینی ساعتی بهر عیال ونفس خود

سختی چی وینی یوساعت لپاره دعیال اونفس خپل

هم صدقه باشد نزد حق یا جزای بیشتر

هم ثواب دی په نزد دخدای ﷻ پیدا به کی ډیر ثواب

۲. ازخمر دنیا چو خوری دیبا چو پوشی یا حریر

شراب ددنیا چی وچنبی او چی آغوندی ورینم

جامه نیابی درجنان آنجا شامی خمر

کپړه به نه کړی پیدا په جنتو کی او هلته به ونه چنبی شراب

۳. پرکاله چویابی جامها افتاده اندر کوچها

توکری توکری چی پیدا کی چی پرتی وی په کوخو کی

چینی بسی یکجا کنی یا خسته باشد از ثمر

تولی بی کره او یو خای بی کره او که میوه وی خرابه

۴. اندر زرع چین خوشه بعد از درون خصم او

په فصل کی توله وه وری وروسته تر قهر دده

پوست آنار و خربوزه جمعی کنی از در بدر

پوست دآنار اودختکو تهل کپی له درو اوله دروازو خخه

۵. چیننده گیرد نفع زان باشد مباح وهم روا

تولونکی چی اخلی فائده دهغه ده مباح

برداشت چون شد ملک او درملنقط میکن نظر

چی لور سو ترمک دخاوند دفصل په ملتقط کی وگوره

۶. خصمش بخواهد جمع آن بخلی کند بر مردمان

که خاوند و غواری جمع کول دهغه او بخیلی کوی پر سرو

جائز نباشد غیر را اندک بود یا بیشتر

روانه دی نور چالره لریا دیر زیات

۷. اندر زمینی چون کسی گاوان نشانند یا غنم

په یو مزکه چی خوک غوایی را ولی یا پسونه

سرگین شود بیحد جمع پاچک هم آنجا هم بحر

خوشایی کیری دیر جمعه گوبر هم پوچی

۱. بادام خرما گر کسی بدهد کسی را بهران

بادم او خرماوی که خوک ورکړی چاته دپاره دهغه

بکند شاری بر شېی یا بر عروسی مه چېر

چی خیرات یې کړی پر باچا یا پر ناوی ترمیاشت دمخه.

دمشکلو الفاظو معنی :

رنجی سختی، عیال خپل بچیان، خمر شراب، زرع کښت، خوشه وږی، مباح روا، ملتقط نوم د کتاب دی، بعر پوچی، سرگین گوږ، پاچک دغوا مرداری.

توضیح او مطلب :

۱. کم وخت چی سختی تیروی لپاره دعیال اودنفس خپل دغه ټول ثواب و بوله.
۲. ظالم چی درخه اخلی یوه روپی په زور او په ظلم ثواب به یې پیدا کړی په آخرت کی.
۳. کم خوک چی په ددی دنیا شراب خوری او دورینمو کپړی اغوندی په جنت کی یې بیانه کړی پیدا.
۴. په کوخو کی ټوټی کپړی ټولوله بیاپه بڼه درسی.
۵. فصل چی ختم سی دهغه خخه وژی ټولول دغه فائدی خخه نه دی خالی، جمع کول دمال روانه دی بلا ضرورته.
۶. ټولونکی چی ورخه اخلی فائده نو هغه ته هم روا دی.
۷. په خپله محکه کی چی خوک غریبان ډیر گله کړی نودا ډیره زیاته گټه او ثواب لری.

۸. بادام او خرماوی که خوک ورکری دپاره دتصدق پرناوی یا باچا نو روا دی.

۱. خوردن نباشد داشتن چیزی ازان اورا

خوراک نه دی مناسب دشی له هغه خخه ده لره

چیدن نباشد هم روا بادام باشد یا شکر

تولول هم روا ورته نه دی بادام وی که شکری

۲. مالی سپارد چون کس بر مردمان زهر آن

مال چی خوک حواله کړی پرچا باندي چی دی

تا او دهد صدقه بسی هر جا که بیند مفتقر

ورکری صدقه ډیر هرځای چی وینی فقیران

۳. اورا حرمت بیشکی زان مال خوردن یکدرم

هغه لره حرام دی بیشکه دهغه مال خخه خوراک دیوی روی

دوریش باشد گرچه او این حکم درخانی نگر

که خه هم چی فقیر وی دا حکم په فتاوی خانیه کی وگوره

۴. خلقی بچنید هم خورد انگور و جوز و چلغوزه

خلگ که تولوی او هم خوری انگور او جوز او چلغوزی

باشد حلال وهم روا از من شنو جان پدر

دوی لره حلال دی او هم روا دا زما خخه واوره ای روحه دپلار

۵. خواهد معلم اجر چون یا خود موذن بر اذان

چی غواړی معلم مزدوری یا غواړی بی موذن پر اذان

جائز نباشد در شرع مشروط باشد چون اجر

روا نه دی په شرع کی شرط سوی اجرت

۶. برداشتن از مائده زله حرام است بیشکی

پورته کول له سترخوانه خکه حرامه ده بیشکه

گر خصم گوید ارفعوا بردار خوش خرم بخور

که خاوند ووایی چی پورته بی کپی نو په خوبنی بی خوری

۷. چون تو شوی مهمان کس در طعم او بخشش بکن

چی ته سی میلمه دیوچا ډوډی دهغه چا په خوراک کی بخشش کوه

جز استخوان کس رامده جانان من چیزی دیگر

بی له هډوکو بی چاته مه ورکوه ای روحه حما

۸. مردار باشد پوستی پیش از دباغت بیع او

مردار وی پوستکی مخکی له پخیدلو او خرخولو

جائز نباشد در شرع هم بیع اشعاری ای پسر

روا نه دی په شریعت کی هم بیعه دورینتو ای هلکه

دمشکلو الفاظو معنی :

چیدن ټولول، مفتقر محتاج، مائده دستر خوان، استخوان هډوکو، اشعار ورینستان .

توضیح او مطلب :

۱. خوراک کول له مال مشترک خخه مناسب نه دی که خه هم بادام یا

- شکروى.
۲. مال چي ڄوڪ حواله ڪري په ڇا باندی لپاره دیو چاچی بیایي هغه صدقه ڪری چي ووینی فقیران.
۳. ده لره حرام دی ددغه مال څخه یوڅه خوړل، که څه هم چي دی مسکین وی.
۴. خلگ چي یو میوه ٿولوی نو هغو ته ورڅخه خوراک هم روا دی.
۵. په موذنی یاپه امامت یاپه قرآن ویلو سره اجرت غوښتل روانه دی.
۶. پورته ڪول دسترخان څخه دپاته ڍوڍی نه دی روا، ڪله چي مالڪ ووی چي پورته یی ڪری، نو بیا روا دی.
۷. چي ته دچامیلمه سی نو دهغه ڍوڍی والا لره هم بخشش غواړه.
۸. دمردار حیوان پوستکی خرڇول هم روانه دی چالره یی مه ورکوه او خرڇول دوریستانو هم روانه دی.

* * *

۱. چونتو به بینی مردمی گل میخود منعش بکن

ڪله چي ته ووینی سڙی چي خوری ختی نو منع یی که

فرعون وهامان یكدگر خوردند گلها بیشتر

فرعون او هامان به ختی خوړلی ډیری

۲. برده خری چون گل خورد باریک بینی موی او

چي مریبی اخلی او ختی خوری یا نری ووینی وریښته دهغه

یا خود نشان چوب و لت اندام او ابد نظر

یاپه تحقیق سره نښه دلرگی او دلت وی په اندام په نظر کی

۳. دیگر کنیزک طعم را از دیگران بحید خورد

بل مینحہ چی خوراک خوری زیات تر نورو

روی بکن آنرا مخر اندر خلاصه کن نظر

واپس کره هغه اومه بی اخله په خلاصه کی همداسی راغلی دی

۴. مسجدبه بینی تنگ چون باشد زمین چپ راست او

جماعت چی وینی تنگ دی مزکی کنی وراسته طرف ته

بستان زخصمان زود کن قیمت بده هم سم وزر

وایی خله دخواند خخه ژر قیمت بی ورکره سپین اوزر

۵. اصحاب احمد مصطفیٰ ازبهر کعبه همچین

یارانو دپیغمبر ﷺ لپاره دکعبی دارنگه

داند قیمت خصم را کردند قدری هم جبر

ورکوی قیمت مالک لره اوکوی په خه قدر ظلم سره

۶. ناقص قیامی چون کنی ازبهر مومن مسلمی

ناقص پورته کیده چی وکری لپاره دمومن مسلمان

تنها شوی مغفور تو خواندم تو چنین اندر خبر

یوازی به سی بخنلی تاته وایم دارکم په حدیث کی

۷. کامل قیامی چون کنی ازجان ودل ایجانمن

پوره پورته کیده چی وکری داخلاصه ای روحه زما

بوشی لباس مغفرت هم مادر هم پدر

وابه غوندى جامه دېخېښى هم په خپله هم به دى مور او پلار

۸. تا ميتوانى جانمن برمومنان تعظيم كن

ترڅو چي توانيږي اى روحه زما دمومنانو ادب كوه

فاسق چو پېښى مبتدع ميكن اهانت بيشتتر

بد عمله چي ووينى بدعتى كوه يې سپك زيات

۹. چون مدح فاسق كن كند عرش خدا لرزد جان

چي صفت د فاسق څوك كوي عرش دخداى ﷺ لريږي داسي

گوئی که افتد بر زمین گردد زمین زیر وزبر

چي ته به وايي راوبه لويږي پرمخكه او آسمان او دا دنيا به توتپه توتپه سي

۱۰. پېښى چو فاسق مبتدع از جان و دشمن بدان

چي ووينى يې دينه بدعت كوونكي دا خلاصه څخه يې دښمن وگڼه

يا بى جزا نژدېك حق ايمانن گړدد معتبر

پيدابه كي ثواب په نزد دخداى ﷺ او ايمان به دى وگړزى صحيح

۱۱. توفيق گر باشد ترا كاري بكن تعجيل تر

طاقت كه وي تالره اعمال نيك كوه

اين وقت رادان نعمتى هرساعتى دارد ثمر

دا وقت و بوله نعمت هرساعت لري ثمره فائده

۱۲. امروز گر طاعت كنى فردا جزا باشد

نن ورځ عبادت كوه چي صبا ورځ بدله پيدا كي

چونتو گنه عصيان کنی یابی سزا اندر سقر
چی ته گناه کوی پیدا به یی کپی جزایه دورخ

۱۳. گر طالبی از صدق دل خواهد که یابد راه حق
که یو طالب په اخلاص و غواری چی پیدا کره زه لاره حقه
چون صبر بکنی بیشکی باشد چو سنگی سیم وزر
صبر کوه داسی سه بیشکه لکه دډبرو سپین او سره زر

۱۴. گر راه خواهی بهر حق از صدق پیوند درو
که لار غواری لپاره دخدای په رنبتیا سره
باید دروزن خویش را خالی کنی از کسی دگر
باید دی چی زره خپل خالی کپی له بل سړی خخه

* * *

باب چهل وششم در ختم کتاب و مناجات باری عز اسمه
شپر خلویبستم باب دی په بیان کی د ختم کیدو د کتاب او د دعا په دربار کی
دالله ﷻ

یارب مرا گردان چنان از راه لطف و رحمت
ای خدایه ما و گرزوی له مهربانی او رحمت خخه خپل
چون سگ شمارم اغنیا شاهان نیارم در نظر
داسی چی لکه سپی غنیان او باچاهان را ورم په نظر کی

باشم توانگر دل چنان ازکس نخواهم حاجتی
سم به اباد په زړه چی له سپری څخه نه غواړم حاجت
فارغ نشینم شاد خوش بیرون نیایم پیش در
خلاص کنسینم خوشحاله دباندی نه رآخم چاته

راضی بفقر وفاقه هم باشم بکنجی اندرون
راضی په فقیری اوپه لوړه هم یم اوسم په کنج کی
ممنون منت سفلگان مارا مگردان تاحشر
منت بار دا احسان درزیلانو مامکړی ترقیامته

ازبهر روزی ورزق هم وقتی پریشان دل مکن
لپاره دروزی او رزق هیڅ وخت هم مه پریشانه کوه زړه زما
یارب بده صبرم چنان جز تو نخواهم کس دگر
ای خدایه صبر راکی چی ماسوا له تا څخه دبل چا څخه بی نه غواړمه

یارب بحق مصطفی هم انبیاء هم اولیا
ای خدایه په برکت دنبی ﷺ او دنیبانو او اولیاوو
گردان چنان این تحفه را مقبول گردد بحر وهر
وگروه دارکم دا تحفه قبوله دبحر او دوچی

عاشق برو جمله جهان از اندرون جان خود
چی عاشق په دې ټول جهان سی دننه په روح کی خپل
بکنندپاکان جای او دارند بالا چشم و سر
او کړی نیکان جای ددې لری پر خپل سترگو او سر

الفت چنان ده خلق را جز این نخواهد هیچکس

محبت داسی ورکی خلگو لره ته چی بی ددی خخه نه غواری هیخ سږی

هرجا که بیند مردمی تعویذ او این مختصر

هرخای چی وینی خوک یوسږی تعویذ دهغه مختصر

رنجی کشیدم مدتی هم دردها چون درد زه

سختی می تیره کره ډیره موده لکه دردونه داوولاد پیدا کیدو

تامن بزادم اینچنین بکر معانی نامور

چی زه وزیروم دارکم بنائسته معنی والا او نوم لرونکی

نظری چون بکنی اندرو پینی سلوک وپندها

چی نظر وکی په دې کی هرخوک و به وینی پکبسی بیان دتصوف اوپند

هرجنس دروی حکمتی فقه کلام وهم خبر

هرقسم خبری په دې کی سته فقه، عقاید، هم حدیث

تالیف چون بکند کسی یاخود نویسد داستان

تصنیف چی وکی خوک یا ولیکی انسان یوه قصه

جز مثنوی ناید نکو تحفه نوشتم یک شعر

ماسواله مثنوی خخه راغله نیکه تحفه دلیکلو یوشعر

اصحاب علم ومعرفت هرکه که بیند سوی او

خاوندان دعلم او دمعرفت چی کله وگوری دپته

علیم بگیرد بهر حق هم راست بکند زود تر

عیب زما ددې خخه نیسی دپاره درب دی هم صحیح کږی ژر

خود عیب دارم جملگی جز عیب درمن هیچ نی

په خپله عیب لرم ټول ما سوا له عیبه بل هیڅ نه یم

صد عیب یابی هر سخن هرگز نیابی یک هنر

سل عیبونه به پیدا کی په هره خبره کی هیڅکله به پیدا نه کړی هونښیاری

کردم هوس چون زاغکان رفتار کبکان تاکنم

ومی کړ شوق په شان دکارغه چی تلل دزرکو وکرم

ازیاد شد رفتار من کشتم خجل هم منکسر

هیرسو تگ خپل زه وگرزیدم شرمنده اومات

گریک سخن زین جملگی یابد قبولی نزد حق

که یوه خبره له دی ټولو څخه قبوله سی په نزد دخدای

نازم چوشاهان درجهان کردم چوسحبان نامور

فخریه کوم لکه بادشاهاپه دنیاکی وبه گوزم لکه سبحان نومی شخص

دارم امیدی ازخدا خواند اگر صاحبدلی

لر مه طمعه له خدای ﷻ څخه که یی ووایی یو څوک محترم

بکند زدل مارا دعا یابم نجاتی درقبر

نو ودی کی له زړه څخه مالره دعا پیدا به کړم نجات په قبرکی

ابیات گفتم جملگی هفصد بدان هشتاد وشنش

بیتونه می وویل ټول اوه سوه وبوله او شپږ اتیا ۷۸۲

ابواب او شد چهل وشنش اندر حساب وهم حصر

بابونه سوه شپږ څلوینت ۴۶ په حساب او هم شمار

هفصد نود هم پنج دان هجرت محمد مصطفیٰ

اوسوه اوپنآحه نوى ٧٩٥ وبوله له هجرتہ خخه دپیغمبر ﷺ

عاشر ربیع الاخرین وقت ضحیٰ روز قمر

په لسمه دربیع الاخیر وقت دخانبت ددوشنبی ورخ

ربنا تقبل منا انك انت السميع العليم، وتب علينا انك انت التواب
الرحيم، اللهم اغفر لى واغفر لمصنف الكتاب وشارحيه وكاتبه وناشره،
ولواليهم ولاساتذتهم ، وادخلهم الجنة الماوى، وارحمهم واحفظهم،
وانزلهم المقعد المقرب عندك يوم القيامة. آمين ثم آمين

مَشَّ

الثلاثاء، ١١ ذو القعدة، ١٤٢٨

روز چهارشنبه

٢٠٠٧/٩/٢٢

بنده سراج احمد سعد

ومحمد احمد الحقانى

عفى عندالاحد